ISIS
JOCUL MORŢII
Martiri, asasinate şi fascinaţie
Colecţie coordonată de LAVINIA BETEA

mark bourrie

ISIS
JOCUL MORȚII
Martiri, asasinate și fascinație

Traducere din limba engleză de Cristina Ispas
Prefață de Iulian Fota

CORINT
ISTORIE

MARK BOURRIE s-a născut în 1957, la Toronto. De-a lungul prodigioasei sale cariere în presă, a colaborat la publicaţiile *The Hamilton Spectator*, *The London Free Press*, *The Globe and Mail The Toronto Sun*, *Toronto Star*, *Law Times*, *Inter Press Service*. I s-au decernat diverse premii, dintre care amintim: National Magazine Award – categoria „probleme sociale" (1999), Canadian Archaeological Association public writing award (1989), Ontario Newspaper Awards (în mai multe rânduri), Ontario Community Canadian Newspaper Award – editorialistul

anului (2008). De asemenea, Mark Bourne a desfăşurat o intensă activitate didactică, predând jurnalismul şi istoria la Universităţile din Carleton, Ottawa, Concordia şi la School of Public Affairs. Este autorul all volume, printre care: *True Canadian Stories of the Great Lakes* (2005), *Many a Midnight Ship* (2005), *The Fog of War* (2011), *Fighting Words*: *Canadas Best War Reporting* (2012), *Kill the Messengers*: *Stephen Harpers Assault on Your Right to Know* (inclus de *Globe and Mail* pe lista celor mai valoroase 100 de cărţi ale anului 2015).

Redactare: Camelia Bădaşcu, Ana-Maria Datcu Tehnoredactare computerizată: Mihaela Ciufu Design copertă: Dan Mihalache

Ilustraţie copertă: Călăul-monstru al ISIS, supranumit „Buldozerul din Fallujah", se pregăteşte să execute un adolescent pentru că acesta ascultase muzică occidentală. Fotografie preluată de la Arab Media.

MARK BOURRIE

The Killing Game: Martyrdom, Murder and the Lure of ISIS Copyright © 2016, Mark Bourrie All rights reserved.

Published by arrangement with HarperCollins Publishers Ltd, Toronto, Canada

Toate drepturile asupra ediţiei în limba română aparţin GRUPULUI EDITORIAL CORINT.

ISBN 978 – 606 – 793 – 048 – 1

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României BOURRIE, MARK

ISIS – Jocul morţii: Martiri, asasinate şi fascinaţie / Mark Bourrie; trad.: Cristina Ispas; pref.: Iulian Fota.

— Bucureşti: Corint Books, 2016 Index

ISBN 978 – 606 – 793 – 048 – 1

I. Ispas, Cristina (trad.)

II. Fota, Iulian (pref.)

329.7 (= 411.21) Jihad 323.28

Prefaţă

Lista cărţilor necesare înţelegerii complexului, complicatului dar şi periculosului radicalism islamic este completată cu încă o lucrare. Editura Corint pune la dispoziţia cititorilor din România interesanta carte a expertului Mark Bourrie, *ISIS – Jocul morţii*.

Profitând de expertiza sa de istoric şi specialist în mass-media şi propagandă, plecând de la cazurile concrete ale unora dintre concetăţenii săi canadieni, Mark Bourrie explică de ce radicalismul islamic, mai ales cea mai recentă şi brutală formă de exprimare a sa, aşa-numitul Stat Islamic, este atât de atractiv pentru tineretul occidental. Pentru o corectă recenzare a acestei cărţi trebuie să subliniem faptul că pe parcursul lucrării autorul decide să utilizeze ca denumire standard formula de „Statul Islamic din Irak şi Siria" (ISIS), motivând alegerea chiar la începutul cărţii. De asemenea, pentru o mai mare precizie în folosirea termenilor, Mark Bourrie utilizează o definiţie larg acceptată a terorismului, furnizată de expertul Paul Wilkinson. Nu în ultimul rând, pe parcursul cărţii se regăseşte termenul de „terorism jihadist", folositor înţelegerii aspectelor violente ale radicalismului islamic. Precizia utilizării termenilor reprezintă o bună practică a lumii academice occidentale, necesară evitării condamnării în bloc a unei religii în cadrul căreia o foarte mare parte din membrii săi are aspiraţii legitime de pace şi prietenie.

De ce un tânăr occidental, fie el şi canadian, ar alege să lupte într-un război care nu este al lui, un război care a produs atâtea victime nevinovate, care a afectat milioane de oameni, care a ridicat sălbăticia la un nivel nemaiîntâlnit din epoca medievală? Mark Bourrie ne informează că între 60 şi 150 de canadieni s-au alăturat în ultimii ani organizaţiei ISIS. Având acces la poveştile lor, punct de start al cărţii, autorul depune eforturi consistente

în a le înţelege istoriile, motivaţiile şi evoluţiile în calitate de luptători ai ISIS. Aflăm astfel că, de regulă, aceşti tineri provin din familii divorţate şi că au dezvoltat de-a lungul timpului un interes aparte pentru teoriile conspiraţiei, în special cele legate de 11 septembrie 2001. Mulţi dintre aceşti tineri nu au fost educaţi ca musulmani, dar s-au convertit anterior momentului plecării în Siria sau Irak. Autorul cărţii se apleacă şi asupra altor medii reprezentative din Occident. Un studiu al recruţilor germani ai ISIS a arătat că numai un sfert dintre aceştia aveau studiile liceale terminate şi o treime aveau deja cazier. În schimb, luptătorii din Marea Britanie provin de obicei din medii mai bogate, factorii determinanţi în a-i împinge spre recrutare nefiind de ordin social. Mulţi dintre cei care se hotărăsc să se alăture diferitelor grupări ale terorismului jihadist, pe lângă adepţi ai cauzei, devin la rândul lor recrutori, vânând potenţiali luptători ISIS printre musulmani – fie din naştere sau convertiţi.

ISIS – Jocul morţii nu se concentrează doar pe problematica tinerilor occidentali care pleacă să lupte în Orientul Mijlociu. În egală măsură, cartea oferă o foarte interesantă analiză a diferitelor moduri în care ISIS îi momeşte pe aceşti tineri. De ce este organizaţia atât de performanţă în atragerea tinerilor în luptele pe care le duce? Ar putea fi modul în care sunt prezentate argumentele religioase, dezbaterile teologice, felul în care este folosită religia pentru a explica, chiar justifica apelul la violenţă, la barbarie? Cruzimea este în acelaşi timp instrument, dar şi manifestare a credinţei. Vechiul principiu al lui Sun Tzu „ucide unul – înspăimântă zece mii”, spre groaza comunităţii internaţionale a fost exemplificat de nenumărate ori în ultimii ani în sângeroasele confruntări armate din Siria sau Irak. Fiind foarte bine documentat, Mark Bourrie ne lămureşte cum utilizarea conştientă de către SUS a unor forme barbare de

violenţă găseşte ecou la oameni care nu numai că nu sunt îngroziţi de asemenea atrocităţi, dar care ar putea chiar încerca să ia parte la astfel de acte. Datorită presei internaţionale, care asigură publicitatea pe scară largă, de care au beneficiat atacurile teroriste, precum cele din Boston, Bruxelles sau Paris, violenţa crescută a atacurilor teroriste generează contagiune printre jihadiştii fanatici. „Jihadul împotriva lumii occidentale constituie astăzi, fără nicio umbră de îndoială, o obligaţie religioasă, de care orice musulman trebuie să se achite”, afirmă fără umbră de îndoială John Maguire, unul dintre tinerii canadieni recrutaţi de către ISIS şi trimis să lupte în confruntările militare din Siria.

După cum subliniam la începutul acestei prefeţe, Mark Bourrie este şi specialist în media şi propagandă. Această importantă dimensiune a expertizei sale îl ajută să înţeleagă şi mai ales să descrie maniera foarte inteligentă, din păcate, în care ISIS foloseşte propaganda sofisticată în a-şi susţine sau atinge obiectivele. Aflăm din carte, cu lux de amănunte, cum jihadiştii se folosesc de mijloacele pe care tehnologia le oferă într-o lume globalizată. Filmuleţele realizate de ISIS cu scopul de a atrage noi recruţi sunt direcţionate către acelaşi segment de vârstă – tineri ajunşi la vârsta la care pot intra în armată – motiv pentru care sunt folosite imagini de o violenţă extremă. Apelând şi la experienţa unor experţi occidentali, precum dr. Frances Jensen, expert în înţelegerea „creierului adolescentin”, autorul cărţii explică legătura dintre tinerii din ziua de azi, crescuţi cu jocuri video şi efecte speciale create pe computer, şi radicalismul islamic. „Într-un anumit sens, tehnologia *este* un drog”. Oricine reuşeşte să pătrundă în mintea adolescenţilor şi să le înţeleagă dorinţele şi neliniştile îi poate exploata. Astfel reuşesc să-i atragă pe cei care tânjesc după acţiune. Tinerii occidentali devin indiferenţi la noţiuni precum cea de patriotism sau

datorie faţă de comunitate, dorind să-şi vadă în sfârşit realizate fanteziile.

ISIS foloseşte violenţa şi propaganda nu numai pentru recrutare, dar şi pentru a compensa eventualele înfrângeri militare. De fiecare dată când un atac major întreprins de ISIS a eşuat, islamiştii au reuşit să deturneze atenţia lumii de la înfrângere, postând pe internet imagini terifiante cu atrocităţile comise. Specialiştii ISIS sunt talentaţi în utilizarea tehnicilor şi metodelor pe care industria muzicii şi cea a filmului le oferă. Nu este însă foarte clar dacă acest mod de a gândi acţiunile propagandistice în epoca noilor media este intuitiv şi aparţine chiar acestor terorişti sau a fost adoptat odată cu recrutarea luptătorilor convertiţi la islam din Europa şi America de Nord. Analizând comparativ ISIS şi al-Qaida, Mark Bourrie ajunge la concluzia că ISIS este mai avansată în utilizarea tehnicilor propagandistice, înţelegând mai bine avantajele pe care internetul le oferă unei astfel de organizaţii. Filmuleţele de propagandă ale grupării al-Qaida sunt considerate plictisitoare comparativ cu cele ale ISIS. În plus, aceştia au valorificat şi potenţialul de comunicare al reţelelor de socializare care le permite utilizatorilor, la costuri foarte mici, de timp şi bani, să se conecteze cu persoane din toată lumea în timp real. ISIS a reuşit să schimbe modul în care sunt purtate războaiele, schimbând, unii ar spune deformând, modul în care războaiele sunt prezentate în mass-media. Jurnaliştii sunt astăzi în pericol de a fi înlăturaţi complet din miezul luptelor, fiind înlocuiţi cu propagandişti. Existenţa reţelelor de socializare pune capăt epocii în care ISIS şi alte grupări asemănătoare depindeau de media convenţională. Autorul acestei prefeţe este de acord cu autorul cărţii că jurnaliştii au devenit mai degrabă victimele terorismului decât reporteri de război.

Cartea lui Mark Bourrie se citeşte uşor, pe

nerăsuflate, pentru că acoperă un gol de informaţie şi pentru că răspunde nevoii de a înţelege această mare provocare a timpurilor noastre. Terorismul jihadist este o ameninţare atât la adresa existenţei noastre, cât şi la adresa securităţii lumii occidentale. De modul în care înţelegem acest fenomen complex, de modul în care ne vom raporta la el, atât noi, ca simpli cetăţeni, cât şi guvernele ţărilor noastre, depinde viitorul civilizaţiei noastre. Citind cartea *ISIS – Jocul morţii* avem o şansă mai mare să înţelegem corect şi, mai ales, să ne poziţionăm corect, să acţionăm corect. Nu de alta, dar cazuistica ultimilor ani ne arată că ne aflăm în faţa unei provocări existenţiale, pe care nu avem voie să o pierdem.

Iulian Fota

De-asta ai mereu atitudinea asta bătăioasă. Şi pentru că primul cuvânt care ţi-a venit în minte referitor la mine a fost „orfan”, atunci aş spune că asta eşti tu. Oh, aşa e? […] Şi totul are o logică perfectă. Căci MI6 caută tineri inadaptabili cărora nu le pasă dacă îi sacrifică pe alţii pentru a-şi apăra ţara şi regina.

Vesper Lynd, *Casino Royale* (film)

Câteva precizări privind terminologia

De-a lungul timpului au existat mai multe controverse legate de numele organizaţiei care încearcă să întemeieze un califat în nordul Siriei şi în Irak. Membrii acestei organizaţii, precum şi majoritatea presei occidentale preferă să-i spună „Statul Islamic”. Există însă şi alte ţări care îşi spun state sau republici islamice. Prin urmare, a sugera că această organizaţie este *adevăratul* Stat Islamic este ca şi cum ai face un fel de afirmaţie pe care mie nu mi-ar plăcea să fiu nevoit să o apăr ulterior. „Statul Islamic din Irak şi Levant” pare o denumire nu doar anacronică, ci şi, din punct de vedere geografic, incorectă, având în vedere că numai o mică parte din regiunea Levantului, din estul Mediteranei, se află de fapt

sub influenţa acestei organizaţii. „ISIS” pare mai adecvat pentru că face trimitere atât la „Statul Islamic din Irak şi Siria”, cât şi la „Statul Islamic din Siria şi el-Sham”. Voi păstra aşadar denumirea de ISIS în această carte, deşi vor apărea şi altele în citatele pe care le voi folosi.

Termenul de terorism poate avea multe sensuri. În accepţiunea mea, el denumeşte o stare de război. Voi încerca să-l utilizez, pe cât posibil, fără a judeca şi meritele cauzei care-l foloseşte. Personal, prefer definiţia dată de Paul Wilkinson, un expert în domeniu: „Termenul de terorism implică premeditare şi intenţia de a instaura un climat de teroare; presupune o ţintă mult mai vastă decât victimele imediate; presupune şi atacuri asupra unor ţinte întâmplătoare, inclusiv ţinte civile; gruparea teroristă se simte de obicei marginalizată în societatea unde îşi desfăşoară activitatea, care o vede ca pe «o aberaţie», în sensul literal al cuvântului, ca pe o entitate care violează normele societăţii privind gestionarea disputelor şi a protestelor; gruparea teroristă are ca principal scop influenţarea atitudinii politice a guvernelor, comunităţilor sau a anumitor grupuri sociale”.1

Termenul de terorism jihadist/jihad este unul discutabil. Pentru milioane de musulmani, jihadul reprezintă un proces de dezvoltare spirituală prin intermediul unor acţiuni care nu sunt menite să facă rău nimănui. Însă sensul pe care îl vom folosi aici este cel secundar, utilizat de ISIS sau de alţi luptători musulmani pentru a desemna acţiunile violente ale mişcării, justificate printr-o interpretare extremistă a Islamului. De asemenea, folosim termenul în sensul lui general, şi nu axat pe un singur conflict sau campanie teroristă.2

Califatul este un regim în care se presupune că liderul este succesorul profetului Mahomed şi, de asemenea, liderul spiritual al Islamului, având ca principală responsabilitate extinderea teritoriului islamic.

Din punct de vedere istoric, califatul reprezintă un sistem de guvernare conform cu legea islamică, al cărui lider este ales, respectând ritualul sunni, dintr-un grup de imami din tradiţia shia. Conducătorii Imperiului Otoman obişnuiau să-şi ia titlul de calif, înainte de destrămarea Imperiului, după Primul Război Mondial.3

Capitolul 1

Un adolescent canadian în Siria

Ucide unul – înspăimântă zece mii.

Sun Tzu1[1]

Filmuleţul, regizat cu atenţie, prezintă un tânăr slăbănog, cu părul lung şi sârmos şi barbă rară, înveşmântat într-o robă neagră, cu nişte ruine în fundal, aflate undeva prin Orientul Mijlociu. Pe deasupra robei poartă o vestă de asalt maronie şi pe umăr are un AK-47. Camera se fixează pe un simbol ISIS, urmează o scurtă invocare a lui Allah, după care John Maguire – fost student canadian, fost cântăreţ de muzică rock-punk – începe să le vorbească celor de-acasă:

O, canadieni! Deşi se presupune că sunteţi nişte oameni educaţi, se pare că nu sunteţi capabili să puneţi lucrurile cap la cap şi să înţelegeţi că asemenea operaţii, cum a fost cea a fratelui Ahmad Rouleau (Martin Couture-Rouleau) din Montréal, precum şi luarea cu asalt a Dealului Parlamentului din Ottawa sunt un răspuns la implicarea voastră în războiul coaliţiei internaţionale împotriva poporului musulman.

Liderii voştri, acei bărbaţi şi femei pe care i-aţi ales să vă reprezinte la guvernare, au mers prea departe când s-au implicat în războiul global împotriva Statului Islamic. Reprezentanţii voştri şi liderii voştri au ales în mod benevol să se alăture coaliţiei internaţionale care le-a

1 Sun Tzu (c. 544 î.H. - 496 î.H.) a fost general chinez, autorul cărţii Arta râzboiuluiy o importantă lucrare despre tactici şi strategii militare (n. red.).

declarat război musulmanilor. N-ar trebui deci să vă mire că musulmanii lovesc acum acolo unde vă doare cel mai tare – că vă atacă în propria voastră ţară – ca replică la actele voastre de agresiune împotriva oamenilor noştri, pe care nu noi le-am provocat.

Nu aveţi niciun drept să vă duceţi traiul liniştit într-un stat sigur atunci când ţara voastră este implicată în asemenea atrocităţi împotriva oamenilor noştri. Cu cât mai multe bombe veţi arunca asupra noastră, cu atât mai mulţi musulmani vor înţelege că jihadul împotriva lumii occidentale constituie astăzi, fără nicio umbră de îndoială, o obligaţie religioasă, de care orice musulman trebuie să se achite.

Videoclipul este filmat în format digital şi are o calitate bună. John Maguire apare filmat din unghiuri diferite, toate avantajoase pentru el. În fundal, de asemenea ales cu grijă, apare o clădire ciuruită de gloanţe, cu unul din etajele superioare complet spulberat – poate în urma unui atac aerian al piloţilor canadieni sau din alte ţări occidentale care bombardează ISIS. Un steag mare negru cu ISIS flutură în faţa unei moschei splendide, neatinse de bombe.

Maguire continuă cu ameninţările:

Şi cu cât mai mulţi musulmani trăiesc printre voi, pe care îi oprimaţi şi îi aruncaţi în închisori, îi spionaţi şi nu-i lăsaţi să emigreze în Statul Islamic, cu atât mai mult aceştia se vor simţi motivaţi să vă pedepsească propriii cetăţeni, la fel cum îi pedepsiţi şi voi pe ai noştri. Oamenii voştri vor deveni ţintele unor atacuri la întâmplare, la fel cum şi voi îi atacaţi pe oamenii noştri fără discriminare. Şi vă avertizez că veţi fi pedepsiţi nu numai de mujahedini în viaţa asta, dar veţi primi o pedeapsă mult mai mare în viaţa viitoare. Toţi cei care refuzaţi să vă convertiţi la Islam şi să vă închinaţi singurului Dumnezeu care există veţi arde pentru eternitate în focurile iadului.

În continuare, Maguire încearcă să le explice canadienilor cum un tânăr obişnuit dintr-un mic orăşel din Ontario a ajuns în fruntea unei echipe de propagandă a ISIS fără ca nimeni să-i pună cuţitul la gât. În acelaşi timp, el încearcă să se prezinte ca un tânăr în deplinătatea facultăţilor mintale, care a făcut o alegere liberă, inteligentă, şi care nu este nicidecum genul de pămpălău portretizat de obicei de presa occidentală.

Am fost unul dintre voi. Am fost un canadian obişnuit. Am crescut pe terenul de hochei şi mi-am petrecut toată adolescenţa cântând la chitară.

Nu am avut probleme cu legea. Am fost un student silitor, cu medii foarte bune la universitate. Vă întrebaţi probabil cum am ajuns aici. Şi de ce tocmai unul dintre voi se întoarce împotriva voastră? Răspunsul este simplu: am acceptat chemarea adevărată a profeţilor şi a mesagerilor lui Dumnezeu.

Urmează o scurtă prelegere de teologie, apoi camera se fixează din nou pe simbolul ISIS şi în prim-plan, apare Maguire care, filmat iniţial din profil, se întoarce încet cu faţa spre cameră. Vorbeşte acum despre minoritatea musulmană din Canada, nevoită să facă faţă presiunilor la care este supusă din cauza religiei, în timp ce încearcă să-şi construiască o viaţă nouă într-o ţară necunoscută.

Iar pe voi, musulmanii din Canada, vă întreb: cum puteţi să trăiţi printre atâţia necredincioşi, fiind forţaţi să respectaţi legile lor nedrepte, mai ales acum când există califatul? Şi, mai mult decât atât, cum puteţi îndura să trăiţi cu ei în pace când liderii lor, care reprezintă voinţa maselor, duc în acelaşi timp o cruciadă împotriva fraţilor şi surorilor voastre musulmane? Conform principiilor islamice, voi trăiţi acum într-un teritoriu de război, într-o ţară unde musulmanii sunt oprimaţi şi care participă la un război mondial împotriva musulmanilor. Un musulman nu ar trebui sub nicio formă să trăiască în continuare în

Canada sau în SUA sau în Europa de astăzi dacă nu este angajat în lupta pe care o ducem în numele lui Allah.

Nu vă lăsaţi înşelaţi de politicienii occidentali care susţin că ei nu sunt împotriva Islamului şi a musulmanilor, ci numai a terorismului. Este suficient să vedeţi ce rămâne în urma bombardamentelor lor. Ei îi atacă pe toţi musulmanii, nu numai pe unii. Aţi uitat oare că Allah ne-a avertizat că necredincioşii vor încerca să-i suprime pe credincioşi?

După o scurtă pauză, Maguire le expune musulmanilor alegerea pe care o au de făcut:

Hijra [migraţia] sau jihadul. Ori vă faceţi bagajele şi plecaţi, ori vă confecţionaţi propriile dispozitive explozive. Ori vă cumpăraţi biletul de avion, ori vă ascuţiţi cuţitele. Ori veniţi să trăiţi în Statul Islamic, după cum dictează legile lui Allah, ori urmaţi exemplul fratelui Ahmad Rouleau şi nu vă temeţi de reproşurile celor care nu ştiu decât să vă acuze.

Filmuleţul se termină cu steagul ISIS fluturând impunător în urma lui John Maguire, în timp ce acesta se îndepărtează încet de cameră. Totul seamănă foarte bine cu o reclamă profesionistă. Un muzician canadian ar plăti bani serioşi pentru a putea face un astfel de filmuleţ, de o asemenea calitate.

Politicienii şi presa canadiană au luat în serios acest filmuleţ. A fost postat pe YouTube pe 8 decembrie 2014, la numai câteva săptămâni după ce Martin Couture-Rouleau, un alt cetăţean canadian convertit la Islam, ucisese un soldat, undeva în apropiere de Montréal. De asemenea, un alt tânăr care redescoperise de curând credinţa musulmană din copilărie îl împuşcase pe Nathan Cirillo, un gardian neînarmat din faţa National War

Memorial din Ottawa, după care furase o maşină şi intrase cu ea în clădirea Parlamentului.

Unii dintre musulmanii din Canada nu s-au lăsat

deloc impresionaţi de filmuleţul lui Maguire. Muhammad Robert Heft, îndrumător al musulmanilor din Toronto şi cunoscut critic al mişcărilor extremiste, a spus că, din punctul lui de vedere, este îndoielnic că un astfel de filmuleţ de pe YouTube ar putea duce la mai multe atacuri în Canada sau la apariţia mai multor tineri precum John Maguire, care să se alăture grupării ISIS. „[Maguire] este atât de naiv şi arogant, încât probabil chiar crede că mesajul lui ar putea rezona în inimile musulmanilor din Canada şi de pretutindeni. Eu cred însă că acest filmuleţ mai mult dăunează decât ajută cauzei lor, pentru că dovedeşte cât sunt de ignoranţi. El susţine că ISIS îi sprijină pe sirieni, când, în realitate, gruparea îi ucide pe toţi sirienii care nu vor să i se alăture. Aşadar, nu este deloc greu să-i demontezi teologia”.

După cum s-a dovedit ulterior, filmuleţul cu Maguire a reprezentat singura lui tentativă de a deveni faimos. Câteva săptămâni mai târziu, dacă ar fi să dăm crezare unui anunţ făcut de ISIS, acesta a fost ucis într-o confruntare cu luptători kurzi care a avut loc într-un orăşel de care majoritatea canadienilor nu au auzit niciodată. Musulmanii care se opun tacticilor teroriste practicate de ISIS avertizaseră deja că, probabil, tânărul era oricum deja sortit morţii. Hammad Raza, un student la inginerie de la Universitatea din Ottawa, care îl cunoştea pe Maguire din camera de rugăciuni de la Universitate şi se şi împrietenise cu el, a întrerupt orice legătură cu acesta după ce şi-a dat seama că prietenul lui devenise adeptul unei „ideologii dezgustătoare”: „Probabil că a ucis o mulţime de oameni înainte să sfârşească el însuşi ucis. Este regretabil că aşa ceva s-a întâmplat. Astfel de oameni sunt ca nişte bombe cu ceas umblătoare. Pot exploda oricând”.

Totuşi, cum a ajuns un băiat de la un colegiu din Canada să fie vedeta unui videoclip de propagandă al

grupării ISIS? Ce l-ar putea determina pe cineva care, cel puţin aparent, duce o viaţă normală – cântă într-o formaţie, are calificative bune, joacă hochei din când în când – să-şi lase familia şi prietenii şi să-şi vândă toate lucrurile pentru a călători într-una dintre cele mai periculoase părţi ale lumii, cu scopul de a se alătura unei organizaţii care îşi crucifică şi decapitează duşmanii? Şi de ce atât de mulţi tineri, fie că au fost crescuţi în religia musulmană, fie că nu, fac această călătorie pentru a se alătura ISIS? Cazurile de tineri care pleacă de acasă pentru a deveni luptători ISIS au devenit atât de comune, încât *Saturday Night Live* a făcut o parodie cu Dakota Johnson, vedeta din filmul *Fifty Shades of Grey*, care este condusă la aeroport de tatăl ei, unde o aşteaptă un grup de luptători înarmaţi care poartă pe braţ banderole cu ISIS.

Starul filmuleţului făcut de ISIS – şi viitoarea victimă John Maguire, a crescut în Kemptville, un orăşel situat undeva între capitala Ottawa şi fluviul St. Lawrence. Kemptville numără în jur de 3.500 de locuitori, are o singură stradă principală, câteva biserici şi puţine şcoli. Kemptville se află în apropierea Canalului Râdeau, una dintre cele mai populare zone de agrement din regiune. Există şi un pod care traversează fluviul St. Lawrence, către nordul statului New York, care se află la un mai mult de douăzeci de minute de mers cu maşina de localitate. Kemptville este un loc drăguţ, unul dintre zecile de orăşele din sudul statului Ontario care atrag mulţi oameni dornici să îşi petreacă cât mai mult timp în aer liber sau care detestă viaţa de la oraş.

John nu a avut o copilărie prea liniştită. Tatăl său, Peter, era mecanic, iar în timpul liber obişnuia să cânte cu o trupă într-un garaj. Peter avea o viziune destul de neconvenţională asupra politicii şi evenimentelor curente. Prietenii lui Peter Maguire le-au spus reporterilor că acesta era convins că evenimentele din 11 septembrie erau

o lucrătură din interior şi că toată povestea cu Holocaustul nu era decât o farsă. Peter şi Patricia Earl începuseră să se certe aprig încă de pe vremea când John era foarte mic. În 2003, când acesta avea 12 ani, cei doi au divorţat, iar copilul a rămas să locuiască cu tatăl. Ceea ce n-a fost chiar atât de rău. Peter nu câştiga foarte mulţi bani, dar destul încât să-i poată cumpăra fiului său echipament de hochei şi, mai târziu, o bicicletă pentru motocros.

În liceu, prietenii lui John îl porecleau „Mag”. Acesta se îmbrăca la fel ca un puşti de la oraş (cel puţin aşa considerau adolescenţii din Kemptville) şi cânta în trupe de punk-rock şi hip-hop; cânta inclusiv rock clasic şi pop (una dintre trupele sale favorite era Marky Mark and the Funky Bunch, o formaţie destul de faimoasă înainte ca Maguire să se nască). Se ţinea departe de băutură şi droguri, chiar şi atunci când cânta alături de colegii de trupă, care şi ei erau destul de cuminţi. Massey, unul dintre colegii lui Maguire din trupa The Shackles, a devenit mai târziu pastor creştin în Kemptville. El şi-a amintit că prietenul lui punea tot timpul întrebări despre credinţă, dar că avea convingeri destul de simpliste, superficiale, şi că de multe ori înţelegea lucrurile pe dos. „Era clar că nu ştia nimic despre Dumnezeu”. De asemenea, nu-i povestea niciodată lui Massey despre problemele de acasă. „Prefera să nu vorbească despre lucrurile care erau cu adevărat importante pentru el sau care îl frământau”.

La un moment dat, Massey şi Maguire au avut mici probleme la şcoală, unele abateri în urma cărora au fost daţi afară de la câteva ore. În general însă, oamenii şi-au amintit că erau doi puşti isteţi. În trupa de punk-rock cântau mai mult din dorinţa de a epata, iar lui Maguire îi plăcea adesea să glumească despre asta.

„Cea mai punkistă chestie pe care o spuneau era «Anarhieee, tipule»”, şi-a amintit Evan Massey, iar John „obişnuia să facă mişto de chestia asta aproape zilnic”.

Maguire era un tip extravertit. În afară de trupele în care cânta, se mai oferise să citească anunţurile de dimineaţă la radioul şcolii. Le presăra cu glume şi râdea de directorul şcolii că nu se ridica în picioare la intonarea imnului naţional. Investea multă energie în tot ce făcea, învăţa bine şi îşi câştigase reputaţia de puşti ager la minte, care avea toate şansele să reuşească în viaţă. Un alt coleg din facultate şi l-a amintit drept „un tip inteligent, cu o voinţă puternică" şi „cu o gândire originală", adăugând că „într-un fel poate că era de aşteptat ca, odată ce a luat contact cu acea lume [ISIS], să meargă până la capăt".

În momentul în care a apărut acel filmuleţ făcut de ISIS, prietenii lui John, în special cei din Kemptville, nu l-au recunoscut pe Maguire, cel alături de care crescuseră. Unul dintre foştii prieteni chiar a spus că „nimic din ce aud acum despre el nu pare să aibă vreo legătură cu acel Mag pe care l-am cunoscut eu în liceu. Niciodată n-am remarcat la el un comportament care să trădeze asemenea ură împotriva unor grupuri religioase sau sociale... M-am întristat când am auzit despre înclinaţiile lui recente spre extremism. Sunt multe lucruri pe care aş putea să le spun, dar de fapt nu cred că va mai scăpa vreodată [viu] din Siria" 2.

Indiferent ce l-ar fi putut împinge pe Maguire să ia legătura cu un grup de luptători islamişti, este clar că nu a făcut-o sub un impuls de moment. Cel mai probabil şi-a petrecut luni întregi studiind despre această religie, citind Coranul şi discutând on-line cu tot felul de oameni care luau Islamul în serios.

Luke Lavictoire, un prieten de-ai lui Maguire, a povestit că acesta obişnuia să se documenteze temeinic despre orice, „îi place să pună o mulţime de întrebări. Este inteligent şi nu poate fi uşor dus de nas sau manipulat. Este genul care se asigură că înţelege exact despre ce e vorba înainte de a face ceva drastic" Maguire era

„ambiţios” şi convins că se născuse cu o misiune. „Voia să facă ceva cu viaţa lui”. Alţi colegi de clasă au povestit că îl vedeau „făcând lucruri măreţe”.

Fiind un tip care se implica şi punea multă pasiune în tot ce făcea, fetele îl considerau un pic cam ciudat. O fostă colegă de clasă de la Liceul North Greenville din Kemptville a povestit că el nu „a avut niciodată vreo prietenă. Umbla numai cu punkerii din clasa lui. Mie mi se părea un tip destul de straniu, o persoană dificilă”.

În primii ani de liceu, Maguire încă juca hochei şi cânta. Nu era un sportiv talentat, dar avea viteză şi forţă. Una peste alta, părea un puşti canadian obişnuit, cu o copilărie şi adolescenţă normale. Însă nimeni nu ştia ce se întâmpla cu adevărat în sufletul lui.

Problemele au început când Maguire avea şaptesprezece ani. Nu prea îşi mai vedea mama, parţial şi din cauza tatălui său, care se străduia din răsputeri să-l monteze împotriva ei. Când însă, brusc, tatăl său s-a hotărât să se recăsătorească şi să se mute în Rusia, unde urma să predea engleză, John a refuzat să-l însoţească. O vreme a încercat să stea cu mama lui, dar lucrurile n-au mers prea bine, aşa că s-a mutat în Ottawa, unde a locuit cu bunica lui. Tatăl a dispărut din viaţa lui John.

Când şi-a dat seama că nu putea trăi cu mama lui, Maguire s-a grăbit să plece din Kemptville. „Practic şi-a luat rămas-bun de la toată lumea pe Facebook şi a dispărut. Nu ne-a spus niciodată care a fost motivul”, a povestit un prieten după apariţia filmuleţului ISIS cu Maguire.

O femeie care a lucrat o vreme cu el la un magazin de cartier, „The Independent”, când Maguire locuia în apropiere cu bunica, şi-a amintit prin ce schimbări a trecut tânărul în acea perioadă.

„Era timid, dar cerşea întotdeauna atenţie”, şi-a amintit ea. „Era foarte drăguţ şi amabil. Nu cred că avea

intenţii rele. Se învârteau pe-acolo câţiva tipi cam dubioşi, dar el nu era aşa. Era atent, timid, dornic să-şi facă prieteni. Era ca un copil. Dacă nu-i acordam suficientă atenţie, atunci făcea în aşa fel încât până la urmă o primea. De multe ori nimerea în toiul unei conversaţii şi nu se sfia să intervină şi el. Era modul lui de a cere confirmarea că era văzut ca prieten. Aşa mi-l amintesc: căutând mereu să se facă acceptat de ceilalţi".

Femeia, crescută în religia musulmană, a fost surprinsă să audă că Maguire se convertise la Islam. „Cineva a venit la mine într-o cafenea şi mi-a povestit de convertirea lui. I-am trimis atunci un mesaj pe Facebook şi l-am întrebat de ce o făcuse. Mi-a răspuns că fusese iniţiat [de un coleg de muncă], după care devenise curios să afle mai multe despre rugăciuni şi post". Nu reiese foarte clar din povestea de mai sus dacă Maguire a fost recrutat de aceiaşi oameni care l-au convertit sau dacă a fost recrutat pur şi simplu de unul dintre numeroşii propagandişti islamişti de pe internet. Fiecare dintre grupurile de canadieni despre care se ştie că au părăsit ţara pentru a se alătura ISIS au avut cel puţin un recrutor cunoscut care i-a adus laolaltă. Asemenea recrutori nu erau însă propriu-zis agenţi ISIS, ci pur şi simplu nişte tipi care legaseră legături puternice cu oameni din Orientul Mijlociu. În numai câţiva ani, Maguire devenise nu numai un adept al cauzei ISIS, ci şi recrutor, căutând potenţiali luptători ISIS printre musulmani – din naştere sau convertiţi – în Montréal şi Ottawa.

Fosta colegă de muncă l-a revăzut pe Maguire când acesta era în ultimul an de facultate. Erau amândoi studenţi la Universitatea din Ottawa, dar nu erau colegi de an, aşa că femeia nu-l prea văzuse prin campus. În schimb, avea să afle în curând de convertirea lui la Islam, imediat după terminarea liceului.

„La Universitatea din Ottawa, în luna martie a

fiecărui an avea loc un eveniment care se numea săptămâna Islamului. Maguire se afla la unul dintre pupitre, de unde le explica oamenilor despre Islam. Mi-a povestit că se schimbase mult de când se convertise. Era convins că devenise o persoană mai bună, dar îi era frică să le spună bunicilor despre asta. Când îşi lăsase barba să crească, îi spusese bunicii că şi Iisus avea una, iar când se întâmpla ca ea să gătească porc, găsea o scuză ca să evite cina din seara respectivă. Îi era destul de greu să se mai ascundă”.

Prietenii lui John, chiar şi aceia care erau convertiţi la Islam, l-au simţit distant şi secretos după ce acesta s-a întors din California, unde studiase economia afacerilor timp de un an. Era fascinat de discursurile on-line ale lui Anwar al-Awlaki, un militant musulman născut în SUA care îşi atrăsese o mulţime de adepţi din rândul vorbitorilor de limbă engleză convertiţi la Islam, propovăduindu-le o variantă extremistă a acestuia, într-o engleză simplă şi antrenantă. Al-Awlaki devenise propagandist pentru al-Qaida şi alte grupări jihadiste în timp ce se ascundea în Yemen. A fost ucis de o dronă americană – fiind primul american care a fost ţinta unui astfel de atac, aprobat de însuşi preşedintele american Barack Obama –, dar nu înainte ca mesajul său să inspire o mulţime de terorişti nord-americani, printre care şi pe fraţii Ţarinaev, care au plasat bombe pe traseul participanţilor la Maratonul de la Boston, din 2013. Maiorul Nidal Hasan, autorul masacrului de la Fort Hood, Texas, din 2009, era şi el un fan, la fel ca şi cei din aşa-zisa celulă teroristă Toronto 18, precum şi mulţi alţi canadieni plecaţi să lupte în Orientul Mijlociu, fie pentru ISIS, fie pentru gruparea jihadistă rivală al-Nusra.

Stéphane Pressault, o cunoştinţă care obişnuia să se roage cu Maguire la Universitatea din Ottawa, a povestit că acesta nu lăsa pe nimeni să se apropie prea mult de el: „Avea relaţii destul de superficiale cu oamenii”. Prietenia

dintre cei doi s-a stricat după plecarea lui Maguire în Siria. Pressault, care nu era deloc interesat de extremism, a scris un articol într-un ziar local despre ceea ce el numea „tragedia” morţii lui Damian Clairmont, un canadian din Calgary convertit la Islam şi ucis în timp ce lupta alături de jihadişti în Siria.

Adam Gilani, fost preşedinte al Asociaţiei Studenţilor Musulmani de la Universitatea din Ottawa, a povestit că nicio persoană din organizaţie nu putea spune că-l cunoscuse prea bine pe Maguire. Acesta nu povestise nimănui din grupul lui de prieteni musulmani de la universitate despre planul de a se alătura grupării ISIS şi nici despre cercul său de prieteni extremişti. La fel ca toată lumea, prietenii lui Maguire de la universitate au aflat despre decizia acestuia de a se alătura ISIS după postarea filmuleţului pe YouTube.

Aparent, Maguire a ştiut să-şi ascundă foarte bine atât traumele din copilărie, cât şi planul său de a se alătura grupării islamiste. „Nu s-a dat de gol prin absolut nimic, ceea ce ne îngrijorează cel mai mult”, a povestit Gilani. „Era un tip izolat, care căuta să afle nişte răspunsuri de la persoanele greşite. Noi [musulmanii] avem o responsabilitate să ne asigurăm că ajungem la inimile tuturor acestor însinguraţi”. 3 ISIS acordă o atenţie specială recrutării de luptători străini. Şi a avut succes. Cea mai bună comparaţie pe care ne-o oferă istoria recentă este aceea cu Spania Republicană de la sfârşitul anilor 1930, unde guvernul de stânga a recrutat tineri din tot restul Europei şi din America de Nord, cu scopul de a înăbuşi o revoltă sprijinită de Hitler şi Mussolini. Fasciştii comandaţi de Francisco Franco au câştigat până la urmă acel război, dar cei care au fost imortalizaţi ca martiri şi eroi au fost militanţii sindicalişti, care erau muncitori şi studenţi angajaţi în luptă de partea republicanilor de stânga.

Aşa-zisul Stat Islamic, autoproclamat califat, are nevoie de oameni. ISIS are nevoie de bărbaţi care să lupte şi să guverneze teritoriile ocupate. Recrutează inclusiv femei tinere, pentru a deveni soţiile luptătorilor, după care se stabilesc în teritoriile ocupate de ISIS şi întemeiază familii. Luptătorii străini servesc şi scopurilor propagandistice ale organizaţiei, jucând un rol important în războiul psihologic. În primul rând, ISIS îi foloseşte pentru a dovedi că Islamul este mult mai atrăgător decât cultura materialistă occidentală. ISIS nu este o mişcare de insurgenţă născută în Irak şi Siria, chiar dacă majoritatea luptătorilor provin din această regiune. Mai corect spus, ISIS este o organizaţie mixtă de jihadişti provenind din Orientul Mijlociu, Afghanistan, Pakistan, fosta Uniune Sovietică, Balcani, Africa de Nord şi de Vest, care încearcă să-şi impună regulile şi valorile pe un teritoriu cât mai vast, indiferent de credinţele religioase sau politice ale localnicilor. Extinderea este obligatorie pentru supravieţuirea organizaţiei. Colonizarea face parte din ideologia ISIS. La fel şi violul, sclavia, tortura şi genocidul.

Numărul estimativ de canadieni care luptă astăzi alături de armata ISIS variază undeva între 60 şi 150. Cercetători, jurnalişti şi membri ai serviciilor secrete canadiene încearcă să le ia urma şi să-i identifice printre cei douăzeci până la treizeci de mii de străini care luptă în prezent în Siria şi nordul Irakului – cam jumătate din armata ISIS. Unii dintre ei, precum Maguire, nu se sfiesc să-şi arate faţa în fâlmuleţe sau în discuţii cu jurnaliştii sau diverşi cercetători pe Twitter. Cei mai mulţi, însă, s-au alăturat ISIS în tăcere. Şansele sunt foarte mari ca ei să nu se mai întoarcă niciodată. Străinii care luptă alături de ISIS, în special occidentalii, mor de obicei foarte repede.

În cazul în care ISIS nu i-a înscenat moartea, posibilitate pe care Interpolul nu a eliminat-o încă, John Maguire a fost unul dintre acei străini care au murit la

puţin timp după ce s-au alăturat cauzei.

În decembrie 2012, Maguire a părăsit Canada pentru Siria. Cu toate că paşaportul său fusese invalidat de guvernul canadian4, acesta a reuşit totuşi să iasă din ţară şi să ajungă în Orientul Mijlociu. Probabil că a intrat în Siria prin Turcia, graniţa dintre cele două ţări fiind mai permisivă având în vedere relaţia complexă a Turciei cu ISIS. Ambele părţi îi au duşmani pe kurzi, al căror teritoriu se întinde de-a lungul graniţei nordice a Siriei, graniţei sudice a Turciei, graniţei nordice a Irakului şi pe o mică porţiune din graniţa cu Iranul.

Accesul spre o zonă de război era mai uşor în acea perioadă. Economiile dinainte de război ale Siriei nordice şi Turciei sudice erau puternic integrate, iar graniţa dintre ele fusese întotdeauna destul de permisivă. De asemenea, Turcia era interesată în răsturnarea – sau cel puţin destabilizarea – regimului Assad din Siria, aspirând să devină o putere la nivel regional, între timp însă, întărirea regimului kurzilor a speriat Turcia, care caută să-şi consolideze puterea în provinciile sudice. Se presupune că Maguire a fost nevoit să dea o mică şpagă poliţiei de frontieră pentru a putea ieşi din Turcia.

De asemenea, se pare că el nu a plecat singur. Poliţia crede că Maguire a făcut parte dintr-un grup de extremişti din Ottawa. Printre membrii săi se număra şi Awso Peshdary, un student de la Colegiul Algonquin şi lider musulman al campusului, despre care Poliţia Regală Canadiană Călare [PRCC] crede că i-ar fi împrumutat lui Maguire banii de drum. Când s-a alăturat armatei ISIS, Maguire şi-a schimbat numele – adică şi-a luat un *nom de guerre* – în Yahya. Cu ani în urmă, când părăsise

Kemptville în mare grabă, rupsese orice relaţie cu prietenii săi; de data aceasta a păstrat legătura cu cei de-acasă. Scria frecvent pe reţelele de socializare – Twitter şi Facebook numele său fiind destul de familiar pentru unii

reporteri din Canada şi din ţările occidentale, care urmăreau anunţurile puse de ISIS pe internet. Pe Facebook, Maguire a scris: „Răul este răspândit în cultura canadiană, homosexualitatea, lascivitatea şi adulterul sunt în general acceptate, drogurile şi alcoolul sunt la îndemâna tuturor şi considerate pe scară largă drept lucruri «normale», femeile şi bărbaţii se îmbracă adesea inadecvat, iar muzica se aude peste tot în spaţiile publice”.

Stewart Bell, un reporter la *National Post* care a scris mult despre terorism şi a încercat să ia urma jihadiştilor canadieni, a vorbit de mai multe ori cu Maguire pe reţelele de socializare, în vara lui 2014. Acesta a reuşit să-l localizeze pe fostul student exact în momentul în care atrocităţile comise de ISIS şi noile teritorii cucerite erau din ce în ce mai mult în atenţia presei occidentale. Bell a spus că Maguire numea Canada o ţară „malefică” şi spunea că toţi creştinii trebuie să se convertească sau, dacă nu voiau, „să se pregătească să vadă tăişul sabiei”. Bell l-a întrebat dacă este de partea Statului Islamic, iar Maguire i-a răspuns: „Nu există Statul Islamic, există Califatul Islamic”.

Maguire i-a mai spus lui Bell că toţi musulmanii din Canada ar trebui „să urască această ţară în numele lui Allah”, dat fiind că ea se număra printre cele care „le acordă o mână de ajutor duşmanilor Islamului”, adică Israel şi SUA, şi sprijină „războiul împotriva musulmanilor din Afghanistan”.

Maguire i-a mai dezvăluit că nu încercase niciodată să obţină ajutor de la părinţii săi pentru plecarea în Siria. De fapt, nu le spusese nimic nici bunicilor lui. Aceştia aflaseră veştile proaste dintr-un bileţel lăsat de el în camera lui. Jihadul era „obligatoriu” şi „copiii trebuiau să plece şi să se alăture jihadului, indiferent ce spuneau părinţii lor”. Pentru a-l mulţumi pe Dumnezeu, „oricine trebuia să sacrifice tot ce avea în Vest şi să înfăptuiască

hijra, pentru a se muta în teritoriile jihadului”. 5

După ce filmuleţul cu Maguire a apărut pe YouTube, protagonistul şi-a închis contul de Facebook, dar a putut fi în continuare contactat destul de uşor. ISIS l-a folosit pentru a-şi face propagandă pe reţelele de socializare.

Maguire nu a fost însă singurul „jihadist” care a apărut în astfel de filmuleţe ameninţătoare la adresa Canadei, la fel cum nici ISIS nu a fost singura organizaţie de acest fel care a făcut asemenea filmuleţe. Nasser bin Ali al-Ansi, unul dintre liderii grupării al-Qaida din Yemen, în Peninsula Arabică, a postat un videoclip prin care îşi îndemna susţinătorii să se angajeze în propriile atacuri teroriste de „lupi singuratici” pe teritoriul Canadei, pe care o socotea drept una dintre „ţările occidentale care se luptă cu Islamul”, după ce au pornit o „adevărată cruciadă”.6 Şi nu era singurul canadian care lupta alături de – sau împotriva – ISIS. Unul dintre comandanţii din oraşul Rakka, aflat sub ocupaţie ISIS, îşi spunea Abu Mohhamed al-Kanadi, în traducere: „tatăl lui Mohammed, canadianul”. Localnicii îl considerau „unul dintre prinţii sau emirii” din această regiune, într-unul dintre filmuleţele ISIS, un jihadist din Québec şi-a dat foc la paşaportul canadian în faţa camerei de filmat, după care l-a ciuruit cu gloanţe.

În ultimele luni din 2014, Maguire s-a aflat printre soldaţii ISIS care încercau să cucerească oraşul kurd Kobani. Oraşul, situat în nordul Siriei, era de câteva luni sub asediul luptelor, în toamnă ISIS ocupase toate satele din jur, după care, în octombrie, atacase Kobani, principalul oraş din regiune. În jur de 400.000 de oameni, majoritatea kurzi, au părăsit oraşul şi satele din apropiere, refugiindu-se în Turcia. În urma lor au rămas mormane de moloz, urmare a atacurilor de artilerie, a bombardamentelor aeriene şi a atentatelor sinucigaşe cu bombe. Civilii care au părăsit regiunea au fost supuşi unor

tratamente oribile. Un reporter de la *Vice* care a scris despre luptele din oraş a descris Kobani drept un „Stalingrad al zilelor noastre”. Timp de patru luni, în toamna şi iarna lui 2014 – 2015, ISIS a atacat oraşul kurd reuşind să ocupe anumite părţi, dar niciodată să-l cucerească în întregime. De fiecare dată când un nou atac al ISIS eşua, islamiştii reuşeau să deturneze atenţia lumii de la înfrângere postând pe internet imagini terifiante cu atrocităţile comise. În iarna anului 2015, luptătorii ISIS au fost izgoniţi din satele din jurul oraşului Kobani, dar în vara următoare s-au întors pentru un nou asalt, izgonind şi mai mulţi localnici. Kobani şi întreaga regiune au rămas pustiite, localnicii fiind fie morţi, fie plecaţi. Printre cei nevoiţi să fugă din oraş s-a numărat şi Aylan Kurdi, un băieţel de trei ani care s-a înecat, împreună cu mama şi fratele său mai mare, în timp ce încerca să ajungă pe insula grecească Kos. O fotografie cu băieţelul mort, îmbrăcat într-o pereche de pantaloni scurţi roşii, un tricou şi tenişi, întins pe nisipul de pe plaja turcească, a şocat întreaga lume în vara lui 2015.7

În ciuda distrugerilor şi a vărsării de sânge, Maguire nu a părut niciodată că pune câtuşi de puţin la îndoială cauza la care se raliase. Jurnalista Michelle Shephard, de la *Toronto Star*, unul dintre cei mai buni corespondenţi canadieni pe teme de afaceri externe, a reuşit să dea de cineva care îl cunoscuse pe Maguire în Orientul Mijlociu. Ahmed, un tânăr de douăzeci şi doi de ani, care lucra pentru ISIS, fiind responsabil de relaţiile cu presa, îl întâlnise pe Maguire în Rakka, în Siria, la paisprezece luni după ce acesta părăsise Canada. Ahmed încerca la acea vreme să plece din grupare, în timp ce Maguire voia să intre. Ahmed simţea că ISIS încerca să-i spele creierul şi era îngrijorat că avea să sfârşească la fel ca doi dintre prietenii săi, care, fiind acuzaţi de spionaj, au fost ucişi de ISIS. „Părea fericit atunci când l-am întâlnit. Era

înconjurat de copii, cu care făcea tot felul de glume”. Nu părea să fi fost îndobitocit de ISIS. La un moment dat, Maguire îl prinsese pe Ahmed fumând o ţigară, dar nu-l pârâse.8

În primăvara lui 2014, Maguire s-a logodit cu o tânără pe nume Hedeal. A invitat-o la nuntă şi pe mama sa, însă aceasta nu a reuşit să ajungă, având în vedere că o asemenea călătorie nu era una uşoară. Femeia se recăsătorise, iar John îşi avertizase tatăl vitreg că „vei arde pentru totdeauna în flăcările Iadului” 9.

Apoi, după ce a apărut în acel filmuleţ şi a lăudat atacul care avusese loc asupra clădirii Parlamentului din Canada, Maguire s-a întors să lupte în Kobani. Potrivit unui cont de Twitter afiliat ISIS, Maguire a fost ucis acolo în timpul luptelor din ianuarie 2015. Bombardamentele aeriene ale coaliţiei răvăşiseră adăposturile ISIS şi distruseseră o bună parte din provizii. Unităţile Populare de Protecţie kurde (YPG), care includeau atât soldaţi bărbaţi, cât şi femei, alături de forţele Armatei Siriene Libere, au atacat Kobani şi au izgonit ISIS din teritoriul ocupat. Maguire a fost ucis în timpul contraatacului.

Capitolul 2

Copiii altor mame, armatele altor bărbaţi

A existat o vreme când soldaţii străini care luptau pentru varii cauze din lume reprezentau un fapt comun. În Evul Mediu, sociopaţii şi criminalii îşi putea găsi uşor de lucru în armatele mici care duceau lupte interminabile în războaiele mărunte ale Europei. Sălbăticia mercenarilor din această epocă, înainte de a se fi inventat praful de puşcă, era împărtăşită, în timpul războaielor religioase, de iezuiţi, care juraseră să se supună ordinelor „Papei de la Roma”, „chiar dacă printre ei se puteau afla şi turci sau alte naţii de necredincioşi, […] chiar dacă proveneau de pe tărâmul aşa-numit al Indiilor sau aparţineau altor naţii de eretici sau necredincioşi”, fiind toţi adunaţi sub aceeaşi

titulatură de „soldaţi ai lui Hristos”.1

Indiferent dacă luptau pentru bani sau pentru Hristos – ori pentru alţi zei sau alte cauze –, acestor oameni le plăcea pur şi simplu să fie implicaţi mereu într-un război.

Adolf Hitler rătăcea pur şi simplu fără niciun scop pe străzile din Viena Imperiului Habsburgic când a descoperit o cauză în antisemitism. După câţiva ani de luptă în tranşeele din Flandra, în timpul Primului Război Mondial, simpla prejudecată pe care o avea se cristalizase într-o ură mistuitoare. Alături de alţi camarazi descoperiţi pe străzi şi prin berării, mustind de ură după înfrângerea Germaniei, a pus bazele unei mişcări care i-a atras pe tineri. Şi contextul era favorabil. Revoluţia care condusese la răsturnarea Kaiserului scosese la lumină şi disensiunile ireconciliabile existente între extrema dreaptă şi extrema stângă din Germania. Tentativele de lovituri de stat care au avut loc, inflaţia galopantă şi criza economică au spulberat speranţele într-o viaţă mai bună ale generaţiei care luptase în război şi ale aceleia în curs de maturizare, făcându-i pe germani să se simtă neîncrezători în viitorul economic şi social al ţării lor. Hitler a reuşit să redirecţioneze toată această furie, frustrarea şi ura de clasă resimţite de mulţi după război împotriva unor ţapi ispăşitori şi să le transforme în rasism.

El a reuşit astfel să îşi atragă adepţi care simţeau în acel moment că nu mai aveau pentru ce trăi. De exemplu, Joseph Goebbels, cel care avea să creeze unul dintre cele mai puternice aparate de propagandă din întreaga istorie, plutea în derivă în acel moment. Însă imediat ce a fost cooptat de Hitler, a fost atât de fascinat de proiectul nazist, încât a sfârşit prin a se sinucide, după înfrângerea Germaniei naziste, împreună cu soţia şi cei cinci copii, neputând suporta să mai trăiască într-o lume iară nazism.

În Germania de acum un secol nu existau prea multe posibilităţi pentru infirmi. Goebbels, un puşti isteţ dintr-un

orăşel german, se născuse cu o infirmitate la un picior, pe care este posibil ca o operaţie suportată în copilărie s-o fi agravat în loc s-o amelioreze. Goebbels avea să şchiopăteze toată viaţa, indiferent dacă purta sau nu proteză. Şi nu-l ajuta nici faptul că era destul de scund (1, 65 m) într-o societate care punea mare preţ pe înfăţişarea şi alura atletice.

Nici în cele mai disperate momente ale sale armata germană nu s-ar fi gândit că unul ca Goebbels i-ar putea fi de ajutor în timpul Primului Război Mondial. Acest stigmat de a fi fost considerat inapt pentru luptă l-a urmărit pe Goebbels întreaga viaţă – el a fost unul dintre puţinii bărbaţi din fruntea mişcării naziste care nu au participat deloc la lupte. La începutul anilor 1920, chiar dacă îşi terminase doctoratul, lucra ca funcţionar mărunt la o bancă şi avea un salariu foarte mic. Era atât de deprimat, încât a avut două tentative de sinucidere. Se izola de familie, avea probleme cu femeile şi se simţea ca şi cum viitorul îi fusese furat.2

La începutul anului 1924, Goebbels a urmărit procesul lui Adolf Hitler, care în urmă cu câteva luni pusese la cale o lovitură de stat nereuşită în München. În curând, Goebbels avea să fie făcut responsabil cu extinderea mişcării naziste în Berlin, misiune de care se va ocupa, alături de îndatoririle sale în domeniul propagandei, până în momentul înfrângerii suferite de naziştii în faţa sovieticilor, în primăvara lui 1945. Aparatul său de propagandă avea să imortalizeze un alt tânăr rătăcit, Horst Wessel. Goebbels şi restul naziştilor au răspândit mai multe zvonuri legate de Wessel, a cărui viaţă fusese în realitate foarte simplă. Acesta se născuse în 1907, în familia unui pastor luteran. La început au locuit într-un orăşel, apoi bătrânul pastor a fost mutat la o biserică mai mare dintr-un cartier evreiesc din Berlin. Când Horst avea opt ani, tatăl şi-a părăsit familia pentru a

servi ca pastor personal al mareşalului Paul von Hindenburg. Când tatăl său, un monarhist convins şi conservator, s-a întors din război, după înfrângerea Germaniei, Horst Wessel avea deja unsprezece ani. În perioada adolescenţei, acesta şi-a informat în repetate rânduri familia că nu avea nici cea mai mică intenţie să devină pastor, la fel ca tatăl şi bunicul său. Dar nu părea să fi avut alte planuri clare. Germania era devastată după război. Guvernul de stânga, care preluase conducerea în asemenea vremuri de înfrângere şi revoluţie, abia rezista.

Economia era la pământ, iar ţara era forţată de către Alianţa victorioasă să-şi asume atât vina morală, cât şi responsabilitatea financiară pentru război.

Wessel şi-a terminat liceul şi a fost acceptat la Facultatea de drept a Universităţii din Berlin. În realitate acesta îşi petrecea mai tot timpul pe stradă, în compania unor grupări criminale patronate de partidele politice de dreapta. Până în 1926 Wessel fusese deja eliminat din toate grupările din cauza caracterului său extrem de violent.

Poate că agresivitatea sa reuşise să atragă admiraţia prietenilor de pe stradă, dar în realitate Wessel nu avea o viaţă normală. Locuia în apartamente murdare, suprapopulate, din centrul muncitoresc al Berlinului, iar chiria şi-o plătea din salariul pe care-l primea lucrând ca muncitor sau şofer. Vecinii lui erau aceiaşi muncitori comunişti cu care se lupta în fiecare noapte pe străzile din Berlin. Numai în blocurile de apartamente exista un fel de armistiţiu ciudat, astfel încât, după nopţile de scandal şi bătăi, comuniştii şi naziştii conviețuiau aici relativ în pace.

Wessel a reuşit să-şi ia licenţa în drept, însă dispreţuia sistemul juridic şi nu a început o carieră în acest domeniu. De asemenea, a făcut parte din două frăţii la universitate, dar, după ce şi-a cunoscut mai bine colegii, a renunţat. În 1926 a devenit membru în organizaţia

paramilitară nazistă Cămăşile Brune. Naziştii i-au oferit un nou stil de viaţă: o ideologie, mentori pe care să-i urmeze, camaraderie, chiar şi haine. Organizaţia nazistă era cunoscută pentru luptele de stradă; nu era clar dacă avea să şi izbândească să-şi impună cauza, însă pe zi ce trecea avea tot mai mulţi membri.3 în 1929, Wessel a scris un text simplu pentru o melodie mai veche, creând astfel primul marş al naziştilor în replică la cele cântate de bandele comuniste din Berlin. Goebbels a publicat versurile în ziarul nazist de la

Berlin, cu numai câteva luni înainte ca Wessel să fie împuşcat de comunişti, aparent într-o dispută privitoare la chirie, care a avut loc într-un apartament pe care îl împărţea cu o prostituată.

Goebbels avea nevoie de un erou şi, cu mici retuşuri pe ici, pe colo, Wessel era tocmai bun. Asasinarea lui Wessel a distrus armistiţiul tacit dintre naziştii şi comuniştii din Berlin care se simţeau în siguranţă în casele lor. Un nou val de violenţe extreme era pe punctul de a izbucni în oraş. Goebbels a schimbat puţin trecutul lui Wessel, eliminând din biografia lui contactul cu persoane dubioase. *Horst-Wessel-Lied* („Cântecul lui Horst Wessel”) a devenit un fel de imn naţional nazist, iar Wessel, cu trăsăturile lui ariene şi cântecelul său simplu, a ajuns o parte importantă a propagandei cu ajutorul căreia naziştii racolau membri tineri.

Hitler era un artist mediocru. (Istoria ar fi arătat cu totul altfel dacă el ar fi avut ceva mai mult talent sau dacă s-ar fi străduit să şi-l cultive pe cel pe care-l avea.) Avea totuşi un oarecare simţ estetic, la fel ca mulţi alţi nazişti din perioada de început. Modul în care aceştia au ştiut să se folosească de imagistică, artă, arhitectură, arta discursului şi mitologie, muzică, film şi radio – chiar şi de nişte creatori foarte pricepuţi pentru a concepe uniforme deosebit de elegante – a avut darul să le atragă foarte

mulţi recruţi. De asemenea, naziştii erau mai avansaţi faţă de restul lumii în ceea ce priveşte dezvoltarea televiziunii, ca nou mediu de comunicare. Spectacolele au fost vitale pentru mişcarea nazistă, fiind convertite într-o unealtă cu ajutorul căreia puteau fi impresionaţi şi convinşi să colaboreze până şi cei mai sceptici. Diplomatul francez André François-Poncet a descris unul dintre acele congrese anuale impresionante care erau organizate la Nürnberg: parcă aveau un efect hipnotic, iar „mulţi se întorceau acasă *seduşi* şi cuceriţi, pregătiţi să colaboreze, nereuşind să perceapă realitatea ascunsă în spatele acelui fast fals” Philip Johnson, primul curator al departamentului de arhitectură de la Muzeul de Artă Modernă din New York, a asistat şi el la congresul din 1938, întorcându-se acasă fascinat de ceea ce văzuse, dar nu şi, din fericire, de mesajul transmis: „La fel ca în cazul libretului lui Wagner, *Inelul* [*Nibelungilor*], chiar dacă la început erai indiferent, la sfârşit te simţeai copleşit, iar dacă erai iniţial atras de cauză, atunci efectul era cu atât mai răvăşitor. Chiar şi americanii prezenţi – care nu prea erau prieteni cu naziştii – s-au lăsat un pic duşi de val”. 4

Aproape toată Europa a fost atrasă de mişcarea iniţiată de Hitler. Chiar dacă, după război, întregul continent a pretins a fi fost o victimă a Führerului, în realitate, nu mai puţin de 1 milion de străini s-au alăturat armatei germane şi unităţilor SS în decursul războiului, în timp ce mii de oameni de pe întregul continent european s-au oferit voluntari să lucreze pentru cel de-al Treilea Reich, fie de la ei de-acasă, fie în Germania, în Wehrmacht se regăseau, pe lângă germani, şi irlandezi, englezi, americani, chinezi, suedezi, portughezi şi suedezi, precum şi alte sute de mii de voluntari din ţările ocupate de nazişti. Canadienii s-au trezit faţă în faţă cu soldaţi ruşi îmbrăcaţi în uniforme germane în estuarul Scheldt, mai jos de Anvers, în Belgia, iar pe coasta Olandei au reuşit să

captureze mai mulţi soldaţi de origine indiană care, de asemenea, purtau uniforma armatei germane. Unii dintre aceştia, în special ruşii, erau prizonieri de război care acceptaseră să lupte de partea Germaniei pentru a-şi salva viaţa. Cei mai mulţi însă – şi, bineînţeles, toţi cei din ţările neutre – credeau cu adevărat în Europa prosperă, unită, ordonată şi simplă pe care Hitler pretindea să le-o ofere.

Naziştii aveau obiceiul să caute în taberele cu prizonieri de război soldaţi britanici pe care să-i convingă să lupte în Corpul de franctirori britanic Saint-George, o unitate SS care avea probabil şi un important rol propagandistic. Numai trei canadieni au acceptat. Generalilor germani li se părea cam dubios acest proiect şi se arătau îngrijoraţi cu privire la legitimitatea lui, având în vedere că era vorba practic de spălarea creierelor acestor prizonieri de război protejaţi prin Convenţia de la Geneva[2]. (Uniunea Sovietică nu se numără printre semnatarele acestei Convenţii, aşa că, în ceea ce-i privea pe soldaţii ruşi, germanii nu aveau nicio jenă în a le aplica tratamentele cele mai brutale sau chiar a-i ucide.) Dintre toţi cei cooptaţi, numai câţiva soldaţi britanici, anti-comunişti convinşi, au ajuns practic să lupte, în ultimele zile ale războiului, când şi-au dat viaţa pe meterezele Berlinului.

Cei mai mulţi canadieni care adoptaseră cauza lui Hitler rămăseseră acasă. Campanii pline de ură îndreptate împotriva evreilor şi a altor „străini” au început să aibă loc în ţară cu mult înainte ca Hitler să vină la putere. Biserica Romano-catolică din Québec, care controla mai multe publicaţii şi sindicate, îşi oferise sprijinul pentru programul fascist al lui Mussolini din Italia. În primii ani ai

2 Convenţia de la Geneva reprezintă ansamblul a patru tratate formulate la Geneva care stabilesc standardele dreptului internaţional în ceea ce priveşte problemele umanitare, referindu-se în principal la tratamentul asigurat necombatanţilor şi prizonierilor de război (n. red.).

Crizei economice[3] existau deja trei ziare în Montréal care abordau exclusiv teme antisemite, dar nici marile ziare – cum ar fi *Le Devoir* – nu se sfiau să-i persecute pe evrei. În 1933, când Hitler a ajuns la putere, bazele mişcării fasciste din Québec – deşi mişcarea nu s-a manifestat strict în interiorul acestei provincii – erau deja puse. Alte organizaţii xenofobe, cum ar fi Ku Klux Klan sau Loja Loială Portocalie, erau destul de puternice în anumite părţi ale ţării, în special în vest şi în Ontario. În vest, Partidul Naţionalist a fost înlocuit de Uniunea Fasciştilor Canadieni. Toate aceste grupuri şi-au atras adepţi care credeau că problemele economice şi sociale ale lumii, după Marele Război, nu mai puteau fi rezolvate de guverne democratice.

Adrien Arcând, un bărbat înalt şi slab care imita stilul de a vorbi al lui Hitler, a fost fondatorul principalului partid nazist din ţară, Partidul Uniunii Naţionale din Canada. De profesie jurnalist, Arcând fusese dat afară de la cel mai important ziar de afaceri din Québec din cauza caracterului său dificil, fiind angajat apoi de Joseph Menard, un proscris în lumea presei canadiene. În ciuda faptului că erau nişte outsideri, atât în raport cu lumea presei, cât şi cu cercurile politice, Menard şi Arcând au continuat să primească sponsorizări de la simpatizanţi bogaţi şi respectabili, la fel cum primea şi Hitler la început. Până în 1929, aceştia puseseră deja bazele grupării naţionaliste Ordre Patriotique des Goglus, iar, im an mai târziu, publicaţiile lui Arcând îi îndemnau pe cei 20.000 de alegători canadieni de origine italiană să voteze pentru candidaţii doriţi de el pentru consiliul orăşenesc, insistând mai ales pe faptul că aceştia erau simpatizanţi ai

3 Marea Criză economică din lumea capitalistă a fost generată de supraproducţie, între anii 1929-1933, fiind caracterizată printr-o scădere dramatică a activităţii economice mondiale. Primele semne ale crizei s-au manifestat încă din anul 1928 (n. red.).

lui Mussolini. La acel moment, Mussolini se bucura de o susţinere puternică şi din partea papalităţii, în contextul în care Biserica mai avea un cuvânt greu de spus printre intelectualii din Québec. (Camillien Houde, favoritul lui Arcând pentru postul de primar al Montréalului, s-a opus participării Québecului la cel de-al Doilea Război Mondial, pe care şi l-a petrecut în mare parte în lagărele de prizonieri.)

Arcând pretindea că avea în jur de 70.000 de susţinători numai în Montréal. Pare un număr cam mare, deşi este adevărat că Arcând reuşea să umple săli întregi şi se bucura de o anumită influenţă politică în cadrul consiliului orăşenesc. Preoţii se numărau printre cei mai buni organizatori de campanie pe care-i avea Arcând. Când Italia a invadat Etiopia în 1935, preoţii, ajutaţi de o serie de diplomaţi italieni, au condus o campanie prin care încercau să le convingă pe femeile de origine italiană din Montréal să-şi doneze verighetele lui Mussolini. În afara Bisericii, majoritatea liderilor fascişti erau bărbaţi fără realizări importante în viaţă. Mulţi dintre ei erau şomeri, în condiţiile de sărăcie extremă care existau în Québec în anii 1930. Nici cei care păreau să se bucure de ceva mai mult succes, precum Gabriel Lambert, nu erau mai fericiţi. Acesta era furios pe medicii care au râs de afirmaţia lui conform căreia ochii sunt oglinda trupului şi orice boală poate fi descoperită şi diagnosticată prin simpla examinare a retinei pacientului. Lambert a scris unele dintre cele mai maliţioase materiale de propagandă fascistă publicate vreodată în Québec – restul proveneau din Germania.

Printre ceilalţi rataţi care au devenit propagandişti s-au numărat şi doctorul P.E. Lalanne, precum şi Jean Tissot, şeful poliţiei din Rouyn, Québec. Tissot fusese dat afară din Poliţia din Ottawa pentru calomnierea lui A.J. Freiman, proprietarul unui magazin din centrul oraşului. La fel ca naziştii, fasciştii din Québec organizau boicoturi împotriva

evreilor care deţineau afaceri, deşi fără să manifeste aceeaşi violenţă ca acoliţii lui Hitler.

În general, fasciştii canadieni nu prea aveau ocazia să iasă din ţară. Mişcarea de revoltă din Spania, condusă de fascistul Francisco Franco şi susţinută de Hitler şi Mussolini, nu căuta în mod activ soldaţi, cel puţin nu printre simpatizanţii canadieni ai mişcării, care nu aveau pregătire militară. Prin urmare, forţaţi de circumstanţe şi de poziţionarea geografică să rămână acasă, Arcând şi suporterii lui au încercat să întemeieze un stat nazist în Canada. De asemenea, au vrut să împiedice marşurile republicanilor spanioli care veneau în Montréal pentru a strânge bani şi pentru a aduna recruţi. În Toronto, poliţia a simpatizat cu canadienii fascişti în timpul luptelor de stradă duse de aceştia împotriva staliniştilor şi troţkiştilor, la fel cum făcuseră şi când aceştia îi atacaseră pe evrei în timpul evenimentelor de la Christie Pits.

Oamenii lui Arcând şi fasciştii din partea engleză a Canadei purtau uniforma fascistă a Cămăşilor Negre sau pe cea a Cămăşilor Brune. De asemenea, duceau steaguri care înfăţişau zvastica încadrată de frunze de arţar şi un castor. Ziarul lui Arcând, *Le Fasciste Canadien*, iniţial o simplă fiţuică reprodusă la şapirograf, devenise între timp o revistă destul de apreciată. Însă după ce Hitler a început să-şi impună puterea în Cehoslovacia şi Polonia, numai în Québec fascismul a rămas pe poziţie, în timp ce în restul ţării mişcarea a fost redusă la tăcere. În Québec, totul s-a năruit în 1938, când Biserica Catolică şi-a declarat opoziţia faţă de Hitler. Într-o anumită măsură, Arcând se simţea acum izolat, dar a continuat totuşi să-l apere pe Hitler chiar şi după ce Führerul semnase înţelegerea[4]* cu Stalin,

4 La 16 august 1933, după un meci de baseball, un grup de tineri au desfăşurat un steag alb cu o zvastică neagră, simbol al persecutării evreilor (o echipă era formată din evrei). Lucrurile au degenerat în ciocniri de stradă care au durat şase ore; nu au existat victime, însă

după care a atacat Polonia. Un an mai târziu, când

Canada părea să piardă războiul, guvernul a încercat să apeleze pentru ajutor şi la toţi ziariştii „de mâna a cincea”, printre care şi Arcând împreună cu acoliţii săi. Însă mulţi dintre aceştia, precum şi o parte din presa centrală, au continuat să-i atace pe evrei şi să sprijine regimul colaboraţionist de la Vichy[5] din Franţa. Deşi mişcarea naţionalistă din Québec a renunţat la elementele fasciste după război, rasismul a continuat să se facă simţit.5

La rândul său, mişcarea comunistă a atras destui tineri. Imediat ce au ajuns la putere în Rusia, sovieticii au deschis graniţele pentru emigranţi, mai mult în scop de propagandă. Majoritatea emigranţilor din primele valuri nu cunoşteau situaţia reală din Rusia. La început, comuniştii au sperat să poată forma grupări de adepţi străini în Rusia, care să se întoarcă apoi în ţările lor şi să declanşeze acolo propriile revoluţii. De asemenea, uşile erau deschise pentru oricine susţinea că este persecutat în ţara de origine pe motive religioase sau politice. Mii de marxişti au acceptat oferta sovietică, dar puţini dintre aceştia şi-au găsit fericirea în Rusia. Războiul civil din această ţară a fost unul extrem de brutal, mulţi străini, comunişti dedicaţi, evitând să se înroleze. Sovieticii încercau să-i atragă în luptă, promiţându-le că vor obţine astfel cetăţenia, dar în realitate, în decursul celor trei ani cât a durat revoluţia, au ajuns să realizeze că străinii

numeroase persoane au fost rănite (n. red.).

44 Este vorba despre Pactul Ribbentrop-Molotov, cunoscut şi ca Pactul Stalin-Hitler, un tratat de neagresiune încheiat între Uniunea Sovietică şi Germania nazistă, la Moscova, pe 23 august 1939. La 1 septembrie 1939 Germania a atacat Polonia, declanşând astfel cel de-al Doilea Război Mondial (n. red.).

5 Regimul politic al Franţei din 1940 până în 1944, apărut după ce, în al Doilea Război Mondial, Germania a învins Franţa şi Grupul Expediţionar Britanic în Bătălia Franţei (n. red.).

constituiau mai mult o povară pentru ei decât un ajutor. La începutul anilor 1920, când criza economică s-a resimţit în toată lumea, iar Uniunea Sovietică dădea dintr-un dezastru în altul, uşile s-au închis.

Occidentalii erau forţaţi să rămână în ţările lor. În decursul anilor 1920, grupările comuniste au atras sute de canadieni, majoritatea emigranţi care nu reuşiseră să se integreze prea bine în noua lor ţară. Aceştia îi erau mai loiali Uniunii Sovietice decât Canadei, iar sovieticii îi foloseau ca spioni. Pe parcursul acestui deceniu, numărul membrilor Partidului Comunist din Canada a crescut până la aproximativ 3.000. Canada avea relaţii diplomatice cu Uniunea Sovietică, dar diplomaţii acesteia din urmă acţionau mai degrabă ca agenţi de recrutare. Identificau comunişti printre sindicalişti sau membrii diverselor grupări sociale de prin cantoanele şi satele canadiene şi-i racolau. Orăşelele care acum fac parte din metropola Thunder Bay, cu numeroasele comunităţi de tăietori de lemne irlandezi, erau deosebit de ofertante în acest sens. La fel era şi Winnipeg, unde în primăvara lui 1919 a izbucnit o grevă generală. Comuniştii erau însă urmăriţi de agenţii secreţi americani, care instalaseră posturi de filaj în Winnipeg şi alte oraşe. Americanii trimiteau rapoarte la Washington despre tinerii canadieni invitaţi să meargă în Uniunea Sovietică. Poliţia canadiană a interzis apariţia ziarelor comuniste în ţară începând cu anii 1920 până la sfârşitul celui de-al Doilea Război Mondial, chiar dacă sovieticii erau aliaţii Canadei împotriva lui Hitler.6

Canadienii nu sunt neapărat dornici de război – dacă nu sunt provocaţi. Puţini sunt dispuşi să plece la război, mai ales dacă duşmanul nu reprezintă propriu-zis o ameninţare directă pentru ei sau pentru casa şi familia lor. În vremurile coloniale, câţiva canadieni s-au oferit să lupte ca voluntari în Războiul Civil american, majoritatea de partea Unioniştilor. Deşi sclavia exista în Canada la

începutul secolului al XVIII-lea, majoritatea canadienilor nu aveau sclavi şi erau nerăbdători să vadă Nordul victorios. În plus, canadienii francezi s-ar fi bucurat să vadă învins guvernul britanic, care sprijinea Confederaţia. Şi mai erau şi banii, destul de mulţi, pe care îi primeau la înrolare.

Grupuri de amerindieni, rămaşi iară ocupaţie după dispariţia comerţului cu blănuri, puteau fi văzuţi navigând pe Nil, în încercarea de a ajunge la Khartoum pentru a ajuta la eliberarea oraşului de sub forţele conduse de Muhammad Ahmad bin Abd Allah, autoproclamat Mahdi, sau mesia musulman, în 1884 – 1885. La sfârşitul secolului al XIX-lea, studenţi canadieni s-au angajat să lupte împotriva burilor din Africa de Sud, pe de o parte îndemnaţi de propaganda britanică, pe de altă parte convinşi că era de datoria lor să o facă, având în vedere faptul că trăiau într-o societate militarizată, în care serviciul militar îi putea ajuta să acceadă pe o treaptă socială superioară. Pentru studenţii de la Universitatea McGil din Montréal participarea la războiul împotriva burilor reprezenta şi un mijloc de a-i sfida pe tinerii de la facultăţile canadiene franceze.

În timpul Marii Crize economice, în jur de 1200 bărbaţi canadieni s-au dus în Spania să lupte de partea guvernului socialist republican. (Numai doi canadieni au luptat de partea legiunilor fasciste conduse de Francisco Franco şi amândoi au dezertat rapid.) Mai mult de patru sute de canadieni au fost ucişi în Războiul Civil spaniol, care s-a încheiat cu numai câteva luni înainte de izbucnirea celui de-al Doilea Război Mondial. Media de vârstă a voluntarilor canadieni din armata spaniolă republicană era de treizeci şi doi de ani, cu cinci ani mai mult decât în cazul americanilor participanţi la acelaşi război. Mulţi dintre ei nu cunoscuseră decât vremuri foarte grele. A fost o generaţie care a avut puţine şanse de a-şi

atinge potenţialul prin muncă sau de a beneficia de educaţie superioară. Mulţi tineri priveau la stânga sau, mai rar în partea engleză a Canadei, aşteptau ca fascismul să le ofere soluţii pentru problemele personale şi pentru haosul economic din jur. Republicanii spanioli au acceptat până şi recruţi care aveau cazier. De obicei, infracţiunile recunoscute de canadienii care se înrolau erau legate de protestele comuniste în care fuseseră implicaţi, presupusele acte violente comise în timpul demonstraţiilor sau genul de acuzaţii pe care poliţia le arunca de obicei în spatele săracilor – vagabondaj, furt sau călătorii clandestine cu trenurile de marfa. În schimb, adevăraţii criminali erau primiţi în Legiunea Străină Franceză. Dintre canadienii care au luptat în Spania, aproximativ 215, în special dintre cei mai în vârstă, aveau pregătire militară, fiind veterani din Primul Război Mondial sau din conflictele care i-au urmat.

Interesant este că majoritatea voluntarilor canadieni care au luptat în Spania erau născuţi în afara Canadei. Era şi cazul primilor voluntari din Primul Război Mondial, abia sosiţi din Marea Britanie. Aproximativ 78% dintre voluntarii spanioli veniseră în ţară în copilărie sau adolescenţă, spre sfârşitul anilor 19207. Contingentul canadian era compus exclusiv din bărbaţi, care au luptat însă de partea republicanilor, alături de femei spaniole. Cei mai mulţi erau oameni fără adăpost, care nu se aflau la prima mutare într-o altă zonă geografică, astfel încât decizia de a pleca spre Spania nu li se păruse una radicală. Aceştia erau atraşi de reclamele din ziare care vorbeau de marea aventură spaniolă şi de călătoria gratis până acolo. Pentru tineri precum Jules Pavio, comunist şi antifascist convins, Spania oferea şansa de a trece de la vorbe la fapte.8 Mulţi dintre ei realizaseră deja cât de periculoşi erau dictatorii fascişti, într-o perioadă în care guvernele democratice încă sperau să ajungă la o înţelegere cu Hitler

şi, convinşi că războiul se apropie, se hotărâseră că era mai bine să îi iasă în întâmpinare.

Ce îi atrăgea însă pe străini în Spania? Parţial, faptul că acolo existau două viziuni diferite despre lume, extrema stângă şi cea dreaptă, care încercau să-şi impună viziunile în ciocniri de stradă, în marile capitale europene. Stângiştii germani şi italieni, de exemplu, sperau să iniţieze o adevărată mişcare armată care să cuprindă în final şi străzile din Berlin şi Roma. Câţiva dintre aceştia, inclusiv membrii echipelor participante la Olimpiada Muncitorilor, în plină desfăşurare la Barcelona în momentul izbucnirii războiului, s-au aflat pur şi simplu la locul nepotrivit în momentul nepotrivit. Însă majoritatea chiar credeau în cauza pentru care luptau şi de aceea se aflau acolo. Mulţi erau comunişti dedicaţi – muncitori chinuiţi din diferite sectoare ale industriei, din fabricile de cherestea sau studenţi la universitate. Alţii încercau pur şi simplu să facă ceva bun cu viaţa lor.

Astăzi, ISIS este cea mai cunoscută organizaţie pentru campaniile de recrutări printre străini, deşi nu este singura din Siria şi Irak care desfăşoară astfel de activităţi. Toate grupările militante islamiste caută străini. La fel cum obişnuiau să caute în 2014 şi miliţiile kurde. În primul rând, pentru că au înţeles că au nevoie de oameni antrenaţi pentru luptă în străinătate, dar şi pentru că au conştientizat beneficiile pe care le aduc străinii din prima linie a frontului – mai ales dacă şi mor unii dintre ei – în termeni de propagandă. În plus, toate părţile implicate se luptă să obţină cât mai mult sprijin din partea altor guverne. Rusia şi Iranul susţin regimul lui Assad, o coaliţie condusă de francezi şi americani bombardează ISIS, aparent în numele regimului irakian, în timp ce ţările occidentale, inclusiv Canada, au trimis „consilieri” care să discute cu irakienii şi kurzii angajaţi în lupta împotriva ISIS.

Carleton Place este situat foarte aproape de orăşelul natal al lui John Maguire, Kemptville. La fel ca şi acesta din urmă, Carleton Place se află în umbra unei metropole, Ottawa. O autostradă cu patru benzi construită recent îl leagă astăzi de capitala canadiană, transformându-l într-un fel de suburbie, deşi îşi păstrează încă aerul de orăşel în care nu se întâmplă niciodată nimic, izolat de restul lumii. O pictură murală care-l înfăţişează pe Căpitanul Roy Brown împuşcându-l pe Baronul Roşu domină principala stradă în stil victorian. În apropiere, o placă comemorativă indică ferma unde a copilărit James Naismith, inventatorul jocului de baschet. Dillon Hillier s-a născut în Carleton Place, în 1988. Şi el a ales să plece pentru a lupta în Orientul Mijlociu, de partea kurzilor peshmerga. Peshmerga înseamnă „cel care înfruntă moartea” şi reprezintă forţele de luptă ale kurzilor.

Însă, în multe privinţe, Hillier nu se aseamănă cu Maguire. Tatăl său, Randy, a fost electrician; părinţii n-au divorţat, iar fraţii lui l-au sprijinit întotdeauna în aventurile sale.

Dar familia Hillier nu se încadra în tiparul celor din Ottawa Valley. Când Dillon era copil, familia s-a mutat departe de Ottawa, într-un orăşel numit Perth, unde mama lui, Jane, găsise o fermă cu o casă construită din piatră, veche de 150 de ani. Perth se află chiar în inima vechiului Ontario, iar ferma lui Randy Hillier ocupă o bună porţiune din terenul arondat acestui orăşel din Ontario.

În 2010, Dillon s-a înrolat în Divizia Canadiană de Infanterie Uşoară Prinţesa Patricia, antrenându-se în principal în Shilo, Manitoba. După câţiva ani petrecuţi la bazele din Canada, a fost detaşat în Afghanistan, zburând în Kandahar, oraşul cel mai prietenos cu talibanii, unde se afla şi vechiul centru de comandă al lui Osama bin Laden.

Însă luptele adevărate se încheiaseră deja aici. Cu ceva timp în urmă, canadienii de la baza fortificată de pe

aeroportul Kandahar erau angajaţi într-un război total împotriva unităţilor talibane din zonă, pe care încercau să le distrugă. În 2013 însă, când sosea Hillier, misiunea se transformase într-una de pregătire a forţelor guvernamentale şi poliţieneşti afghane. În martie 2014, după încheierea misiunii, Hillier s-a retras din armata canadiană, cu gradul de caporal. La scurt timp a fost recrutat de miliţia kurdă, peshmerga.

Hillier i-a găsit pe cei din peshmerga pe Facebook. Un soldat american i-a făcut legătura cu o femeie pe nume Kerry Dragon, care l-a pus în contact cu un tip pe nume Ali. Acesta nu s-a obosit prea mult să-l verifice pe Hillier. „Sunt un medic veterinar din Canada”, s-a recomandat acesta din urmă. „Da, bine”, i-a răspuns Ali. „M-am uitat pe pozele tale de pe Facebook şi ştiu că ai fost în Afghanistan, ceea ce pentru mine este suficient”.

Dillion Hillier, care la momentul respectiv era cam de vârsta lui Maguire, a devenit primul fost membru al armatei canadiene care s-a alăturat miliţiei peshmerga. Aproape toţi ceilalţi canadieni, nu foarte mulţi, foşti soldaţi care s-au alăturat şi ei kurzilor, făcuseră parte din divizia „Patricia” şi toţi fuseseră în Afghanistan.

Hillier a fost destul de vehement în justificarea hotărârii sale de a se alătura kurzilor.9 „Unii oameni nu cercetează. În ceea ce mă priveşte, eu m-am documentat. Motivaţia mea are legătură în principal cu atacurile din Ottawa şi Québec. Aşa că m-am gândit: eu sunt deja antrenat pentru asta. Iar dacă există în jur de nouăzeci de canadieni care luptă pentru ISIS, atunci, dacă eu aş lupta de partea cealaltă, ar fi cu unul mai puţin”, şi-a motivat Hiller decizia.

N-am cerut niciun ban de la kurzi, m-am descurcat cu puţinul pe care îl aveam eu. Nicio motivaţie religioasă nu a stat la baza hotărârii mele. Poate în cazul altora a existat şi aşa ceva. Am luptat alături de kurzii musulmani. După o

vreme însă ne-au cam ţinut pe tuşă. Lucrurile s-au schimbat şi n-au mai vrut să trimită străini în primele linii. Atunci m-am înân 2014, la jumătatea lunii noiembrie, la nicio lună după ce Michael Zehaf-Bibeau trăsese în clădirea Parlamentului canadian, Hillier a plecat din Canada, îndreptându-se spre teritoriile kurde. Nu le-a spus nimic părinţilor despre intenţiile sale de a lupta alături de peshmerga. Abia înainte să se îmbarce în avionul care avea să-l ducă la Calgary, i-a trimis un e-mail tatălui său, spunându-i că merge în Irak şi rugându-l totodată să-i spună mamei sale că plecase într-o vacanţă în Thailanda. Randy Hillier nu a vrut să mintă. I-a spus soţiei sale adevărul, după care „a dat mai multe telefoane”, în încercarea de a-l opri pe Dillon. Acesta a zburat la Londra şi, de acolo, în Qatar. Din Qatar a luat un zbor spre Sulaymaniyah, în nordul Irakului, unde s-a alăturat trupelor kurde, având parte aici de suficientă acţiune pe câmpul de bătălie încât să poată spune apoi că s-a simţit ca în tranşeele Primului Război Mondial.

Povestea lui Hillier a fost publicată aproape în întregime pe internet. Hillier a făcut scurte filmuleţe, în toiul luptelor, cu camera sa GOPro şi *selfie*-uri în care apărea ajutând la bandajarea răniţilor sau alături de soldaţii kurzi sau americani ori prezentând pur şi simplu aspecte ale vieţii alături de peshmerga. Pagina sa de Facebook era plină cu poze din zonele rurale unde se dădeau luptele dintre ISIS şi peshmerga.

Terenul din faţa vechii case de piatră a familiei Hillier era încă acoperit de zăpadă când Dillon Hillier s-a întors acasă. Iniţial plănuise să rămână alături de kurzi timp de şase luni, dar s-a întors după numai două. Părinţii lui, care îi purtaseră tot timpul de grijă, erau bucuroşi să-l vadă iarăşi acasă.

„Plănuisem să stau mai mult, dar climatul politic nu mi-a mai permis să rămân”. În cele din urmă, a continuat

Hillier, americanii fuseseră aceia care-l forţaseră să plece din regiune. Până la sfârşitul lui 2014, consilierii militari americani începuseră deja să preia controlul asupra kurzilor. Aceştia voiau să scape de luptătorii străini, pe care-i considerau prea greu de controlat. Hillier ar fi putut cel mult rămâne să muncească acolo şi astfel să fie totuşi de ajutor, poate ca paznic în spatele liniilor frontului, dar nu asta îşi dorise când plecase să lupte alături de peshmerga. Prin urmare, a preferat să se întoarcă acasă.

Brandon Glossop a sosit în teritoriile kurde la puţin timp după ce povestea lui Hillier a devenit publică. Glossop, care, la fel ca Hillier, avea douăzeci şi şase de ani când a plecat spre Orientul Mijlociu, era un veteran al Diviziei Canadiene de Infanterie Uşoară Prinţesa Patricia şi fost muncitor pe câmpurile petroliere din Alberta. A plecat din Edmonton la începutul lui 2015 pentru a se alătura kurzilor, britanicilor şi americanilor care formau gruparea „Leii din Rojava", din Siria. Glossop a rămas acolo timp de trei luni, apoi la jumătatea lunii mai a anului 2015 s-a întors, cu un steag ISIS drept suvenir. În cazul în care au observat steagul, vameşii n-au părut să ridice nicio obiecţie împotriva introducerii lui în ţară. Fotografii cu Glossop şi steagul său au apărut ulterior pe reţelele de socializare şi în presă.

„Încă este nevoie de oameni care să meargă să lupte acolo", i-a povestit el lui Stewart Bell de la *National Post*. „În mod cert, ajutorul nostru a contat. ISIS înseamnă un mare pas înapoi pentru umanitate. Sunt pur şi simplu nebuni… Ar trebui să fie obligatoriu pentru noi toţi să intervenim, ori de câte ori putem".

Glossop a mai povestit şi că l-au motivat să lupte de partea kurzilor unele filmuleţe postate pe internet de luptătorii ISIS, în care aceştia aruncau homosexuali de pe acoperişuri. Glossop, care are un frate homosexual, crede că luptătorii ISIS sunt nişte nazişti moderni. A luat

hotărârea finală de a pleca în Siria după ce a văzut un filmuleţ cu „puştiulică ăla” de John Maguire, care îi îndemna pe musulmani la atacuri în Canada.

Prin urmare, sfătuit de cei cu care a reuşit să intre în contact on-line, Glossop a plecat în Siria. A spus că totul a decurs uşor, odată stabilit primul contact. Presiunea internaţională pusă pe trupele peshmerga i-a făcut pe aceşti kurzi să nu mai accepte luptători veniţi din ţările occidentale, aşa încât el n-a mai avut altă opţiune decât să se alăture Leilor din Rojava. Mai întâi a zburat la München, unde a întâlnit un voluntar român care i-a fost ghid. A călătorit apoi în nordul Siriei, unde a fost pus în legătură cu Don Mealy, fost soldat britanic. Glossop a primit un M-16 şi a fost trimis într-o tabără a „Leilor”.

În timpul şederii sale în Siria, Glossop a întâlnit soldaţi britanici, francezi, spanioli şi americani şi un alt soldat canadian. Kurzii erau recunoscători pentru ajutorul primit de la străini şi obişnuiau să-i onoreze pe soldaţii străini morţi cu inscripţionarea numelui lor pe bannere amplasate pretutindeni pe teritoriul lor. De asemenea, grupul publica pe Facebook fotografii ale soldaţilor decedaţi, pagina fiind urmărită de peste 21.000 de utilizatori, printre alte mii de fotografii şi mesaje propagandistice.

Care a fost motivaţia lui Glossop când a plecat în Siria? în primul rând, dorinţa puternică de a-i ajuta pe kurzi. De asemenea, el a fost inspirat şi de romanele lui Ernest Hemingway. Tot timpul cât s-a aflat acolo şi-a notat diverse lucruri despre experienţa trăită şi a postat fotografii cu el şi camarazii de luptă. La fel ca Hemingway, a trecut prin mai multe situaţii critice, ca atunci când a fost oprit la un punct de trecere irakian, unde au găsit asupra lui o carte despre ISIS, pe care o păstra ca suvenir. La jumătatea lui 2015, avea să spună că spera să poată vinde acea carte pentru a folosi banii ca să se întoarcă în

primele linii din Siria.10

Canadianca de origine israeliană Gill Rosenberg a fost prima femeie care s-a dus să lupte alături de peshmerga. Miliţia kurdă este foarte mândră de toate unităţile sale de femei, care sunt trimise să lupte în prima linie a frontului. Rosenberg a povestit că s-a oferit voluntară din dorinţa de „a-şi schimba viaţa”, după ce făcuse închisoare în SUA pentru o escrocherie internaţională prin telefon. Înainte de asta, Rosenberg îşi îndeplinise serviciul militar obligatoriu în cadrul Forţelor de Apărare ale Israelului, unde fusese antrenată pentru misiuni de cercetare şi salvare.

Unităţile de femei au fost implicate în lupte extrem de grele. Simplul fapt că aceste unităţi există îi afectează pe soldaţii ISIS, care încearcă să construiască o lume în care femeile nu au voie nici măcar să umble fără văl pe cap, nicidecum să îmbrace uniforma militară pentru a se implica în lupte. (Deşi se pare că există o unitate militară de femei şi în cadrul ISIS, însă ar trebui să fie cel mult o unitate cu rol de suport.) într-un interviu difuzat de postul de radio al Armatei Israeliene, Rosenberg a povestit cum a participat la „nişte schimburi de focuri de armă destul de serioase” cu luptătorii ISIS.

Însă lucrurile s-au schimbat în primăvara şi la începutul verii anului 2015. Rosenberg a povestit că a observat cum războiul din nordul Irakului şi din Siria devine din ce în ce mai mult unul între şiiţi şi sunniţi. Iranul, care a profitat de această instabilitate pentru a-şi consolida poziţia de putere regională şi ţară protectoare a şiiţilor, le-a furnizat constant arme soldaţilor prinşi în conflict.

În reţeaua imposibil de descifrat de alianţe şi neînţelegeri grave existente în Orientul Mijlociu, această declaraţie a lui Rosenberg nu a picat foarte bine. Iranul sprijină atât regimul lui Assad, cât şi gruparea islamistă

anti-israeliană Hezbollah, din sudul Libanului.

„În ultimele săptămâni, m-am gândit mult la cum s-au schimbat lucrurile acolo, la cum decurge războiul”, i-a spus ea reporterului israelian. „Implicarea Iranului este mai puternică.

Lucrurile s-au schimbat atât de mult, încât m-am hotărât că este mai bine să mă întorc acasă”. Ea a cerut Israelului să trimită specialişti care să-i antreneze pe soldaţii peshmerga.

Rosenberg, care a împlinit treizeci şi unu de ani în 2015, are dublă cetăţenie, canadiană şi israeliană. Ea a emigrat în Israel după o viaţă grea în Canada. „Noi, ca evrei, vrem să nu mai existe «niciodată» un nou Shoah[6], şi când spun asta nu mă refer numai la evrei, ci la întreaga umanitate, în special la femeile şi copiii neajutoraţi din Siria şi Irak”, a mărturisit ea în cadrul interviului de la postul de radio al armatei, în ziua în care s-a întors în Israel, la jumătatea lunii iulie 2015. Într-un alt interviu a mai spus că un alt motiv pentru care s-a hotărât să meargă să lupte împotriva ISIS l-au reprezentat crimele abominabile săvârşite împotriva minorităţii yazidi din Irak. „Pentru mine, aceste crime au făcut diferenţa dintre un război obişnuit şi un genocid”, a declarat ea.11

Gill a devenit un fel de vedetă în Israel, în special după ce presa a scris (informaţie falsă) că aceasta ar fi fost răpită de ISIS. Timp de mai multe zile, presa occidentală a făcut speculaţii privind soarta ei, până când, într-un final, Rosenberg a pus capăt acestor zvonuri cu o postare pe Facebook.

Unui alt reporter i-a mărturisit că simţea nevoia să plătească într-un fel pentru escrocheriile pe care le făcuse în trecut, ce au avut drept ţintă diverşi americani, cărora le-a furat câteva mii de dolari. A fost arestată în 2009,

6 Cuvânt de origine ebraică ce înseamnă „distrugere”, „nimicire” (n. red.).

după ce a fost găsită de FBI. în momentul în care a început să lupte alături de peshmerga, încă se afla sub supravegherea unui ofiţer.

„Eram tânără şi naivă şi, ştiţi cum se întâmplă, am făcut ceva ce n-ar fi trebuit […] pentru care am ispăşit o pedeapsă de patru ani şi jumătate în închisoare, apoi am vrut să-mi schimb viaţa şi să fac ceva bun”, a mărturisit ea într-un interviu difuzat de Canalul Doi al televiziunii israeliene. „Pentru mine a fost ca o încercare de a-mi spăla păcatele din trecut”.

Guvernul canadian a avertizat-o, cum au făcut-o şi în cazul lui Hillier şi Glossop, că Ottawa nu avea nicio posibilitate să-i ajute în timp ce se aflau în Siria. În plus, ea încă riscă să fie acuzată de faptul că încălca termenii eliberării condiţionate, precum şi legile israeliene, prin plecarea în Irak şi Siria, deşi celebritatea dobândită ulterior probabil că le-a mai domolit procurorilor dorinţa de a o întemniţa din nou.12

Canadienii care au mers să lupte în Siria şi Irak, la fel ca şi cei care s-au lăsat cândva atraşi de nazism sau comunism, ba chiar şi anumite grupări de iezuiţi, sunt văzuţi drept nişte excentrici. Toţi au simţit nevoia de a se ralia unei cauze, chiar dacă aceasta nu avea practic nicio legătură directă cu ţara lor. Oamenii luptă de obicei fie pentru bani, fie pentru că sunt obligaţi să o facă, dar există şi situaţii în care simt pur şi simplu nevoia să se pună în pericol în numele unei cauze – politice sau religioase – în care ajung să creadă şi datorită căreia se simt apreciaţi, importanţi sau doriţi. Ideologia, în sensul tradiţional al constructelor de genul stânga sau dreapta, nu mai reprezintă o motivaţie la fel de puternică faţă de cum era în trecut – deşi pentru Dillon Hillier a fost suficientă pentru a-l face să lupte alături de kurzi. Radicalismul islamic s-a convertit în cea mai serioasă ameninţare la adresa secularismului şi capitalismului occidental. Pentru cei care

se simt dezamăgiţi de materialismul occidental, dezorientaţi şi singuratici, grupări precum ISIS vin cu o ofertă completă: locuri de muncă, acceptare, demnitate, precum şi sentimentul că se află în tabăra câştigătoare.

Capitolul 3

Gândirea unui copil

De fapt, este destul de distractiv. E chiar foarte distractiv. Este mai distractiv decât jocul ăla Caii of Duty. E ca acolo, numai că în 3D. Totul se întâmplă chiar în faţa ochilor tăi, în timp real.

Postare pe Twitter a lui Abu Sumayyah al-Britani, un luptător britanic din gruparea ISIS1

În 2015, armata canadiană a lansat o reclamă video menită să atragă recruţi pentru prima linie a frontului. Publicul ţintă îl reprezentau bărbaţii tineri, mai agresivi decât media. Filmuleţul era realizat în stilul unor jocuri video foarte populare în cadrul acestei categorii. Prezentau războiul de gherilă cu ajutorul unor efecte sonore şi al unor paraşutişti surprinşi în momentul în care tocmai se pregăteau să sară în aer.

„În general, filmuleţele au fost considerate provocatoare, emoţionante, realiste şi atractive, în ciuda scenelor de luptă tulburătoare”, a conchis un focus-grup chemat la o vizionare în avanpremieră la sediul Departamentului Apărării Naţionale din Canada. „Energia puternică [resimţită după vizionarea uneia dintre reclame] transmisă prin muzică, imagini care se succed rapid şi mediul neobişnuit în care se desfăşoară activitatea captează atenţia privitorului şi îi aminteşte de un joc video”.

Era exact aşa cum se intenţionase şi la fel cum procedează şi aparatul de propagandă al ISIS. Filmuleţele realizate de organizaţie cu scopul de a atrage noi recruţi au ca ţintă acelaşi segment de tineri – ajunşi la vârsta la care pot intra în armată motiv pentru care sunt folosite

imagini de o violenţă extremă, care fac parte dintr-un nou tip de limbaj cunoscut de tinerii din ziua de azi, crescuţi cu jocuri video şi efecte speciale create pe computer. Astfel reuşesc să-i atragă pe cei care tânjesc după acţiune şi sunt indiferenţi la noţiuni precum cea de patriotism sau datorie faţă de comunitate. Ar avea şansa de a-şi vedea fanteziile realizate şi de a trăi într-o lume în care distracţia principală este războiul, iar ei sunt eroii.

„Tonul a fost descris drept «agresiv», «misterios», «extrem», «plin de viaţă», «pozitiv», «incitant», «îndrăzneţ», «dinamic», «dur», «antrenant» şi «brutal»”, au spus cei care au monitorizat focus-grupul. În ceea ce priveşte mesajul, însă, acesta nu a reuşit să ajungă la membrii grupului, care au considerat că filmuleţele erau mai degrabă potrivite pentru „categorii de nişă precum femeile, unele minorităţi şi aborigenii”.

Realizatorii filmuleţului publicitar, intitulat *Gata de acţiune când eşti şi tu*, îşi cunoşteau bine publicul ţintă. Titlul sugerează că acesta era destinat celor care erau încă puţin prea tineri ca să se înroleze, dar care ar fi putut să-şi dorească să o facă atunci când atingeau vârsta potrivită. Organizatorii focus-grupului au considerat că îşi atinseseră ţinta. „Această abordare ingenioasă i-a avut ca ţintă pe cei foarte tineri şi aventuroşi, în special pe bărbaţi. Filmuleţul a fost creat astfel încât să le amintească acestora de un joc video sau un trailer de film”. Au fost folosite efecte sonore puternice, cum ar fi sunetul unei respiraţii sacadate, rotoarele elicopterelor sau focurile de armă.

Întrebarea următoare era pe ce posturi ar fi trebuit difuzată o asemenea reclamă, care se presupunea că trebuie să rezoneze cu această categorie de tineri plictisiţi, dar dornici de aventură. Răspunsul dat de focus-grupul celor din armată era unul deja ştiut: „Pentru a ajunge la grupul ţintă, la bărbaţii tineri dornici de aventură, filmuleţul ar trebui să fie difuzat pe canalele de televiziune

axate pe sport, ştiri, timp liber, umor sau pe cele de muzică”.

Deşi toate aceste sugestii erau bune, până la urmă cei din armată au decis să procedeze la fel ca ISIS. Au renunţat, cel puţin pentru moment, la canalele de televiziune şi au postat filmuleţul cu titlul *Gata de acţiune când eşti şi tu* pe YouTube. În şase luni, numărul vizualizărilor ajunsese deja la 156.000, iar publicului ţintă i-a plăcut foarte mult postarea.

Iată câteva dintre comentariile postate: „Este nevoie să fiu absolvent ca să mă pot înrola?”, „Mă voi înrola imediat ce termin liceul”, „îmi place foarte mult reclama asta şi îmi iubesc ţara” sau „încercaţi să-i convingeţi pe cei care sunt deja convinşi; trebuie să termin liceul mai întâi, dar după aceea mă voi înrola”.2

Asta nu înseamnă că tinerii din ziua de azi sunt mai violenţi sau mai răi decât cei din generaţiile precedente, crescuţi fără internet, televiziune, muzica rock şi toate celelalte lucruri despre care se spune că au fost inventate ca să ne sucească minţile. Terorismul urban, în special cel practicat în Europa şi America de Nord, a reprezentat o ameninţare de secole, iar trupele de gherilă, care au luptat pentru ţările lor, au reuşit să-i contrarieze pe colonizatori şi pe creatorii de imperii din întreaga lume.

Şi nici nu se poate spune că oamenii din oraşele occidentale sunt astăzi mai puţin în siguranţă decât erau în trecut. De fapt, este chiar invers. Evenimentele din 11 septembrie 2001 reprezintă într-adevăr un caz special, dar adevărul este că oraşele au început să fie bombardate încă din 1567 (dacă nu mai devreme), când nişte conspiratori aristocraţi l-au aruncat în aer pe Lordul Henry Stuart Darnley, soţul Mariei Stuart, regina scoţienilor. Singurul copil rezultat din această căsătorie, Iacob I al Angliei, a devenit şi el ţinta lui Robert Catesby, Guy Fawkes şi a prietenilor acestora, care au complotat să arunce în aer

clădirea Parlamentului, la 5 noiembrie 1605, la deschiderea sesiunii parlamentare. Cinci ani mai târziu, regele Franţei a fost asasinat după alte două tentative eşuate. În secolele al XVI-lea şi al XVII-lea violenţa din oraşe ar fi satisfăcut orice minte criminală de astăzi. Războaiele religioase au devastat ţări întregi, iar timp de trei generaţii niciun oraş din Europa nu oferea siguranţă locuitorilor. Revoltele au continuat în marile oraşe şi în următorii o sută de ani, cu cel puţin unsprezece morţi descoperiţi în apropiere de Londra, după un conflict cu soldaţii, în 1768. Revolta s-a răspândit atunci în tot oraşul, docherii distrugând cablurile de ancorare ale navelor, în timp ce muncitorii din oraş îşi distrugeau propriile fabrici.3 Doi ani mai târziu, soldaţii britanici au tras din nou în mulţime, de data aceasta în Boston, punând astfel capăt Revoluţiei Americane, care, în schimb, i-a inspirat pe francezi să iasă pe străzi şi să îşi distrugă propriul guvern.

Bombele şi atentatele ucigaşe nu s-au oprit aici. În 1812, Spencer Perceval, primul-ministru al Marii Britanii, a fost împuşcat în timp ce se îndrepta spre Parlament.4 în 1840, în Canada colonială, oameni pe care astăzi i-am numi terorişti au aruncat în aer monumentul dedicat Eroului Războiului de la 1812, generalul Isaac Brock, şi au încercat să arunce în aer şi canalul Welland în anul următor, reuşind însă numai să avarieze una dintre porţi. Şi să nu uităm că la vremea respectivă aveai nevoie de butoaie întregi cu praf de puşcă pentru a provoca o explozie. În 1867, Alfred Nobel a patentat dinamita, iar cei frustraţi, furioşi şi sociopaţi au început să fabrice bombe mult mai puternice.

Fenienii[7] irlandezi, naţionalişti, au fost primii care au utilizat noua tehnologie. În 1867, aceştia au avut o

7 Adept al partidului politic irlandez Sinn Fein întemeiat în 1861, care avea ca ţel principal eliberarea Irlandei de sub dominaţia engleză (n. red.).

tentativă stângace de eliberare a prizonierilor naţionalişti irlandezi din închisoarea Clerkenwell din Londra. Nu au reuşit să elibereze nici măcar un singur prizonier, dar în schimb au omorât doisprezece oameni care locuiau în casele din apropierea închisorii. Michael Barrett, unul dintre autorii exploziei, a fost ultimul om spânzurat în piaţa publică din Anglia. Timp de 14 ani, nu a mai existat niciun incident major, însă, începând cu 1881, Frăţia Republicanilor Irlandezi a plasat mai multe bombe în Liverpool, Chester şi Manchester. În 1882, aceştia au plasat o bombă la Mansion House, locuinţa Lorului Primar al Londrei, în 1883, au plasat alte două la Westminster şi la redacţia cotidianului *The Times* din Londra. Pe următoarea au plasat-o la o uzină de gaze din Glasgow. Alte bombe au fost puse la metroul din Londra, la staţiile Paddington şi Westminster Bridge.

În anul următor, organizaţia cunoscută astăzi drept IRA[8] a plasat bombe la staţia de cale ferată Victoria din Londra şi la alte trei staţii de cale ferată. La 30 mai 1884, alte bombe au avut ca ţintă Departamentul de Investigaţii Criminalistice, biroul Secţiei Speciale Irlandeze din cadrul Poliţiei Metropolitane, Clubul Carleton (locul de întâlnire al deputaţilor conservatori) şi casa deputatului conservator Sir Watkin Williams-Wynn, ultima rănind câţiva trecători. Poliţia a reuşit să dezamorseze o a patra bombă, plantată la baza Coloanei lui Nelson[9]. La sfârşitul aceluiaşi an, trei membri ai Frăţiei Republicanilor Irlandezi, conduşi de veteranul Războiului Civil american William Lomasney, au

8 Armata Armata Republicană Irlandeză, organizaţie militară irlandeză creată în 1919, ca unitate de voluntari, având ca obiectiv iniţial lupta împotriva dominaţiei britanice, iar după 1921 obţinerea autonomiei şi independenţei Irlandei faţă de Marea Britanie (n. red.).

9 Monument aflat în Piaţa Trafalgar, în centrul Londrei, construit în memoria amiralului Horatio Nelson, care a murit în Bătălia de la Trafalgar din 1805 (n. red.).

sărit în aer în timp ce încercau să monteze o bombă la baza Podului Londrei. O lună mai târziu, o altă bombă cu dinamită a explodat la staţia de metrou de pe strada Gower. Alte bombe au fost amplasate în aceeaşi lună la Camera Comunelor, Palatul Westminster şi în Turnul Londrei.

Oamenilor le era frică de duşmanii care trăiau printre ei. La vremea respectivă, aceştia erau numiţi fie anarhişti, fie nihilişti, iar înţelepciunea convenţională, care de obicei emite teorii greşite, obişnuia să dea vina pentru orice fie pe evrei, fie pe străini (indiferent unde trăiau). Mulţi tineri care nu reuşeau să se adapteze în societate credeau că puteau distruge sistemul social şi politic prin teroare şi asasinate. Şi erau destul de buni în ceea ce făceau, deşi nu aveau internetul la îndemână ca să-i înveţe tehnicile sau să-i pună în legătură cu cine ştie ce minţi radicale, în Rusia, oamenii l-au plâns pe ţarul Alexandru al II-lea, ucis în 1881, în urma unui atentat cu bombă care i-a zdrobit picioarele, pus la cale de gruparea revoluţionară Narodnaia Volia (Voinţa poporului). Ţarul nu a fost singurul lider din Belle Époque ucis de anarhişti şi nihilişti. În 1898, anarhistul italian Luigi Lucheni a înjunghiat-o mortal pe împărăteasa Elizabeta (Sisi) a Austriei, în Geneva, cu o pilă triunghiulară. Acesta a fost condamnat la închisoare pe viaţă. Umberto I, regele Italiei, care reuşise să supravieţuiască după ce fusese înjunghiat în 1879, a fost ucis în cele din urmă de Giovanni Passanante, întors în 1900 din New Jersey în Italia, special pentru a-l împuşca pe rege.

Numai câteva dintre atacurile teroriste care au avut loc în era noastră au reuşit să stârnească genul de repulsie care a cuprins Marea Britanie în 1882, după asasinarea Secretarului General pentru Irlanda, Lordul Frederick Cavendish (frate al Ducelui de Devonshire şi rudă a reginei Elizabeta a II-a) şi a subsecretarului Thomas Henry Burke.

Cei doi se plimbau împreună prin Parcul Phoenix când au fost atacaţi pe la spate şi înjunghiaţi mortal de cinci membri ai unei grupări naţionaliste irlandeze autodenumită Invincibilii, la numai câteva ore după sosirea lui Cavendish la Londra. Asasinii au fost prinşi şi spânzuraţi, iar Cavendish a fost înhumat pe moşia familiei, la înmormântare participând nu mai puţin de trei sute de membri ai Parlamentului, plus mii de alţi oameni. Însă bombele au continuat să explodeze. Pe 4 mai 1886, cineva a detonat o bombă la un miting care se desfăşura în Piaţa Haymarket din Chicago. Un ofiţer de poliţie a fost ucis, iar colegii săi au început să tragă orbeşte prin fumul şi praful stârnit de explozie, omorând alţi şapte colegi de-ai lor şi cel puţin patru dintre protestatari. Patru oameni au fost spânzuraţi pentru acel atac cu bombă, în urma unui proces considerat de mulţi, atunci ca şi acum, o farsă.

Şi în Franţa au existat acte de violenţă. La 8 decembrie 1893, Auguste Vaillant a plasat o bombă în Camera Deputaţilor din Franţa, rănind nu mai puţin de douăzeci de oameni. Ar fi omorât mult mai mulţi dacă nu s-ar fi agăţat din greşeală cu braţul de rochia unei femei când a încercat să detoneze bomba artizanală – compusă din explozibili şi bucăţi de metal pentru care Vaillant a fost nevoit să facă economii ca să le procure. După ce Vaillant a fost ghilotinat, Emile Henry, pentru a se răzbuna, a aruncat o bombă în cafeneaua Terminus din Paris, după care l-a împuşcat pe poliţistul care pornise în urmărirea lui. La procesul la care s-a decis condamnarea lui, a spus: „Am vrut să-i arăt burgheziei că de-acum încolo nu se va mai putea bucura de viaţa luxoasă pe care a dus-o până în prezent, că triumful ei arogant nu o să dureze prea mult şi că «viţelul său de aur» va fi zdruncinat pe soclul pe care se află astăzi, până se va rostogoli în noroi şi sânge” François Ravachol, care a încercat să-i arunce în aer pe judecătorul şi procurorul implicaţi într-un proces din 1892 intentat

împotriva unui anarhist, a dezgropat rămăşiţele Contesei de Rochetaillée, în speranţa de a-şi putea finanţa viitoarele acte teroriste cu orice bijuterii ar fi găsit acolo. Când a fost prins, după cum scrie Matthew Carr în cartea sa din 2006, *The Infernal Machine*, „s-a dovedit că sociopatul care se pricepea să cânte la acordeon se bucura de o mare popularitate printre intelectualii francezi din clasa de mijloc, care cochetau cu anarhismul în Belle Époque, fiind comparat de aceştia când cu Socrate, când cu însuşi Iisus Hristos”.

Însă burghezia din marile oraşe era departe de a se afla în siguranţă după scoaterea lui din joc. În acelaşi an în care a avut loc atacul cu bombă al lui Vaillant, anarhistul şi cizmarul Léon-Jules Léauthier, după ce tocmai servise cina într-un restaurant elegant, s-a repezit cu un cuţit la cei din imediata sa apropiere şi a reuşit să-l ucidă pe ambasadorul Serbiei la Paris. A părăsit apoi restaurantul, a găsit un ofiţer de poliţie şi i s-a confesat: „Tocmai am ucis un burghez şi am servit o cină pe cinste”. Isteria s-a mai domolit în 1894, după asasinarea preşedintelui francez Sadi Carnot, care a venit ca o replică la execuţia lui Vaillant. În schimb, anarhia franceză a început să-şi arate colţii şi în Londra, unde un anarhist francez a plantat o bombă la observatorul Greenwhich; singura victimă a fost însuşi atentatorul.

Actele de violenţă îndreptate împotriva clasei de mijloc burgheze s-au răspândit şi în Spania, unde, în 1893, cineva a plantat o bombă la opera Gran Teatre del Liceu din Barcelona, omorând douăzeci şi doi de spectatori. Cinci ani mai târziu, altcineva a detonat o bombă în timpul unei procesiuni Corpus

Christi care avea loc la Barcelona, ucigând paisprezece persoane. În replică, autorităţile spaniole au pornit atunci un val de represiuni şi torturi, încheiat cu execuţia a cinci dintre cei patru sute de oameni arestaţi în

urma atacului. În anul următor, ca răspuns la execuţiile din Barcelona, anarhistul italian Michele Angiolillo l-a împuşcat mortal pe prim-ministrul spaniol, Antonio Cánovas, aflat la o staţiune balneară. Angiolillo a sfârşit prin a fi garotat[10].

Nici America de Nord nu a fost ferită de violenţe. William McKinley, preşedintele Statelor Unite ale Americii, a fost ucis în Buffalo de anarhistul Leon Czolglosz, în 1901. În 1910, o bombă plantată la sediul publicaţiei *Los Angeles Times* de către un militant unionist, a ucis douăzeci şi unu de persoane, rănind grav alte o sută. Începând cu anul 1914, o serie de bombardamente puse pe seama adepţilor anarhistului italian Luigi Galleani au avut loc în New York, Boston, San Francisco şi Washington. În 1916, zece persoane au fost ucise într-un atentat cu bombă în timpul paradei care a avut loc la San Francisco, în ziua premergătoare celei în care ţara urma să intre în luptă în Primul Război Mondial. Autorii nu au fost niciodată prinşi, în Milwaukee, nouă poliţişti plus un civil – o femeie – au murit într-un atentat cu bombă care a avut loc la o secţie de poliţie în noiembrie 1917. Este posibil ca autorul acestui atac să fi fost un sabotor german. Nici până astăzi nu se ştie sigur dacă incendiul care a distrus clădirea Parlamentului canadian în 1916 a fost până la urmă un accident sau nu.

Ceea ce se ştie sigur este că existau mai mulţi agenţi germani care operau în Canada şi SUA în timpul Primului Război Mondial, coordonaţi de Franz von Papen (care mai târziu va juca un rol-cheie în ascensiunea lui Hitler la putere şi se va număra printre puţinii acuzaţi de crime de război din procesul de la Nürnberg care au sfârşit prin a fi achitaţi). Majoritatea acestor bombe au avut ca ţintă uzinele din zona New York-ului, dar a existat şi o încercare

10 Garota este o veche metodă de tortură folosită în Spania; constă în strangularea treptată a condamnatului (n. tr.).

eşuată de a arunca în aer canalul Weiland. În iulie 1915, profesorul Eric Muenter a detonat o bombă în sala de recepţii a Senatului american. A fugit apoi de pe Dealul Capitoliului, iar în ziua următoare a încercat să-l asasineze şi pe bancherul J.P. Morgan Jr., dar a fost prins. Patru zile mai târziu s-a sinucis în închisoare.

După Primul Război Mondial au avut loc numeroase atentate cu bombă în Europa şi Statele Unite ale Americii, culminând cu atacul care a ucis între treizeci şi trei şi treizeci şi opt de persoane şi a rănit alte trei sute, pe Wall Street, la 16 septembrie 1920. Acesta a fost primul atentat cu o maşină-capcană (de fapt o căruţă trasă de cal), iar autorul nu a fost prins niciodată. Explozia a aruncat în aer calul, a spulberat birourile de la parter ale băncilor şi maşinile de-a lungul străzii. Însă măturătorii s-au pus imediat pe treabă, Bursa s-a redeschis a doua zi, iar evenimentele prilejuite de Ziua Constituţiei s-au bucurat de participarea a mii de oameni.

De asemenea, se pare că lumea a uitat de seria de atentate cu bombă efectuate de IRA în Anglia timp de aproape un an înainte de începerea celui de-al Doilea Război Mondial şi continuate până ce bombardamentele aeriene naziste le-au făcut să pară inutile. După război, atacurile cu bombă au fost continuate de comunişti europeni; luptătorii naţionalişti, precum IRA, grupul basc ETA[11] şi Frontul de Eliberare a

Québecului[12], radicali precum WUO[13] din America

---

11 Abreviere pentru Euskadi Ta Askatasuna (în bască: Ţara Bascilor şi Libertate); este un grup terorist armat din Spania care cere formarea unui stat socialist independent basc (n. red.).

12 în 1963 s-a înfiinţat temutul FLQ, Frontul de Eliberare a Quebecului, o mişcare extremistă ale cărei acţiuni violente au fost îndreptate clar împotriva simbolurilor engleze, instituţiilor anglofone şi cartierelor burgheziei anglo-canadiene (n. red.).

13 The Weather Underground Organization, mişcare americană de

anilor 1970, banda Baader-Meinhof din Germania şi Brigăzile Roşii din Italia. Spre sfârşitul secolului, Europa şi America de Nord au devenit ţintele neofasciştilor şi ale unor foşti combatanţi, precum Timothy McVeigh, care, împreună cu prietenii săi, a aruncat în aer complexul federal din Oklahoma, omorând 168 de oameni.

Violenţa urbană, având la bază motive religioase şi politice, a atras dintotdeauna suficient de mulţi nemulţumiţi încât să menţină vie frica în oameni. Întotdeauna există unii gata să renunţe la orice tip de confort pentru a lupta în războaiele altora, alături de comuniştii din Rusia sau de socialiştii şi democraţii din Spania, în timpul războaielor civile, iar acum pe frontul musulman. Ceea ce s-a schimbat astăzi este abilitatea recrutorilor de a se strecura în orice casă şi în orice telefon conectat la internet (iar uneori de a întâlni în persoană potenţiali recruţi, prin ghetourile musulmane din suburbiile Parisului sau în moscheile conduse de extremişti).

Departamentul de Stat American spune că, în 2013, în 93 de ţări au fost înregistrate peste 9 700 de incidente în care au fost implicaţi terorişti. Mai mult de 18.000 de oameni au murit în aceste atacuri. Alţi 30.000 au fost răniţi şi aproape 3.000 au fost răpiţi sau ţinuţi ostatici. Aproape 60% din aceste atacuri au avut loc în Afghanistan şi Pakistan, procentaj care s-a schimbat radical după ce ISIS şi-a intensificat atacurile, în 2014.5

Dacă publicitatea reprezintă seva din care se hrăneşte terorismul – fapt recunoscut de lideri terorişti precum Osama bin Laden cifrele acestea indică o competiţie dură care trebuie să existe în rândul teroriştilor pentru obţinerea de fonduri sau recrutarea de noi adepţi.

---

stânga fondată de un grup de studenţi de la Universitatea Michigan, care a ajuns să fie cunoscută mai târziu în limbajul colocvial ca Weathermen, „Meteorologii” (n. tr.).

În ziua de azi, oameni de toate vârstele par dependenţi de tehnologiile de comunicare. Pentru mulţi dintre noi a devenit pur şi simplu prea dificil să se deconecteze de la computer. Noile media[14] îi ajută pe cei plictisiţi să-şi omoare timpul, îi ajută pe cei care se simt neimportanţi să pară importanţi şi facilitează apariţia unor comunităţi. Aproximativ 93% dintre tinerii americani utilizează internetul în mod frecvent, iar mai mult de 80% au acces wireless. Cu cât mai săraci sunt oamenii şi ţara în care trăiesc, cu atât mai probabil este ca internetul wireless să fie folosit pe scară largă. Majoritatea ţărilor din Orientul Mijlociu oferă servicii de telefonie mobilă, căci infrastructura este mai ieftină – şi mai greu de furat – comparativ cu cât ar costa cablurile din cupru. În SUA, cei care folosesc cel mai mult internetul wireless sunt persoanele de culoare.

În 2010, cercetători din opt universităţi au iniţiat un experiment cu scopul de a testa nivelul dependenţei de internet, telefoane mobile şi alte canale de comunicare. L-au numit „Unplugged: 24 Hours without Media”. Experimentul a fost condus de profesoara Susan Moeller, de la Universitatea din Maryland, prin intermediul Academiei de Media şi Schimbare Globală din Salzburg. În cadrul acestui experiment, profesori de la Universitatea din Bournemouth au invitat 189 de studenţi la jurnalism şi ştiinţele comunicării să renunţe la orice tip de canal media, inclusiv la telefoanele mobile şi *smartphone*-uri, tablete şi MP3 playere, televizor, ziare, radio şi internet, timp de douăzeci şi patru de ore. Aproape o treime dintre ei nici măcar n-au vrut să încerce, iar restul au descoperit că experimentul era aproape imposibil de dus până la

14 New media (în engl., în orig.). Nu există o definiţie unanim acceptată pentru „noile media”. In esenţă, pagina web, e-mailul, blogul, reţelele sociale care permit accesul la informaţie de oriunde şi oricând se reunesc sub această titulatură (n. red.).

capăt.6 Totuşi, pentru a reuşi, una dintre studente a povestit cum a trebuit să trăiască „precum un pustnic, închisă tot timpul în cameră”. Experimentul a învăţat-o că este imposibil să scapi de noile media „dacă nu te duci pur şi simplu pe un câmp şi campezi acolo”. La fel ca restul studenţilor, avea permisiunea de a citi cărţi, însă tot nu a fost de-ajuns. Aşa că s-a apucat de spălat şi „s-a trezit la un moment dat că privea fascinată cum se învârteau lucrurile în uscătorul de rufe” 7.

Din punct de vedere fizic, se poate spune că adolescenţii au pierdut războiul din start, cel puţin când vine vorba de rezistenţa la stimuli. Centrul plăcerii din creier care este stimulat de internet este acelaşi cu cel stimulat de droguri.8 Creierul lor râvneşte după dopamină, un hormon natural produs de creier care controlează capacitatea de a simţi durerea şi de a experimenta plăcerea. Aceleaşi substanţe chimice care le provoacă oamenilor dependenţa de narcotice funcţionează şi în cazul utilizatorilor care îşi petrec mult timp navigând pe internet. Creierul eliberează mai multă dopamină ca răspuns la stimulii crescuţi, iar receptarea acestui neurotransmiţător în restul creierului devine accentuată. Nevoia de dopamină îi încurajează pe oameni să caute plăcerea.

Tot mai mulţi părinţi încep să realizeze că, de fapt, creierul adolescenţilor nu este la fel ca al adulţilor. Acesta receptează mai puternic senzaţia de mulţumire pe care o dă dopamina sintetizată şi apoi eliberată. Acele părţi din creier responsabile cu asumarea riscurilor nu sunt încă dezvoltate în cazul lor. Prin urmare, în lupta care se duce între dorinţa de plăcere şi aversiunea faţă de risc, cea cu şanse mai mari de câştig este plăcerea.

Lobii frontali, responsabili de raţionamentul logic, nu sunt încă suficient dezvoltaţi. Cortexul cingular anterior – partea din creier care ne ajută să învăţăm din propriile

greşeli – este şi ea insuficient dezvoltată la adolescenţi, astfel încât, chiar dacă aceştia realizează că au făcut o greşeală, este foarte posibil să nu înveţe nimic din ea.9

Aceasta este prima generaţie care a crescut cu *smartphone*-ul şi computerul integrate în viaţă şi minte. Prin intermediul acestor dispozitive pe care le-au manevrat de mici, tinerii de astăzi au acces la informaţie, materiale pornografice, şi-au făcut prieteni, iluzii şi s-au distrat – ceea ce le dă puterea de a decide câtă dopamină eliberează şi foloseşte creierul lor, din moment ce acesta produce hormonul respectiv de câte ori simte plăcere. Dr. Frances Jensen, expert în neurologie, a observat recent: „Într-un anumit sens, tehnologia *este* un drog”. Orele petrecute pe internet afectează creierul într-un mod negativ, îngreunând procesul de stocare şi memorare a informaţiei.10

Potrivit unui alt studiu, creierul adolescenţilor dependenţi de internet trece prin schimbări semnificative. Structurile adânci ale creierului au suferit modificări, în timp ce la suprafaţă activitatea s-a redus. „Aş fi surprinsă dacă o perioadă de 10 – 12 ore de jocuri pe calculator nu ar produce nicio modificare în creier”, spunea neurologul Nora Volkow, de la Institutul Naţional împotriva Abuzului de Droguri, într-un interviu pentru revista *Scientific American*.

În China, rata dependenţei de internet este extrem de mare. Aproximativ 14% din tinerii de la oraşe – în jur de 24 de milioane – sunt dependenţi grav de internet, potrivit Organizaţiei

Chineze pentru Tineretul Utilizator de internet, în timp ce în SUA procentul este cuprins undeva între 5 şi 10%. Internet cafe-urile, unde adolescenţii joacă World of Warcraft, pot fi întâlnite la tot pasul în oraşele din China.

Cercetătorii chinezi au descoperit că prea multe ore petrecute on-line duc la depresie, irascibilitate crescută şi

o dorinţă mai mare de a petrece şi mai mult timp on-line (ceea ce face ca renunţarea să fie şi mai grea). Aceştia au ajuns şi la concluzia că anumite schimbări care se produc în creier ca urmare a acestei dependenţe afectează vorbirea, memoria, controlul motricităţii, emoţiile şi simţurile. În plus, creierul dependenţilor de internet se micşorează cu aproximativ 20%, procent care creşte în cazul celor care au petrecut un număr de ore record pe internet".

Mulţi dintre studenţii care caută companie pe internet şi vor să se simtă apreciaţi sunt genul de oameni care pun la îndoială autoritatea şi vor să schimbe sistemul, dar se simt frustraţi şi izolaţi de o cultură care pune preţ pe bani şi statutul social mai mult decât pe idei. În prezent, politica îi ignoră pe aceşti tineri, în afară de cazul în care ei înşişi acceptă să urmeze linia impusă de un anumit partid politic, limitându-se astfel la activităţi precum amplasarea bannerelor sau lipirea afişelor, în loc să caute să se exprime liber. Şcolile au mai degrabă tendinţa de a-i trece pe medicaţie pe studenţii care ies din rând, sub diagnosticul de „tulburări de comportament", în loc să încerce să le redirecţioneze energia şi creativitatea spre ceva care să le aducă mai multe beneficii atât lor, cât şi societăţii.

Cel mai frecvent diagnostic care le este pus acestor tineri, cel de tulburare de opoziţie şi comportament sfidător (ODD), a fost identificat prima dată în DSM-V (*Diagnostic and Statistical Manual of Mintal Disorders*, ediţia a V-a publicată în 2013) drept un „model de comportament negativist, ostil şi sfidător". Un copil care a primit acest „diagnostic", descoperit recent, „se ceartă adesea cu adulţii", „afişează un comportament sfidător ori refuză să se supună cererilor sau regulilor impuse de adulţi" şi este „mereu suspicios şi irascibil".12 Boala a înregistrat un succes rapid printre pedagogi şi este foarte

posibil să se situeze în curând pe acelaşi prag de frecvenţă cu diagnostice precum deficitul de atenţie/tulburarea de hiperactivitate, de care se presupune că suferă astăzi 15% din elevii americani. În condiţiile în care 32, 4% dintre copiii internaţi în 2011 într-un spital de psihiatrie din Fort Bragg, în Carolina de Nord, au fost diagnosticaţi cu ODD, este clar că vorbim în acest caz de un diagnostic ce rezistă în timp.

Psihiatrii susţin că boala poate fi tratată prin terapie cognitivă şi/sau tratamente cu antipsihotice puternice, cum ar fi Risperdal (risperidonă) sau Zyprexa (olanzapină). Şi, bineînţeles, nu există un diagnostic în oglindă pentru aceasta, cu care să fie etichetaţi copiii care acceptă autoritatea necondiţionat, respectă ordinele fără să crâcnească, acceptă consumismul şi nedreptatea socială fără să-şi pună întrebări şi cred tot ce le spun adulţii – inclusiv presa şi politicienii.13

Etichetarea nonconformiştilor şi tratarea lor ca pacienţi le uşurează viaţa profesorilor şi terapeuţilor, dar este puţin probabil că aduce vreun folos societăţii sau celor etichetaţi astfel, în loc să-i drogăm, ar trebui să acceptăm faptul că, pur şi simplu, unii oameni nu se integrează în această societate care a devenit extrem de sufocantă. Unii dintre ei sunt creativi, în timp ce alţii sunt pur şi simplu foarte plictisiţi. Şcolile şi părinţii trebuie să se implice mai mult pentru a-i ajuta să îşi găsească locul potrivit în această lume.

Oricine reuşeşte să pătrundă în mintea adolescenţilor şi să le înţeleagă dorinţele şi neliniştile îi poate exploata. Industria muzicii şi cea a filmului reprezintă o dovadă în acest sens. ISIS şi alte grupări teroriste au învăţat foarte bine lecţia oferită de aceste industrii. Nu este însă foarte clar dacă acest mod de a-şi gândi acţiunile propagandistice în epoca noilor media este intuitiv şi vine chiar de la aceşti teroriştii sau a fost adoptat odată cu recrutarea celor

convertiţi la Islam din Europa şi America de Nord. În mod cert, însă, gruparea ISIS este mai avansată în comparaţie cu al-Qaida, care, deşi a înţeles utilitatea propagandei, nu a reuşit să se descurce la fel de bine în hăţişurile internetului. Gruparea al-Qaida făcea filmuleţe de calitate, dar majoritatea erau plictisitoare. De obicei era vorba de o predică presărată cu secvenţe de film *home made* realizate de jihadişti. În primii ani ai acestui secol, ISIS dădea aceste filmuleţe spre difuzare canalului de televiziune Al Jazeera – controlat de guvernul din Qatar –, care le selecta pe cele mai convingătoare, în timp ce presa occidentală era atentă la orice semăna cu o ameninţare la adresa lumii neislamice, filmuleţele respective erau de fapt concepute pentru musulmani.

În 2002, Osama bin Laden îi scria lui Mullah Mohammed Omar, lider taliban: „Este evident că războiul mediatic din acest secol reprezintă una dintre cele mai puternice tactici de luptă pe care le avem la îndemână; de fapt, ponderea războiului mediatic este de 90% din pregătirile pentru război”. Cu altă ocazie, tot el îi scria unui prieten: „Media acoperă cea mai mare parte din ce înseamnă un război astăzi”.

Ayman al-Zawahiri, cel care urma să preia conducerea al-Qaida după ce Osama bin Laden a fost omorât, îi scria prietenului său Abu Musab al-Zarqawi, care a condus prima mare insurgenţă din Irak: „Suntem în război, dar mai mult de jumătate din luptă se duce de fapt în mass-media. Ne aflăm într-o competiţie pentru a câştiga Umma [lumea musulmană] de partea noastră, cu mintea şi sufletul său”.

Între timp, în anii care au urmat evenimentelor din 11 septembrie, internetul s-a schimbat dintr-o lume virtuală de pagini web şi bloguri într-un nou canal de comunicare ce le permite utilizatorilor, la costuri foarte mici de timp şi bani, să intre în legătură cu oameni din

toată lumea şi să interacţioneze cu ei în timp real. Miliarde de oameni s-au alăturat reţelelor de socializare. Prin urmare, musulmanii impresionabili şi potenţialii convertiţi au devenit foarte uşor de găsit. Iar presa se află şi ea în mediul virtual. Jurnaliştilor le-a plăcut Twitter pentru că este o platformă interactivă. Le permite să descopere foarte uşor noi surse pentru interviuri, navigând pur şi simplu printre postările vedetelor, politicienilor şi ale altora, inclusiv ale jihadiştilor, care de obicei nu vorbesc cu reporterii. De asemenea, aici pot să-şi facă şi publicitate la propriile articole, publicând linkul către site-ul angajatorului lor. De fapt, ziariştii au ştiut să profite de Twitter încă dinainte ca ISIS să devină un jucător important în Orientul Mijlociu şi Africa de Nord. Reporteri independenţi au început să-şi petreacă cea mai mare parte din zi pe Twitter, la fel cum majoritatea trusturilor de media au cel puţin un angajat plătit să facă acelaşi lucru, în goana după noi subiecte, dar şi cu scopul de a se autopromova. În articole din ziare, ziariştii citează din postările de pe Twitter, preferând să se folosească mai degrabă de ceea ce găsesc pe reţeaua de socializare decât să caute în altă parte surse pentru interviuri.

Prin urmare, o mulţime de jurnalişti, dar şi unii cercetători, interacţionează astăzi în timp real cu militanţii ISIS de pe Twitter, aşa cum a făcut şi Stewart Bell de la *National Post* cu John Maguire în lunile dinainte de lansarea filmuleţului din 2015. Traficul pe Twitter al militanţilor ISIS pare unul autentic, postările fiind făcute chiar de luptători de rând, numai că mesajele în sine sunt meşteşugite de numerosul personal al ISIS specializat în probleme de media. Ştirile importante provin direct de la cartierul general al ISIS şi de la birourile regionale, unde cei cărora li s-a încredinţat misiunea de a vorbi în numele „statului” le prelucrează şi le publică apoi pe canalele media sau, dacă este vorba de un filmuleţ, pe YouTube sau

pe paginile web jihadiste. Anumiţi oameni de încredere, în special dintre cei vorbitori de limba engleză, participă şi la dezbateri pe internet sau discută cu reporterii.

Atât ISIS, cât şi unele dintre grupările rivale – în toiul războiului sirian existau în jur de 1 200 de grupări care se luptau în această mică ţară – sunt experte în canale media, aplicaţii şi reţele de socializare, cum ar fi Twitter sau Facebook, dar şi Whatsăpp, Tumbir, Reddit, Paltalk, Viper şi Kik. Membrii acestor organizaţii folosesc mesaje criptate când iau legătura cu potenţiali convertiţi sau jurnalişti. Iar ISIS ştie nu numai *cum* să îşi răspândească mesajul în lume, ci şi *ce* se „vinde” mai bine într-o lume în care generaţia ţintă de viitori luptători şi colonişti în noul califat a crescut odată cu violenţa din jocurile video, filme şi de la televizor.

Propagandiştii ISIS preferă Twitter, o platformă relativ simplă, proiectată pentru telefonia mobilă. Twitter a devenit una dintre cele două reţele sociale importante în 2008. (Cealaltă este Facebook, care este însă mai greu de folosit de pe telefon.) Twitter le permite utilizatorilor să scrie mesaje care nu depăşesc 140 de caractere şi să acceseze linkuri. În ceea ce priveşte materialele video, ISIS preferă să şi le posteze pe YouTube, de unde este preluat apoi linkul şi transmis de oamenii săi de la birourile de propagandă din Orientul Mijlociu şi Europa către miile de utilizatori de Twitter, ajungând astfel să fie văzut atât de susţinători ai grupării, cât şi de ziarişti.

Twitter este o reţea socială gratuită care se află în căutare de metode prin care să-i oprească pe teroriştii să mai folosească platforma. ISIS, la fel ca celelalte grupări care îşi fac reclamă pe Twitter, dispune de un serviciu care are buletinele de ştiri deja pregătite pentru a fi transmise în toată lumea. Twitter oferă şi posibilitatea de a transmite mesaje private. Se poate spune că reprezintă astfel o evoluţie de la SMS-urile care au fost atât de importante

pentru Primăvara Arabă[15]. Telefonia mobilă le-a permis atunci liderilor protestatarilor să îşi coordoneze mai bine oamenii din Cairo, Damasc şi alte oraşe şi să-i organizeze în „mişcări sociale”, fără să existe riscul – poate doar într-o foarte mică măsură – ca mesajele să fie interceptate de autorităţi.14

Luptătorii ISIS individuali, în special cei din Orientul Mijlociu, tind să se ţină departe de orice discuţie politică sau legată de chestiuni militare, preferând să se concentreze exclusiv pe discuţii legate de însemnătatea Coranului. Majoritatea membrilor ISIS de pe Twitter îşi petrec timpul discutând despre religie. Conţinutul mesajelor postate de ei pe internet nu s-a schimbat foarte mult de la atacurile care au avut loc în SUA, pe 11 septembrie 2001, sau la Madrid, în 2004. După acest din urmă atac, de exemplu, anchetatorii care au descoperit un stick USB lăsat de unul dintre atacatori au sperat să descopere informaţii folositoare despre terorismul jihadist. În schimb, au găsit doar discuţii despre Bine *versus* Rău şi câteva broşuri religioase, care primiseră aprobarea al-Qaida. Nici vorbă de cărţi de strategie pentru terorişti sau planuri măreţe. Numai o treime din ceea ce s-a găsit pe stick avea propriu-zis legătură cu terorismul, fiind vorba în mare parte de instrucţiuni despre cum să faci bombe care să fie apoi folosite în atentate.15

Cea mai mare parte a materialului postat de membrii ISIS pe internet este la fel de neinteresant. De fapt, mesajele pe Twitter ale „ISIS” reprezintă un amestec de

15 „Primăvara Arabă” desemnează o serie de mişcări de protest care au avut loc în mai multe ţări din Orientul Mijlociu şi Africa de Nord începând cu sfârşitul anului 2010. Acestea s-au desfăşurat îndeosebi în ţări arabe unde domnea un regim autoritar sau totalitar. Scânteia care a declanşat mişcările de protest a fost larg recunoscută ca fiind sinuciderea prin autoincendiere a lui Mohamed Bouazizi în Tunisia, la data de 17 decembrie 2010 (n. red.).

materiale de propagandă şi scrisori către acasă, precum şi discuţii între luptătorii ISIS (inclusiv între femeile care susţin organizaţia, fie din teritoriile ocupate, fie de acasă). Chiar dacă aceste mesaje pot părea plictisitoare, ele au rolul de a-i conecta pe membrii grupării la o comunitate mai extinsă de adepţi ai mişcării, fapt care îi ajută să facă faţă singurătăţii, izolării şi dorului de casă, pe care mulţi dintre luptătorii străini probabil că le simt. De asemenea, ele mai au şi rolul de a-i încuraja pe cei care ştiu că există o şansă destul de mare ca ei să moară în curând. Foarte adesea, luptătorii ISIS postează sloganul lui Osama bin Laden „Noi iubim moartea mai mult decât iubiţi voi viaţa". Presa însă preia de obicei materialele mai violente, acestea reprezentând şi genul de propagandă căutată de mulţi occidentali – potenţiali jihadişti sau fani ai aşa-zisei pornografii de război (*war pom*), care înseamnă publicarea unor imagini explicite cu atrocităţi săvârşite pe timp de război. Astfel de fotografii, ataşate la postările de pe Twitter, sau filmuleţele făcute în urma masacrelor reprezintă o componentă cu foarte mare succes a propagandei de război ISIS, care vrea să devină cel mai cunoscut şi mai violent grup de luptători din Siria, Irak şi, într-o mai mică măsură, Libia şi Afghanistan. Nicio altă organizaţie implicată în astfel de războaie nu şi-a propus vreodată să îşi promoveze atrocităţile prin mijloace atât de brutale şi neobişnuite.

Teroriştii par să se afle într-o competiţie continuă în care fiecare încearcă să omoare cât mai mulţi oameni – ceea ce denotă o lipsă de imaginaţie din partea lor. Numărul crescut al victimelor rezultate în urma atacurilor cu maşini-capcană a generat probabil ceva publicitate la nivel local, dar presa internaţională a ignorat în mare parte aceste atacuri. Gruparea al-Qaida din Irak şi, mai târziu, ISIS au realizat că stilul în care faci lucrurile contează la fel de mult ca amploarea pagubelor provocate

şi numărul victimelor. Înainte să-şi înceapă programul de răspândire pe scară largă a fâlmuleţelor care înfăţişează execuţii, liderii ISIS au înţeles că au nevoie de metode mult mai atroce de execuţie pentru a capta atenţia presei internaţionale, precum şi a potenţialilor viitor recruţi şi donatori. Iniţial s-au gândit la un fel de „secerătoare umane" – un set de lame ataşate la nişte camioane, care să intre în mulţimile de oameni în mare viteză –, dar au renunţat la idee din motive probabil destul de evidente. În mulţime se află de obicei femei şi copii, iar presa se scârbeşte repede de cei care măcelăresc copii. Găsirea unor metode mai creative de a ucide este în special importantă în cazul victimelor sărace sau care fac parte din categoria celor persecutaţi pe motive rasiale şi care trăiesc de obicei departe de centrele de putere mass-media.16

Uneori, ISIS a creat în mod deliberat astfel de filmuleţe care copiază scene din filme renumite, în care unul dintre personaje este ucis. Un astfel de filmuleţ, care înfăţişează patru bărbaţi înecaţi într-o cuşcă scufundată, aminteşte de scena morţii lui Vesper Lynd în *Casino Royale*, din seria filmelor cu James Bond. Ambele scene se concentrează pe chinurile oamenilor sub apă, fiind filmate de scufundători care surprind pe peliculă inclusiv sunetele morţii. Filmuleţul ISIS are bineînţeles un impact mult mai puternic decât originalul prin faptul că înfăţişează o scenă reală. De asemenea, atacurile de la Paris din 2015, din timpul concertului de la Bataclan, seamănă, măcar într-o mică măsură, cu scena culminantă din filmul *Ticăloşi fără glorie* al lui Quentin Tarantino.

Chiar şi cu aceste filmuleţe ingenioase înfăţişând scene atroce de război, interesul pentru ISIS a început să scadă în vara lui 2015, când atenţia lumii a fost redirecţionată spre criza emigranţilor din Europa, motiv pentru care organizaţia s-a simţit forţată să aducă

terorismul în marile capitale mediatice, cum ar fi Parisul. Până la urmă, interesul mass-media faţă de crucificări şi decapitări ar fi pălit foarte curând. Întotdeauna este nevoie de variaţie şi ca violenţa să escaladeze pentru a menţine viu interesul lumii. Abu Daigham al-Britani, luptător britanic care s-a alăturat ISIS, a început să posteze fotografii pe Instagram cu el şi capetele tăiate ale victimelor sale. Apoi, sub numele de Jihad Johnny, s-a filmat decapitându-l pe jurnalistul american James Foley şi pe alţi câţiva prizonieri occidentali. Când şi acest gen de scenariu lugubru s-a învechit, ISIS a încercat să impresioneze prin numărul victimelor, măcelărind câte zece, douăzeci sau chiar mai mulţi prizonieri simultan.

Organizaţia este dispusă să investească timp şi inventivitate în acest gen de scene. Să îneci nişte oameni închişi într-o cuşcă suspendată deasupra apei cu macaraua nu este tocmai un lucru simplu. A fost nevoie să fie construită cuşca şi au fost necesare trei camere de filmat pentru a înregistra atrocitatea, fiind surprinse detalii precum momentul în care a fost închisă uşa cuştii. Editarea este şi ea foarte importantă, deşi uneori oamenii grupării tind să devină un pic cam jucăuşi. În cea de-a doua parte a filmuleţului cu acea cuşcă scufundată, luptătorii ISIS înfăşoară o coardă explozivă în jurul gâturilor mai multor victime, după care detonează dispozitivul. Explozia este surprinsă din mai multe unghiuri, după care imaginile se derulează cu încetinitorul, pentru ca, la final, filmuleţul să fie redat invers, ca şi cum capetele aruncate în aer s-ar fi reconectat la trupurile lor. (Un stop-cadru din acest filmuleţ a fost folosit în campania de strângere de fonduri iniţiată de Partidul Conservator din Canada la numai câteva zile după postarea lui pe internet.)

De ce fac toate aceste lucruri? Pe de o parte, pentru distracţia trupelor, iar, pe de altă parte, pentru a-şi

intimida oponenţii. Cine ar vrea să se încurce cu ISIS şi să sfârşească la fel ca una dintre victimele din aceste filmuleţe? Reputaţia de grupare extrem de violentă pe care şi-a făcut-o ISIS i-a prins extrem de bine. Oraşe întregi i s-au predat fără prea multă luptă, după ce locuitorii s-au panicat şi au preferat să fugă decât să rişte să cadă prizonieri. Pe de altă parte, însă, ISIS are nevoie constantă de noi recruţi dacă speră să-şi extindă teritoriile cucerite şi, implicit, „califatul", căci, prin definiţie, asta se presupune că trebuie să facă: să se extindă. Unul dintre sloganele grupării este „Acest Khilafa [califat] nu va mai avea graniţe, numai fronturi".

Deşi reuşeşte să ia mulţi luptători de la al-Nusra (aripa siriană a organizaţiei al-Qaida, ai căror oameni sunt antrenaţi în războaiele din afara Siriei) şi de la ceilalţi competitori jihadişti din regiune, ISIS nu mai are practic de unde să recruteze soldaţi din teritoriile cucerite. Prin urmare, are nevoie de luptători străini pentru a completa locurile goale. De asemenea, este important să ne amintim şi că ISIS nu este cu adevărat o grupare insurgenţă, mai ales dacă vorbim de Siria. Cel mult se poate spune că este o grupare colonizatoare ce încearcă să îşi impună ideologia şi să îşi instaleze oamenii peste tot în zonele ocupate din această ţară. Este adevărat că îşi mai adună soldaţi şi din Irak, dar, dacă vrea să supravieţuiască ameninţărilor reprezentate de orice regim se va instala la Bagdad, puterilor occidentale, forţelor susţinute de iranieni şi miliţia kurdă, are mereu nevoie de alţii. Un lucru pe care propaganda ISIS nu-l menţionează niciodată – dacă ar fi să ne luăm numai după soarta luptătorilor occidentali – este acela că luptătorii grupării nu trăiesc prea mult.

Totuşi, ei nu sunt la fel de importanţi ca nişte simpli colonizatori de care are nevoie organizaţia sau ca soldaţii folosiţi pe post de carne de tun. Luptătorii străini oferă

pentru ISIS oportunitatea de a-şi răspândi mesajele propagandistice în mai multe limbi. În special cei care operează în Cecenia, Afghanistan sau în Balcani sunt de obicei bine antrenaţi şi de multe ori se dovedesc mai de încredere decât recruţii locali. Nu sunt implicaţi în vendete tribale sau personale şi, în multe privinţe, sunt atât de neajutoraţi şi supuşi, încât nu au altă opţiune decât să respecte pur şi simplu ce li se spune.

Pe de altă parte, însă, prezenţa luptătorilor străini în rândurile ISIS alimentează propaganda duşmanilor. Regimul lui Assad – susţinut de Iran şi de Rusia – care în toamna lui 2015 stăpânea peste Damasc, s-a folosit de prezenţa luptătorilor străini din ISIS şi alte grupări din opoziţie pentru a le eticheta drept „invadatoare", ceea ce, în multe privinţe, este adevărat.17

Din cauza nevoii disperate de soldaţi străini, ISIS întâmpină mai multe probleme, destul de grave. Unii dintre tinerii care vin în teritoriile ocupate, în special din America de Nord şi din ţările europene, sunt instabili psihic şi sociopaţi. Motiv pentru care nu sunt soldaţi buni. Cei cu probleme mentale nici nu pot fi antrenaţi, pentru că refuză să urmeze ordinele. În plus, ISIS se teme şi de posibilitatea ca printre aceştia să fie şi agenţi infiltraţi. Există prea puţin timp la dispoziţie pentru a-l verifica pe fiecare în parte suficient de bine şi nu există nici infrastructura necesară pentru a-i putea ajuta pe cei cu probleme de natură psihică. Există, în schimb, metode prin care agenţii străini pot fi expuşi. De exemplu, dacă li se ordonă să decapiteze pe cineva, este clar că aceştia vor refuza. Oricine este suspectat că nu are calităţile necesare pentru a fi un bun soldat ISIS sau care pare a fi spion este detaşat în diviziile de sinucigaşi cu bombă. Soldaţii cei mai incompetenţi pot primi misiunea de a conduce o maşină căptuşită cu explozibil sau de a alerga spre liniile inamice purtând vestă cu explozibil.

Nu există însă prea multe variante pentru cei care se simt până la urmă dezamăgiţi de tacticile practicate de ISIS sau care decid că atentatele sinucigaşe cu bombă nu sunt chiar cea mai bună opţiune de carieră pentru ei. Unii încearcă să se întoarcă acasă, în timp ce alţii vor să se alăture unor grupări rivale din Siria. ISIS decretează stare de asediu pe timp de noapte şi instalează bariere pe drumuri pentru a-i prinde pe dezertori. Un ziar libanez a raportat că, între septembrie 2014 şi februarie 2015, mai mult de 120 de luptători străini care au încercat să dezerteze din rândurile ISIS au fost ucişi de grupare. Altora, printre care cel puţin un canadian, li s-a permis să părăsească gruparea pentru a-şi trata rănile în spitale din ţara de origine.18

ISIS recrutează on-line, prin intermediul recrutorilor care îşi fac veacul pe lângă moschee şi chiar cu ajutorul unor scrisori pe care le trimit celor aflaţi în închisoare. Recruţii care provin din ţări musulmane sunt de obicei veterani căliţi în lupte grele. Cei din Europa Occidentală – atât cei care au emigrat în teritoriile ocupate de ISIS, cât şi cei care au rămas la ei acasă pentru a ucide în numele ISIS – sunt de obicei din categoria celor care nu se descurcă foarte bine pe plan economic şi social. Sinistrele şi sărăcăcioasele ghetouri musulmane din Paris sau din alte oraşe franceze constituiau deja teatrul unor bătălii aprige dinainte să apară ISIS. Un studiu asupra recruţilor germani a arătat că numai un sfert dintre aceştia aveau studiile liceale terminate şi o treime aveau cazier. În schimb, luptătorii din Marea Britanie provin de obicei din medii mai bogate. Canadienii şi americanii reprezintă un amestec de studenţi care au renunţat la facultate şi câţiva tineri de succes.

ISIS îi atrage în primul rând prin prisma faptului că este cea mai cunoscută grupare teroristă din lume, care comite violuri, crime sau alte atrocităţi împotriva

populaţiei civile sau prizonierilor de război, la un nivel fără precedent. ISIS apreciază publicitatea pe care le-o oferă difuzarea imaginilor cu aceste fapte cumplite. Foarte puţine grupări teroriste mai primesc atâta atenţie astăzi în presă sau la televizor, în special când vine vorba de teritoriile din Orientul Mijlociu sau Africa de Nord, unde îşi desfăşoară ISIS operaţiunile. Iar publicitatea este ca oxigenul pentru teroriştii. Ei au nevoie să arate că sunt o organizaţie viabilă, în care merită să investeşti bani, sau că merită să i te alături dacă vrei să te afli în tabăra câştigătoare. În plus, ei ştiu foarte bine că occidentalilor le displace să-şi vadă propriii concetăţeni alăturându-se cu toată inima unui grup jihadist.

Însă cum anume îşi face ISIS publicitate? Evident, nu prin succesele militare pe care le repurtează, care au fost aproape ignorate de presa occidentală, chiar şi atunci când gruparea a reuşit să ocupe câteva dintre cele mai mari oraşe iraniene. Decapitarea jurnalistului James Foley de către un terorist ISIS vorbitor de limba engleză, în 2014, a atras mai multă atenţie din partea presei occidentale decât capturarea Mosulului, oraş cu 1 milion de locuitori. Presa occidentală este interesată în principal de cifre, de cantitate şi de imagini. De exemplu, condamnarea la moarte a unei tinere americance foarte atrăgătoare, Amanda Knox (acuzată de a fi fost complice la uciderea colegei sale de cameră din Italia) generează mult mai multă publicitate decât un atentat cu bombă într-o piaţă aglomerată din Orientul Mijlociu, în care îşi găsesc moartea sute de oameni. Există un fel de limită naturală în ceea ce priveşte numărul de oameni care pot fi ucişi într-un atentat cu bombă şi tactici teroriste mai tradiţionale. Singurul mod prin care teroriştii pot stârni interesul presei este prin practicarea unor forme de violenţă mai originale în Orientul Mijlociu sau prin atacuri asupra unor victime occidentale.19

Prin urmare, mesajele propagandistice ale ISIS sunt direcţionate înspre acelaşi segment de oameni pe care îi are în vedere şi armata canadiană: tineri plictisiţi care resping etosul consumist al societăţii în care trăiesc şi care simt că nu au deloc parte de aventură în viaţă. Ei vor să aibă parte de genul de acţiune pe care le-o oferă jocurile video, atât de importante pentru ei, şi să fie ca eroii preferaţi. După cum scria pe Twitter Abu Summayyah al-Britani, luptător britanic pentru ISIS, războiul constituie realitatea virtuală supremă.

Caii of Duty, unul dintre cele mai populare jocuri video din lume, le oferă celor care îl cumpără ocazia să împuşte alţi oameni într-un cadru foarte realist, care simulează războiul modern, cu tot cu rănile sângerânde. ISIS le oferă ceea ce pare a fi şansa de a juca acest joc pe bune. După cum a explicat al-Britani, recruţii ajung să joace acest joc în 3D, iar atunci când câştigă, răsplata este pe măsură: bani, glorie, femei, pradă de război.

În ciuda faptului că ISIS reuşeşte să capteze toată atenţia presei prin propaganda sa violentă, majoritatea mesajelor sale se referă de fapt la sistemele de guvernanţă, justiţie şi la proiectele publice pe care organizaţia le are în plan şi prin care încearcă să lase impresia unui guvern nou şi mărinimos. Multe dintre filmuleţele sale prezintă organizaţia şi pe luptătorii săi într-o lumină favorabilă.

Sociologul Jytte Klausen a scris recent că luptătorii ISIS postează pe Twitter imagini drăgălaşe cu pisicile lor şi cu petrecerile pe care le dau după încheierea luptelor, intercalate cu celelalte, de o cruzime şi brutalitate inimaginabile. Scopul acestor postări este de a sublinia faptul că jihadul constituie o obligaţie pentru toţi musulmanii, nu doar pentru aceia care au în mod evident o înclinaţie spre cruzime. ISIS le oferă viitorilor recruţi şansa de a-i nenoroci pe inamicii Islamului, ducând între

timp o viaţă cât de cât normală şi având o mulţime de prieteni. „Conţinutul postat transmite ideea că lupta – şi moartea – oferă un sens vieţii tale, în timp ce ai parte şi de multă distracţie şi adrenalină, întreaga experienţă fiind «mult mai tare» decât aceea pe care o trăieşti când joci *Caii of Duty* noaptea, de pe canapeaua de acasă”, a scris Klausen. „Alte mesaje de pe Twitter evidenţiază fie dezumanizarea la care sunt supuşi alţi musulmani (în special şiiţi), fie curajul de care dau dovadă luptătorii ISIS în apărarea cauzei”. Comunitatea jihadistă activă pe Twitter este în acelaşi timp şi librărie şi loc de chat pentru teroriști. Această comunitate caută să îşi distreze membrii, să îi educe cu predici despre Coran şi moralitate şi să le furnizeze şi motivaţia pentru a intra în luptă. Îi uneşte şi le oferă sprijin, care le întăreşte voinţa.

Pentru cei care nu sunt încă membri ISIS, dar sunt atraşi de propaganda pe care şi-o face gruparea, reţelele de socializare pun la dispoziţie un link către recrutori – fie din Orientul Mijlociu, fie din ţările de origine – care le furnizează constant mesaje propagandistice şi, dacă recrutul este considerat serios, atunci i se oferă bani şi datele de contact necesare pentru a ajunge în Turcia şi, de acolo, peste graniţă, în Siria sau Irak. Recrutorii, în mare parte extremişti musulmani care lucrează pentru ISIS în teritoriile ocupate sau care au emigrat în Vest, poartă aceste discuţii în privat şi folosesc programe de criptare pentru a evita interceptarea de către serviciile secrete occidentale.20

Klausen consideră că ISIS a inventat ceva revoluţionar, recreând totodată şi strategia de luptă teroristă, prin transformarea reţelelor de socializare într-o unealtă de război psihologic ofensiv, a cărei putere va reprezenta de acum încolo o tactică de luptă importantă care ar putea – şi care a ajutat deja armatele mici, de mai puţin de o mie de oameni – să demoralizeze şi să înfrângă

zeci de mii de soldaţi profesionişti. Are dreptate. Cu secole în urmă, Sun Tzu recunoştea că luptele şi războaiele sunt câştigate mai întâi în plan mental, înainte ca primul atac să aibă loc.

ISIS a schimbat nu doar maniera în care sunt purtate războaiele, ci şi modul în care acestea sunt prezentate în mass-media. Jurnaliştii, care au văzut cum accesul lor pe câmpul de luptă le-a fost limitat după Războiul Burilor21, au fost astăzi înlăturaţi complet din mijlocul luptelor, fiind înlocuiţi cu propagandişti.22 Klausen observă cum existenţa reţelelor de socializare a pus capăt epocii în care ISIS şi alte grupări de acelaşi gen depindeau de media convenţionale pentru a-şi transmite mesajele către întreaga lume. Jurnaliştii au devenit mai degrabă victimele ideale ale terorismului decât reporteri de război.

Înregistrări ale decapitărilor, mult prea violente pentru a apărea pe canalele media convenţionale, pot fi vizualizate pe internet. Sunt încărcate şi descărcate de grupări de extremă dreapta, dependente de imaginile violente explicite, de jihadişti închipuiţi şi de oricine altcineva care vrea să vizioneze astfel de materiale instant şi gratuit. Presa „înceată” se bazează acum direct pe teroriști pentru informaţii şi imagini, iar presa comercială poate obţine o compilaţie de imagini violente, mesaje de propagandă ale ISIS, jumătăţi de adevăr şi pure născociri. ISIS deţine controlul asupra zonei pe care o ocupă, cel puţin în ceea ce priveşte permisiunea acordată jurnaliştilor de a pătrunde în zona respectivă. Cu excepţia unei echipe a site-ului de ştiri on-line *Vice*, puţini reporteri occidentali au venit în aceste teritorii. În plus, ISIS a dovedit cât de bine poate controla internetul, într-o perioadă în care mare parte a mass-mediei occidentale se confruntă cu dificultăţi financiare semnificative, cu reduceri de personal, neputând sau nevrând să achite costurile ridicate pe care le-ar presupune trimiterea şi păstrarea jurnaliştilor în

zonele de război.

În altă ordine de idei, acea parte a propagandei ISIS care vorbeşte despre indestructibilitatea organizaţiei îi pică mai degrabă bine presei din SUA, care încearcă să-i înspăimânte pe americani şi să-i convingă totodată că numai prin implicarea în forţă a Occidentului va putea fi distrus „califatul”. Spre exemplu, CNN nu a publicat nicio ştire pe site-ul său despre bombardarea de către Israel a taberelor de antrenament Hamas în Gaza, din data de 26 mai 2015, dar, în acelaşi timp, la momentul respectiv avea o pagină întreagă dedicată succesului recent al grupării ISIS în Irak. Pagina includea fotografii în ipostaze măgulitoare ale luptătorilor ISIS, dintre cele folosite pentru propagandă, luate pur şi simplu fără costuri de pe internet. În aceeaşi zi, CNN a mai publicat o ştire despre moralul scăzut al armatei irakiene, după pierderea oraşului irakian Ramadi. Indiferent de victoriile sau înfrângerile repurtate de ISIS pe câmpul de luptă, pe site-ul CNN organizaţia apărea ca o învingătoare. Iar ISIS ştie foarte bine că imaginile extrem de violente pe care le diseminează aparatul său de propagandă au calitatea de a-i pune în umbră înfrângerile militare. De fapt, gruparea a publicat înregistrarea cu acea cuşcă scufundată imediat după ce a pierdut în luptă un oraş important.

Toată această publicitate de care se bucură ISIS le-a îngreunat viaţa musulmanilor care trăiesc în Occident. Radicalii, mulţi dintre ei recent convertiţi, cu viziuni simpliste asupra Islamului şi lipsite de orice fundament cultural, au contribuit la crearea unei atmosfere pline de suspiciune, care devine şi mai tensionată cu fiecare nouă apariţie la ştiri a ISIS. De asemenea, organizaţia încearcă să-i preseze şi pe musulmanii de-o viaţă să i se alăture, pândindu-i prin preajma moscheilor sau trimiţându-le scrisori celor din închisoare.

Tarek Fatah, fondatorul Congresului Musulman

Canadian şi un critic foarte aprig al gloatei jihadiştilor, a informat Biroul Permanent al Senatului şi Camerei Comunelor pe Probleme de Securitate şi Apărare Naţională, în aprilie 2014, că ISIS şi alte grupări violente au luat în vizor anumite părţi din comunitatea musulmană canadiană.

Când vine vorba despre radicalizare în cadrul comunităţii musulmane, e foarte important de precizat despre care anume comunitate musulmană este mai exact vorba. Dacă în discuţie sunt kurzii musulmani sau musulmanii din Belucistan ori Darfur, problema este practic inexistentă. Acelaşi lucru poate fi spus şi despre majoritatea musulmanilor iranieni. Dacă însă vine vorba despre cei convertiţi la Islam, care formează comunităţi de musulmani în Somalia şi Bangladesh, sau despre comunităţile de musulmani Attar ori, mai concret, despre comunitatea musulmană pakistaneză, problema radicalizării este una foarte răspândită, adânc înrădăcinată, transpusă într-un scenariu de genul Islamul *versus* lumea celor infideli, cu un final apocaliptic: Armaghedonul.

Cadrul-suport al terorismului sau al mişcărilor radicale ce se revendică de la Islam – şi al întregii lumi islamice de fapt reprezentând punctul de pornire în cariera oricărui viitor jihadist, este unul multifaţetat. La bază se află organizaţiile islamiste şi comunităţile formate în jurul moscheilor, care plantează seminţele radicalizării, nu neapărat prin recrutarea propriu-zisă a teroriştilor, ci prin politizarea predicilor, care le induc musulmanilor un sentiment de victimizare, cultivându-le în acelaşi timp ura faţă de non-musulmani şi alte segmente sociale, precum homosexuali sau femei, care cer egalitate şi refuză să poarte văluri sau burka.23

Fatah reprezintă o parte a comunităţii musulmane care crede că extremiştii islamişti nu au nicio treabă cu

religia lor şi că fac un rău imens în ţări precum Pakistan, acolo unde s-a născut Fatah. El vrea să implementeze reguli dure de imigrare în zonele strict controlate de jihadişti, unde toate documentele, de la certificate de naştere până la diplome universitare, sunt verificate cu atenţie, pentru autenticitate. El cere ca PRCC să fie atentă la cine apelează pentru sfaturi despre extremismul „islamic”.

Fatah nu este singurul musulman care îşi face griji în privinţa recrutării de către extremişti. Samy Metwally, imam din Ottawa, a declarat unui reporter de la *National Post* că în jur de 15 – 20 de persoane cu vârste cuprinse între douăzeci şi treizeci de ani au venit la el să se convertească în primele trei luni după ce Michael Zehaf-Bibeau l-a împuşcat pe Nathan Cirillo la Monumentul Naţional dedicat Eroilor de Război, după care a tras în clădirea Parlamentului, la 22 octombrie 2014. Fatah a spus că nu a mai văzut niciodată atâţia oameni dornici de convertire şi îşi făcea griji că aceştia, în calitate de proaspăt convertiţi la Islam, sunt foarte vulnerabili la propaganda radicalistă. „Pe marea majoritate a noilor convertiţi nu i-am mai văzut înainte şi nici nu îi vom mai revedea vreodată. Pur şi simplu dispar şi nu se mai întorc. Iar acesta este un mare motiv de îngrijorare. Ne îngrijorează cine ar putea fi sursa lor de informaţii”.24

Mohamad Jebara, imam şi cercetător rezident la Centrul de Educaţie Spirituală Córdoba din Ottawa, a decis să folosească mediul virtual pentru a-l înfrunta pe Maguire:

John, ţi-ai distrus paşaportul canadian. Acel paşaport simbolizează apogeul drepturilor, luptelor şi valorilor pentru care canadienii s-au zbătut timp de generaţii. De fapt, un paşaport canadian este un privilegiu şi o onoare, pe care mulţi visează să le obţină. Am crescut în Ottawa. Mă dau cu patinele, cu rolele, mă plimb cu bicicleta, fac

schi, canoe, fac drumeţii şi, da, îmi place muzica clasică. Presupun că asta mă face un canadian tipic. Dar, de fapt, ce este un canadian tipic? Am memorat învăţăturile islamice când aveam 12 ani şi mi-am dedicat ultimii 22 de ani din viaţă credinţei, studiind-o, predând-o şi apărând-o. Atunci când spui că ai fost unul dintre noi, la care dintre noi te referi? Identitatea mea canadiană nu a intrat niciodată în conflict cu identitatea mea islamică – de fapt, chiar a întărit-o.

John, îmi pare rău să-ţi spun, dar ai fost tras pe sfoară. Ai primit un pachet gol. Mi se pare chiar ironic că ai renunţa la chitară – inventată de savantul islamic Ziryab în secolul al IX-lea, în Spania islamică, drept instrument de alinare, care să-i ajute pe oameni să se apropie mai mult de Dumnezeu – şi ai înlocui-o cu o armă distructivă inventată de cineva pe care tu-l numeşti în mod eronat „kuffar”… Nu îmi voi cere scuze pentru faptul că sunt un musulman canadian. De fapt, identitatea mea canadiană m-a ajutat să devin un musulman mai bun. Din moment ce pretinzi că ai fi avut „medii mari” la studii, sunt sigur că poţi să „pui cap la cap aceste informaţii”.25

Capitolul 4 Regulile jocului

Ziarele valorează cât o armată de trei sute de mii de oameni pentru Napoleon, din moment ce ultimii nu l-ar putea ajuta nici să supravegheze mai bine ce se întâmplă intern şi nici să sperie mai mult puterile străine decât o pot face pamfletarii pe care-i plăteşte.

Prinţul Klemens von Metternich[16], 23 iunie, 18081

Cum îi convingi pe oameni să lupte? Cum convingi un băiat – pentru că majoritatea recruţilor, din cea mai mare parte a lumii, sunt băieţi, şi nu fete – să renunţe la tot ceea ce îi este familiar pentru a-şi pune viaţa în pericol? Cum îl

16 Klemens Wenzel von Metternich-Winneberg (1773-1859), om de stat austriac şi unul dintre cei mai importanţi diplomaţi ai timpului său (n. red.).

convingi să lupte într-o armată, cu atât mai mult una dintr-o ţară străină şi extrem de îndepărtată? Cum convingi o persoană să ucidă cu sânge rece?

ISIS nu numai că reuşeşte să-i motiveze pe tineri să facă aceste lucruri, dar a şi avut succes peste aşteptări, încât a surprins întreaga lume. Gruparea atrage recruţi şi îi transformă în luptători devotaţi, capabili să învingă soldaţi mult mai bine antrenaţi şi mai experimentaţi, adesea în situaţii în care ISIS este cu mult depăşită numeric. Vorbim de un duşman care nu este deloc subestimat sau luat în râs de analiştii militari occidentali. De curând, preşedintele Barack Obama s-a arătat de acord cu opinia directorului serviciilor secrete naţionale, care a declarat: „Noi am subestimat Viet Congul[17]. […] Am subestimat ISIS şi am supraestimat capacitatea de luptă a armatei irakiene. […] Totul se reduce la a intui care este voinţa de luptă, or asta este greu de apreciat”.2

Prin urmare, succesul dovedit de ISIS în activitatea de recrutare şi pregătire a luptătorilor nu poate fi negat. Atragerea civililor în armată este dificilă. Afişele de recrutare din războaiele lumii reprezintă astăzi adevărate piese de colecţie, dat fiind că guvernele au depus întotdeauna mult efort artistic pentru a-i convinge pe bărbaţi să se înroleze. Uneori, metoda prin care se încerca atragerea tinerilor era destul de naivă, în timpul celui de-al Doilea Război Mondial, armata canadiană încerca să-i convingă pe bărbaţi să se înroleze vorbindu-le despre şansa de a se făli la volanul jeepurilor armatei. Atunci când atât publicitatea, cât şi încercarea de umilire publică au

17 Frontul Naţional pentru Eliberarea Vietnamului de Sud, cunoscut şi sub numele de Viet Cong, organizaţie insurgenţă care a luptat în Republica Vietnam (Vietnamul de Sud) în perioada Războiului din Vietnam; a fost fondată, echipată şi finanţată atât de simpatizanţii comunişti sud-vietnamezi, cât şi de armata Vietnamului de Nord (n. red.).

eşuat, majoritatea ţărilor occidentale au apelat pur şi simplu la puterea statului pentru a-i forţa pe oameni să intre în armată, însă şi mai dificilă era misiunea de a-i convinge să lupte. ISIS a descoperit metode prin care să facă din nişte tineri bărbaţi adevăraţi asasini şi să-i convingă să participe la războaie în care prizonierii sunt ucişi la normă şi civilii sunt oprimaţi, violaţi şi transformaţi în sclavi.

În primul rând, religia practicată de ISIS, care propune răspunsuri simple la întrebările complexe şi dificile ale lumii moderne, are darul de a-i atrage pe cei care provin din societăţi cu probleme. Cei din ţări terfelite în războaie timp de mai multe secole şi îndelung exploatate privesc astăzi la o lume care se schimbă rapid şi se îmbogăţeşte peste noapte şi se întreabă cum ar putea dobândi şi ei sentimentul de siguranţă şi de apartenenţă la această lume. Celor care se simt lăsaţi în urmă, ISIS şi celelalte grupări islamiste le oferă o şansă de a ajunge în prima linie, de a conduce în loc să fie conduşi. Acelaşi impuls a fost simţit şi de oamenii din Italia şi Germania după Primul Război Mondial, când încercau să înţeleagă de ce fusese nevoie să moară atâţia, în timp ce se luptau să facă faţă crizei economice de după război. Musollini le-a oferit un nou Imperiu Roman. Hitler le-a oferit o Germanie stăpână peste întreaga Europă. Abu Bakr al-Baghdadi, liderul ISIS şi calif autodeclarat, le promite întoarcerea vremurilor glorioase ale Islamului, când armatele islamice devastau tot ce mai rămăsese din Imperiul Roman de Răsărit. În acele zile de glorie, Islamul părea să fie pe punctul de a cuceri întreaga Europă. Armatele sale au intrat în Franţa în secolul al VIII-lea şi au asediat Viena nouă sute de ani mai târziu.

Pe teren, o parte din strategia ISIS se concentrează pe legăturile puternice care se creează între luptători. Majoritatea recruţilor străini vin la ISIS în grupuri.

Organizaţia se asigură că aceste grupuri rămân unite şi se integrează într-o comunitate şi mai mare de soldaţi şi susţinători civili. Oamenii vor lupta unul pentru celălalt. Un istoric american, William Manchester, a povestit în cartea sa *Goodbye Darkness* despre luptele la care a participat alături de puşcaşi marini americani în teatrul de operaţii din Pacific în cel de-al Doilea Război Mondial: „Acei oameni care îşi puneau viaţa în pericol erau familia mea, casa mea. Îi simţeam mai apropiaţi [...] decât au fost vreodată sau ar fi putut să fie prietenii mei. Nu m-au dezamăgit niciodată şi nici eu nu aş fi putut să-i dezamăgesc pe ei" 3.

Teoreticienii numesc asta „contopirea identităţii". Într-un anumit sens, soldaţii simt că fac parte dintr-o nouă familie, în cadrul căreia sentimentul de loialitate este mai puternic decât în familiile pe care le-au lăsat în urmă. Ei sunt dispuşi să ucidă şi să moară unul pentru celălalt. Chiar dacă soldaţii îşi dau ochii peste cap atunci când îi aud pe politicieni (care sunt civili) discutând despre luptele duse în numele unei cauze, ei vor continua să lupte atât timp cât legătura dintre ei rămâne puternică şi îşi păstrează încrederea în superiorii lor. Unul dintre motivele care a condus la eşecul Americii în Vietnam a fost schimbarea soldaţilor şi ofiţerilor la intervale fixe. Unităţile primeau şi pierdeau oameni în mod constant. În aproape toate celelalte războaie, soldaţii rămâneau împreună pe toată durata războiului.

Soldaţii luptă mai bine atunci când cred într-o cauză şi devin chiar înverşunaţi când simt că le este ameninţată propria casă – chiar dacă această „casă" sunt de fapt tranşeele unde luptă prietenii lor de război. Cauza trebuie să fie una mult mai concretă decât ideea vagă de patriotism sau loialitate pentru un anumit sistem sociopolitic. Un inamic care este văzut că luptă cu ferocitate pentru o anumită cauză le poate insufla

deopotrivă frică şi respect soldaţilor care se află de partea cealaltă a baricadei. Soldaţii americani din Pacific erau înfricoşaţi şi în acelaşi timp îi admirau pe soldaţii japonezi, care au luptat cu atâta tenacitate în locuri precum Guadalcanal şi Iwo Jima. Înfrângerea acestor soldaţi a constituit un motiv de oarecare mândrie, iar faptul că japonezii au fost atât de cruzi cu soldaţii americani şi aliaţi capturaţi i-a ajutat pe aceştia din urmă să justifice mai uşor distrugerea primilor. Diferenţele rasiale, exploatate puternic de propaganda americană, au ajutat şi ele.

Lucrurile au stat altfel în Vietnam. Soldaţii erau conştienţi că războiul nu se bucura de prea mult sprijin acasă, dat fiind că nu era o cruciadă dusă împotriva unui duşman nemilos pornit să domine şi să exploateze o mare parte din lume. Prea puţini dintre ei credeau ceea ce spunea propaganda americană despre statele vecine care aveau să cadă ca piesele de domino în faţa comunismului şi, chiar dacă ar fi crezut, tot nu le-ar fi păsat. Soldaţii americani le-au spus intervievatorilor că, în opinia lor, cauza democraţiei era „o porcărie” şi o „glumă”, în timp ce lăudau curajul Viet Congului şi al vietnamezilor din nord, „care credeau cu adevărat în ceva şi ştiau pentru ce luptă”.4

Aceeaşi credinţă îi ajută pe insurgenţi şi pe toţi cei care luptă în numele unei cauze religioase, precum ISIS, să înfrângă forţele armate ale unor ţări deja slăbite, ca Irak şi Siria, şi să planifice noi incursiuni în Libia şi Africa Subsaharianã. Şi tot aşa au reuşit şi mujahedinii să-i învingă pe sovietici, iar talibanii să-i extenueze pe americani în Afghanistan. Grupările revoluţionare sau insurgente precum Viet Cong şi mujahedinii afghani au reuşit, după cel de-al Doilea Război Mondial, să învingă armate de zece ori mai puternice din acelaşi motiv: luptau pentru o cauză şi pentru camarazii lor, nu pentru bani.5 ISIS construieşte asemenea legături între luptătorii străini

cu ajutorul reţelelor de socializare. Astfel, ei luptă în cadrul unor unităţi solide, stabile, adesea alături de prieteni de acasă, cu noile lor neveste şi copii la numai câţiva kilometri distanţă. Iar în timp ce fac asta, ofiţerii de propagandă ai ISIS continuă să-i îndoape cu doze consistente de propagandă politică şi religioasă, cel mai adesea prin intermediul telefonului mobil.

În multe privinţe, se poate spune că ISIS este o reacţie la colonialism sau imperialism – turc, occidental, cel de după sfârşitul Primul Război Mondial, care a culminat cu Războiul din Irak, precum şi la interesul pe care îl manifestă astăzi în zonă Iranul, Arabia Saudită, Rusia şi, din nou, Occidentul. Rădăcinile politice ale organizaţiei sunt adânc înfipte în istoria regiunii, având ca fundament, pe de o parte, interpretarea wahhabistă[18] a Islamului şi, pe de altă parte, politicile etnice ale regiunii. ISIS a fost creată de un grup de bărbaţi conduşi de Abu Musab al-Zarqawi. La mijlocul anilor 1990, al-Zarqawi şi un ideolog jihadist pe nume Abu Muhammad al-Maqdisi au pus la cale un complot împotriva guvernului iordanian. Au fost prinşi şi ţinuţi pentru scurtă vreme în închisoare, unde al-Zarqawi a început să viseze la întemeierea unui califat. După eliberarea sa din închisoare, în 1999, al-Zarqawi s-a mutat în Afghanistan. La început, a acţionat ca un comandant independent şi a refuzat să-i jure credinţă lui Osama bin Laden şi organizaţiei al-Qaida. În 2001, al-Zarqawi a părăsit Afghanistanul pentru a evita atacurile americane asupra acestei ţări şi s-a stabilit în nordul Irakului, unde a început să se pregătească pentru o previzibilă invazie americană. În octombrie 2004, după ce

18 Wahhabism - mişcare politico-religioasă a musulmanilor arabi suniţi de la sfirşitul secolului al XVIII-lea, bazată pe doctrina funda- mentalistă musulmană, care avea ca scop revenirea religiei islamice la puritatea sa originară şi unirea tuturor arabilor într-un stat, conform preceptelor Coranului (n. red.).

trecuseră deja mai mult de opt luni de la invadarea Irakului, al-Zarqawi i-a jurat în sfârşit supunere lui bin Laden, deşi este evident că nu a luat acest jurământ foarte în serios.

Cei doi au creat împreună o organizaţie care s-a numit „al-Qaida din Irak” (AQI). Gruparea s-a dovedit foarte eficientă în luptele de insurgenţă împotriva americanilor şi aliaţilor acestora, dar nu prea a reuşit, în schimb, să câştige susţinerea localnicilor. În ianuarie 2006, gruparea şi-a schimbat numele în Consiliul Mujahideen Shura, într-o încercare de refacere a imaginii. Al-Zarqawi nu a trăit suficient cât să vadă dacă acest plan a funcţionat sau nu. A fost ucis mai târziu în acelaşi an, într-un raid aerian american. Statul Islamic al Irakului a fost declarat în octombrie 2006, într-un moment în care SUA tocmai respingeau un atac insurgent transformat în lupte de stradă extrem de violente. Americanii şi-au folosit atunci arma cea mai puternică, banii, pentru a-i cumpăra pe liderii sunniţilor, oferindu-le totodată şi sprijin politic împotriva regimului şiit represiv din Bagdad, rezultatul fiind o scădere drastică a terorismului în Irak. După alegerea lui Barack Obama ca preşedinte, americanii au încetat să mai pompeze bani în regiune, un nou război izbucnind atunci în nordul Irakului, între sunniţi şi şiiţi (şi celelalte minorităţi, precum kurzii sau yazidiţii).

Timp de patru ani, ISIS a fost una dintre numeroasele grupări care s-au luptat pentru controlul asupra regiunii cuprinse între Bagdad şi graniţa turcă. Lucrurile au luat o nouă întorsătură în 2011, odată cu eşecul Primăverii Arabe, când regimul sirian al lui Bashar al-Assad a rămas să lupte pentru supravieţuire împotriva unor grupări armate foarte puternice şi peste o mie de grupuleţe independente. În ianuarie 2012, Statul Islamic din Irak a creat organizaţia Jabhat al-Nusra, în Siria. În cele din urmă însă, liderii ISIS din Irak nu s-au mai putut

înţelege cu liderul al-Nusra, Abu Mohammed al-Julani. Noul emir al ISIS, Abu Bakr al-Baghdadi, a decis să preia controlul asupra unei singure organizaţii, care ocupa un teritoriu întins de-a lungul graniţei irakiano-siriene. În acest moment, al-Baghdadi îşi slăbise deja legăturile cu liderii al-Qaida din Pakistan. A schimbat numele organizaţiei în „Statul Islamic al Irakului şi Levantului", stabilindu-şi astfel foarte clar obiectivul privind cucerirea de noi teritorii, care includeau Siria şi revendicările istorice ale acesteia asupra coastei Levantului, care astăzi face parte din Liban.

Între 2008 şi 2010, ISIS a dezvoltat o nouă generaţie de lideri, mai mult sau mai puţin importanţi. Majoritatea, inclusiv al-Baghdadi, se cunoşteau din închisorile americane. Erau un amestec de salafişti islamişti şi membri ai vechiului partid fascist al lui Saddam Hussein, Partidul Ba'ath. Dintre aceştia din urmă, mulţi serviseră în armata irakiană, iar alţii mai în vârstă erau veterani ai războiului, acum uitat, dintre Irak şi Iran, din anii 1980. Baathiştii au venit cu disciplina, în timp ce salafiştii au contribuit cu ideologia. Persecutarea sunniţilor de către preşedintele sirian Assad a constituit o ocazie pentru ISIS de a se extinde dincolo de graniţe şi de a racola jihadişti străini atraşi de *la cause célèbre* a războiului civil sirian.6

Din punct de vedere militar, racolarea străinilor a funcţionat. ISIS a putut să captureze oraşul Moşul în primăvara lui 2014 cu numai opt sute de oameni. A început cu o campanie de propagandă fulger, absolut odioasă, după care şi-a trimis escadrilele de asasini în oraş pentru a-i ucide pe liderii Mosulului. Odată ce aceştia din urmă au fost eliminaţi, ISIS a alungat din regiune peste 50.000 de soldaţi irakieni staţionaţi acolo. I-a atacat cu „mijloacele tehnice" avute la dispoziţie: camioane civile echipate cu arme automate, cu care se puteau deplasa foarte uşor. Atacatorii sinucigaşi cu bombă au jucat rolul artileriei,

aceasta fiind o altă inovaţie tactică deosebit de eficientă. ISIS a reuşit să captureze o mare rezervă de artilerie din oraş, armament de provenienţă americană, donat de SUA noilor forţe de securitate irakiene.

Controlul asupra Mosulului şi provinciilor Nineveh şi Salah al-Din din Irak, plus asupra unei mari părţi din Siria, a propulsat ISIS în poziţia de cea mai bogată grupare teroristă din lume, cu suficiente mijloace pentru a putea pătrunde şi în zona Gaza, unde se luptă atât cu Hamas, cât şi cu forţele egiptene, şi în Libia. La începutul lui 2015, se credea că organizaţia deţinea între 1, 3 şi 2 miliarde de dolari americani.7 în fiecare zi, înainte ca bombardamentele coaliţiei să înceapă să-i atace convoaiele de camioane-cisternă şi ca preţul petrolului să scadă, ISIS câştiga în jur de 1 milion de dolari pe zi din vânzarea petrolului. De asemenea, ISIS obţine milioane de dolari din răscumpărările primite în schimbul eliberării ostaticilor locali sau străini. Alţi bani provin din taxele de protecţie percepute de la populaţie, bunurile furate de la aceia pe care-i consideră duşmani şi din taxele colectate de la creştinii şi evreii care mai locuiesc pe teritoriul controlat de organizaţie. Taxa este de aproximativ 17 grame de aur pe an, echivalentul în greutate a patru dinari de aur bătuţi în urmă cu 1 200 de ani.8 Cel puţin 20% din veniturile organizaţiei provin din vânzarea de antichităţi sau din jefuirea şantierelor arheologice. Acest din urmă procent se află în creştere, în condiţiile în care cei care lucrează pentru ISIS vandalizează ruinele şi siturile de patrimoniu, cum ar fi oraşul sirian Palmyra.

Banii sunt folosiţi pentru a plăti salariile luptătorilor din primele linii: între 200 şi 600 de dolari americani pe lună, pe lângă hrană şi cazare. ISIS este zgârcită cu salariile civililor aflaţi în slujba sa şi cu ajutoarele acordate fermierilor. Pentru a mulţumi populaţia, organizaţia a redus preţul la grâu şi la pâine, introducând în schimb o

taxă pe cereale. ISIS deţine mai multe mori, care aduc şi ele profit. În unele comunităţi a introdus raţionalizarea, pentru a se asigura că oamenii îşi primesc porţia corectă din combustibilul şi alimentele disponibile.9

Liderii al-Qaida nu sunt însă foarte mulţumiţi de această situaţie nou creată. Organizaţia a sprijinit al-Nusra în Siria şi a expulzat ISIS în februarie 2014, pe motiv de violenţă extremă, însă în iunie, în acelaşi an, gruparea a iniţiat o mare ofensivă în Irak, care a generat o serie întreagă de filmuleţe de propagandă cu atrocităţile comise împotriva localnicilor, ruinelor şi artefactelor. Apoi s-a autodeclarat califat, ceea ce înseamnă o entitate care, în interpretarea pe care ISIS o dă Islamului, funcţionează după un set de reguli extrem de stricte. În ciuda publicităţii agresive, lumea musulmană a ignorat pretenţia ISIS de a se numi califat. Dacă ar fi acceptat asta, ar fi trebuit să accepte şi pretenţia ridicolă ca al-Baghdadi să fie numit liderul politic şi spiritual al întregului Islam. Şi în rândurile jihadiştilor chestiunea este controversată, inclusiv în rândurile al-Qaida, care respinge complet ideea. În schimb, această pretenţie îi eliberează pe luptătorii ISIS de supunerea în faţa oricărei alte puteri religioase sau statale.

Aymenn Jawad al-Tamimi, expert în lumea islamică, încearcă să integreze ISIS într-un tablou mai larg. Occidentalii se întreabă dacă adevăratul scop al organizaţiei este de a-şi crea propria naţiune din rămăşiţele unor state eşuate, precum Irak sau Siria (şi, posibil, Libia) sau dacă încearcă la modul serios să creeze o mişcare ce să înghită întreaga lume islamică şi apoi restul omenirii. În opinia acestuia, ISIS ţinteşte mult mai departe decât al-Qaida şi, atunci când vorbeşte despre cucerirea lumii, chiar crede în ceea ce spune şi nu o face deloc în pur scop propagandistic. Membrii organizaţiei cred cu adevărat că sfârşitul lumii se află la mâna lor.

Odată ce vor reuşi să domine şi să purifice întreaga lume islamică, va urma o bătălie finală împotriva trădătorilor de orice natură ce se va duce pe teritoriul pe care organizaţia îl controlează în Siria.

„Planurile pe care ISIS spune că le are în Siria şi Irak ne arată că organizaţia vrea să întemeieze un stat islamic, proiectat să devină inima unui nou califat, care la final va încerca să stăpânească întreaga lume”, a scris recent al-Tamimi.

În ciuda neînţelegerilor continue pe care le are cu Zawahiri (liderul al-Qaida), ISIS rămâne loială dictonului lui bin Laden, potrivit căruia nu există decât trei variante în Islam: convertirea, subjugarea sau moartea…

Ambiţiile globaliste ale ISIS reies foarte clar dintr-o mărturie video a mai multor membri ai acestei organizaţii din Siria. Astfel, unul dintre luptători, Abu Omar al-Ansari, care a participat la capturarea de către ISIS a aerobazei Mannagh din provincia Alep, în august 201310, vorbeşte despre nevoia întemeierii unui stat islamic în întreaga lume, nu numai în Siria, într-un alt filmuleţ, recrutul american Abu Dajana al-Amnki spune acelaşi lucru: „Vom face ca Islamul să stăpânească întreaga lume”. Luptătorii britanici intervievaţi de publicaţia *Vice* au şi ei aceeaşi părere.11

Ideologia ISIS îşi are rădăcinile, parţial, în propria interpretare asupra Islamului, care le aparţine de fapt şiiţilor nevoiţi să facă faţă violenţelor la care au fost supuşi în Irakul modern, şi, parţial, este o reacţie la schimbările chinuitoare care au avut loc în regiune în deceniile care au urmat după sfârşitul Primului Război Mondial, după ce muribundului Imperiu Otoman i-a fost în sfârşit curmată suferinţa. Autorii interpretărilor trasează de obicei graniţe care nu au nimic de a face cu moştenirea culturală sau nevoile localnicilor. Vidul de putere care a urmat după război a fost umplut de Franţa şi Marea Britanie pentru

scurtă vreme, deşi suficientă încât să le permită sioniştilor europeni să pună un picior ferm în Palestina. Cu alte cuvinte, după Primul Război Mondial, momentele de fericire din regiunea controlată astăzi de ISIS au fost extrem de rare. Primii care au folosit puterea aeriană împotriva localnicilor au fost britanicii, în raidurile din 1920 împotriva „insurgenţilor" irakieni. Aceştia au calificat acţiunea drept una de „poliţie aeriană" şi au continuat bombardamentele pe parcursul întregului deceniu.12

Britanicii şi sioniştii nu au fost însă singurii nouveniţi în Orientul Mijlociu în perioada dintre războaie. În timpul Marii Crize economice, în regiune s-a dezvoltat şi o aripă a mişcării naziste, iar cartea lui Adolf Hitler, *Meirt Kampf* (*Lupta mea*), tradusă în arabă, a rămas bestseller până în zilele noastre. Hitler, împreună cu sluga sa criminală, Heinrich Himmler, au avut o fascinaţie stranie faţă de Islam. Care a fost şi este reciprocă.

Un fapt istoric tulburător este că mulţi dintre soldaţii care au luptat pentru Hitler în ultimii ani ai războiului au fost străini. Unii, cum ar fi prizonierii de război sovietici lăsaţi să moară de foame în lagăre murdare, lipsiţi de protecţia Convenţiei de la Geneva şi a Crucii Roşii, au ales până la urmă să se alăture Wehrmachtului, pentru a-şi salva astfel viaţa. Alţii însă au crezut cu adevărat că nazismul poate unifica Europa într-un singur stat. Armata germană a atras şi tot felul de antisemiţi fanatici, din întreaga lume, bucuroşi să participe la genocid. Printre aceştia s-a numărat şi Amin al-Husseini, lider politic şi religios arabo-palestinian.

În 1942, Al-Husseini a vizitat lagărul de concentrare de la Sachsenhausen pentru a vedea cum germanii ucideau eficient atât de mulţi evrei. Sachsenhausen era unul dintre primele lagăre care avea o cameră de gazare ascunsă, o metodă de departe mult mai eficientă – şi mai facilă din punct de vedere psihologic pentru ucigaşi – decât

împuşcarea, spânzurarea sau bătaia până la moarte. Al-Husseini i-a scris lui Hitler în ianuarie 1941, spunându-i că vrea să construiască el însuşi asemenea lagăre de concentrare lângă Tunis, Bagdad şi Ierichon pentru a scăpa de evreii din teritoriile arabe.13

Al-Husseini fugise din Orientul Mijlociu după ce britanicii emiseseră un mandat de arestare pe numele lui pentru instigare la revoltă, astfel încât, în 1941, el trăia deja în Germania, în calitate de oaspete de onoare al naziştilor. În acelaşi an l-a întâlnit şi pe Hitler, care şi-a făcut însă timp pentru a se întâlni şi cu alţi lideri din regiune. Rashid Ali al-Gailani, fostul prim-ministru nazist al Irakului şi liderul unei organizaţii islamiste, l-a întâlnit pe Hitler la 15 mai 1942, după ce îi promisese Führerului „să lupte împreună până la victorie" 14. În final, însă, cel ales de germani pentru a deveni lider al mişcării panarabe, şi poate chiar lider al califatului readus la viaţă, a fost al-Husseini. Germanii sperau că el avea să le închidă uşa în nas şi evreilor care ar fi încercat să fugă din Palestina, încă din 1922 numită de Liga Naţiunilor ca loc de refugiu pentru evrei. Al-Husseini a locuit în Castelul Bellevue, fosta reşedinţă a Prinţului Moştenitor[19] al Germaniei, între timp devenită reşedinţă oficială a preşedintelui german.

Germania era implicată în jocul de putere din Orientul Mijlociu cu mult înainte de Primul Război Mondial. Kaizerul Wilhelm al II-lea a mers în Damasc şi a depus o coroană de lauri din bronz la mormântul marelui războinic musulman Saladin – coroana va fi adusă mai târziu la Londra, de Lawrence al Arabiei, ca pradă de război –, după care a încheiat o alianţă cu turcii, care a durat până la sfârşitul războiului. Intelectualii arabi îşi doreau independenţa faţă de turci, dar în acelaşi timp se uitau şi la nou unificată Germanie, ce reuşise să-şi

19 Frederic Wilhelm Victor Augustus Ernest (1882-1951) a fost ultimul Prinţ Moştenitor al Prusiei şi al Imperiului German (n. red.).

clădească un imperiu în 1871 dintr-un amestec pestriţ de state germanofone.

În anii dintre cele două războaie mondiale, Berlinul era raiul agitatorilor musulmani din Palestina, Iran, Irak şi Levant, mulţi dintre ei participanţi la Congresul Mondial Islamic, ce a avut loc la Berlin în 1931, prezidat de al-Husseini. Aceştia puteau merge să se roage la moscheea Berlin-Wilmersdorf, care şi-a deschis pentru prima dată porţile la Berlin în 1927. Până la preluarea puterii de către Hitler, diplomaţii şi industriaşii germani aveau deja acumulată o experienţă semnificativă în Orientul Mijlociu şi legături bine stabilite cu câţiva dintre cei mai vehemenţi antisemiţi din regiune.

Toate grupările arabe naţionaliste s-au opus Aliaţilor în timpul celui de-al Doilea Război Mondial, de când Marea Britanie a preluat controlul asupra Egiptului, Palestinei şi Irakului, în timp ce Franţa a fost desemnată putere mandatară pentru Liban şi Siria. Rebelii – care erau de fapt luptători anticolonialişti – din teritoriile britanice primeau în secret arme de la Berlin şi Roma. De mai multe decenii, Germania practica o politică menită să prevină ca Marea Mediteraneană să devină o „mare britanică”. Max von Oppenheim, ataşat pe lângă consulatul german din Cairo, i-a sprijinit im timp pe liderii musulmani extremişti din zonă, incitându-i la dezlănţuirea unui jihad împotriva britanicilor.

Ceea ce îşi dorea Hitler era să vadă o parte semnificativă a forţelor britanice prinsă într-un „război sfânt” lansat de naţionaliştii arabi şi aliaţii lor religioşi. În acelaşi timp, însă, avea o afinitate pentru musulmani, care poate părea stranie privită prin prisma aversiunii şi dezgustului său faţă de orice popor non-german. Scriitorii nazişti au publicat o serie de cărţi în care îl numea pe al-Husseini „micul Hitler” din Orientul Mijlociu şi în care pretindeau că islamismul, la fel ca nazismul, era

fermecător de antidemocratic şi antisemit.

Pe perioada războiului, patru *Ostlegioneti* („legiuni estice”) dominate de musulmani au fost înfiinţate pentru a lupta alături de armata germană. Musulmanii, mulţi dintre ei provenind din Balcani sau din republicile sovietice – zone din care şi astăzi ISIS recrutează destui oameni –, au fost bine primiţi de unele unităţi SS, în special de divizia SS Handschar („Hanger”), care număra înjur de20.000 de oameni recrutaţi din Bosnia. Al-Husseini a jucat rolul de ofiţer politic pentru aceste unităţi, cărora le furniza imami recrutaţi personal pentru a le cita soldaţilor din scrierile religioase şi a-i incita astfel la ură împotriva evreilor din Palestina britanică şi din Europa. Trupele Handschar au acceptat provocarea, comiţând numeroase atrocităţi împotriva evreilor din Franţa şi din Balcani.

În 1944, cu ocazia deschiderii oficiale a unei şcoli germane unde urmau să fie antrenaţi cincizeci de imami pentru a servi drept preoţi în unităţile SS musulmane, al-Husseini a vorbit în discursul său despre lupta comună a naziştilor şi a musulmanilor împotriva sovieticilor, care deţineau controlul asupra a peste 40 de milioane de musulmani, şi împotriva evreilor, atât din Europa, cât şi din toate ţările musulmane.15 Până şi liderii din regiunile dominate de Aliaţi în Orientul Mijlociu au încercat să se pună bine, pe ascuns, cu germanii, pentru orice eventualitate. Regele Farouk al Egiptului, de exemplu, a comunicat în secret cu naziştii, la fel şi liderii Iranului. Britanicii l-au dat la o parte pe Farouk şi, ajutaţi de sovietici, au pus la cale o lovitură de stat în 1941, încheiată cu instalarea la putere a şahului Reza Pahlavi ca monarh al Iranului.

Numai că atât al-Husseini, cât şi restul musulmanilor care s-au coalizat cu Hitler au pariat pe jucătorul greşit. Spre sfârşitul anului 1944, al-Husseini era fugar, iar majoritatea hârtiilor sale personale se aflau în mâinile

americanilor. La patru zile după căderea Berlinului, al-Husseini sosea în Elveţia, unde avea depozitaţi bani, într-o bancă din Zürich. În vara lui 1945 era capturat de forţele franceze la Paris, numai că fiecare dintre Aliaţi avea propriile interese. Franţa voia să-şi păstreze posesiunile în Orientul Mijlociu, în timp ce britanicii încercau să creeze o Ligă Arabă puternică, care să-i fie aliată în lumea postcolonială. Iar după ce unele publicaţii din SUA, cum ar fi *The Nation*, l-au acuzat de complicitate la Holocaust şi de intenţia de a crea un fel de mişcare nazistă palestiniană, nici măcar americanii nu l-au mai vrut pe al-Husseini.

În 1946, al-Husseini a plecat la Cairo, unde a fost liber să se războiască în continuare cu evreii.16 în 1947, oamenii lui au preluat o rezervă de arme de la nazişti, alăturându-se Frăţiei

Musulmane pentru un atac asupra cartierului evreiesc din Tel Aviv. În decursul anilor 1940 şi 1950, acesta a continuat să construiască o mişcare islamistă în Pakistan, Iran şi Orientul Mijlociu. De asemenea, nu a fost de acord ca Germania să le plătească despăgubiri evreilor. În acelaşi timp, mai mulţi foşti ofiţeri din Wehrmacht ajutau la formarea unor armate în statele arabe, proaspăt declarate independente. ODESSA, organizaţia care s-a ocupat cu scoaterea naziştilor fugari din Europa, şi-a deschis birouri în Orientul Mijlociu pentru a-i ajuta pe naziştii care reuşiseră să fugă de justiţie să scape prin intermediul „rutelor şobolanilor”.

Johann von Leers, fost ofiţer SS şi propagandist nazist, şi-a găsit o slujbă în cadrul guvernului condus de Gamal Abdel Nasser în Egipt. De acolo a reuşit să-şi creeze legături cu liderii arabi palestinieni şi să-i furnizeze nou instalatului lider al acestora, Nasser, o copie a Protocoalelor înţelepţilor Sionului, un presupus plan al evreilor de a domina lumea (care, de fapt, fusese

contrafăcut de antisemiţii ruşi în 1901). Fratele lui Nasser a tradus textul în limba arabă, versiune care a devenit de atunci unul dintre materialele de bază ale propagandei islamiste din regiune. Von Leers a mai lucrat cu al-Husseini şi la o carte intitulată *Adevărul despre Problema palestiniană*.17

Expatriaţii naziști au ajutat şi la înființarea poliţiei secrete din Egipt, au supravegheat închisorile şi lagărele de concentrare unde erau închişi inamicii politici ai regimului. Situaţii similare au existat şi în Siria, unde s-a dus să muncească Alois Brunner, unul dintre cei mai eficienţi criminali din slujba lui Adolf Eichmann[20]. Agenţii israelieni au încercat să-l ucidă cu o bombă ascunsă într-o scrisoare, în 1977, dar au eşuat.18 Un diplomat canadian l-a descoperit pe Brunner în Siria în 1987, dar nicio ţară nu a vrut să găzduiască procesul.19

Musulmanii din republicile sovietice care s-au alăturat armatei naziste – la fel ca toţi cetăţenii sovietici care au vrut să-şi încerce norocul alături de germani sau care s-au predat pur şi simplu pentru a supravieţui – şi care ar fi fost ca şi morţi dacă ar fi picat pe mâinile ruşilor s-au refugiat şi ei în număr mare în Orientul Mijlociu, după război. Însă, pe măsură ce majoritatea celor din generaţia războiului au murit, s-a impus un nou grup de lideri sovietici, dispuşi să uite anumite părţi din trecut Sovieticii erau prezenţi în regiune încă din perioada Revoluţiei ruse, cu promisiuni că aveau să pună capăt colonialismului. Odată cu transformarea într-o superputere, Rusia a început să submineze regimurile politice din Israel, Iran şi Iordania, în spatele cărora se aflau puteri occidentale, şi a încercat să facă din Nasser o marionetă. Sovieticii, care au finanţat războaie de eliberare naţională în ţări aflate în

20 Otto Adolf Eichmann (1906-1962) a fost responsabil cu punerea în practică a „soluţiei finale”: exterminarea a 6 milioane de evrei între anii 1940-1945 (n. red.).

curs de dezvoltare, l-au luat sub aripa lor protectoare şi pe Yasser Arafat protejat al lui al-Husseini. Până la urmă, era o lume mică, în care se învârteau toţi.

Liderul musulman din perioada războiului şi viitorul comandant palestinian de succes s-au întâlnit în 1969, când al-Husseini tocmai se pregătea să renunţe la şefia mişcării palestiniene. Al-Husseini i-a acordat binecuvântarea lui Arafat, care pe atunci avea treizeci şi nouă de ani. Unul dintre primele lucruri pe care Arafat le-a făcut a fost să rupă alianţa pe care mişcarea palestiniană o avea cu regimul conservator din Arabia Saudită şi să încheie alta cu Egiptul naţionalist, care, la vremea respectivă, se număra printre clienţii sovieticilor. După cum s-a dovedit însă, palestinienii şi-au legat căruţa de calul greşit. La scurt timp, Egiptul avea să încheie pace cu Israelul. Şiiţii fundamentalişti s-au bucurat de distrugerea şahului şi de înfiinţarea Republicii Islamice în Iran, în 1979. Unii dintre sunniţi, cum ar fi Osama bin Laden, au fost inspiraţi cu această ocazie să ducă un război sfânt împotriva sovieticilor în Afghanistan şi contra americanilor cantonaţi în Arabia Saudită pentru a apăra şi proteja Kuwaitul. S-a născut astfel un nou Islam, sfidător faţă de orice element nonmusulman prezent în lumea islamică şi căutând răspunsuri pentru complicatele întrebări ale modernităţii în texte şi cărţi scrise cu mai mult de douăsprezece secole înainte.

Lumea islamică este însă una complicată. Alianţele tribale şi naţionale simt alambicate. Interesele puterilor nonmusulmane în regiune, care au nevoie de petrolul de aici şi de capitala construită de Arabia Saudită, complică şi mai mult lucrurile. ISIS, care profită de prejudecăţile şi temerile musulmanilor, oferă simplitate, ordine şi camaraderie. Mesajul grupării rezonează cu musulmani din întreaga lume. Iar mulţi dintre oamenii simpli îşi doresc pur şi simplu să ştie că se află de partea

învingătorului.

După 11 septembrie 2001, Islamul radical chiar a apărut ca un învingător. Afghanistanul s-a dovedit încă o dată imposibil de cucerit. Atacurile de la World Trade Center au reprezentat ceea ce Jacques Ellul[21] a numit „propaganda prin fapte” 20. Americanii au încercat să dea o semnificaţie acestui atac, la fel cum s-au luptat altă dată să facă din Pearl Harbour punctul de pornire pentru o cruciadă împotriva fascismului şi militarismului. Republicanii moderaţi şi democraţi au fost daţi la o parte. Chiar şi muzicieni, precum Dixie Chicks, care se opuneau războiului au fost boicotaţi şi supuşi presiunilor. În schimb, radicalii de ambele părţi au căpătat mai multă putere.

Americanii şi-au pus la treabă maşinăria propagandistică, în 2002, Departamentul de Stat al SUA a lansat Radio Sawa, un post de muzică pop-rock prin intermediul căruia dorea să-şi transmită mesajele în lumea islamică.21 De asemenea, a angajat o mare agenţie de publicitate pentru a crea o serie de reclame tv în care musulmani americani de succes vorbeau despre aspectele pozitive ale societăţii americane. Reclamele ar fi trebuit să fie difuzate în timpul Ramadanului, dar Al Jazeera n-a făcut-o. Este posibil ca ele să fi fost totuşi difuzate de câteva posturi de televiziune indoneziene. Departamentul de Stat cheltuise doar 15 milioane de dolari pe aceste campanii, la nivel global, o sumă ridicolă în lumea marilor jucători de pe piaţa de publicitate.22 în schimb, statul american a investit mult mai mulţi bani şi efort în subminarea credibilităţii lui Hans Blix, inspectorul Naţiunilor Unite pentru dezarmare, care de fapt îşi făcea

21 Jacques Ellul (1912-1994), filosof, sociolog şi teolog francez. „Păcatul” care i se impută celui supranumit „omul care a prezis aproape totul” este refuzul lui de a se specializa într-un domeniu şi insistenţa de a se pronunţa cu egală competenţă in domenii ca drept, teologie, sociologie, mass-media (n. red.).

foarte bine treaba – aceea de a distruge unităţile lui Saddam Hussein producătoare de rachete, gaz de luptă şi arme nucleare.

La început, pacifiştii nu prea au reuşit să se facă auziţi. Curentul anti-război fusese prea adânc înrădăcinat în cultura anilor 1960. Epoca hippie se încheiase cu trei decenii înainte de atacurile de la World Trade Center, iar între timp lumea se schimbase. Majoritatea celor care se pretindeau hipioţi moderni nu îşi aminteau de fapt nimic despre războiul din Vietnam. Iar lumea de după evenimentele de la 11 septembrie nu mai arată aşa cum era în anii 1960. Viet Congul nu a atacat niciodată SUA, ca să nu mai vorbim de uciderea a trei mii de americani – execuţii transmise în direct la televizor. Singura comparaţie care se poate face este cu SUA imediat după Pearl Harbour, când majoritatea americanilor voiau să se răzbune.

Odată ce a intrat în Irak, în 2003, coaliţia condusă de SUA a trebuit să obţină rezultatul pe care şi-l doreau americanii: o victorie clară. Această nevoie de victorie explică şi acel discurs al lui George W. Bush, ţinut pe un portavion, care avea o banderolă ataşată pe care scria „Misiune îndeplinită” la numai câteva săptămâni după invazie. Preşedintele a ajuns la faţa locului la bordul unui avion de luptă – un gest în mod clar sfidător la adresa criticilor care spuneau că Bush se înrolase în Garda Naţională Aeriană special ca să evite Războiul din Vietnam. Purta un costum de zbor, croit astfel încât lăsa să se formeze un fel de suspensor, care sugera că preşedintele ar fi avut nişte organe genitale supradimensionate. Însă publicul nu se bucura cu adevărat de victorie atât timp cât Saddam Hussein rămânea neprins. Până la urmă, a fost găsit dintr-o groapă săpată în pământ, undeva la sfârşitul lui 2013, supus unui aşa-zis proces şi spânzurat la o bază militară americană, Câmp

Justice. Judecătorul care a pronunţat sentinţa va sfârşi prin a fi decapitat de ISIS.

În iunie 2014, ISIS arăta ca adevăratul învingător. Cucerise Moşului într-un moment în care presa şi politicienii din Vest tocmai începuseră să ignore din nou lumea musulmană (în afara teritoriilor Israelului şi Palestinei), concentrându-se în schimb pe războiul din Ucraina. ISIS avea să readucă Orientul Mijlociu în atenţia lumii. La această dată, mulţi străini născuţi în credinţa musulmană şi convertiţi, atraşi de lupta dusă de jihadişti împotriva regimului brutal, laic, al lui Assad, începuseră deja să întreprindă călătoria extrem de primejdioasă spre Siria. ISIS ar fi acceptat pe oricine voia să ia parte la noul său proiect dinamic. Tot ceea ce trebuia să faci era să-i accepţi religia şi legile pământeşti şi să te dedici muncii de expansiune a califatului.

Capitolul 5

Voinţa de a ucide

Lasă băiatul să-şi dovedească curajul.1

Edward al III-lea, în timpul Bătăliei de la Crécy[22]

Dacă despre crime se scrie foarte mult – şi tot felul de crime apar descrise în mii de filme procesul în sine, extrem de dificil, prin care cineva ajunge să ucidă o altă fiinţă umană beneficiază de foarte puţină atenţie. S.L.A. Marshall, unul dintre istoricii oficiali ai Statelor Unite ale Americii din timpul celui de-al Doilea Război Mondial, a pus bazele unui nou domeniu de studiu foarte interesant, legat de mecanismul prin care un tânăr poate fi convins să ţintească direct o altă fiinţă umană şi să apese pe trăgaci. Marshall a intervievat sute de veterani de război americani, după care a scris cea mai controversată carte a

22 Bătălie ce a avut loc în apropiere de Crecy în nordul Franţei, la 26 august 1346; a fost una dintre cele mai importante bătălii din Războiul de 100 de ani şi a avut ca rezultat victoria englezilor asupra armatei net superioare a francezilor (n. red.).

sa, *Men against Fire*. El susţine teoria că există întotdeauna un mic grup de bărbaţi – sociopaţi şi sadici, în cea mai mare parte a lor – care sunt mai dispuşi să ucidă decât alţii şi care s-au simţit atraşi de unităţile Waffen – SS. Marea majoritate a bărbaţilor, însă, după cum susţine el, simt o repulsie faţă de crimă, în special când adversarul se află chiar în faţa lor şi îl pot vedea bine. Este nevoie de mult antrenament, fizic şi psihic, pentru ca un om să devină capabil de crimă atunci când nu e vorba de autoapărare – şi chiar şi atunci crima lasă urme adânci în conştiinţa celui care o comite. Dave Grossman, psiholog şi ofiţer de armată american, retras din activitate, a dus teoria lui Marshall şi mai departe, spunând că, de fapt, tocmai tulburarea de stres post-traumatic (TSPT) şi alte probleme psihice îi împing pe veteranii de război să ucidă.

Marshall şi Grossman argumentează că, în realitate, de-a lungul istoriei, bărbaţilor le-a lipsit dorinţa de a ucide – şi nici nu se aştepta asta de la ei. Războiul era pentru infanteriştii profesionişti, nobilime şi, rar, gărzile personale ale nobililor sau lorzilor feudali, care nu erau însă în stare de mare lucru pe câmpul de luptă. Precum colegii lor din marile armate ale Romei şi ale cuceritorilor ei, membrii clasei războinicilor erau crescuţi de mici pentru a deveni soldaţi. (Băieţii din clasele nobiliare care nu voiau să lupte se retrăgeau de obicei în sânul Bisericii.) Prin urmare, bruma de bărbaţi care luau parte la lupte în Evul Mediu se aflau acolo fie prin proprie voinţă, fie la ordinul lordului feudal, care îi putea alunga de la fermele lor dacă nu se prefăceau măcar că luptă. Însă odată cu apariţia armelor de foc, soldaţii au fost aliniaţi umăr la umăr, pentru a da naştere la o salvă mai puternică, dar şi pentru a se încuraja unii pe alţii să înainteze şi să continue să tragă în direcţia inamicului.

Bătălia de la Ridgeway a fost ultima care a avut loc în Ontario. Se poate spune chiar că s-a numărat printre

ultimele zvâcniri ale Războiului Civil american. La sfârşitul lunii iunie a anului 1866, câteva mii de republicani irlandezi, aproape toţi veterani din armata Unionistă şi din cea a Confederaţiei, au trecut râul Niagara pe la Buffalo, în statul New York, şi au cucerit oraşul Fort Erie, din Ontario. Irlandezii au fost recrutaţi atât din ţara lor de origine, cât şi din mahalalele orăşelelor de pe coasta estică a Americii, de către armatele ambelor părţi implicate în conflict. Nordul, care se aflase de mai multe ori pe punctul de a intra în război cu Marea Britanie, pe când Confederaţia era aproape zdrobită, le promisese că avea să ajute apoi la eliberarea Irlandei. Şi faptul că nordicii s-au prefăcut că nu i-au văzut pe fenieni pregătindu-se să invadeze Canada a fost un alt mod de a-şi plăti o parte din datorie.

Iniţial, invazia fenienilor în Ontario a părut una de succes. După ce au capturat orăşelul Fort Erie, fenienii au pătruns mai adânc pe continent, urmând drumul căii ferate care leagă râul Niagara de canalul Welland, la Port Colborne. Planul era să preia controlul asupra canalului şi liniei ferate care lega Toronto de Detroit, urmând apoi să cucerească partea estică a Canadei de astăzi şi să o folosească în timpul negocierilor cu Marea Britanie pentru eliberarea Irlandei. Deşi nu era chiar cel mai strălucit plan conceput vreodată, câteva mii de irlandezi-americani, împreună cu susţinătorii lor din Canada, s-au arătat dispuşi să creadă în el.

Astfel, puţin mai la sud de Ridgeway, irlandezii s-au luptat cu miliţia canadiană, în majoritate formată din studenţi şi tineri muncitori din Toronto şi Hamilton. Fenienii au pus la cale ceea ce ar fi putut să fie o capcană sângeroasă pentru canadieni. Până spre sfârşitul dimineţii, linia canadiană a frontului era deja zdrobită, în timp ce fenienii continuau să tragă în miliţienii puşi pe fugă. Urmarea firească ar fi fost ca, după bătălie, cadavrele

tinerilor fermieri şi ale studenţilor de la Universitatea din Toronto să fie împrăştiate peste tot. Numai că n-a fost aşa.

În realitate, este aproape sigur că fenienii, în timpul luptei, au tras pe deasupra capetelor canadienilor. După atâţia ani de propagandă antibritanică şi participare la cel mai sângeros război din istoria SUA, veteranii de pe câmpul de luptă de la

Ridgeway, fie că luptaseră în armata Confederaţiei sau în cea Unionistă – majoritatea încă purtau uniformele albastre sau gri din Războiul Civil nu au mai putut să-i împuşte în faţă, şi nici măcar din spate, pe soldaţii canadieni.

Canadienii care au fost totuşi ucişi la Ridgeway probabil că au nimerit pur şi simplu cumva în ploaia de gloanţe. În cartea sa *Ridgeway*: *The American Fenian Invasion and the 1866 Battle That Made Canada2*, Peter Vronsky descrie cum fenienii trăgeau salve după salve de gloanţe în urma canadienilor. Miliţia încercase să lanseze un atac asupra fenienilor ascunşi în pădure. Din cauza unei probleme de comunicare şi a conducerii proaste, linia canadiană a frontului a fost ruptă şi aceştia au fost nevoiţi să se retragă. Imediat, comandantul canadian a auzit că fenienii se pregăteau să iniţieze un atac de cavalerie şi le-a ordonat oamenilor lui să formeze un pătrat – ceea ce ar fi putut constitui o tactică bună în vremea Războaielor Napoleoniene, cu cincizeci de ani mai devreme, dar nu şi în vremurile în care armele de foc erau cu mult mai puternice. În sfârşit, în tabăra canadiană s-a instaurat haosul, iar fenienii au putut să-şi gonească adversarul de pe câmpul de bătălie, continuând să-l urmărească şi să tragă asupra lui de-a lungul a mai mult de cinci kilometri, până când canadienii au reuşit în sfârşit să ajungă la adăpostul oraşului.

Am putea vorbi despre un episod dramatic, sângeros, violent, dacă nu ne-ar lipsi un singur lucru din ecuaţie:

grămezile de cadavre. Se poate spune că majoritatea canadienilor uciși la Ridgeway aproape că au murit accidental. Se pare că un soldat ar fi fost împuşcat în timp ce sărea peste un gard de lângă linia de cale ferată sau a fost lovit de tren în timp ce se ascundea după acel gard.3 Altul a fost împuşcat într-o livadă, în timp ce era ascuns privirii de un nor de praf de puşcă.4 Un altul a fost împuşcat într-o pădure, fiind ascuns după copaci. Un bărbat a fost ucis în timp ce se afla în afara „pătratului" canadian. O altă unitate de canadieni a înregistrat trei victime, care încercaseră să pătrundă dincolo de liniile feniene.

Bătălia s-a încheiat cu o luptă la baionetă, în timpul căreia nimeni nu a fost rănit mortal.

Atât rapoartele militare, cât şi relatările din presă consultate de Vronsky vorbesc despre seriile de salve trase atât de fenieni, cât şi de canadieni în timpul lansării atacului şi în timpul retragerii finale. Şi totuşi, numai nouă canadieni au murit în urma rănilor provocate de fenieni, plus încă un soldat ucis accidental. Un alt canadian a murit de infarct în timp ce mărşăluia prin caniculă, la sfârşitul lunii iulie, iar alţi douăzeci şi unu au decedat în urma diverselor boli contractate în tabără pe durata campaniei.

Este extrem de dificil pentru un om să ucidă alţi oameni dacă nu simte că există un pericol iminent asupra celor dragi – inclusiv asupra prietenilor.

După cel de-al Doilea Război Mondial, Marshall a descoperit că aproape 80% dintre soldaţi trăgeau în aşa fel încât să nu-şi ucidă adversarii, în timp ce mulţi pur şi simplu nu trăgeau deloc. Chiar şi majoritatea piloţilor refuzau să ucidă: cele mai multe decese au fost cauzate doar de o mână de piloţi. Lunetiştii, care erau vânători de oameni, erau dispreţuiţi de marea majoritate a soldaţilor. Unii dintre soldaţii din cel de-al Doilea Război Mondial trăgeau pur şi simplu pe lângă ţintă, în timp ce alţii căutau

să se ocupe cu alte treburi în timpul bătăliilor – duceau mesaje sau încărcau armele. La Ridgeway, mulţi soldaţi canadieni au fost văzuţi cum încărcau armele şi le pasau celor mai dornici decât ei să tragă5. Cei care luptau indirect, care trăgeau cu tunul sau aruncau bombe din avion, erau mai dispuşi să-şi folosească propriile arme, dat fiind că efectul acţiunilor lor asupra altor trupuri umane era infinit mai puţin vizibil.

Însă ISIS nu ucide de la distanţă. Artileria şi aparatele de luptă aeriene joacă un rol infim. Spre deosebire de majoritatea războaielor din secolul al XXI-lea, războiul dus de ISIS presupune mai mult uciderea de la distanţe mici, cu arme de calibru mic, decât folosirea artileriei sau a atacurilor cu bombă aeriene. Acest lucru s-ar putea schimba pe măsură ce ISIS reuşeşte să-şi achiziţioneze arme mai bune, dar cel puţin în primii ani s-a folosit de atacatori sinucigaşi cu bombă – adesea occidentali care aveau prea multe probleme psihice pentru a putea fi soldaţi buni – pe post de artilerie, cu scopul de a-i „deconcerta” şi îngrozi pe oponenţi.6

Soldaţii americani din cel de-al Doilea Război Mondial au fost antrenaţi în stil tradiţional, fiind învăţaţi să tragă cu arma la ţintă. Marshall a venit însă cu propunerea ca în locul ţintelor clasice – ochi de bou – să se folosească ţinte care imită silueta umană, pentru a-i desensibiliza pe soldaţi. Conducerea armatei a acceptat sfatul lui Marshall şi a început să folosească ţinte care imită silueta umană sau care au o faţă umană desenată pe ele. La fel au făcut şi organele de aplicare a legii. Când a început Războiul din Coreea[23], majoritatea soldaţilor americani erau deja gata să tragă direct în oponenţii lor – ceea ce nu pare să fie cine ştie ce realizare, dar a reprezentat totuşi, din punctul de

23 Conflict militar dintre Republica Populară Democrată Coreea şi Coreea de Sud (25 iunie 1950-27 iulie 1953), care a antrenat şi alte state, printre care SUA şi R.P. Chineză (n. red.).

vedere al antrenamentului, o descoperire importantă. În timpul Războiului din Vietnam, 95% dintre soldaţii americani erau capabili să tragă în mod direct asupra celor din Viet C6 ng sau din Armata Nord-Vietnameză.

Epoca jocurilor video a sosit abia odată cu generaţia următoare. Încă se discută dacă jocurile video îi îndeamnă într-adevăr pe tineri la violenţă sau îi ajută pur şi simplu să viseze pentru câteva ore. Oricum ar fi, jocurile se găsesc pretutindeni. Copiii cresc acum jucând tot felul de jocuri pe computer care simulează războiul mult mai bine decât orice antrenament folosit de armata ţării lor. Pe aceşti copii nu-i mai emoţionează uciderea unui om. Imagini care cândva erau considerate prea şocante şi obscene pentru a fi văzute de oricine fac parte acum din viaţa de zi cu zi a tinerilor din întreaga lume.

Într-un fel, ei sunt martori în lumea virtuală la genul de carnagiu obişnuit cândva în lumea reală. În Europa, au existat vremuri în care execuţiile oribile şi pedepsele sângeroase reprezentau un fapt normal, iar brutalitatea asupra femeilor şi copiilor, în special asupra celor săraci, era de asemenea ceva comun, motiv pentru care cei mai mulţi oameni nu ajungeau să trăiască până la vârsta maturităţii. Sclavii afro-americani nu au avut nici ei parte de o soartă mai bună până la Proclamaţia de Emancipare, iar în ţările cu probleme grave oamenii văd asemenea acte de violenţă în fiecare zi. Soldaţii din cel de-al Doilea Război Mondial care erau reticenţi când trebuiau să ucidă o altă fiinţă umană au trăit într-o lume diferită. Au văzut şi ei destulă violenţă. Mulţi au crescut la ferme unde moartea reprezenta un lucru normal, al vieţii de zi cu zi. Chiar şi la oraşe, tinerii vedeau mult mai multă violenţă decât în zilele noastre. La şcoală aveau loc mereu încăierări, bandele de criminali erau la ordinea zilei, iar violenţa domestică era trecută cu vederea. În schimb, tinerii din societăţile occidentale au văzut foarte rar oameni ucişi de alţi oameni,

până la izbucnirea războaielor mondiale. Şi chiar şi atunci, bărbaţii au avut nevoie de luni sau ani întregi pentru a se căli în faţa ororilor. Mulţi n-au rezistat, ajungând să sufere de tulburări psihice, cu diagnostice de genul „stres posttraumatic”.

Moartea constituia un subiect tabu, ca şi sexul, filtrat printr-un fel de cenzură socială. Rudele moarte zăceau întinse în casele lor, dar numai după ce erau cosmetizate astfel încât să pară vii. Ziarele scriau despre violenţele stradale, dar alegeau pozele cele mai puţin tulburătoare. (Pe cele mai înfiorătoare le păstrau pentru a le arăta prietenilor şi colegilor.) Filmele aveau multe scene de violenţă, dar crimele erau în mod evident nerealiste. Cei împuşcaţi nu aveau nicio gaură, nu le curgea sânge, nu aveau niciodată răni urâte în piept sau răni căscate. Cei care sfârşeau prin a fi ucişi în filme erau de obicei fie nebuni, fie ţipi foarte răi sau radicali, cum ar fi indienii din prerie. Nu era nevoie decât de o singură împuşcătură şi victima cădea moartă, fără să mai treacă prin spasme sau convulsii. Nu vedeai în filme nici fracturi deschise, nici oase care să iasă prin piele şi nici creieri împrăştiaţi pe pereţi.

Regizorul George Romero a făcut senzaţie în 1968 cu filmul său *Noaptea morţilor vii*, pentru care a folosit organe şi intestine cumpărate de la un abator local. Folosirea acestei recuzite ieftine, care nu mai fusese văzută niciodată în filme, era atât de inedită, încât Romero s-a îmbogăţit de pe urma acestui film. Filmul lui Sam Pekinpah din 1969, *Hoarda sălbatică*, a dus lucrurile şi mai departe. În ziua de astăzi, filmele se folosesc de efecte generate pe computer pentru a ne arăta muribunzi cu trupurile înjumătăţite în urma exploziilor (*Elicopter la pământ*), grămezi de capete tăiate (*Regatul Cerului*), bărbaţi şi femei arzând de vii (*Elizabeta, regina virgină*), oameni decapitaţi cu toporul şi sabia (*Urzeala tronurilor*).

Adolescenţii au acces liber în sălile de cinema, unde văd oameni aruncaţi în aer, înjunghiaţi, strangulaţi, spânzuraţi, înecaţi, arşi de vii, loviţi de maşini sau împuşcaţi în masă. Astăzi ne confruntăm cu un grad de violenţă simulată pe care generaţiile care au trecut prin război îl considerau inadecvat, chiar dacă mulţi au văzut asemenea orori pe viu. Ironia face ca un film precum *Ziua cea mai lungă*, al cărui public ţintă era reprezentat de oameni care luaseră parte la bătălia din Ziua Z sau care măcar văzuseră buletinele de ştiri, să conţină scene mai puţin violente decât *Salvaţi soldatul Ryan*, adresat unui segment care nu ştia nimic despre ororile unui război, în afară de nenorocirile despre care află prin intermediul mass-mediei.

Astăzi, jocurile video imită tehnicile de desensibilizare folosite în pregătirea militară. Totul pare real. Jucătorii trebuie să-şi formeze reflexe de buni trăgători dacă vor să rămână în joc. Victimele sângerează, sunt decapitate, eviscerate şi aruncate în aer. În acelaşi timp, îi împiedicăm pe copii să se joace unii cu alţii. Ei nu se mai bat în şcoli. Puţini mai locuiesc la ferme, iar cei care o fac rar mai apucă să vadă animale măcelărite, din moment ce, în cea mai mare parte a lumii, a devenit ilegal să măcelăreşti animale. Câinii şi pisicile bolnave din oraşe simt „adormite" de veterinari, şi nu omorâte de un adolescent nerăbdător să folosească o puşcă de calibrul 22. Cadourile de Crăciun de genul pistoalelor cu bilă sau al altor arme pentru băieţi, cu care aceştia răneau animale, sunt acum foarte rare şi, oricum, folosirea lor probabil că ar atrage o vizită din partea poliţiei.7 Carnea pe care o mâncăm este deja porţionată sau chiar gătită – *fast food* –, iar pentru mulţi oameni a devenit o crimă să porţi o blană naturală.

Prin urmare, am lăsat în urmă o lume în care sângele şi crimele făceau parte din viaţa noastră pentru una în care acestea sunt foarte rare. Şi totuşi, prin intermediul

fotografiilor, televiziunii, filmelor, videoclipurilor de pe Youtube şi al jocurilor video, violenţa a devenit omniprezentă în lumea noastră. Cultura occidentală este acum plină de acte violente şi oricine vrea poate avea acces, gratis, la imagini oribile cu decapitări, crucificări sau împuşcări.

Cultura gangsterilor de astăzi abundă de violenţă, îndreptată atât împotriva bărbaţilor, cât şi a femeilor, oferind acelaşi gen de camaraderie şi putere superficială pe care mizează şi ISIS. Suntem fascinaţi de violenţă şi trăim într-o societate în care se desfăşoară acte de violenţă, dar aproape că nu vorbim niciodată despre acest lucru. Atunci când un rasist alb, care venera regimurile rasiste din Rhodesia sau regimul apartheid din Africa de Sud, a împuşcat nouă oameni în Carolina de Sud, în primăvara lui 2015, discursul public a alunecat imediat de la criminal şi victimele sale la o dezbatere despre steagul confederat, dacă mai era cazul sau nu să fie lăsat să atârne pe faţada sediului legislativului din Carolina de Sud. La fel se întâmplase cu trei ani mai devreme, când, după ce un rasist alb norvegian nebun, Anders Behring Breivik, ucisese şaptezeci şi şapte de oameni, majoritatea lor copii şi tineri, discuţia se concentrase pe lista lui Breivik cu personalităţi pe care şi-ar fi dorit să le ucidă. Orice alt aspect – durerea victimelor, mintea bolnavă a criminalului, accesul la arme, proslăvirea asasinilor înnăscuţi şi comunitatea celor care înţeleg să ia dreptatea în propriile mâini – a fost lăsat deoparte.

În cartea lui clasică despre psihologia crimei, Dave Grossman îl citează pe Alvin Toffler, autorul volumului *şocul viitorului*[24], apărut în 1970: „Chiar dacă această manipulare a realităţii este incitantă şi distractivă pentru noi şi ne face să ne simţim ca într-un joc, ea va substitui în

24 Alvin Toffler, Şocul viitorului, Editura Politică, Bucureşti, 1973 (n. red.).

cele din urmă nu o realitate virtuală, ci o pseudorealitate, atât de subtil înşelătoare, încât nivelul de suspiciune şi neîncredere resimţit de public va atinge limite pe care nicio societate nu le poate tolera. Această nouă «pseudorealitate» va face posibilă nu numai reproducerea violenţei şi a scenelor sângeroase din filmele comerciale, ci şi transformarea ta în vedetă, în asasinul, ucigaşul a mii de oameni" 8.

Poliţiştii şi piloţii de avion sunt antrenaţi cu ajutorul unor simulatoare video care imită cât se poate de fidel genul de situaţii de urgenţă cu care aceştia s-ar putea confrunta în munca lor. În acest mod, ei nu vor mai trebui să se gândească la cum să reacţioneze când se vor afla în situaţia respectivă. Vor acţiona pur şi simplu din reflex, localizat în acea parte a creierului care le controlează mişcările de bază. Multe dintre jocurile video funcţionează în acelaşi mod. Indiferent cât „antrenament" ai avea, jocurile video nu te pot ajuta să devii un soldat bun din moment ce ele nu reflectă decât foarte puţin din ceea ce se întâmplă în realitate pe câmpul de luptă. Însă ele te pot ajuta să scapi de repulsia pe care o simt de obicei oamenii atunci când sunt puşi în situaţia de a ucide o altă fiinţă umană şi îl pot face pe războinicul imaginar să se gândească mult mai uşor la posibilitatea de a ucide o persoană reală. Dacă în trecut motivaţiile din spatele luptelor de stradă sau ale bătăliilor istorice erau legate de poziţia socială ori aveau loc sub presiunea unor ameninţări, recruţii desensibilizaţi de azi îşi împuşcă victima numai din dorinţa de a ucide. Bineînţeles, odată ce războinicul din jocul video se trezeşte pe câmpul de bătălie, realitatea, sub forma duşmanului în carne şi oase, preia controlul. Unul dintre lucrurile pe care occidentalii care s-au dus să lupte alături de ISIS îl au în mod evident în comun este durata scurtă de viaţă în luptă. Mulţi dintre ei sunt ucişi chiar în primele săptămâni după sosirea în

Siria sau Irak. Şi se pare că, după cum au descoperit dictatorii din Africa Centrală, cu cât sunt mai tineri, cu atât mai repede îi convingi să moară şi să se lase exploataţi. ISIS antrenează soldaţi din ce în ce mai tineri şi a creat inclusiv brigăzi de soldaţi copii, dintre care unii învaţă tehnicile de decapitare pe „păpuşi pline cu sânge”.

Dar nu toţi tinerii desensibilizaţi, dependenţi de violenţă şi care nu îşi găsesc locul în societatea materialistă occidentală se duc să lupte pentru ISIS (sau, de fapt, pentru orice altă armată). Şi bandele de gangsteri le oferă aceeaşi şansă de a face uz de violenţă şi acelaşi sentiment de camaraderie. Istoricul militar şi psihologul Dave Grossman, care a scris mai multe cărţi importante despre crime, spune că în special săracii şi cei din comunitatea oamenilor de culoare plătesc cel mai mare preţ pentru violenţa care i-a îmbogăţit pe creatorii de jocuri video, pe producătorii de filme şi chiar pe muzicieni. „Sărăcia, drogurile, bandele criminale, discriminarea şi accesul la arme de foc – toate acestea fac astfel încât oamenii de culoare să fie mai predispuşi la violenţă decât albii”. Alcoolul a fost folosit pentru a distruge cultura indienilor americani, spune el. „Violenţa pe care mass-media continuă s-o pompeze în ghetouri echivalează cu genocidul”. 9

Unii mai săriţi de pe fix se duc pur şi simplu şi atacă o şcoală sau o biserică, de obicei în numele vreunei ideologii, în esenţă simplistă şi dementă. Rasismul albilor, de exemplu, este mai uşor de înţeles. Simbolurile lui sunt vizibile peste tot, de la magazinele care vând steaguri ale Confederaţiei până la cei care imprimă zvastici. Neonazişti, membri ai Ku Klux Klan şi alţi rasişti albi tipăresc tone de „literatură” plină de ură, iar paginile lor web sunt uşor de găsit. Iar dacă lucrurile nu merg prea bine, atunci sunt destui dintre ei la închisoare, încât să-şi poată ţine reciproc companie şi să se protejeze. Închisorile

au devenit un fel de teren de recrutare pentru tot felul de organizaţii extremiste, de la jihadiste până la neofasciste.

Filmele îi glorifică pe asasinii singuratici şi justiţiari, care iau dreptatea în propriile mâini atunci când statul sau justiţia eşuează. Sporturile sunt pline de violenţă şi oferă un spectacol dur.

„Atunci când jucătorii noştri de hochei şi alte personalităţi din sport sfidează legea, devin violenţi şi agresivi, cum rar s-a mai văzut în competiţiile sportive, ar trebui să începem să ne punem întrebări", scria Grossman în cartea sa *On Killing*. El crede că ar trebui să ne întrebăm de ce apelăm atât de des şi instinctiv la violenţă pentru a ne rezolva problemele mărunte. În ziua de azi împuşcăturile sunt atât de frecvente în şcoli generale, licee şi colegii, încât, dacă numărul victimelor nu depăşeşte cinci sau şase, abia dacă vedem evenimentul la ştiri. Pentru a fi sigur că ajunge pe prima pagină a marilor ziare sau că îi vor fi alocate mai mult de câteva secunde pe canalele naţionale de ştiri, un licean cu o puşcă trebuie să facă un număr de victime format din două cifre.10

Tinerii şi cei care filmează scenele violente care le sunt adresate nu realizează în ce măsură crima poate afecta psihicul uman şi cât de mult ne poate afecta creierul, care de-a lungul timpului a evoluat astfel încât omul s-a erijat în protectorul celorlalte specii. Soldaţii vorbesc adesea despre trauma pe care o resimt după ce ucid. Jurnalistul şi istoricul William Manchester, care s-a aflat la un pas de moarte în Okinawa, în 1945, când, după explodarea unei bombe japoneze, un fragment din osul unui alt soldat american i s-a înfipt în spate, a povestit că nu a mai scăpat tot restul vieţii de simptomele TSPT. Cel mai mult suferea din cauză că trăia iar şi iar pericolul, epuizarea, sentimentul dureros al pierderii camarazilor, pe lângă durerea cauzată de rana oribilă care a dus la lăsarea lui la vatră. Mai suferea foarte mult şi din cauza amintirilor

legate de crimele comise. Abia după trei decenii de la încheierea războiului a putut să îşi înfrunte în sfârşit demonii, când a revizitat insulele unde avuseseră loc luptele; în 1979 a scris o carte intitulată optimist *Goodbye, Darkness* (*La revedere, întuneric*).

Luptele de la Guadalcanal au fost extrem de dure pentru Manchester, dar s-au desfăşurat numai într-un capăt al insulei, iar civilii s-au putut refugia în siguranţă în celălalt capăt.

Luptele s-au dat între soldaţi, iar majoritatea bătăliilor mai mari aveau loc noaptea. Luptele au devenit din ce în ce mai dure, din ce în ce mai pătate cu sânge civil şi mai personale, pe măsură ce Manchester, împreună cu unitatea sa de puşcaşi marini, se apropia de principala insulă a Japoniei. Chiar şi spre sfârşitul anilor 1970, Manchester încă avea sentimente contradictorii faţă de japonezi[25]. Japonezii erau nişte duşmani foarte curajoşi şi nemiloşi, pe care Manchester îi respecta ca luptători – respect ce le conferea mai multă glorie soldaţilor americani care făceau victime printre ei –, dar erau şi nişte duşmani extrem de cruzi, care meritau să fie ucişi. Nu erau chiar nişte fiinţe umane.

În *Goodbye, Darkness*, Manchester încă foloseşte un limbaj dezumanizant. El pretinde că a făcut-o pentru a putea reproduce atmosfera de război, dar, cel mai probabil, folosirea acestui limbaj face parte dintr-un mecanism de apărare care i-a fost indus în tabăra de antrenament din insula Parris. El s-a simţit din ce în ce mai pustiit pe măsură ce anii treceau şi linia de demarcaţie dintre japonezii „duplicitari” şi „bunii” americani devenea din ce în ce mai neclară, parţial şi ca urmare a noii alianţe puternice dintre SUA şi Japonia. A fost foarte dificil pentru el să accepte că oamenii pe care fusese antrenat să-i

25 în original, autorul scrie Japs, termen peiorativ, prescurtare de la Japanese, pentru că aşa îi numeşte Manchester în cartea sa (n. tr.).

considere maimuţe sau ucigaşi deosebit de malefici se numărau acum printre cei mai valoroşi prieteni şi investitori ai SUA.

Pentru ce suferise el atât de mult? Pentru ce muriseră mulţi dintre camarazii lui? în timpul călătoriei sale spre insulele din Pacific, Manchester se gândea la faptul că japonezii reuşiseră să obţină prin investiţii corporatiste ceea ce nu reuşiseră să obţină prin forţă: să capete şi să păstreze ceea ce ei numesc Marea Sferă de Coprosperitate din Asia Orientală. Până spre sfârşitul anilor 1970, Guadalcanal devenise deja o destinaţie turistică japoneză. S-au ridicat multe altare în numele japonezilor morţi la Guadalcanal, în timp ce monumentele similare pentru soldaţi americani sunt mult mai puţine. La Peleliu, unde a avut loc una dintre cele mai sângeroase bătălii pentru americani (mai ales având în vedere că era o insulă inutilă din punct de vedere strategic), monumentul care onora memoria puşcaşilor marini americani morţi în 1944 a fost lăsat în paragină. În schimb, monumentele japoneze sunt foarte bine îngrijite şi mereu înconjurate de flori proaspete, posibil cumpărate de japonezii de pe insulă, care lucrau la construcţia portului local pentru petroliere. Manchester a fotografiat ambele monumente şi a înserat imaginile în carte pentru a le arăta cititorilor lui că japonezii, deşi pierduseră războiul, continuau să îşi îngrijească monumentele, în timp ce americanii, care îşi numesc soldaţii „câştigători” şi „eroi”, le lasă pe ale lor în paragină.

Manchester a fost dezamăgit de ţara sa, astfel încât a simţit nevoia să se întoarcă la zilele războiului şi să scrie despre camaraderia dintre soldaţi: „Aceşti oameni care îşi puneau viaţa în pericol erau familia mea, casa mea. Îi simţeam mai apropiaţi decât pot spune prin cuvinte şi decât mi-a fost vreodată sau mi-ar putea fi vreodată vreun prieten… Bărbaţii, ştiu asta acum, nu luptă pentru steag

sau pentru ţara lor, pentru Marine Corps[26] sau pentru cine ştie ce altă abstracţiune. Ei luptă unul pentru altul. Orice bărbat aflat în luptă care nu are camarazi gata să îşi dea viaţa pentru el sau pentru care el însuşi nu este pregătit să-şi dea viaţa nu se poate numi bărbat. Acela, da, este cu siguranţă condamnat" 11. Manchester îi dispreţuieşte profund pe profitori şi pe fraierii care nu ştiu să-i respecte pe ceilalţi luptători, indiferent de ce parte a baricadei s-ar afla.

Astfel, povesteşte despre un intendent plecat de la Peleliu, unde se afla cantonat în siguranţă, pentru a jefui cadavrele soldaţilor japonezi, găsindu-şi astfel moartea, şi despre cei doi ofiţeri de la Okinawa care îşi numeau propriii soldaţi „băieţi de serviciu", până când aceştia din urmă i-au atras intenţionat într-o capcană unde şi-au găsit moartea. Manchester numeşte acest incident „Moartea celor doi ticăloşi".

Manchester nu şi-a irosit prea multă energie gândindu-se la democraţie, dar povesteşte cum s-a simţit când a aflat, în timpul Bătăliei de la Okinawa, despre moartea preşedintelui Franklin Roosevelt: „M-am gândit: *tatăl meu*" *12*.

O notă sexuală întunecată se regăseşte în poveştile de război ale lui Manchester. El scrie, de exemplu, despre erecţiile pe care le-a avut în faţa pericolelor extreme. Iar noaptea, pe câmpul de bătălie, avea halucinaţii „cu târfa de moarte", care venea să-i seducă pe tinerii bărbaţi. Moartea a continuat să îl viziteze în vise şi după terminarea războiului, ca parte a traumei suferite.

Însă amintirea care l-a chinuit cel mai mult pe Manchester a fost cea a primei victime ucise. A fost şi primul soldat japonez asupra căruia a tras vreodată sau pe care l-a văzut mai de aproape. Bărbatul nu se potrivea

26 United States Marine Corps (abreviat USMC), numele oficial al infanteriei marine a Statelor Unite ale Americii (n. red.).

deloc stereotipului pe care îl avea în minte despre infanteriştii japonezi, ca fiind nişte tipi scunzi, slabi, crăcănaţi. Cel pe care îl avea în vizor era „un tip rotofei, cu faţa rotundă, scund, cu nişte picioare scurte şi groase ca nişte butuci, învelite în jambiere kaki decolorate, îmbrăcat într-o uniformă mult prea strâmtă”. Manchester s-a apropiat de ascunzătoarea lunetistului japonez, o mică baracă, venind din spate, luându-l astfel prin surprindere. Când a vrut să se întoarcă spre el, lunetistul s-a împiedicat în cureaua în care îşi ţinea puşca Arisaka. Nu a încercat să se predea. A încercat, în schimb, să se elibereze şi să se târască într-un colţ.

Manchester nu l-a nimerit din prima, primul glonţ intrând într-un perete al barăcii, dar a doua oară l-a atins în artera femurală.

Sângele curgea abundent din rană, picioarele bărbatului acoperindu-se în întregime cu sânge, în timp ce balta creştea pe podea. Soldatul a trăit suficient încât să vadă balta şi să-şi cufunde mâna în ea. Şi-a mânjit obrajii cu sânge, ceea ce i-a cauzat un „uşor tremur” al umerilor, „ca şi cum cineva l-ar fi lovit cu putere pe spate; după care a tras o băşină puternică, s-a prăbuşit şi a murit încă mai avea ochii deschişi. Aproape imediat, o muscă i-a aterizat pe irisul stâng. I-a urmat o alta. Nu ştiu cât de mult am rămas acolo uitându-mă… Un sentiment de dezgust şi ură faţă de mine însumi îmi clocotea în gât, sufocându-mă. Am scuturat din cap, încercând să-mi revin, şi am încărcat un nou cartuş, plin, în ţeava puştii mele de calibrul 0,45. Am început să tremur, din ce în ce mai tare. Am mormăit un «îmi pare rău», cu o voce în care încă se simţea frica. După care am vomitat direct pe mine”.13

Mulţi dintre aceia care se lasă atraşi de cauze violente visează să facă parte din cine ştie ce mitologie măreaţă. Şi nu numai Islamul radical constituie o astfel de atracţie. Copiii canadieni cresc într-o societate în care toţi

oamenii care mor purtând uniforma ţării lor sunt comemoraţi ca nişte eroi.

Jonathan Vance, comandant al Forţelor Speciale ale Canadei, aminteşte adesea în scrierile lui cum şi-a folosit statul aparatul de fabricare a miturilor pentru a-i transforma în eroi pe nişte tineri care şi-au părăsit ţara pentru a lupta peste ocean mânaţi de tot felul de motive – cum ar fi patriotismul, spiritul de aventură sau pur şi simplu pentru că au fost presaţi să o facă – şi care au sfârşit prin a fi ucişi. În Primul Război Mondial, majoritatea „eroilor" au fost spulberaţi pur şi simplu de bombardamente, iară a fi avut măcar şansa de a-şi privi duşmanul în ochi. Alţii au fost doborâţi de mitraliere sau gazaţi. Câţiva au avut şansa de a se angaja în lupte corp la corp cu oponenţii lor, dar asemenea lupte, exceptându-le pe cele din aer, erau de obicei rare. Unii tineri bogaţi ucişi în război au fost imortalizaţi în vitralii, în biserici, în postura de tineri cavaleri, şi nu drept nişte tineri confuzi nimiciţi de bombe. Fiecare oraş şi multe comune au ridicat astfel de monumente de război, majoritatea înfăţişând un bărbat tânăr cu puşca într-o mână, gata de acţiune. Chiar şi acum, cel mai cunoscut poem despre Primul Război Mondial este o pledoarie prin care soldaţii sunt chemaţi să se alăture eşecului politic şi militar care a stat la baza conflictului şi l-a alimentat până la capăt. *În Flanders Fields* (*Pe câmpurile Flandrei*) nu ne oferă niciun motiv bun pentru care ar trebui „să preluăm cearta noastră cu duşmanul", în afară de acela de a-i ajuta pe lunetistul cei decedaţi să-şi justifice moartea, dar ne lasă să întrevedem măcar care ar putea fi rezultatul unei asemenea decizii. Canadienii aveau nevoie să fie consolaţi pentru pierderea atât de multor băieţi, îngropaţi în rânduri îngrijite de morminte în cimitire din Franţa şi Belgia. O nouă generaţie de eroi a plecat peste ocean să lupte în Europa şi Hong Kong în timpul celui de-al Doilea Război Mondial", iar

numele celor morţi au fost adăugate pe listele de pe monumentele ridicate în memoria eroilor din Primul Război Mondial.

În mod straniu, monumentele îi comemorează doar pe cei morţi. Există foarte puţine statui sau plăci memoriale în amintirea celor care au luptat cu vitejie şi au supravieţuit. Canadienii care au câştigat medalii pentru curaj, inclusiv acei câţiva care au primit Crucea Victoria, sunt foarte rar comemoraţi. În 2007, când guvernul din Ontario a decis, în timpul Războiului din Afghanistan, să redenumească o porţiune din autostrada 401, cea dintre Trenton şi Toronto, drept „Autostrada războiului”, definiţia de „erou” s-a limitat tot la cei morţi. Nu va exista nicio paradă pe Autostrada Eroilor care să-i sărbătorească pe supravieţuitori, indiferent cât de curajos ar fi luptat. Şi nu va exista nicio paradă a victoriei (deşi a existat una în Ottawa pentru canadienii implicaţi în bombardamentele din Libia).

Medaliile şi decoraţiile au fost de obicei acordate în timpul unor ceremonii desfăşurate departe de ochiul public. Copiilor crescuţi în Canada după Primul Război Mondial le vine foarte uşor să asocieze eroismul cu moartea, fiind crescuţi într-o cultură în care războiul şi moartea domină mass-media, cărţile de istorie, chiar şi statuile. În acelaşi timp, pacifismul este definit pur şi simplu ca ineficient. Poemul *în Flanders Fields* avea să le fie predat unor milioane de studenţi, care nu vor citi însă şi celelalte poeme scrise pe un ton amar de veteranii de război nevoiţi să trăiască cu traume psihice şi fizice. Următorul a fost sugerat de veteranii dintr-un orăşel din Ontario, Priceville, în 1921, ca o nouă strofa pentru *în Flanders Fields*:

We thought to câtch the torch ye threw.
And to the charge ye left – be true;
But once the strife of arms was past Then High

resolves were overcast With selfish greed. And lust to gain Has put to flight the sweet, sad pain Of sacrifice. And in its train Went noble deeds. Are ye aghast?

În Flanders fields.[27]14

Mesajul transmis de participanţii la Primul Război Mondial este destul de clar: ca să devii erou, nu trebuie să te întorci viu. De-a lungul timpului, mai mult voci care consideră că războiul ar trebui văzut ca un eşec uman, şi nu ca o competiţie victorioasă, s-au ridicat împotriva acestei glorificări a războiului şi a martirajului. Însă alţii mai cred că războiul reprezintă o soluţie pentru probleme lor şi ale lumii.

Oamenii pot fi antrenaţi să lupte pentru o cauză, pentru un lider charismatic, pentru prieteni şi familie – de obicei în ordine inversă. ISIS a creat un sistem în care luptătorilor, până acum exclusiv bărbaţi, le-au fost inoculate toate aceste motivaţii. Soldaţii ISIS luptă în unităţi mici, formate din prieteni între care se creează legături puternice în timpul luptelor. Femeile jihadiste sunt încurajate să vină în zonele de conflict, să rămână însărcinate şi să locuiască în apropiere. De asemenea, ISIS le oferă luptătorilor săi un set complet de adevăruri etern valabile, rostite de nişte lideri infailibili, atât din punct de vedere politic, cât şi religios. Cu alte cuvinte, un cocktail destul de puternic.

Ca orice alt cult, ISIS încearcă să îşi împiedice soldaţii să ia legătura cu familiile rămase acasă, în special când rudele nu sunt la rândul lor islamişti radicali. În acelaşi timp, încearcă să facă în aşa fel încât membrii organizaţiei să nu se mai poată simţi niciodată în largul lor

27 „Am vrut să prindem torţa pe care aţi aruncat-o / Şi moştenirii voastre să rămânem fideli; / Dar odată lupta armelor apusă / Hotărârilor măreţe le-a luat locul / Lăcomia egoistă. Iar dorul de victorie / A alungat durerea dulce, tristă / A sacrificiului. Şi cu trenul ei s-au dus / Şi nobilele fapte. Nu-i aşa? / Pe câmpurile Flandrei.” (n. tr.).

în lumea normală, în ciuda pretenţiilor unora precum John Maguire că aceştia sunt oameni normali care au luat pur şi simplu decizia logică de a lupta pentru o cauză.

Şi totuşi, oamenii normali nu distrug obiectivele importante ale lumii din Patrimoniul UNESCO şi nu fac filmuleţe propagandistice despre acţiunile lor. Profetul Mahomed şi primii lideri ai Islamului nu au avut această idee de a şterge orice urme ale trecutului, însă ISIS a distrus până acum cel puţin o parte din oraşele antice Nimrud şi Hatra. A distrus moschei şi altare construite cu mai mult de o mie de ani în urmă, din credinţa că orice monument ridicat în cinstea celor morţi echivalează cu o închinare la idoli. Când au capturat Palmira, unul dintre cele mai importante situri arheologice din Siria, l-au ucis pe curatorul retras din activitate al ruinelor şi au filmat mai multe execuţii în teatrul roman. Apoi au aruncat în aer două temple antice. Se presupune că au şi jefuit ruinele, din moment ce, după prăbuşirea preţului la petrol în 2015, comerţul ilegal cu antichităţi a devenit una dintre cele mai importante surse de venit pentru organizaţie.15 ONU îi numeşte criminali de război pe aceia care se află în spatele distrugerilor, dar nimeni nu a încercat până acum la modul serios să-i aducă în faţa unui tribunal. Până acum, Curtea Internaţională de Justiţie nu a pus sub acuzare nici organizaţia şi nici pe vreunul dintre lideri pentru infracţiunile comise împotriva patrimoniului cultural, incluzând distrugerea unor situri arheologice din mai multe oraşe care se numără printre primele construite vreodată, precum şi distrugerea sistematică a moştenirii culturale şi religioase a persoanelor din teritoriile cucerite.

Teroriştii, asemenea gangsterilor, au reuşit să creeze legături mai strânse între infanteriştii lor făcându-i părtaşi la crime, iar ISIS a dus această practică la un nou nivel. Crucificările, oamenii înecaţi în cuşti, aruncaţi de pe acoperişul clădirilor, decapitaţi cu cuţitul sau aruncaţi în

aer, arşi de vii, violaţi, răpiţi şi vânduţi ca sclavi reprezintă acte de o asemenea cruzime, încât majoritatea societăţilor nu l-ar mai putea niciodată accepta – sau primi înapoi – pe acela care a comis aşa ceva.

Prin urmare, cei care sunt implicaţi în cele mai oribile dintre crimele revendicate de ISIS ştiu că îşi distrug toate punţile care îi leagă de restul lumii. Unii comentatori spun că folosirea de către ISIS a vechilor pedepse islamice constituie o expresie a credinţei şi hotărârii cu care organizaţia încearcă să reînvie timpurile în care a trăit Profetul. Un asemenea argument este neconvingător însă. Mahomed şi adepţii lui nu au decapitat oameni şi nici nu au aruncat cu grenade propulsate de rachete asupra unor maşini în care erau blocaţi oameni. Aceste crime sunt săvârşite cu scopul de a şoca şi intimida şi de a adânci prăpastia morală care-i desparte pe ucigaşii ISIS de restul lumii.

Legăturile pe care săvârşirea acestor atrocităţi le creează sunt suficient de puternice încât să dureze o viaţă întreagă şi să supravieţuiască şi după ce cauza a fost deja pierdută. În unităţile naziste SS s-au creat legături care s-au păstrat şi după război. Liderii guvernamentali şi militarii nazişti care au avut bani şi relaţii politice în Spania şi la Vatican au creat „rutele de şobolan” pentru a-şi scoate oamenii din Europa şi a-i duce în ţări unde se aflau în siguranţă. În ciuda faptului că erau urmăriţi, naziştii au întreţinut acest sistem de întrajutorare până la moarte. Cei implicaţi în atrocităţi rămân legaţi prin prisma pericolului, a stigmatului şi a sentimentului de vinovăţie. De asemenea, ei mai ştiu că nimeni altcineva nu îi poate înţelege şi nu le poate oferi justificări pentru aceste crime, în afară de cei care au comis acte similare. În condiţiile în care este oricum dificil pentru soldaţi să facă faţă traumei provocate de luptele la care au participat şi de crimele pe care le-au săvârşit, în cazul atrocităţilor problemele ating

un nou nivel.

Există un motiv pentru care naziştii au renunţat la executarea în masă prin împuşcare a evreilor şi a altor categorii de victime, hotărându-se în schimb asupra unui sistem industrial, în care toată treaba era făcută de prizonieri şi străini. Numai cei mai psihopaţi dintre germani s-au dovedit capabili să comită atrocitate după atrocitate. Nici măcar o societate care-i privea pe evrei ca pe nişte fiinţe subumane şi îşi învăţa copiii să creadă că duceau o luptă pe viaţă şi pe moarte împotriva comunismului sovietic nu a reuşit să găsească suficienţi oameni care să poată îndura stresul uciderii în masă a civililor şi a prizonierilor de război. Soldaţii germani au comis multe atrocităţi în Uniunea Sovietică, însă brigăzile SS, multe dintre ele formate din ucraineni, polonezi sau alţi soldaţi proveniţi din republicile baltice, au constituit „mâna de lucru" pentru genocid.

Un soldat implicat în comiterea unor atrocităţi „*trebuie* să creadă nu numai că atrocităţile pe care le comite simt drepte, ci şi că ele constituie o dovadă a superiorităţii sale morale, sociale şi culturale faţă de cei ucişi", spune Dave Grossman. Teoreticianul militar afirmă că atrocităţile constituie însuşi actul definitoriu de negare a propriei umanităţi a autorului lor şi actul suprem de afirmare a superiorităţii sale. Pentru a putea păstra o minimă aparenţă de fiinţă raţională, oricine se implică într-o crimă va trebui să-şi suprime în mod violent orice gând că ar fi făcut ceva greşit. „Mai mult decât atât, *trebuie* să atace cu violenţă pe oricine sau orice îi ameninţă convingerile. Sănătatea lui mentală depinde total de certitudinea pe care o are că ceea ce a făcut a fost corect". 16

ISIS are şi avantajul că mulţi tineri crescuţi fie în Orientul Mijlociu, fie în Irak sau în altă parte, au fost deja martorii multor atrocităţi cu mult înainte să se hotărască

să le comită pe-ale lor în lumea tridimensională. Michael Strangelove, cercetător canadian în comunicaţii, spune că filmuleţele care înfăţişează carnagii, indiferent dacă au fost făcute de ISIS sau postate de alţii pe internet, folosesc, extrapolându-l, ceea ce obişnuia să se numească Efectul CNN[28]. Viaţa, inclusiv războiul, există pentru a fi înregistrată.

Paul Rutherford, expert canadian în probleme de propagandă, a descris modul în care filmuleţele propagandistice americane despre atacurile direcţionate din timpul Războiului din Irak i-au inoculat publicului american sentimentul că războiul era desprins dintr-un film Disney, în care crimele, aşa cum se întâmplă în filmele cu James Bond, se petrec în umbră, fără vărsare de sânge.17 La fel ca într-un film cu Bond, şi în Războiul din Irak a existat un răufăcător nebun care ameninţa să distrugă lumea cu superarme. Iar această asemănare a fost întrucâtva deliberată. Britanicii, de exemplu, au lansat „Operaţiunea James" împotriva oraşului-port Basra, două dintre ţinte primind numele de cod „Pussy" şi, respectiv, „Galore"[29].18

Sexul şi moartea se luptă adesea pentru supremaţie pe internet. „Agresiunea şi sexul nu numai că implică emoţii foarte puternice, dar au la bază acelaşi impuls neînfrânat, în special în cazul libidoului masculin", scrie Rutherford într-o carte recentă despre *pornografia de*

28 în timpul Războiului din Golf (1990-1991), CNN a acţionat ca un actor în relaţiile internaţionale. A apărut astfel „efectul CNN", sintagmă care denumeşte revoluţia produsă de postul american în jurnalismul de ştiri, când toată lumea devine martora unui eveniment aflat în derulare. In zilele noastre, când se discută despre Efectul CNN, nu se face referire doar la CNN, ci în general la concepul de ştire transmisă şi reluată chiar şi 24 de ore (n. red.).

29 Pussy Galore, personaj fictiv din romanul Goldfinger al lui Ian Fleming, din 1959, şi din filmul omonim regizat de Guy Hamilton în 1964, al treilea din seria James Bond (n. tr.).

război. „Războiul poate înlocui sexul. Unul dintre rezultatele triviale ale Războiului din Irak a fost modul în care a schimbat, foarte repede, tiparul căutărilor pe internet: mai mult statistici au arătat că vânătoarea de site-uri destinate sexului, care au dominat multă vreme căutările în reţea, a fost devansată de căutarea de ştiri despre război”. 19 Chiar şi în timpul invadării Irakului din 2003, Al Jazeera a continuat să fie o forţă mediatică majoră şi un canal de propagandă important pentru al-Qaida. Vorbitorii de limbă arabă puteau să se conecteze la programele de ştiri pentru a vedea şi altceva în afară de emisiunile în limba arabă oferite de reţelele de televiziune din ţări care luptau împotriva irakienilor sau decât canalele de ştiri americane prin cablu. Tehnologia a înlesnit şi transmisiunile în direct. Cu doar un deceniu în urmă, reportajele despre Războiul din Golf erau transmise cu ajutorul unor sisteme extinse de legături prin satelit, cu cheltuieli mari.

În schimb, în 2003, un singur reporter putea căra echipamentul necesar pentru a transmite imagini din orice sat din Irak. Iar la zece ani după încheierea *acelui* război, oricine poate înregistra o luptă, atrocitate sau discurs pe propriul telefon sofisticat, postând apoi filmuleţul pe internet. Atacurile de la 11 septembrie, invadarea Afghanistanului şi Războiul din Irak au reprezentat zilele de glorie ale televiziunii americane prin cablu şi ale programelor de ştiri din întreaga lume. De atunci, acestea s-au aflat în declin financiar, în condiţiile în care este puţin probabil ca războiul să le mai poată resuscita, din moment ce CNN, Fox şi MSNBC vor fi întotdeauna nevoite să cenzureze filmuleţele ISIS înainte de a le putea difuza. Însă cei care vor să le vadă vor căuta varianta necenzurată pe internet, în plus, televiziunile sunt nevoite să preia materialele puse la dispoziţie de ISIS, din moment ce nu-şi pot trimite propriii reporteri în teritoriile controlate de

organizaţie.

Americanii s-au folosit de imagini pentru a submina credibilitatea irakienilor în vremea celor două invazii pe care le-au efectuat în această ţară, în vreme ce al-Qaida a renunţat la filmuleţele cu predici pe care le trimitea Al Jazeera, canalul de ştiri controlat de guvernul din Qatar, al cărui program în limba arabă a fost atacat de guvernul din Egipt şi de criticii occidentali ca fiind o trâmbiţă pentru extremiştii islamişti, şi a învăţat în schimb să-şi facă propriile filmuleţe.

The Martyrs of Bosnia, un filmuleţ de propagandă creat de jihadiştii care au luptat în Balcani în timpul războiului civil din fosta Iugoslavie şi făcut public spre sfârşitul anilor 1990, a spart gheaţa. Filmuleţul a apărut atât în arabă, cât şi în engleză. În 2001, *The State of the Ummah*, un filmuleţ produs de al-Qaida, a fost postat pe internet exact la timp pentru atacurile de la 11 septembrie. În filmuleţ apărea Osama bin Laden, în câteva fotografii măgulitoare, alături de luptătorii săi. Filmuleţul a fost puternic exploatat de presa occidentală ca imagine reprezentativă a grupului de terorişti. Şi totuşi, era evident că lupta era fictivă.

Până la momentul întoarcerii SUA în Irak, în 2003, înregistrările digitale ieftine invadaseră deja piaţa, iar telefoanele mobile începuseră să fie dotate cu camere video care puteau face filmuleţe suficient de bune încât să poată fi postate pe site-uri precum YouTube. Din nefericire, mulţi soldaţi americani au ales să-şi filmeze propriile atrocităţi. În 2007, Departamentul Apărării le-a interzis soldaţilor să mai pună filmuleţe pe YouTube, dar a ridicat interdicţia după numai doi ani. De asemenea, aceeaşi instituţie a încercat să controleze şi conţinutul acestor filmuleţe – şi să-i îndemne pe soldaţi să filmeze scene mai plăcute vederii – prin crearea propriului site de încărcat videoclipuri, Troop Tube, în 2008.20 Talibanii din

Afghanistan aveau deja propriul canal pe YouTube: Istiqlal Media.

Atunci când mai multe facţiuni din Irak şi-au lansat „insurgenţa” împotriva forţelor militare americane din ţara lor, au şi filmat multe dintre atacuri. Clipuri scurte filmate în *high definition*, cu camioane militare aruncate în aer de dispozitive explozive improvizate (IED) şi cu soldaţi americani împuşcaţi sau ucişi de grenade propulsate de rachete, au fost puse la dispoziţia publicului din întreaga lume. Anumite imagini au fost preluate de buletinele de ştiri sau folosite în filme documentare. Soldaţii americani s-au învăţat să se uite în jur după copii cu camere de filmat şi telefoane mobile, care i-ar putea băga în necazuri.

Azi, filmuleţele jihadiste sunt larg răspândite. Unele simt lungmetraje, folosind acelaşi tehnici cinematografice ca filmele turnate în Europa sau America de Nord. Altele simt filmuleţe de pregătire, care te învaţă cum să te antrenezi, sau filmuleţe de recrutare. O altă categorie este reprezentată de documentare, care prezintă lupte, execuţii, mărturii şi comunicate de presă. Multe sunt clipuri tribut, care comemorează moartea unor membri importanţi ai grupării. Marea majoritate însă sunt filmări ale unor predici lungi, care insistă asupra nevoii de a se respecta cu stricteţe versiunea extremistă jihadistă a Islamului. În cadrul unui proiect de cercetare găzduit de Universitatea din Arizona, s-au localizat şi arhivat peste cincisprezece mii de filmuleţe de pe site-urile teroriste, dintre care aproximativ o jumătate fac referire la IED-uri.21 Clipul *Thunderstruck*, o compilaţie de filmuleţe care arată vehicule militare americane atacând ţinte civile, a fost postat în 2006 de al-Qaida în Irak şi a avut aproximativ 650.000 de vizualizări până în 2010. Filmuleţul avea ca subtitlu „Asta ar trebui să începem să facem în întregul Orient Mijlociu”. A fost urmat de o serie de alte filme de lungmetraj turnate şi editate profesionist, din gama celor

care conţin imagini extrem de violente, al căror public ţintă sunt bărbaţii tineri.22

Până în 2008, existau deja plângeri că YouTube devenise canalul media preferat al jihadiştilor violenţi. „Cu toate că YouTube a depus eforturi pentru a controla conţinutul materialelor video postate, site-ul continuă să fie folosit şi astăzi de extremişti pentru răspândirea filmuleţelor”, a notat Frank

Cillufo, director al centrului de studii al problemelor de securitate naţională de la Universitatea George Washington. „Realitatea este că, dacă scoţi filmuleţele jihadiste de pe YouTube, este ca şi cum te-ai juca *whack-a-mole*[30]: ele dispar dintr-un loc şi apar în altă parte”. 23

Autorii filmuleţelor jihadiste s-au afirmat în timpul războiului dintre Israel şi organizaţia Hamas din Gaza, din 2008. Hamas a încărcat filmări color, de foarte bună calitate, cu prim-planuri ale civililor morţi sau răniţi şi, de asemenea, cadre cu distrugerile făcute. În schimb, filmuleţele părţii israeliene erau de obicei alb-negru, filmate din avioane, elicoptere şi drone, şi postate pe un site special, aranjat frumos, dar care nu se bucura de accesibilitatea de care dispuneau filmările Hamas. Totuşi, pe durata războiului Israelul a încercat să recupereze terenul pierdut filmând cum luptători Hamas lansau rachete asupra unor ţinte israeliene civile, precum şcoli, spitale şi tabere ale Naţiunilor Unite.24 în 2015, Israelul posta deja linkuri către filmuleţe încărcate pe reţelele de socializare. Forţele de Apărare Israeliene (FAI) au încercat să-şi consolideze o reputaţie de organizaţie umanitară care trimitea spitale militare ambulante în Nepal, după cutremurul din 2015, şi care trata civili răniţi în luptele din Siria, însă, în timp ce poza în organizaţie caritabilă, FAI a

30 în traducere aproximativă, „distruge cârtiţa”. Jocul constă în lovirea capului unei cârtiţe care iese printr-un orificiu; daca ai ratat, ea apare în alt loc (n. red.).

spus clar că era pregătită să riposteze împotriva oricărei ameninţări venite din partea ISIS.25

Occidentalii, care au inventat propaganda modernă, nu au reuşit să riposteze pe măsura provocării lansate de ISIS. Când au încercat s-o facă, adesea lucrurile s-au întors împotriva lor. La 7 iunie 2006, americanii au lansat două bombe de 250 de kilograme asupra ascunzătorii lui Abu Musab al-Zarqawi.

Consilierul spiritual al lui al-Zarqawi a murit, împreună cu soţia lui de şaisprezece ani. Conducătorul ISIS a reuşit să supravieţuiască pentru scurt timp. Liderul grupului operativ 145, care comandase atacul, a intrat în ruinele ascunzătorii şi a încercat să îl resusciteze. A eşuat, dar americanii au luat cu ei trupul pentru autopsie, iar apoi au publicat imagini cu al-Zarqawi mort, care i-au revoltat nu numai pe adepţii acestuia, ci şi pe mulţi alţi musulmani.26 Americanii au învăţat din greşelile lor. Nido fotografie de-a lui Osama bin Laden mort nu a mai fost făcută publică, după ce acesta a fost prins şi ucis, şi nicio înmormântare publică nu a mai avut loc.

Chiar şi al-Qaida a fost şocată de nivelul de violenţă din propaganda ISIS. „Printre lucrurile pe care populaţia musulmană, care vă iubeşte şi vă sprijină, nu le vor putea accepta niciodată […] sunt imaginile cu măcelărirea ostaticilor”, a spus al-Zawahiri, lider al-Qaida, într-o scrisoare către al-Zarqawi, liderul ISIS. „Nu ar trebui să te laşi amăgit de preamărirea unor tineri zeloşi şi de imaginea de şeic al execuţiilor pe care ţi-au consacrat-o. […] Suntem într-un război şi mai mult de jumătate din lupte se dau pe câmpul de luptă al mass-mediei”.

Pe măsură ce s-a extins, ISIS a lansat în 2012 *Sălii* as-*Sawarim* („Zăngănitul/Iureşul săbiilor”), Partea întâi. A fost un material plictisitor, dar Partea a doua, care a avut un producător diferit, a împins lucrurile la un nou nivel pentru ISIS. Era un documentar despre un asalt asupra

aşezării Ḥadītha, în Irak, acoperind partea de planificare, antrenamentul atacatorilor şi lupta în sine. Într-o primă versiune, filmul urmărea povestea a doi tineri luptători morţi în acest atac. Pe alocuri, producătorii au folosit chiar şi un pic de umor. O secvenţă în care luptătorii ISIS salvau o cămilă căzută într-un hău era prezentată drept o acţiune de „eliberare a unui prizonier în deşert”.

În cea mai mare parte, propaganda ISIS era direcţionată împotriva guvernelor şi soldaţilor cu care organizaţia se lupta în Irak şi Siria, dar agenţii de propagandă ISIS aveau să realizeze în curând că puteau obţine mai mult sprijin din afara regiunii dacă îşi îndreptau atenţia împotriva SUA. Fiecare nou film din seria *Sălii as-Sawarim* era mai bine regizat şi mai violent decât precedentul, înfăţişând lupte, prizonieri masacraţi şi predici mult scurtate. Uneori era inclusă şi puţină muzică, cântece interpretate de oameni care aveau cât de cât voce şi ureche muzicală.27

Apoi, în august 2014, ISIS a crescut nivelul de violenţă din filmuleţele de propagandă, atingând limite nemaiîntâlnite până atunci în nicio ţară sau grupare din lume. După ce mai multe astfel de filmuleţe au fost lansate, nimeni nu a mai putut contesta faptul că ISIS este o grupare teroristă, cel puţin în sensul în care folosea violenţa pentru a stârni panica în rândul duşmanilor săi. Şi, desigur, folosea violenţa pentru a atrage în organizaţie un anumit tip de tineri violenţi, fie ei musulmani din naştere sau convertiţi. *A Message to America* reprezintă, probabil, în cultura de masă occidentală cel mai cunoscut filmuleţ realizat de ISIS. Filmuleţul ni-l arată pe jurnalistul James Foley, răpit în timp ce realiza un reportaj despre revolta împotriva regimului lui Assad, ţinut ostatic timp de doi ani şi făcând obiectul unor tranzacţii între diverşi militanţi din Siria, forţat să citească un lung discurs prin care erau atacate planurile americane de a desfăşura

operaţiuni aeriene împotriva ISIS. Foley a fost arătat îngenuncheat în nisipul din deşert, purtând o salopetă portocalie, similară celor pe care le poartă prizonierii musulmani închişi de americani la Guantánamo, în Cuba. Avea un mic microfon prins de guler.

„Cer prietenilor, familiei şi tuturor celor dragi să se ridice împotriva adevăraţilor criminali ai mei, care sunt membrii guvernului american", spunea Foley în ultimele clipe din viaţa sa.

„Soarta mea este numai rezultatul faptului că s-au complăcut într-o situaţie şi al actelor lor criminale". Şi-a criticat propriii camarazi din armata SUA şi a încheiat cu: „Cred că, la final, mi-aş dori să nu fi fost american". Probabil că nici măcar cei care apucaseră să vadă, cu un deceniu înainte, înfiorătorul filmuleţ al-Qaida cu uciderea jurnalistului Nick Berg nu erau pregătiţi pentru ceea ce a urmat. Călăul cu faţa acoperită a început să vorbească cu accent englezesc. După ce l-a ucis pe Foley – filmuleţul a fost cenzurat, dar a fost păstrat momentul în care capul secerat al reporterului a fost îmbrâncit de pe trupul acestuia –, ucigaşul a reapărut, târându-l după el pe jurnalistul american Steven Sotloff, care arăta îngrozit. „Obama, viaţa acestui cetăţean american depinde de următoarea ta decizie", a spus călăul. (Un videoclip cu moartea lui Sotloff a apărut câteva săptămâni mai târziu, dar se prea poate ca acesta să fi murit imediat după Foley. Dacă nu, cu siguranţă că şi-a trăit ultimele zile într-o teroare cumplită.)

Numeroase astfel de filmuleţe au fost făcute publice şi în următoarele luni, majoritatea încheiate cu aceeaşi ameninţare. Cel care a prezentat execuţia lui Abdul-Rahman Kassig, un american convertit la islamism, răpit în timp ce le oferea ajutor medical refugiaţilor din Siria, a fost plin de imagini oribile, imposibil de privit, care arătau în detaliu modul în care erau decapitaţi soldaţii sirieni

capturaţi. De data aceasta, publicul a văzut feţele ucigaşilor: ei păreau să fie europeni şi, posibil, chiar nord-americani.

Filmuleţele de propagandă ISIS s-au înmulţit, cu cinci sau şase materiale publicate on-line în fiecare zi. Strategia a funcţionat. Presa din întreaga lume şi mediul virtual au vuit despre miile de tineri, majoritatea imigranţi musulmani şi mulţi alţi tineri din familii fără niciun fel de trecut musulman care, crescuţi ca şi John Maguire în ţări occidentale, în familii din clasa de mijloc, şi-au lăsat în urmă viaţa şi au încercat să se strecoare în cel mai periculos loc de pe planetă.

În 2014, Richard Barett, vicepreşedinte al Grupului Soufan, firmă de consultanţă în domeniul securităţii, a estimat că există între 12.000 şi 15.000 de luptători străini în Siria şi Irak. Radio Europa Liberă/Radio Liberty a estimat în 2013 că ar fi între 17.000 şi 19.000 de luptători străini, aproximativ 32% dintre ei venind din Europa şi Turcia. Naţiunile Unite estimează că simt 20.000 de luptători străini în Siria şi Irak. În jur de 2000 provin din Cecenia şi Daghestan, aproximativ 4.000 sunt din Vest, iar restul sunt din Orientul Mijlociu şi din Africa de Nord.

Aproape toţi luptătorii străini care s-au alăturat războiului mujahedinilor finanţat de SUA împotriva sovieticilor în Afghanistan, în anii 1980, au venit din Orientul Mijlociu. Barett a numărat optzeci şi trei de ţări din care au plecat luptători pentru a se alătura ISIS sau unei alte grupări care luptă în cele două ţări. Mulţi dintre ei se cunoşteau dinainte de a fi ajuns în zonele controlate de ISIS şi s-au împrietenit cu militanţii ISIS pe platforme de socializare precum Twitter şi Facebook.

„Gradul lor de pricepere în ceea ce priveşte reţelele de socializare este mult mai ridicat decât înainte. Acesta este şi motivul pentru care înţelegerea şi conştientizarea situaţiei din Siria-Irak a fost atât de larg răspândită”.

Barett spune că islamismul extremist este ca o „poleială superficială care ascunde o dorinţă adânc înrădăcinată de a dobândi un sentiment de identitate şi apartenenţă şi nevoia de a deveni parte din ceva”. El crede că oamenii atraşi de jihad vor să facă parte din ceva dinamic, dar vor şi să se lase conduşi şi să li se spună ce să gândească. Sentimentul de împlinire vine din distrugerea legăturilor cu o lume care a devenit plictisitoare şi care nu le mai oferă niciun obiectiv interesant. Poate că situaţia lor materială este una bună, dar acest lucru nu este suficient pentru a-i face fericiţi.

„Cred că occidentalii convertiţi care vin să lupte alături de ISIS caută un soi de adevăr superior, care le este oferit din plin, prin prisma evenimentelor din Siria-Irak”. ISIS le spune voluntarilor că nu îi pasă de trecutul lor. Nu îi pasă dacă au avut probleme cu legea sau la şcoală. Pur şi simplu le oferă o nouă viaţă, într-o lume mai bună, de partea câştigătoare, într-o luptă pentru o nouă civilizaţie, spune Barett.

Twitter şi celelalte reţele de socializare reprezintă o legătură vitală pentru aceşti oameni, care nu-i ajută numai în sensul de a se simţi apropiaţi de o comunitate, ci şi pentru a se instrui. Ei pot să obţină sfaturi despre cum să devină radicali şi cum să facă faţă problemelor pe care le pot întâmpina în acest proces prin care şi-au propus să-şi schimbe viaţa. Pot obţine chiar sprijin pentru a călători în zona de război Irak-Siria. Odată intraţi în ceea ce Barett numeşte „bula Twitter”, descoperă că le este extrem de greu s-o mai părăsească.28

Brian Michael Jenkins, expert în terorism, a declarat în faţa unui comitet congresional al SUA că propaganda ISIS are foarte mare succes. „Autorităţile europene sunt deja copleşite de numărul mare de persoane care călătoresc spre şi dinspre Siria”, a spus acesta la o întâlnire a Comitetului de Securitate al Camerei

Reprezentanţilor SUA, din martie 2015.

Până acum, numărul americanilor implicaţi pare să fie controlabil, cu resursele şi legile existente, deşi este în creştere. Conform estimărilor oficiale, între 130 şi 150 de americani au fost sau au încercat să meargă în Siria în ultimii trei ani – deja mai mult decât numărul total al celor care au fost sau au încercat să meargă pe toate celelalte fronturi jihadiste după 11 septembrie 2001, adică puţin peste 100.

De asemenea, guvernele occidentale trebuie să gestioneze şi ameninţarea pe care o reprezintă jihadiştii crescuţi în propriile ţări, care s-au simţit inspiraţi de predicile al-Qaida sau ISIS, dar nu pot călători către Siria. ISIS susţine că refacerea califatului a trezit extremişti din lumea întreagă. Utilizarea conştientă de către organizaţie a unor forme barbare de violenţă rezonează cu un public unic, format din oameni care nu numai că nu se simt îngreţoşaţi de astfel de atrocităţi, dar care ar putea chiar să încerce să participe la asemenea activităţi. Publicitatea pe scară largă de care au beneficiat atacurile teroriste, precum cele din Bruxelles, Ottawa, Sydney, Paris şi Copenhaga, cele soldate cu victime înjunghiate sau cu maşini care intră pur şi simplu în mulţimi de oameni, îi entuziasmează încă şi mai mult pe jihadiştii fanatici.29

În prezent, ISIS practică sclavia sexuală şi violul pe scară largă. Şi nu doar consideră că violul este legal, ci şi îşi încurajează bărbaţii să cumpere femei de la târgurile de sclave sexuale. Multe dintre acestea sunt femei tinere din minoritatea yazidi. ISIS a atacat regiunea yazidită în 2014, după cucerirea oraşului Moşul. Aproximativ cinci mii de femei yazidite au fost capturate când ISIS a atacat satele comunităţii din nordul Irakului. Majoritatea bărbaţilor, alături de băieţii suficient de mari cât să aibă păr crescut pe piept, au fost masacraţi, în timp ce femeile au fost închise în magazii, unde potenţialii clienţi veneau să le

studieze ca pe nişte animale. Într-unele dintre aceste hambare aglomerate puteau încăpea până la două sute de femei şi fete. Copiii începând cu unsprezece ani erau vânduţi cu aprobarea curţilor islamice ale ISIS, care eliberau actele de vânzare autentificate. De asemenea, aceste curţi le mai dădeau „dreptul" soldaţilor ISIS şi de a revendica femeile capturate ca fiind proprietatea lor. Ei, sau urmaşii lor, pot să le vândă sau să le ofere cadou.30

Când au început atacurile asupra yazidiţilor, analiştii militari din Occident s-au gândit că ISIS pur şi simplu se extinde şi îşi vede de genocidul obişnuit. În realitate, este posibil ca această campanie îndreptată împotriva yazidiţilor, care s-a încheiat cu intervenţia forţelor aeriene occidentale, să fi avut de la bun început ca scop capturarea unui număr mare de sclavi, într-o postare on-line intitulată The *Revival of Slavery before the Hour* (*Reînvierea sclaviei înainte de venirea ceasului*) *y* autorul articolului scris în limba engleză spunea:

Înainte de capturarea ţinutului Sinjar [teritoriul ocupat de comunitatea yazidită], studenţii sharia din statul islamic au primit sarcina de a se documenta despre yazidiţi pentru a stabili dacă aceştia ar trebuit să fie trataţi ca un grup de *mushrik* [de la început adepţii unui cult religios băştinaş] sau ca un grup originar musulman, care apoi a abjurat. […] Originea aparentă a religiei yazidiţilor poate fi găsită în zoroastrismul[31] din Persia antică, reinterpretat cu elemente de sabianism[32], iudaism şi creştinism şi exprimată, într-un final, cu ajutorul vocabularului eretic al

31 Curent filosofic şi religios care s-a înfiripat în secolul al VI-lea î.H., în Persia antică (estul Iranului de astăzi), pornind de la învăţăturile profetului Zarathustra (în avestană), cunoscut şi sub numele de Zoroastru (n. red.).

32 Sabiani, grup religios menţionat în Coran care venera soarele, luna şi stelele (n. red.).

sufismului extremist[33].

Pentru că nu fac parte nici din Islam şi nici din vreun alt grup religios care să fi fost strămoş al acestuia, yazidiţii sunt, în percepţia ISIS, buni doar pentru a fi folosiţi ca sclavi sau pur şi simplu ucişi. A fost un motiv suficient pentru ca ISIS să decidă că, spre deosebire de creştini şi evrei, yazidiţii nu puteau fi cruţaţi contra unei plăţi; 7 zza[34].

De asemenea, femeile lor puteau fi înrobite, spre deosebire de majoritatea apostaţilor despre care cei mai mulţi *fuqaha*

[savanţi] spun că nu pot fi înrobiţi şi că tot ce li se poate oferi este un ultimatum, prin care li se cere să se căiască, altfel vor ajunge sub tăişul sabiei. După ce erau capturaţi, femeile şi copiii yazidi erau împărţiţi, aşa cum o cere *sharia*, între luptătorii Statului Islamic participanţi la operaţiunea Sinjar, dar numai după ce o cincime dintre sclavi au fost deja transferaţi autorităţii Statului Islamic, pentru a fi împărţiţi drept *khum* [pradă de război].

Autorul textului ISIS despre sclavia yazidiţilor insistă că cei mici nu trebuie separaţi de mamele lor, deşi declaraţiile martorilor oculari – sclavi care au reuşit să se salveze – intervievaţi de *New York Times* au arătat că afirmaţia respectivă nu era decât o minciună. Unele femei au fost cumpărate de vânzători angro, fotografiate şi vândute cu ajutorul unor cataloage, pentru câteva sute de dolari americani.

Reinstalarea sclaviei în Orientul Mijlociu contribuie la adeverirea profeţiilor apocaliptice ale ISIS. Scrierile islamice spun că, înainte de ultima mare bătălie, „sclava îşi va naşte stăpânul”. ISIS interpretează acest citat în sensul

33 Curent în mistica musulmană, apărut în secolul al VUI-lea şi răspândit mai ales în Persia, cu caracter anticlerical şi ascetic (n. red.).

34 Taxa suplimentară impusă populaţiei de altă religie decât Islamul în interiorul graniţelor statului islamic (n. red.).

că acel copil al unei sclave care a fost conceput cu stăpânul ei va fi un om liber, care va beneficia de rangul social al tatălui. De asemenea, sclavia este un mod de a combate adulterul şi păcatul trupesc, dat fiind că violarea sclavelor nu este considerată act sexual real.31

ISIS a înrobit femei irakiene, siriene şi de alte naţionalităţi, care au avut ghinionul de a ajunge pe mâinile lor. Femeile capturate ştiu că le aşteaptă o soartă teribilă. Doar câteva reuşesc să scape şi declară că luptătorii ISIS practică sadismul sexual şi tortura. Femeile din regiune ştiu deja ce le aşteaptă şi unele chiar au preferat să se sugrume una pe cealaltă şi să moară decât să treacă prin aşa ceva.32 Cel puţin o sclavă care a scăpat a reuşit să se răzbune şi să-şi ucidă stăpânul 33, dar astfel de acte de justiţie sunt rare. Mai des întâlnite sunt poveşti precum cea a voluntarei americane Kayla Mueller, răpită de ISIS în timp ce pleca de la un spital al Medicilor fără Frontiere. Ea a fost torturată şi violată în repetate rânduri de liderul ISIS Abu Bakr al-Baghdadi, ca pradă de război, înainte de a fi ucisă în primăvara anului 2015, fie de al-Baghdadi, fie de un raid aerian american.34

În iulie 2015, Departamentul de Cercetare şi Fatwa al ISIS a dat publicităţii un regulament despre comerţul cu sclavi. Sclavia legală era extinsă pentru a include şi reţinerea şi violarea femeilor evreice şi creştine. Teoretic, cam orice femeie, în afara nucleului ISIS, care nu este însărcinată poate fi înrobită şi violată. Violatorii proclamă că astfel, prin practicarea sexului forţat cu femeile prizoniere, ei practică de fapt *ibadah* (proslăvirea) şi insistă că trebuie să violeze şi să umilească toate femeile pe care ISIS le consideră infidele.

Violul organizat practicat de ISIS i-a făcut pe unii dintre luptătorii străini să aibă îndoieli în privinţa califatului, deşi majoritatea apără violul şi sclavia atunci când sunt combătuţi on-line de critici şi jurnalişti. Violul a

provocat inclusiv schisme în interiorul ISIS, care a emis un răspuns referitor la această situaţie în mai 2015, într-un articol apărut în publicaţia sa oficială, *Dabiq*.

„Ce m-a alarmat pe mine cu adevărat a fost faptul că unii dintre susţinătorii Statului Islamic au început să nege situaţia, ca şi cum soldaţii Califatului ar fi comis o greşeală sau o nedreptate”, a publicat editorul. „Eu scriu aceste cuvinte în timp ce scrisorile pline de mândrie continuă să sosească. Noi am organizat, într-adevăr, raiduri şi am capturat femeile *kafir*[35] şi le-am mânat ca pe o turmă de oi sub tăişulsabiei”.

Şi, desigur, mai este şi moartea. Numai în Siria, aproximativ 75.000 de luptători antiguvernamentali au fost ucişi de la izbucnirea războiului civil în această ţară. ISIS prezintă o anume atracţie pentru sinucigaşi, fie că aceştia îşi doresc să moară ca terorişti sinucigaşi cu bombă sau carne de tun. Oricum ar fi, ei devin martiri. Şi foarte mulţi canadieni li s-au alăturat.

John Maguire a devenit martir la puţin timp după realizarea filmuleţului, destul de popular pentru scurt timp. Şi nu a fost primul. Cu şase luni în urmă, Centrul media Al Hayat a făcut public un filmuleţ de unsprezece minute al cărui protagonist era André Poulin din Timmins, Ontario. Acesta se convertise la islamism în nordul statului Ontario, apoi se mutase la Toronto, unde convinsese mulţi alţi canadieni, musulmani din naştere, să meargă în Siria.

Filmuleţul, intitulat *The chosenfew of different lands* („Cei câţiva aleşi din diferite zone”), era de fapt o reclamă inteligentă care promova martirajul. Primele secvenţe ale materialului filmat în HD înfăţişau munţi şi zone sălbatice din Canada, după care urmau câteva secvenţe amintind de filmele comandate de ministrul propagandei naziste Joseph Goebbels despre luptătorul de stradă Horst Wessel, a cărui

35 Necredincios, care nu practică islamismul (n. red.).

moarte în mâinile gangsterilor comunişti s-a redus pentru Hitler la o idee de genul „este nevoie de lămâi ca să faci limonadă.35

Poulin, acum având o nouă identitate – Abu Muslim –, şi-a început filmuleţul cu un discurs care urma să fie copiat de Maguire, câteva luni mai târziu. Era o proclamaţie a normalităţii lui, a sănătăţii sale mintale şi a faptului că nu era un criminal:

Am avut bani, am avut familie, am avut prieteni buni. […] Nu este ca şi cum aş fi fost un paria, vreun soi de anarhist sau cineva care pur şi simplu vrea să distrugă lumea şi să-i ucidă pe toţi. Nu, am fost o persoană bună şi consider că şi mujahedinii sunt oameni normali. […] Avem o viaţă, ca orice alt soldat din orice altă armată. Avem vieţi în afara serviciului.

Poulin a spus că nu vrea să trăiască în Canada şi să plătească taxe „folosite pentru a sprijini războiul împotriva Islamului. „Avem nevoie de ingineri, de medici, de profesionişti. Avem nevoie de voluntari. Avem nevoie de oameni care să găsească finanţări. Există ceva de făcut pentru toată lumea”.

Filmuleţul se concentra apoi asupra bazei militare guvernamentale siriene din Mining. Poulin lansa atacuri la adresa inamicului, înconjurat de camarazii săi, editorii având însă grijă să-l scoată în evidenţă, aruncând asupra lui o lumină specială. Un truc face trecerea spre cadrul următor. Poulin vine în faţa colegilor săi şi aleargă către ceea ce se presupune a fi armata siriană pe poziţii. Apoi este lovit de o explozie puternică. Camarazii îndureraţi îi pregătesc corpul pentru înmormântare, în timp ce naratorul îi continuă mesajul şi trage concluzia.

„A răspuns chemării Domnului şi şi-a predat sufletul fără ezitare, lăsând lumea fizică în urma lui”, spune naratorul, cu un accent britanic specific insulelor din Atlantic. „Nu a făcut-o din disperare sau lipsă de speranţă,

ci mai degrabă cu certitudinea promisiunii lui Allah”. Filmuleţul se încheie cu o imagine diafană, sublimă a lui Poulin, care spune: „Pune-l pe Allah înainte de orice” 36.

Iar acesta ar trebui să fie considerat un final fericit pentru un copil cu probleme dintr-un oraş minier izolat din Canada. Poulin a avut înainte de-a face şi cu anarhismul şi comunismul. A prins gustul pentru explozii. Înainte să plece din Canada, a fost arestat de două ori pentru că îl ameninţase pe soţul unei femei cu care se culca.37 Dar a murit ca un erou, iar camarazii săi spun că acum se bucură de o viaţă liniştită în Rai. Filmuleţul putea fi văzut de oricine. După cum crede ISIS, şi probabil că la fel gândea şi el, André Poulin a pierit în glorie.

Capitolul 6

Soldaţi pe Twitter

Abu Turaab, un canadian din suburbia Mississauga a oraşului Toronto, a ajutat ISIS să îşi construiască o reputaţie ca furnizor de pornografie de război. El s-a aflat printre primii recruţi, alăturându-se organizaţiei încă din 2010. În 2012, fiind rănit, s-a întors în Canada pentru a beneficia de tratament medical, dar în aprilie 2013 se afla din nou în zonele controlate de ISIS, de unde posta pe internet imagini sângeroase cu capete tăiate şi mesaje sfidătoare la adresa Occidentului. Conform reporterului Stewart Bell de la *National Post*, care a scris o remarcabilă serie de povestiri având la bază câteva interviuri on-line cu jihadişti, Turaab a devenit un favorit al presei occidentale pentru citatele sale din propagandistul ISIS – declarat martir – Anwar al-Awlaki. Înainte de a fi ucis de un atac cu drone în 2011, acesta din urmă a scris un înflăcărat apel la arme, care cel mai probabil i-a inspirat pe alţi doi simpatizanţi ai Islamului să atace un grup de soldaţi în Canada, în toamna anului 2014. Turaab a ajutat la răspândirea mesajului lui al-Awlaki, în mare parte repetând chiar cuvintele acestuia, pentru a-i numi pe

soldaţii americani „criminali şi semianalfabeţi, care nu au terminat liceul”. Într-un mesaj postat pe Twitter în august 2014, acesta scria că aştepta cu nerăbdare „ziua când ISIS va decapita primul soldat american. Se bagă cineva la un fotbal?”, glumă proastă pe care a folosit-o şi mai târziu, după ce ISIS l-a decapitat pe jurnalistul american James Foley: „Cred că a venit timpul să jucăm fotbal, băieţi

„Mă întreb ce simte prietenul meu StewartbellNP după ce a văzut ultimul filmuleţ făcuţ de ISIS?:)”, a scris în ziua execuţiei lui Foley. „Este dezgustător să îi văd pe aceşti aşa-numiţi musulmani[36] [s/e] transmiţând condoleanţe familiei lui James Foley. Nu au niciun pic de demnitate”. De asemenea, făcea şi pe poetul, unul care reuşea să îşi înghesuie arta în 140 de caractere: „*Roses are red, violets are blue, IS is coming, to a town ne-ar you*”[37]. Turaab, care era în acelaşi timp soldat şi agent de propagandă cu normă întreagă, a atras imediat atenţia serviciilor secrete occidentale, ale directorilor de la Twitter şi ale tuturor entităţilor care încearcă să blocheze propaganda ISIS. Chiar şi după ce i-a fost ştearsă pagina, tot a reuşit cumva să-şi posteze mesajele şi fotografiile pe Twitter şi pe alte reţele de socializare. „Nu veţi putea ucide niciodată nici chemarea şi nici iubirea pe care credincioşii o simt pentru jihad şi pentru proslăvirea numelui lui Allah. Şi de aceea veţi da greş iar şi iar”, scria el. Bell a urmărit activitatea lui Turaab pe reţelele de socializare. „Am dat zăpada pe nisipul deşertului”, îi scria el lui Bell, cu câteva săptămâni înainte de a posta pe internet fanteziile macabre legate de fotbal. Turaab spunea că se simte mai bine în sânul ISIS decât „să-i plătesc taxe lui Harper în Canada”.

De fapt Turaab era un puşti din suburbii, care

36 în original Muslims’, greşeală gramaticală în acest context (n. tr.).

37 „Trandafirii sunt roşii, violetele sunt albastre, ISIS se apropie de casele voastre” (n. tr.).

părăsise Canada în ultimii ani de adolescenţă sau când avea în jur de douăzeci de ani, spunându-le părinţilor că doreşte să viziteze Turcia. Era dezgustat de ceea ce numea lipsa de oportunităţi în Canada. Ca mulţi alţi recruţi, spunea că nu este dispus să preia pe umerii săi povara asupritoare a datoriilor la care se înhămau majoritatea studenţilor canadieni. „Sistemul vostru[38] [sic] educaţional este o porcărie” îi spunea el lui Bell. „50.000 de dolari pentru patru ani? Patru ani de şcoală, după care rămâi pe cap cu datoria la care singur te-ai înhămat şi începi să plăteşti. Asta dacă îţi găseşti de lucru”. Bell l-a întrebat pe Turaab pe Twitter dacă este canadian, iar răspunsul acestuia a fost: „Nu mai sunt” 1.

Turaab este unul dintre cei mai activi agenţi de recrutare ai ISIS, făcând parte din echipa ce recrutează din mediul virtual, în special printre grupurile de musulmani occidentali şi chiar printre cei din închisori. Metodele sale de racolare a noilor adepţi sunt tipice pentru ISIS. Turaab s-a împrietenit pe Twitter cu Mohamed El Shaer, un tânăr din Windsor, Ontario, pe care a reuşit să-l coopteze, după ce i-a administrat doza consistentă de propagandă, prin intermediul reţelelor de socializare. I-a dat apoi bani şi l-a ajutat să ajungă pe teritoriul controlat de ISIS, în ciuda faptului că guvernul canadian îi revocase deja paşaportul lui El Shaer. (ISIS are echipamentul necesar pentru a-şi fabrica propria monedă, însă nu ne este clar încă dacă poate să şi falsifice paşapoarte.) Turaab a postat o fotografie de-a sa împreună cu prietenul său menţionat mai sus, însoţită de următorul comentariu: „Musulmanii canadieni pot ghici ce «turist potenţial periculos» tocmai a ajuns în Sham [una dintre denumirile ISIS pentru teritoriile pe care le controlează]?”

Însă prietenia dintre cei doi nu era sortită să dureze.

38 In original You’re, greşeală gramaticală în acest context (n. tr.).

Nici trei săptămâni mai târziu, ISIS a postat pe site-ul Liveleak o imagine cu un grup de luptători decedaţi, aliniaţi pe un câmp, cu puştile automate AK-47 pe piept. Amarnath Amarasingam, unul dintre cei mai importanţi cercetători canadieni pe probleme de recruţi străini, a recunoscut trupul lui Turaab printre cei morţi.2

Turaab nu a fost o persoană prea inventivă, cel puţin când vine vorba de promovarea ISIS pe Twitter. Organizaţia are o întreagă facţiune care lucrează pe reţele de socializare, numită *I'lamiy nasheet* („ziariştii energici"). Majoritatea postacilor de pe Twitter operează sub *noms de guerre* sau alte nume false. Un american care racola adepţi pentru ISIS se autointitula Douglas McArthur McCain. A fost ucis în timp ce lupta pentru ISIS, în 2014.3

În anii imediat următori atacului de la 11 septembrie 2001, jihadiştii au preferat să vorbească între ei pe forumuri on-line ale căror participanţi erau verificaţi în prealabil de administratori, ceea ce rezolva unele dintre problemele de securitate ale al-Qaida, dar limita, în acelaşi timp, audienţa grupului. Reţelele de socializare au schimbat complet datele jocului. Jihadiştii nu mai aveau nevoie de Al Jazeera sau de alte medii „lente" de comunicare. Nu mai aveau nevoie de reporterii de la marile ziare sau posturi de televiziune pentru a-şi transmite mesajele şi filmuleţele. De fapt, aceştia se dovedeau acum mai valoroşi pentru ISIS ca victime ale atrocităţilor care făceau subiectul filmuleţelor organizaţiei, al cărei teritoriu ocupat a devenit extrem de nesigur pentru orice jurnalist.

Reputaţia de foarte bun recrutor a ISIS a devenit legendară, în ianuarie 2015, mai multe portaluri de ştiri au „înghiţit" o poveste de pe site-ul de farse *Daily Currant*, în care se pretindea că ISIS va plăti creditele noilor recruţi care erau studenţi americani. În plus, se spunea că ISIS oferea carcase moderne pentru iPhone. Articolul suna aşa:

Haji Mutazz, purtătorul de cuvânt al ISIS, a făcut următorul anunţ pe postul Al Jazeera: „Poţi scăpa de datorii luptând în numele lui Allah. Este cea mai bună afacere pentru oricine. Voi luptaţi, noi vă plătim specializarea în filosofie. Armata SUA oferă şi ea un program similar, însă recruţii trebuie mai întâi să-şi satisfacă serviciul militar şi numai după aceea pot merge la facultate. Programul nostru este pentru cei care au făcut deja o facultate şi nu au posibilitatea să îşi plătească datoriile. Le vom suporta noi. Este o ofertă mult mai bună”, a spus Mutazz.

Frumuseţea unei farse bune constă în momentul la care este făcută şi în cât de credibilă este. Când vine vorba de racolare şi propagandă, ISIS pare să aibă un avans atât de mare faţă de competitori, încât mii de oameni chiar au crezut că organizaţia are un plan de salvare a absolvenţilor de facultate americani cu împrumuturi neplătite.

ISIS a fost înfiinţată când blogurile şi forumurile private se demodaseră deja, iar jihadiştii începuseră să migreze către Twitter, Facebook, YouTube şi alte platforme de socializare. Au creat câte o pagină de Twitter pentru fiecare oraş aflat sub controlul lor. Majoritatea comunicatelor de presă jihadiste apar mai întâi pe pagina archive.org. Şi talibanii folosesc Twitter. Încă din 2011, Abdulqahar Balkhi a fost omul talibanilor pe Twitter. Adesea intra în dezbateri înflăcărate cu persoana care se ocupa de contul Forţei Internaţionale de Asistenţă pentru Securitate a NATO. Până în 2012, şi grupul terorist somalez al-Shabab obişnuia să intre pe Twitter. Conflictele sale virtuale se întindeau şi în lumea reală, unde oameni puteau muri din cauza a ceva ce scriseseră despre al-Shabab.

Mare parte din materialele postate de ISIS sunt *spam*-uri cu imagini video extrem de violente, adresate vorbitorilor de limbă arabă. În timpul Campionatului

Mondial de Fotbal din 2014, când milioane de oameni erau conectaţi la reţelele de socializare pentru a urmări cel mai important eveniment sportiv din lume, utilizatorii Twitter vorbitori de limbă arabă primeau spam-uri cu imagini ale masacrelor ISIS camuflate în postări despre meciuri. Erau imagini cu execuţiile a sute de soldaţi şi civili irakieni după capturarea de către ISIS a oraşului Moşul, al doilea ca mărime din Irak. Ameninţarea – pusă în practică mai târziu – unei campanii americane aeriene a generat o dispută pe Twitter, cu *hashtag*-ul AMessagefroml StoUS. Există câţiva utilizatori de Tweeter celebri ai ISIS, printre care Abu Tâlha al-Almani, un rapper cunoscut cândva sub numele de Deso Dog şi care acum luptă pentru organizaţie în Siria. Totuşi, niciunul dintre jihadişti nu este foarte popular pe Twitter. În 2014, patru din cinci postări erau utilizate pentru a răspândi dogma jihadului. Ameninţările la adresa Occidentului erau destul de rare. De fapt, imaginile cu diverse animale de casă le depăşeau ca număr.

„Ridicolul imaginilor din zona siriană de război este adesea deranjant”, a scris recent Jytte Klausen, expert în comunicare ce studiază manipularea jihadistă la nivelul mijloacelor de comunicare în masă. Una dintre imagini înfăţişa un tânăr francez care ţinea într-o mână arma şi în cealaltă un borcan de Nutella. O altă imagine, evident trucată, îl arată pe un luptător ISIS care studiază Coranul, în timp ce în fundal se poate vedea un cadavru întins pe pământ. Combatanţii străini ai ISIS şi-au dat singuri foc la valiză. După primăvara anului 2014, majoritatea s-au simţit liberi să renunţe la cagulă şi să îşi arate faţa în imaginile postate pe Twitter şi pe alte reţele de socializare.

„Imaginile cele mai sugestive transmit un mesaj de putere neîngrădită: puterea luptătorilor este supremă, în timp ce inamicul nu are valoare. În special vechiul cântecel al lui Osama bin Laden care spunea că «noi iubim moartea mai mult decât iubiţi voi viaţa» este reformulat pentru

Twitter”, scrie Klausen. ISIS nu precupeţeşte niciun efort când vine vorba de a-i face să arate bine pe jihadiştii morţi, editând imaginile cu aceştia şi fotografiindu-i în timp ce feţele lor machiate schiţează un zâmbet, chiar înainte de a fi îngropaţi. Trupurile decapitate sau ale celor crucificaţi sunt fotografiate adunate în mormane pe stradă sau în timp ce încă atârnă pe cruce.

„Execuţiile promovate pe Twitter reprezintă o nouă metodă de război psihologic”. Imaginile cu oameni crucificaţi au început să circule pe reţelele de socializare la mijlocul lunii iunie [2014]. Unul dintre trupuri era atârnat pe o sârmă de rufe. Altul era întins pe nişte bare metalice. Şi apoi, la finalul lunii, a urmat o imagine cu opt oameni crucificaţi într-o piaţă prăfuită. Doar câteva portaluri de ştiri au reprodus imaginile, dar trebuie doar să tastezi «crucificare» şi «Siria» pe Google şi le vei găsi imediat”, scria Klausen.

Aceste imagini le transmit potenţialilor recruţi că lupta alături de ISIS le oferă şansa la o viaţă plină de aventură. Duşmanii sunt dezumanizaţi şi distruşi, în timp ce luptătorii ISIS sunt glorificaţi, ceea ce face ca lumea complexă în care trăim să pară dintr-odată mult mai simplă.

Această imagistică reprezintă aproximativ 10% din materialele publicate pe internet de jihadişti. În acest sens, Twitter constituie prima alegere, servind acelaşi scop esenţial pentru organizaţiile teroriste pe care în trecut îl aveau librăriile şi forumurile on-line: de a ajuta organizaţia să-şi facă noi prozeliţi şi să racoleze adepţi, întărindu-le credinţa, implicându-i în răspândirea materialului propagandistic şi educându-i în spiritul dogmei. Totuşi, platformele de socializare au deschis noi orizonturi în privinţa eficienţei şi raze de răspândire a mesajului organizaţiei.

„Transformarea reţelelor de socializare într-o

strategie agresivă de război psihologic este o inovaţie ISIS în termeni de strategie teroristă. În Orientul Mijlociu, telefoanele au devenit cel mai utilizat instrument pentru aflarea ştirilor corecte. În acest context, postările pe Twitter, cu execuţii şi crucificări din Alep şi Deir Hafer, au transformat reţelele de socializare într-un instrument şi o tactică de lucru agresive, ca parte a unui război psihologic" 4, scrie Klausen.

Twitter este instrumentul favorit prin care ISIS şi jihadiştii răspândesc în mediul virtual predicile lui Anjem Choudary, un agitator islamist din Londra care îi recunoaşte lui al-Baghdadi titlul de calif.

Choudary i-a lăudat pe teroriştii care au acţionat la 11 septembrie 2011 şi a pledat pentru impunerea legislaţiei şaria în Marea Britanie. A fost unul dintre fondatorii platformei on-line [Islam4UK], promiţându-le simpatizanţilor că, până în 2020, steagul şaria va ajunge să fluture deasupra reşedinţei prim-ministrului, pe strada Downing la numărul 10. În august 2015, a fost acuzat de susţinerea unei organizaţii interzise, ISIS, fiind însă eliberat pe cauţiune. De asemenea, jihadiştii promovează şi scrierile sau cuvântările lui Ahmad Musa Jibril, din Dearborn, Michigan, şi pe cele ale lui Musa Cerantonio, din Melbourne, Australia.

ISIS şi-a creat şi propriile aplicaţii pentru computer. Un tânăr palestinian care pretindea că ar fi absolvit o şcoală de arte din Los Angeles a dezvoltat programe pentru Twitter şi pentru telefoanele cu sistem de operare Android. Aplicaţia pentru Android reproduce pur şi simplu versuri din Coran. Aplicaţia Twitter *The Dawn of Glod Tidings* a fost însă mult mai sofisticată. Până la ştergerea ei de către Twitter, aplicaţia a permis pentru ISIS accesul la conturile de Twitter ale tuturor simpatizanţilor care solicitaseră aplicaţia. În momentul în care ISIS transmitea un material propagandistic, acesta era re-postat automat

pe fiecare cont de pe care se solicitase aplicaţia. Pentru cei care nu sunt familiarizaţi cu Twitter, acest program a creat un fel de lanţ automat de scrisori care au dus la creşterea numărului de susţinători ai organizaţiei pe o puternică platformă de socializare. De asemenea, funcţiona şi ca un spyware, prin intermediul căruia erau colectate informaţiile personale ale utilizatorilor. De fapt, copia aplicaţia Thunderclap, utilizată în campania lui Barack Obama din 2012 şi care încă se bucură de popularitate printre candidaţii politici americani.

Când ISIS lansează o ofensivă, lumea află despre ea de pe Twitter. În timpul asedierii victorioase a Mosulului, organizaţia şi simpatizanţii săi au afişat pe Twitter chiar şi 44.000 de postări pe zi. Acestea au pus materialele de propagandă ale ISIS în topul căutărilor de pe Twitter, atât în limba arabă, cât şi în limba engleză. Un *hashtag* al ISIS, echivalentul în limba arabă pentru the-Fridayofăupporting ISIS, a atras mai mult de 20.000 de menţiuni într-o singură zi. ISIS se străduieşte să îşi convingă simpatizanţii să respecte mesajul organizaţiei, situaţie în care utilizarea reţelelor de socializare ar putea constitui un dezavantaj, dat fiind că oricine deţine un telefon mobil poate posta pe internet. De exemplu, ISIS a retras un filmuleţ (şi se presupune că l-a şi pedepsit pe autorul lui) care îl înfăţişa pe autor tăind mâna unui om. Se pare că liderii ISIS se temeau de reacţia pe care ar fi putut-o genera acest filmuleţ, mult prea explicit chiar şi după standardele ISIS.5

Pentru susţinătorii ISIS care nu sunt prezenţi on-line există în schimb revista tipărită *Dabiq*, o publicaţie care denunţă cazuri de *shirk* (politeism) din lumea islamică şi prezintă justificări oficiale ale atrocităţilor săvârşite de ISIS. Aceasta îi înfăţişează pe toţi musulmanii, oriunde s-ar afla ei, drept victime ale sionismului şi ale cruciaţilor, promiţându-le o viaţă mai bună dacă adoptă teologia ISIS şi jură supunere organizaţiei. Publicaţia poartă numele

oraşului Dabiq, de lângă Alep, în Siria, unde teologii ISIS pretind că în curând va avea loc o luptă apocaliptică. Aceasta va fi o bătălie între musulmani şi cei care îi oprimă, descrişi de ISIS ca „adepţi ai Romei” 6.

Islamiştii din întreaga lume au învăţat multe de la ISIS. Grupul al-Shabab din Somalia se bazează destul de mult pe susţinerea financiară şi de recruţii furnizaţi de somalezii care locuiesc în America de Nord şi Europa (mai ales din partea comunităţii de somalezi din Minnesota). Omar Hammami, un american din Alabama cu rădăcini siriene şi irlandeze, a devenit vocea englezească a organizaţiei, fiind personajul principal din filmuleţul propagandistic în limba engleză al grupului Shabab *Ambuscadă la Bardale*, în care recruţi americani cântă despre jihad pe ritmuri de hip-hop. Când Hammami a dat semne de erezie – aducând argumente în favoarea unui califat, protestând împotriva modului în care combatanţii străini erau trataţi de al-Shabab şi punând întrebări deranjante despre modul cum erau cheltuiţi banii grupului –, a fost imediat luat în vizor. Hammami şi-a dat seama şi a apelat la forumul on-line al-Qaida pentru ajutor. După ce a fost redus la tăcere de moderatorii al-Qaida, a apelat la YouTube pentru a-i implora pe membrii acestei organizaţii şi pe alţi jihadişti să îl susţină. Următorul pas a fost să posteze pe Twitter sub pseudonimul abumamerican, într-o încercare de a atrage ceva atenţie din partea mass-mediei americane, sperând că acestea pot să-l salveze. Dimpotrivă, ceea ce a reuşit să facă a fost să-şi atragă valuri de ameninţări din partea militanţilor pro Shabab. S-a pornit astfel o nouă dispută aprinsă pe Twitter, după ce colegii americani ai lui Hammami din Somalia şi din străinătate i-au sărit în apărare. Hammami era atât de înfricoşat, încât s-a retras într-o zonă sălbatică din Somalia, revenind la civilizaţie doar din când în când pentru a-şi încărca telefonul şi pentru a lansa noi atacuri

pe Twitter. Nu a durat mult până când grupul al-Shabab l-a găsit şi l-a ucis.7

Armanath Amarasingam lucrează împreună cu Lorne Dawson pentru realizarea unui proiect de cercetare despre ISIS la Universitatea din Waterloo. Amarasingam este de părere că membrii ISIS cred cu tărie în cauza lor. Când ucid pe cineva în numele lui Allah, nu se uită în jur după camere de filmat. Religia este o obsesie despre care ei vorbesc în permanenţă şi ei cred că sfârşitul lumii este foarte aproape şi că vor trăi pentru a-l vedea.

Mare parte din ideologia ISIS îşi are originile în salafism, o formă conservatoare de islamism, care urmăreşte să-i purifice pe musulmani de ceea ce adepţii sectei consideră a fi corupţie doctrinară şi ritualică. Salafiştii consideră că islamismul se afla în forma sa cea mai pură pe vremea profetului Mahomed şi în anii în care se lupta pentru supravieţuire în deşerturile Arabiei. ISIS îşi are rădăcinile în ideologia autorilor de început de secol XX, cum ar fi Abul Ala Mawdudi, savant indian islamist, fondator al Jamaat-e-Islami, şi scriitorul radicalist de origine egipteană Seyyid Quth. Aceştia considerau crearea unui stat islamic drept „o condiţie necesară pentru împlinirea credinţei musulmane” şi o şansă de a se elibera de o societate coruptă unde erau forţaţi să plătească taxe folosite apoi pentru finanţarea războiului împotriva musulmanilor. El spune că mai puţin de 1% dintre musulmani sunt salafişti şi că mulţi dintre ei preferă să păstreze tăcerea când vine vorba de ISIS. Restul, spune el, „sunt vocali, chiar foarte vocali în mediul virtual, dar nu cred că sunt aşa mulţi”.

Amarasingam consideră că musulmanii obişnuiţi sunt mai toleranţi faţă de diferenţele dintre oameni, aceştia considerându-i pe salafişti xenofobi şi socotind ideea de a crea un stat islamic ca de neconceput şi greşită din punct de vedere teologic, în ceea ce-i priveşte însă pe

credincioşii adevăraţi, ISIS le oferă împlinirea unei nevoi spirituale, pentru că, spune el, musulmanii nu pot pretinde că organizaţia propovăduieşte cine ştie ce erezii care i-ar plasa pe membri în afara Islamului: „A existat o permanentă pendulare între dreapta, care pretinde adesea că ISIS este chiar întruchiparea Islamului, şi stânga, care pretinde că ISIS nu are nimic de-a face cu Islamul. Adevărul este undeva la mijloc: organizaţia este o ramură extremistă, o sectă separatistă, care se abate de la religia islamică general acceptată, dar care continuă să se revendice de la Islamul autentic, […] fiind astfel catalogată drept islamică”.

Amarasingam şi Dawson monitorizează aproximativ o mie de conturi de Twitter şi au arhivat peste un milion de postări. Au vizitat până şi locuinţele părinţilor, rudelor şi prietenilor luptătorilor străini pentru a încerca să afle de ce au ales aceştia să se alăture ISIS. Cei doi cercetători analizează inclusiv reţelele extinse de simpatizanţi ISIS, precum şi modalităţile prin care organizaţia îşi transmite mesajele. Ei au reuşit să comunice cu aproximativ cincizeci de combatanţi din Irak.

„În general, luptătorii străini sunt în căutarea unui sens, a unei semnificaţii. Şi totuşi, lipseşte ceva din explicaţiile privind motivele celor care se duc la ISIS. Există sute de mii de tineri care s-au confruntat cu divorţuri în familie şi cu multe alte probleme. Ce i-a împins totuşi pe aceşti câţiva să aleagă această cale? Am văzut luptători străini care au probleme familiale, probleme cu drogurile sau diverse alte probleme personale. De asemenea, există mulţi oameni care sunt normali şi care totuşi percep lupta pentru ISIS ca pe o obligaţie religioasă”, spune Amarasingam.

Amarasingam şi Dawson monitorizează mai multe grupuri jihadiste prezente pe internet. Aproximativ jumătate dintre ele vorbesc în limba engleză, iar restul

poartă discuţii mai ales în arabă. Amarasingam spune că membrii ISIS discută subiecte religioase între ei, având însă dezbateri şi cu membrii altor organizaţii, cum ar fi al-Nusra, pe care ISIS încearcă să o „înghită” printr-o preluare ostilă. „Se întâmplă multe lucruri în această comunitate. Toţi combatanţii spun că se simt în largul lor pe Twitter, ca într-o frăţie, ca într-o comunitate de credincioşi. Părerea lor este că nu pot spune orice în Canada sau în Marea Britanie, însă se simt liberi să se exprime pe Twitter. Este vorba mai ales despre tineri care au între treisprezece şi douăzeci şi ceva de ani”.

„Mulţi oameni au fost atraşi de ceea ce au considerat că era un război legitim împotriva regimului brutal şi corupt al lui Assad. Din perspectiva acestora, soluţia ar fi instaurarea unui stat islamic. Pe de altă parte, occidentalii atraşi de ISIS reacţionează mai ales la situaţia din Siria de o manieră tipic occidentală. Lor li s-a spus în copilărie şi la şcoală să susţină cauzele pe care le consideră drepte şi să lupte împotriva injustiţiei, însă ei nu fac legătura dintre ISIS şi violarea drepturilor omului”, mai spune Amarasingam.

Luptătorii devin defensivi atunci când Amarasingam le vorbeşte despre modul în care ISIS îi tratează pe prizonieri ca pe nişte sclavi sau ca pe o pradă de război. Atunci când sunt încolţiţi însă, ei continuă să execute ordinele. „Ei cred că pot face absolut ce vor. Am discutat cu mulţi luptători care susţin sclavia. Chiar şi cel mai normal simpatizant al ISIS – dacă există vreunul – va susţine sclavia”, comentează Amarasingam.

Totuşi, ISIS are o mare slăbiciune. Califatele sunt pe cale de a se extinde, iar organizaţia pare să fi atins un nivel de stabilitate, cel puţin în Siria şi Irak. Ceea ce poate explica de ce încearcă acum să atragă jihadişti din Afghanistan, Libia şi Somalia. „ISIS trebuie să-şi păstreze teritoriile pe care le cucereşte. Are nevoie de ele”, explică

Amarasingam. „De aceea cred că bombardamentele sunt inutile. Nu poţi recupera teritorii prin bombardamente. Pierderea teritoriilor ar fi o lovitură puternică, mai ales dacă al-Baghdadi ar fi ucis şi nu se va găsi rapid un înlocuitor credibil. Argumentul lor principal este că sunt un stat care are nevoie de protecţie. Aşa găsesc recruţi. Iar un califat nu poate exista fără teritorii".

Există şi o componentă religioasă în brutalitatea cu care acţionează ISIS. Şi există inclusiv un text care o justifică, iar acesta este, bineînţeles, disponibil on-line. *The Management of*

Savagery, scris de ideologul al-Qaida Abu Bakr Năji şi postat on-line în 2004, reprezintă unul dintre textele de bază la care apelează jihadiştii pentru a-şi justifica excesele. Năji, ucis în timpul unui atac aerian american la patru ani după ce îşi terminase cea mai. cunoscută operă a sa, a descris în detaliu eforturile politice şi militare necesare pentru înfiinţarea unui stat islamic. Cuvântul *savagery* („sălbăticie") din titlu se referă la modul în care acesta percepe lumea care nu a fost încă atinsă de influenţa al-Qaida şi, probabil, ISIS. Odată ce va fi încorporată în califat, lumea va necesita o guvernare adecvată.

El îşi ancorează argumentele în favoarea războiului primitiv, a pedepselor brutale şi a necesităţii reînvierii califatului în scrierile lui Taqi al-Din ibn Taymiyya (1263 – 1328). Lucrările acestuia au stat la baza mişcării Wahhabi din Arabia Saudită. Ironia face ca tocmai saudiţii să fie, după sirieni şi irakieni, principalele ţinte ale forţelor ISIS. Năji credea că Islamul trebuie să se întoarcă la prima generaţie de după moartea profetului Mahomed. Primul calif, Abu Bakr, a trebuit să distrugă triburile „apostate" – oameni care la început îmbrăţişaseră Islamul, dar s-au răzgândit după moartea Profetului. Astăzi, conform scrierilor lui Năji şi convingerilor pe care le au liderii ISIS,

aproape toţi musulmanii şi-au compromis credinţa. Toţi şiiţii, sufiştii şi ismailiţii sunt eretici. La fel sunt şi sunniţii laici şi majoritatea celorlalţi membri ai acestei ramuri a Islamului, date fiind obiceiurile lor proaste şi celelalte semne pe care ISIS le califică drept „idolatrie” infiltrată în credinţa acestor grupuri. Un exemplu de astfel de greşeală poate fi o simplă piatră funerară aşezată la un mormânt.

Pentru a-şi împlini obligaţiile religioase, cauza trebuie să progreseze constant, scria Năji. El continuă:

Frecvenţa operaţiunilor continuă să crească, pentru a transmite astfel un mesaj practic şi energic oamenilor, mulţimilor şi soldaţilor despre puterea crescândă a mujahedinilor. Oamenii nu cunosc aceste principii şi extinderea operaţiunilor lasă o impresie puternică asupra lor – fie că vorbim de numărul [operaţiunilor], caracterul specific sau anvergura lor crezând mereu că mujahedinii continuă să avanseze, că inamicul bate în retragere şi că în final va fi cu siguranţă înfrânt.

Toate acestea au darul de a încuraja masele şi de a le reînvia speranţa, determinându-le în acelaşi timp să sprijine cauza mişcării şi, automat, să ajute la creşterea ei în amploare.

De aceea, atunci când ne planificăm acţiunile, ar trebui să începem cu operaţiuni de mică anvergură şi apoi să le experimentăm pe cele mai ambiţioase şi tot aşa, chiar dacă suntem capabili să desfăşurăm operaţiuni de cea mai mare amploare încă de la început, conform aceluiaşi principiu după care al-Qaida îşi planifică acţiunile pentru a stârni dispute. Iar asta fără a lua în considerare celelalte numeroase beneficii aduse de extinderea acţiunilor, inclusiv promovarea tinerilor şi familiarizarea lor cu confruntările şi cu alte lucruri.

Sociologii au identificat patru valuri ale terorismului modern, fiecare întinzându-se pe durata de viaţă a câte unei generaţii. Cele patru valuri de terorism – valul

anarhist, cel colonialist, cel revoluţionar de stânga şi cel islamist – au avut agende politice foarte diferite, însă, în mare, tacticile adoptate au fost similare. Schimbările rapide survenite în zona mijloacelor de comunicare şi a celor de locomoţie au contribuit la dezvoltarea accelerată a grupărilor teroriste, care astăzi îşi pot răspândi mai uşor şi pe o arie mai largă idealurile în rândul comunităţilor radicalizate din diaspora. La nivelul celui mai recent val, partea din diaspora care a fost cea mai receptivă la mesajele jihadiste au fost musulmanii care locuiesc în anumite ţări occidentale unde nu s-au putut integra prea bine (Franţa şi Germania se află în fruntea acestei liste.) Prin intermediul acestor valuri, ideile au fost comunicate cu viteză din ce în ce mai mare, în timp ce armamentul disponibil a devenit mai letal.8 ISIS este una dintre primele grupări teroriste care a dorit să îşi creeze propriul teritoriu şi să îşi ia titlul de califat, ceea ce de fapt reprezintă o pretenţie de preluare a conducerii asupra întregului Islam şi o insultă adusă liderilor politici şi religioşi din restul lumii musulmane.

După moartea lui Mohamed, destule regimuri musulmane au încercat să creeze califate durabile care să reunească şi să extindă civilizaţia musulmană. Există destule motive care pot fi invocate în favoarea acestor obiective, printre care se numără reconcilierea diverselor ramuri ale Islamului. Numai că aceste eforturi au dus la războaie şi asasinate, zguduind şi mai mult unitatea comunităţii. ISIS este prima grupare, după abolirea califatului otoman în urmă cu aproape un secol, care a ridicat o pretenţie serioasă de a fi privită drept califat. Organizaţia pretinde că oricine acceptă să i se supună trebuie să se mute în teritoriile controlate de aceasta şi să lupte în continuare pentru expansiunea ei. Insistenţa cu care ISIS cere să-i fie recunoscută supremaţia politică şi religioasă a condus-o însă la acţiuni extrem de brutale şi la

epurarea etnică a creştinilor, evreilor, yazidiţilor, zoroastrienilor şi druizilor, din căminele lor ancestrale, de către un grup care îi primeşte cu braţele deschise pe străinii dornici să colonizeze teritoriile cucerite de ISIS.

Al-Qaida a intuit potenţialul oferit de internet în construirea unei mişcări la nivel global. Osama bin Laden îi scria liderului taliban Mullah Mohammed Omar, în 2002: „Este evident că războiul mediatic constituie în acest secol una dintre cele mai eficiente metode; de fapt, el poate atinge o pondere de 90% din pregătirile de război". Printre documentele găsite la Abbottabad, unde a stat ascuns mult timp liderul al-Qaida, în versiunea pakistaneză pentru West Point sau Sandhurst, a fost găsită o scrisoare în care bin Laden îi scria unui prieten că „partea cea mai mare a bătăliei se duce astăzi în mass-media".

În timpul primei insurgenţe jihadiste în Irak, Ayman al-Zawahiri, secundul lui bin Laden şi apoi succesorul acestuia, a reiterat această învăţătură, scriindu-i lui Abu Musab al-Zarqawi: „Suntem în război şi mai mult de jumătate din lupte au loc pe câmpurile media. Şi ne aflăm în mijlocul unei bătălii la finalul căreia sperăm să câştigăm inimile şi minţile *Ummah*". În *The Management of Savagery*, Haji subliniază şi el importanţa utilizării canalelor de comunicare ca arme.

De-a lungul anilor, în media a apărut un flux constant de materiale despre atrocităţi. Reporterii şi redactorii simt adesea că nimic nu este nou pentru ei. Atacurile teroriste, care acum treizeci sau patruzeci de ani ar fi avut parte de acoperire la scară largă în presă, astăzi nu mai sunt nici măcar menţionate în ziare. ISIS s-a numărat printre primele grupări teroriste care a realizat că, pentru a mai putea avea astăzi vreun impact, crimele trebuie duse la un nou nivel.

Klausen spune că Abu Daigham al-Britani, un britanic, a fost unul dintre primii combatanţi ai ISIS care a

utilizat Twitter pentru a face cunoscută o fotografie de pe contul său de Instagram, în care ţinea în mână un cap tăiat. Aceasta a fost postată în luna aprilie 2014, iar în vara aceluiaşi an, în perioada Campionatului Mondial de Fotbal, ISIS a bombardat Twitter cu imagini ale decapitărilor, ale unor capete tăiate şi atârnate pe garduri, rânduri de oameni crucificaţi, asistaţi de combatanţii locali ai ISIS şi de localnici, folosindu-se de *hashtag-un* care aparent trimiteau la Campionatul Mondial de Fotbal. *I'lamiy nasheet* a postat o imagine cu un băieţel australian în vârstă de şapte ani care ţinea în mână un cap tăiat ce îi fusese încredinţat chiar de tatăl său, un călău ISIS. Nimeni nu mai văzuse aşa ceva în mass-media, astfel încât efectul în Orientul Mijlociu a fost profund.

Însă marea masă a occidentalilor au ratat această primă rundă de propagandă prin imagini extrem de violente iniţiată de ISIS, poate pentru că victimele erau oameni săraci, de culoare, dar ea şi-a atins totuşi scopul asupra grupului ţintă, format din oameni ca John Maguire. În schimb, ISIS a reuşit să capteze toată atenţia odată cu execuţia lui James Foley. Până la acea dată mai mulţi occidentali fuseseră deja supuşi unui tratament de aceeaşi cruzime, începând cu decapitarea lui Nick Berg de către al-Zarqawi în 2004. În special cei care au văzut o versiune necenzurată a materialelor video postate on-line au fost şocaţi că Berg fusese ucis cu un cuţit, şi nu cu o sabie sau cu un topor. (Orice imagine a unei decapitări este şocantă. Imaginea unui pilot american care a fost decapitat cu o sabie de către un ofiţer japonez a tulburat în egală măsură ţările aliate în timpul celui de-al Doilea Război Mondial.) ISIS a ridicat miza în cazul uciderii lui Foley. L-au forţat să îmbrace un costum asemănător cu cele purtate de prizonierii din închisoarea Guantánamo şi l-au pus să citească o declaraţie antiamericană, chiar înainte de a fi ucis. Ucigaşul său, a cărui faţă nu se vede în filmuleţ,

vorbea cu accent englezesc.9

După ce au ajuns la concluzia că perspectiva de a-şi vedea site-ul transformat într-o tribună pentru jihadişti nu se potrivea deloc cu planul lor de afaceri, administratorii Twitter, cu ajutorul serviciilor secrete şi al opozanţilor ISIS, s-au angajat într-un război cibernetic împotriva organizaţiei şi a altor jihadişti. După atacurile de la Paris din 13 noiembrie 2015, li s-a alăturat şi grupul de hackeri activişti Anonymous, care au pretins că ar fi identificat şi distrus 5.500 de conturi ISIS în numai trei zile.10 Reacţia ISIS a fost să-i numească pe aceşti hackerii „idioţi", oferindu-le în acelaşi timp susţinătorilor sfaturi despre cum să evite să fie detectaţi.11 în iulie 2014, Twitter a distrus aplicaţia *Dawn of Ghid Tidings*, înfuriind ISIS, care se folosea de această aplicaţie pentru a-şi face cunoscut mesajul în lume. Shayba al-Hamd, unul dintre cei mai înfocaţi susţinători ISIS pe Twitter, a protestat: „Pe măsură ce conturile adepţilor califatului sunt şterse, eficacitatea acestora fluctuează foarte mult, iar controlul susţinătorilor noştri scade". El a anumit acţiunile Twitter „devastatoare" şi, fără nicio urmă evidentă de ironie, a calificat toată campania drept un „război murdar". Reţelele de socializare, atât de populare în rândurile luptătorilor ISIS cu numai câteva luni în urmă, îşi dădeau acum arama pe faţă, dar organizaţia încă spera să triumfe asupra tocilarilor americani: „Cruciaţii tremură în faţa puterii mediatice [a Statului Islamic], care şi-a găsit căminul în inima Twitter". Pentru a-şi transmite mai bine mesajul, ISIS a început să publice nume şi fotografii cu directorii Twitter, pe care i-a ameninţat cu decapitarea iminentă.12

În 2014, cele mai populare zece conturi de Twitter controlate de ISIS, inclusiv Shamiwitness, care retransmitea linkuri la postări cu decapitări şi mesaje de propagandă ale organizaţiei, având ca subiect tot felul de presupuse atrocităţi comise de americani, au fost închise

de Twitter sau dezactivate. Shamiwitness, care avea 12.000 de fani, un număr considerabil pentru un cont de Twitter, deţinea şi un blog pe Blogspot, platformă a companiei Microsoft.

Reţeaua de socializare Facebook a trecut şi ea la curăţarea serverelor de paginile de propagandă ale ISIS şi a făcut-o atât de eficient, încât mulţi dintre clienţi săi jihadişti şi-au mutat conturile pe Twitter. De asemenea, senatorul american Joe Lieberman i-a presat pe cei de la YouTube să creeze o modalitate mai simplă pentru utilizatori pentru a semnala pornografia de război.

Platformele de socializare pun la dispoziţie reţele deja construite, care îi pot ajuta pe jihadişti să rămână conectaţi între ei, şi în acelaşi timp le facilitează şi legătura cu potenţiali recruţi, totul pe gratis. De asemenea, reţelele de socializare fie atrag, fie creează anumite tipologii umane, care pot fi amăgite de diverse organizaţii, sub promisiunea de a-şi putea reface viaţa. Concluzia unui studiu recent, desfăşurat în Ottawa, Ontario, este că aproape un sfert dintre adolescenţi sunt on-line „aproape tot timpul”. Printre aceştia, cei care sunt utilizatori înrăiţi ai reţelelor de socializare sunt mai predispuşi la afecţiuni psihice, anxietate şi depresie, intenţii sinucigaşe şi tot felul de alte probleme mentale. Concluziile studiului confirmă rezultatele anterioare.13 Corelaţia nu dovedeşte cauzalitatea, astfel încât, atunci când discutăm despre recrutări jihadiste, nici nu mai contează prea mult dacă platformele on-line de socializare îi atrag pur şi simplu pe tinerii care deja au probleme sau dacă le creează aceste probleme.

Până la urmă, cât de mult îi este permis unui guvern să îşi bage nasul în conversaţiile on-line care sunt private? Chiar înainte de a se retrage din funcţia de ministru de externe al Canadei, John Baird semnala următoarea problemă: „Ne confruntăm cu o provocare imensă, pentru

că există oameni care sunt din Kemptville, locuiesc în subsolul casei părinţilor lor şi sunt pe punctul de a se autoradicaliza. Şi evident, este foarte dificil să-i abordăm pe aceşti «lupi singuratici». Sunt un susţinător fervent al libertăţii de a naviga pe internet. Cred că acum ne luptăm să găsim un mod de abordare a acestei probleme, deoarece valorile noastre legate de libertatea de a naviga pe internet sunt foarte puternice. […] Şi nu vorbesc doar despre [ISIS]. Putem vorbi şi de elementele radicaliste din opoziţia siriană. Este destul de complicat.14”.

Unele dintre organizaţiile care se opun ISIS folosesc şi ele aceleaşi metode de propagandă. Mişcarea kurdă peshmerga are şi ea propria pagină de Facebook – Leii din Rojava –, unde Dillon Hillier, un infanterist al forţelor armate canadiene, a intrat în legătură cu un recrutor, care l-a şi ajutat să ajungă pe frontul de luptă. Pagina Leilor are un fel de panou al eroilor, oameni care au murit pentru cauza kurdă. Combatanţii străini – atât bărbaţii, cât şi femeile – sunt scoşi în evidenţă. Unii critici spun însă că peshmerga s-a dovedit în destule rânduri la fel de nepăsătoare ca şi ISIS în ceea ce priveşte vieţile oamenilor. În 2015, gruparea a fost criticată în Camera Comunelor a Marii Britanii pentru recrutarea unui bărbat autist dintr-un orăşel din regiunea East Midlands, Anglia. Parlamentarul conservator din acea regiune, Robert Jenrick, i-a numit pe luptătorii peshmerga „curajoşi”, dar în acelaşi timp a făcut un apel la Philip Hammond, Secretar de Stat pentru Afacerile Externe, să discute cu guvernul regional kurd despre practicile de recrutare ale peshmerga.15

Recrutorii on-line ai ISIS au în vedere în egală măsură bărbaţi şi femei. Organizaţia are nevoie de femei care să se stabilească în teritoriile controlate, ştiind totodată că prezenţa acestora şi a copiilor îi motivează pe soldaţi. ISIS le cere *hijra*, imigrarea în califat. Al-Baghdadi,

în primul său discurs din poziţia de calif, spunea: „O, musulmani de pretutindeni, lăsaţi pe cine poate să facă *hijra* către Statul Islamic să vină, deoarece a face *hijra* către teritoriul Islamului este obligatoriu. Ne adresăm în mod special persoanelor cu studii, mai ales judecătorilor sau celor care au studii militare, administrative sau experienţă în servicii, medicilor şi inginerilor”.

ISIS abordează femeile on-line, le spune că sunt atrăgătoare şi le convinge să devină „radicale de dormitor”. Un jihadist a încercat să seducă o britanică folosind un mesaj în care îi spunea cât este de inimoasă şi apoi: „Acum este timpul să acoperi această frumuseţe pentru că ea este atât de preţioasă”. Femeia, pe care ziarul *Independent* din Londra a numit-o Ayesha, a declarat că mesajul i se păruse foarte incitant. Nu numai că se simţise flatată, dar mesajul rezonase şi cu identitatea sa musulmană. Se dovedise „cea mai bună metodă” de abordare în cazul ei.

De altfel, în opinia ei jihadiştii erau drăguţi.

Când eram adolescentă mă uitam la toate videoclipurile de pe YouTube unde, dintr-un anumit motiv, apăreau numai soldaţi foarte atrăgători. Mă gândeam: „Super, pot să întâlnesc pe cineva care are aceeaşi religie ca şi mine, dar care nu are neapărat aceeaşi naţionalitate, ceea ce este grozav de incitant”. Era ceva de genul: pune mâna pe el până nu îl înşfacă moartea. Şi apoi, când va avea parte de moartea unui martir, ne vom reîntâlni în Rai.

În acelaşi timp, cuceritorul ei de pe internet încerca să o facă să le vadă pe femei ca fiind „dezgustătoare” şi „asemenea bărbaţilor” Ayesha a învăţat să îşi privească ţara natală ca pe o „naţiune kuffar [nemusulmană]”, care a ucis o mulţime de musulmani. Era „duşmanul nostru”. „Nu ai încredere în stat, nu ai încredere în poliţie, nu îţi trimiţi copiii la şcoli de stat”, explica ea. Propaganda publicată prin intermediul conturilor de pe reţelele de socializare

includea chiar şi ghiduri pentru femei, pentru a le transforma în mirese ideale pentru jihadişti.16

Ayesha e numai una din multele femei occidentale abordate. Pentru a vedea dacă ISIS are în vizor în mod frecvent femei din America de Nord, un producător canadian de ştiri, Vassy Kapelos, a jucat rolul unei fete minore interesate de a se alătura ISIS. N-a durat mai mult de câteva minute până când a şi fost „abordată" pe Skype de un bărbat care pretindea că e combatant ISIS în căutare de soţie. „Abu Antar" părea să ştie multe lucruri despre transportul aerian canadian. I-a spus lui Kapelos să îi mintă pe părinţi că merge să doarmă la nişte prietene şi să ia un avion către Calgary, apoi unul către Frankfurt şi apoi să zboare către Istanbul. Acolo avea să fie „preluată" de un intermediar care urma s-o treacă ilegal în Siria.17

Aceste metode de agăţat funcţionează, mai ales în familiile care se confruntă cu probleme. În multe dintre poveştile despre cei plecaţi din ţări occidentale pentru a se alătura ISIS apar fie părinţi divorţaţi, fie un părinte care s-a recăsătorit. Aşa a fost şi cazul lui John Maguire şi al Sharmeenei Begum, care, având numai cincisprezece ani la momentul respectiv, a părăsit Marea Britanie, la sfârşitul anului 2014, la câteva săptămâni după ce tatăl ei s-a recăsătorit. Prietenii adolescentei au povestit cum aceasta s-a simţit atrasă de propaganda ISIS, după optsprezece luni în care se confruntase cu probleme personale grave. Mama ei murise de cancer, iar tatăl ei se recăsătorise. Begum a făcut parte dintr-un grup de patru eleve ale Academiei Bethnal Green care au părăsit Marea Britanie, au ajuns în Turcia, apoi au călătorit pe uscat până pe teritoriul controlat de ISIS. Kadiza Sultana, în vârstă de şaisprezece ani, Shamima Begum, în vârstă de cincisprezece ani (neînrudite), şi Amira Abase au plecat din Londra în februarie 2015. Au fost călăuzite către teritoriile ocupate de ISIS de un cetăţean turc, care lucra

pentru Serviciul Canadian de Informaţii şi Securitate (CSIS), dar care se presupune că în ocazia respectivă ar fi acţionat pe cont propriu. Înainte de a fi arestat de guvernul Turciei, bărbatul primea între 800 şi 1.500 de dolari americani pentru fiecare persoană pe care o trecea graniţa.18

În octombrie 2014, trei fete de origine somaleză din Brampton, Ontario, au încercat să ajungă în Siria pentru a se alătura ISIS. Fetele, în vârstă de cincisprezece, şaisprezece şi, respectiv, optsprezece ani, au ajuns doar până la Istanbul. „Părinţii şi-au dat seama că au dispărut, au contactat CSIS şi PRCC”, a explicat Hussein Hamdani, avocat care a fost solicitat de PRCC ca om de legătură între familii şi organele legii. El spunea că PRCC a alertat autorităţile din Turcia cu privire la adolescentele declarate dispărute. „Acestea au fost identificate la bordul unui avion care zbura spre Istanbul. Când au ajuns pe aeroportul din Istanbul, au fost prinse de autorităţile turce, arestate şi deportate în Canada, unde se află şi astăzi”, povesteşte Hamdani.

O alegere bună este ca un bilet către paradis. Cel puţin asta pretinde şi le spune simpatizanţilor Abu Qatada, un învăţat islamist care locuieşte în Iordania. Qatada are mulţi adepţi printre luptătorii jihadişti din Siria. În vara anului 2015, susţinătorii lui Qatada, mai ales cei care lucrau în domeniul propagandei şi se ocupau cu răspândirea mesajului organizaţiei, voiau să ştie dacă activitatea pe frontul media era la fel de valoroasă ca şi cea din linia întâi. Aceştia păreau să se teamă că nu vor primi în viaţa de apoi recompense similare cu cele ale războinicilor care ucid cu gloanţe sau cuţite, în loc de cuvinte. Aceştia i-au scris liderului spiritual, care şi-a postat apoi răspunsurile pe internet. Qatada, deportat din Marea Britanie din cauza predicilor sale virulente, i-a asigurat că Allah pune mare valoare pe munca lor şi le-a

amintit pildele despre profetul Mahomed în care se spune că acesta căutase fără succes un satirist pentru a-şi ataca prin cuvinte unul dintre duşmani, dar că găsise în schimb nişte povestitori foarte buni care au scris despre victoriile sale. De fapt, toţi cei care se pricep la cuvinte ar trebui să fie selectaţi dintre luptători şi puşi la muncă de propagandă. „Într-adevăr, una dintre cele mai importante sarcini ale unui lider este să găsească, inclusiv cu forţa, oameni care să promoveze adevărul prin discursuri, aşa cum combatanţii restabilesc adevărul prin bătaia puştii”, le-a scris Qatada adepţilor săi. „Dacă jihadul nu ar fi avut această uimitoare forţă de acţiune la dispoziţie, atunci nu am fi fost capabili să ne clarificăm intenţiile şi nici să le răspundem duşmanilor sau să recrutăm tineri şi bărbaţi care să populeze fronturile şi liniile de luptă”.19

Astfel, chiar şi în lumea lui Qatada, o poveste aproape că nu există dacă nu este spusă.

Capitolul 7

Vise cu păsări verzi şi război în vis, mă aflam pe un câmp uriaş. Am văzut o armată formată din soldaţi călare pe cai albi care înaintau către mine. Toţi purtau turbane negre. Unul dintre călăreţi, cu ochi scânteietori, s-a apropiat de mine şi m-a întrebat: „Tu eşti Osama bin Muhammed bin Loden?” Am răspuns: „Da”. Apoi m-a întrebat din nou: „Tu eşti Osama bin Muhammed bin Loden?” Am răspuns din nou: „Da, eu sunt acela”. El însă a repetat întrebarea: „Eşti Osama bin Muhammed bin Laden”? Eu i-am spus: „Pentru numele lui Allah, sunt Osama bin Laden”. El mi-a înmânat un steag şi mi-a spus: „Dă-i acest steag lui Imam Mahdi Muhammas bin Abdullah la porţile al-Quds [Ierusalim]”. Am luat steagul şi apoi am văzut cum armata a început să mărşăluiască în spatele meu.

Osama bin Laden îşi aminteşte un vis pe care l-a avut la vârsta de nouă ani1

Generaţii întregi de scriitori i-au îndemnat pe oameni să îşi urmeze visele, iar ISIS şi susţinătorii săi iau foarte în serios acest îndemn. Visele au jucat un rol foarte important în avântul pe care l-a luat ISIS şi grupările de jihadişti care au existat înaintea acestei organizaţii, iar liderii grupării s-au lăsat ghidaţi de ele pentru unele dintre cele mai importante decizii strategice pe care le-au luat.

Combatanţii ISIS şi liderii organizaţiei se folosesc de *Ishtakara* (profeţii care apar în vise) atunci când iau decizii majore. O persoană care doreşte să primească un sfat de la Allah spune o rugăciune *Ishtakara* ce datează din vremea lui Mahomed şi apoi aşteaptă să fie îndrumat prin intermediul viselor. *Ishtakara* este o rugăciune la care apelează oamenii atunci când caută îndrumare. În alte situaţii oamenii se roagă pentru îndrumare, apoi deschid Coranul aleatoriu la o pagină şi caută acolo semne care să îi ajute. Există un singur cuvânt pentru „vise" şi „viziuni" în limba arabă, dar sfaturile primite în vis sunt aşteptate de la visele de noapte, şi nu sub formă de revelaţie sau miracol. Cei care caută îndrumare trebuie să aibă mintea clară. Nu au voie să utilizeze droguri pentru a-şi stimula visele, deoarece vor să primească mesajul direct de la Allah.

Visele au jucat un rol important în planificarea strategică a campaniilor în lumea islamică şi a atacurilor îndreptate împotriva lumii occidentale. Se spune că Abu Bakr al-Baghdadi, fondatorul ISIS, ar fi plănuit să îşi retragă cel puţin parţial trupele din Moşul la finalul anului 2014, după ce primise un îndemn în acest sens într-un vis. Presa anti-ISIS, inclusiv pagina de web a Partidului Democrat Kurd, a scris în martie 2015 că profetul Mahomed i-a apărut în vis lui al-Baghdadi şi l-a avertizat că armata irakiană avea să-l izgonească de acolo. În realitate, ofensiva irakiană a ezitat, astfel încât, cu mult înainte ca forţele guvernamentale să ajungă la Moşul, ISIS

a recâştigat controlul asupra oraşelor pe care le pierduse.

Armata irakiană recucerise deja Tikrit (oraşul natal al lui Saddam Hussein) şi părea gata să atace oraşul Moşul, situat într-o regiune de importanţă majoră pentru producţia de ţiţei. Iain Edgar, un asistent social devenit antropolog, retras de curând din activitatea sa din cadrul Universităţii Durham din Anglia, remarca faptul că, deşi povestea cu visul nu a tot confirmată de ISIS, în credinţa islamică este un mare păcat să minţi în legătură cu un vis. Mulţi musulmani cred că în iad există o zonă specială pentru oamenii care comit un astfel de păcat. Prin urmare, fie că al-Baghdadi a plănuit, cel puţin la un moment dat, să se retragă din Moşul în urma unui vis, fie propagandiştii kurzi au riscat să ardă în focurile iadului pentru o victorie mediatică temporară.

Edgar a început să studieze rolul viselor în cultura musulmană în urmă cu mai mult de un deceniu. A intervievat oameni din toate regiunile musulmane. „Întreabă un musulman despre vise şi aproape sigur îţi va povesti despre un vis care a avut o influenţă semnificativă asupra vieţii, orientându-i atenţia spre o posibilitate pe care, anterior visului, nu putuse s-o conştientizeze ca atare”.

Edgar identifică patru tipuri de vise jihadiste: vise despre călăuzirea divină, evenimente viitoare sau viziuni legate de Viaţa de Apoi; vise care justifică acţiunile celor care visează, ale adepţilor acestora şi ale tuturor musulmanilor; vise care îl conectează pe jihadistul care visează direct cu profetul Mahomed şi cu cvasi-mitica Epocă de Aur a Islamului, în secolele de după apariţia acestei religii; vise care conţin un simbolism ce trebuie descifrat, imagini ale Profetului, ale însoţitorilor acestuia Hassan şi Hussein, plus multe alte lucruri, mai mult sau mai puţin obscure.2

„Figurile sfinte sunt importante. La fel sunt şi visele

prin intermediul cărora este comandată o misiune [visele care îl trimit pe cel ce visează într-o misiune sau par să îl ghideze în luarea unui decizii]. La fel de importante sunt şi culorile. De asemenea, trebuie să te mai laşi condus şi de sentimente. Ca atunci când trebuie să iei o decizie legată de căsătorie. Ei îşi lasă subconştientul să decidă pentru ei", explică Edgar într-un interviu.

De asemenea, se apelează adesea la vise şi în luarea unor decizii legate de afaceri, dar şi pentru rezolvarea problemelor care apar în viaţa de zi cu zi.3

În mai 2015, în Garland, Texas, atacul realizat de Elton Simpson la un concurs de caricaturi cu profetul Mahomed, organizat de asociaţia American Freedom Defense Initiative, a fost în parte inspirat de un vis. Evenimentul, organizat de activista antimusulmană Pamela Geller, a fost privit ca o provocare, probabil că pe bună dreptate, de întreaga comunitate musulmană. Simpson şi cu celălalt asasin, Nadir Soofi, au fost împuşcaţi mortal, după ce au rănit un paznic.4

Simpson era convertit la Islam. FBI-ul îl avea sub supraveghere încă din 2006, din perioada anchetării lui Hassan Abu-Jihaad, fost puşcaş marin american care primise o condamnare pentru acuzaţii de complicitate la terorism. În 2011, Simpson a căzut într-o capcană întinsă de FBI şi a fost condamnat pe motivul că minţise un agent federal în legătură cu intenţiile sale de a călători în Somalia, pentru a se alătura grupului islamist al-Shabab. Simpson a fost amendat cu 600 de dolari şi a fost eliberat condiţionat.

La acel moment, Simpson era deja un membru activ al grupurilor jihadiste de pe reţelele de socializare, discutând cu extremişti din SUA, Europa şi de pe teritoriile ocupate de ISIS. Era obsedat de *hur*, presupusa răsplată divină pe care martirii o vor primi în paradis. Pe măsură ce se apropia data atacului, el devenea din ce în ce mai

preocupat de numărul femeilor pe care avea să le primească în rai.

Însă principalul factor motivator în cazul lui a fost, conform spuselor lui Amarnath Amarasingam, un vis pe care Simpson l-a povestit mai multor membri ai comunităţii sale spirituale din mediul on-line. Simpson a avut visul cu câteva luni înainte de a fi anunţată expoziţia de caricaturi. În vis i-a apărut o femeie care purta *hijab* şi îl privea din cer. Acesta este un vis destul de des întâlnit printre jihadişti, care îl iau ca pe un semn clar că vor deveni „martiri” foarte curând.

La 3 mai, Simpson a postat ultimul său mesaj pe Twitter, prin care jura credinţă şi loialitate ISIS. Abu Hussain al-Britani, unul dintre starurile ISIS de pe Twitter l-a repostat imediat cu *hashtag-ul* Texasattack. La scurt timp după ce au început împuşcăturile, al-Britani a rămas conectat pentru a-şi ţine fanii la curent cu ce se întâmpla acolo, după care a sărbătorit on-line martiriul lui Simpson şi al complicelui acestuia.5 ISIS a revendicat astfel primul său atac pe teritoriul american. „Doi dintre soldaţii califatului au lansat un atac armat la o expoziţie din Garland, Texas, unde erau expuse caricaturi ale profetului Mahomed”, a anunţat atunci purtătorul de cuvânt al ISIS pe un post de radio al mişcării.6

Visele lui Simpson nu constituiau nicio surpriză pentru agenţii de securitate occidentali care îi urmăresc pe jihadişti. Osama bin Laden a vorbit despre vise în primul său filmuleţ făcut public după evenimentele din septembrie 2001: „Abu’l-Hassan al-Masri mi-a spus cu un an în urmă: «Am avut un vis în care se făcea că jucam un meci de fotbal împotriva americanilor. Când echipa noastră a apărut pe teren, toţi erau piloţi». El [al-Masri] nu ştia nimic despre această operaţiune, până când nu a auzit ştiri la radio, iar atunci a spus că jocul a continuat şi noi am învins. A fost un semn bun pentru noi”.

Şi alţii dintre cei implicaţi în planificarea evenimentelor din septembrie 2001, cum ar fi Ramzi bin al-Shibh şi Khalid Sheikh Mohamed, dar şi Zacarias Moussaoui, au fost inspiraţi de vise. Visul lui Moussaoui a constituit o dovadă importantă în cadrul procesului său. În acest vis el pilota un avion îndreptându-se către o clădire. Moussaoui pretinde că ar fi avut visul înainte de a fi implicat în planificarea atacului din septembrie 2001 şi că, în momentul în care i l-a relatat lui bin Laden, acesta i-a spus să îşi urmeze visele.

Yosri Fouda, jurnalist la Al Jazeera, le-a luat un interviu lui al-Shibh şi Sheik Muhammed, care au spus că Profetul apărea adesea în visele liderilor al-Qaida. Visele, susţineau ei, dovedeau că persoana respectivă primise binecuvântarea lui Allah. Bin Laden şi oamenii săi au discutat despre visele lor cu Mohamed Atta şi restul teroriştilor implicaţi în evenimentele din septembrie 2011, în care spuneau că le părea rău de rudele lui Atta din Egipt.

Liderul al-Qaida a adus în discuţie visele sale în toate cele trei interviuri pe care i le-a acordat lui Robert Fisk de la *Independent*. Bin Laden i-a mărturisit lui Fisk: „Domnule Robert, unul dintre fraţii noştri a avut un vis. Se făcea că ne-ai vizitat într-o zi. Erai călare pe un cal, purtai barbă şi aveai o aură spirituală. Erai îmbrăcat în portul nostru. Asta înseamnă că eşti un adevărat musulman”. Visul l-a îngrozit pe Fisk, care se temea să nu fie etichetat ca apostat dacă nu accepta visul ca pe o profeţie (şi nu se convertea imediat). „Oh, Doamne”, scria el câţiva ani mai târziu, „nu ştiu dacă bin Laden căuta să convertească pe cineva, eu însă m-am disociat imediat de acea apariţie, explicându-i că sunt departe de a fi un predicator aspirant, fiind pur şi simplu un reporter care încearcă să spună adevărul” 7.

Fisk i-a spus lui bin Laden: „Nu sunt musulman, sunt jurnalist”. Bin Laden a răspuns: „Dacă spui adevărul, eşti

un bun musulman”.

Visul lui bin Laden cu steagul l-a inspirat să conducă o armată pentru a pregăti sosirea lui Mahdi, mântuitorul Islamului, care le va fi conducător în zilele Apocalipsei. Într-un fel, bin Baden s-a văzut pe sine ca un servitor al marelui lider care va veni, un rol similar celui pe care l-a avut Ioan Botezătorul în învăţăturile creştine. Acel vis, care apare pe multe site-uri islamiste, le-a dat speranţă adepţilor săi că moartea lui bin Laden, la fel ca şi cea a Sfântului Ioan, nu ar împiedica în niciun fel sosirea mesagerului important.

Bin Laden a avut acel vis la vârsta de nouă ani şi i-a povestit tatălui său despre el. Mohamed bin Laden, patron bogat şi cu multe relaţii al unei multinaţionale de construcţii, l-a dus imediat pe băiat la unii dintre cei mai importanţi lideri religioşi din Arabia Saudită. Într-o scenă similară celei din Noul Testament în care Hristos propovăduieşte în templu, micul Osama şi-a dovedit sclipitoarea inteligenţă în faţa clericilor. „O, Mohamed bin Laden”, se pare că a spus unul dintre membrii clerului după ce a şters cu un sărut lacrimile băiatului, „acest fiu al tău va pregăti o armată pentru Imam Mahdi şi pentru a proteja această religie, migrând către regiunea Khurasan [în vestul Afghanistanului]. O, Osama! Binecuvântat este cel ce va înfăptui jihadul alături de tine şi dezamăgit şi distrus cel care te va părăsi sau va lupta împotriva ta” 8. Din acel moment, băiatul bin Laden a devenit un tânăr însemnat.

Richard Reid, teroristul care a încercat să arunce în aer o aeronavă având explozibilul ascuns în pantof, a acţionat tot în urma unui vis pe care l-a avut. În vis, Reid făcea autostopul pe marginea unui drum, când a venit un camion, care era însă plin, aşa încât nu s-a putut urca în el. Reid s-a supărat, dar n-a avut de ales decât să aştepte până mai târziu, când l-a luat o maşină. Reid credea că

primul camion simboliza atacurile din septembrie 2001. A fost, după spusele sale, „supărat că nu a fost trimis”, astfel încât şi-a căutat o nouă misiune.

Un agent de securitate din Occident i-a spus lui Edgar: „Toţi cei pe care îi supraveghem în zona noastră sunt foarte interesaţi de vise, care stau la baza deciziei lor de a se alătură mişcării jihadiste, la baza activităţilor pe care le desfăşoară, precum şi la baza deciziei lor finale, luată tot cu ajutorul *Ishtakara* – incubatorul de vise islamic – de a deveni jihadişti militanţi”. Cu prilejul unei convenţii, un agent i-a spus lui Edgar că toţi cei supravegheaţi de agenţia sa de informaţii sunt obsedaţi să caute revelaţii şi sfaturi în vise.

Fondatorul ISIS, Abu Musab al-Zarqawi, a fost inspirat să se convertească la islamismul radical în momentul în care sora sa a visat o sabie care avea pe o parte a lamei inscripţionat cuvântul „jihad”, iar pe cealaltă un verset din Coran, după cum a povestit colegul său de celulă dintr-o închisoare iordaniană: „Domnul tău nu te-a părăsit şi nici nu te urăşte”[39]. Mulţi dintre adepţii al-Qaida din Irak au mărturisit că au avut vise asemănătoare. Cele mai puternice vise – după acelea în care îşi face apariţia profetul Mahomed – sunt acelea în care apar păsări verzi, care simbolizează martiriul şi promisiunea Paradisului. Pasărea în sine îl simbolizează pe îngerul morţii. Culoarea sa, una dintre culorile heraldice ale Islamului, simbolizează bunăvoinţa lui Allah.9

Rahimullah Yusufzai, celebru fost reporter BBC şi ziarist care acum scrie pentru o publicaţie din Pakistan, a vorbit despre modul în care jihadiştii înţeleg să se folosească de vise. El a fost unul dintre puţinii reporteri cărora li s-a permis să îi ia un interviu lui Mullah Mohamed

39 Sura 93, versetul 3, Coranul canonic meccan, ediţie on-line, traducere în limba română de OBedeya Dorin David Aurel Ben Aharon Cohen (n. red.).

Omar, liderul spiritual şi militar al talibanilor. Omar devenise aproape un personaj mitic; trăia atât de retras, încât moartea sa (din aprilie 2013) a fost anunţată abia peste doi ani. Omar a înfiinţat gruparea, a făcut-o puternică şi a menţinut-o activă, inclusiv după septembrie 2001. Yusufzai l-a întâlnit pe Omar de aproximativ douăsprezece ori, pe măsură ce mişcarea talibanilor lua amploare. Omar era orb şi destul de timid, însă se spune că visele sale erau foarte precise. Toată lumea ştia că Omar fondase mişcarea talibană după ce i se spusese să facă acest lucru într-un vis.10

Yusufzai a aflat că nicio operaţiune militară talibană de mare amploare nu avea loc fără ca Omar să nu primească instrucţiuni despre ea printr-un vis. Yusufzai a aflat despre jihadul modern şi despre talibani cu mult înainte ca aceştia să vină la putere în Afghanistan. Experienţa şi faima sa ca jurnalist BBC şi redactor la *Time* şi *Newsweek* i-au facilitat accesul la conducătorii mişcării talibane într-o vreme când mişcarea nu era încă pe deplin formată şi se lupta să preia controlul asupra Afghanistanului. Yusufzai a scris:

Povestea pe care am auzit-o peste tot spunea că totul se datora curajului şi deciziei lui Omar, luată la momentul oportun, de a lupta împotriva mujahedinilor şi că talibanii s-au grăbit să i se alăture datorită viziunii pe care acesta o avusese legat de lupta împotriva mujahedinilor şi pentru că, dat fiind că fusese instruit prin vis cum să lupte împotriva acestora, talibanii erau convinşi că şi victoria îi era garantată. […] Întregul proiect părea să fi fost construit pornind de la visul său, prin intermediul căruia primise această sarcină de a-i conduce pe talibani, luptătorii săi, către a reinstaura ordinea, pacea şi *sharia*, legea islamică… Foarte mulţi lideri, comandanţi şi luptători talibani mi-au spus asta: „Ştii, Mullah Omar este un om sfânt, iar el primeşte instrucţiuni prin vis şi le

urmează”.

Geneza mişcării islamice talibane se regăseşte în această viziune, într-un vis al lui Omar.11

Luptătorii ISIS folosesc adesea Twitter pentru a lansa dezbateri despre visele lor. Un utilizator, *End of Times Dreams*, endtindrms, îi ajuta pe cei care visau să intre în contact cu persoane recunoscute ca un fel de autorităţi în interpretarea lor. Simpson, unul dintre teroriştii care au acţionat în Garland, Texas, a discutat visul său despre martiriu cu ceilalţi utilizatori ai grupului *End of Times Dreams*. Deţinătorul acestui cont a aranjat ca visul respectiv să fie interpretat cu doar câteva zile înainte de atacul la expoziţia de caricaturi. Rezultatele acelei interpretări nu mai sunt disponibile pe internet, deoarece Twitter a şters toate postările şi discuţiile lui Simpson ulterior atacului.

După ce Twitter a închis contul *End of Times Dreams*, acesta a fost înlocuit de contul Entdrml3, care a rezistat până la sfârşitul lunii iulie 2015. Jihadiştii luau foarte în serios sfaturile postate pe acest grup.

„Arată-mi visele şi eu voi fi bucuros să îmi dau viaţa. Cred că *dawlah* sunt *khawarij* şi eu voi lupta aşa cum îmi cere credinţa”, scria un susţinător ISIS pe cel de-al doilea grup *End of Times Dreams*. Altul descria cum „o soră a scris că Anwar Awlaki a venit la ea în vis şi i-a spus *mahdi* [Profetul reînviat] este în lumea ta, sau aşa ceva”. Fanii grupului şi ai altor conturi sau grupuri de interpretare a viselor de pe Twitter discută adesea despre Apocalipsă, întrebându-se dacă aceasta se va materializa într-o bătălie între musulmani şi necredincioşi sau va arăta altfel, poate ca un război nuclear. Majoritatea oamenilor care se implică în astfel de conversaţii pe Twitter par să fie susţinători (sau luptători) ai ISIS sau ai al-Nusra. Invariabil, visele sunt interpretate ca semne ale victoriilor pe câmpul de luptă sau ale altor tipuri de victorii asupra

diverşilor duşmani, ale căror greşeli şi uneltiri malefice sunt descrise în detaliu. Există însă şi vise care prevestesc înfrângeri, de care se va ţine cont pentru a se feri de pericole. Altele privesc chestiuni politice, a căror interpretare încearcă să afle dacă grupul terorist somalez al-Shabab sau ale grupuri islamiste mai mici din estul Africii vor jura sau nu credinţă califatului ISIS.

În iulie 2015, a fost postat pe internet visul unui combatant ISIS vorbitor de limba rusă. Întâmplarea a făcut ca momentul să fie unul extrem de oportun. Organizaţia tocmai suferea o înfrângere din partea forţelor kurde, susţinute şi de forţele aeriene ale coaliţiei conduse de SUA. Mass-media occidentale publicau tot felul de speculaţii potrivit cărora forţele ISIS s-ar fi aflat la un pas de dezastrul militar, iar visul avea rolul de a-i îmbărbăta pe luptători. Echipa de propagandişti ai grupării s-a pus imediat pe treabă şi a răspândit visul pe mai multe site-uri, postând mesaje şi linkuri către acesta, atât pe Twitter, cât şi pe Facebook. Iată conţinutul respectiv:

VISUL UNUI FRATE DE-AL NOSTRU!

Assalam aleikum, fraţi şi surori musulmani şi mujahedini! Recent, unul dintre fraţii noştri musulmani a avut următorul vis. El i-a văzut pe kurzii comunişti cucerind Tel Abyad şi ajungând până la Ayn al-Isa. Apoi l-a văzut pe Profetul Păcii [în limba rusă, cuvântul *mir* poate însemna atât „pace”, cât şi „lume”] deasupra lor. Profetul şi-a înfipt sabia în pământ. Şi fraţii i-au spus: „Vino şi luptă alături de noi”. El a răspuns că nu va lupta, iar când ei l-au întrebat care era motivul acestui refuz, el a răspuns: „Pentru că risipiţi mâncarea, o aruncaţi în loc să o daţi săracilor şi nu vă treziţi noaptea pentru *namaz* [rugăciuni]. Fie ca Allah să vă binecuvânteze!”

Visul le oferea luptătorilor ISIS o soluţie simplă pentru problemele militare cu care se confruntau: nu mai risipiţi mâncarea şi spuneţi-vă rugăciunile de noapte. Dacă

luptătorii ar avea mai multă grijă, Profetul ar lupta alături de ei.

Edgar, antropologul britanic care se ocupă de studiul culturii viselor la ISIS, a găsit pe internet încă un vis al unui adept al grupării. Acesta nu era nici pe departe la fel de explicit ca cel din iulie 2015, prin care mişcarea ISIS primea asigurări că avea să obţină ajutor divin cu condiţia ca luptătorii să aibă mai multă grijă de resursele lor. Într-un alt vis, un luptător ISIS l-a văzut pe Umăr (sau Omar) al-Shishani, un rus care ajunsese comandant militar ISIS în Siria. Al-Shishani este iubit şi respectat de luptătorii străini, mai ales de cele câteva mii de soldaţi ai grupării veniţi din fosta Uniune Sovietică. Acest vis, povestit de un luptător cecen, a fost publicat de ISIS ca parte a materialelor propagandă despre vise:

Un frate mujahedin (Abu Yusuf) a avut un vis: „Mă aflam în prima linie, pregătit să-mi protejez fraţii. Se făcea că printre ei se afla şi fratele Adam şi sigur l-am văzut şi pe fratele Umăr Shishani. Deodată am auzit nişte câini lătrând. Atunci s-a făcut brusc întuneric, iar fratele Umăr şi ceilalţi fraţi dormeau. Eu eram treaz şi am început să privesc în jur. Am văzut un animal mare, care semăna cu un leu, doar că era gri. Lângă el se afla un om care purta o mască şi îl mângâia pe leu. Părea să fie unul dintre fraţi. M-am dus şi i-am spus lui Umar: Umăr, este un leu aici şi un bărbat dubios care poartă o mască”.

El a venit cu mine. „Arată-mi”, mi-a spus, iar eu i-am arătat. Apoi l-am întrebat: „Poţi să îi împuşti?” Auzind acest lucru, Umăr mi-a zis: „Aşteaptă puţin şi uită-te la ei”.

Ne-au zărit. Omul cu mască ne-a văzut primul. A început să alerge înspre noi, spunând că ne va omorî. I-am cerut lui Umar permisiunea să trag. Însă Umăr, în loc să vorbească, a tăcut. Bărbatul cu mască s-a apropiat de noi. Voiam să trag, dar se părea că nu trăsesem piedica armei. Atunci Umăr a început să tragă el, ca să mă apere. Am

deschis şi eu focul şi am început să tragem amândoi. În cele din urmă, am reuşit să-l ucid pe omul cu mască. Leul încă trăia. Apoi Umăr a zis: „Uite un copac, urcaţi-vă în el”. Toţi fraţii s-au grăbit să se urce în copac. Eu şi Umăr am rămas jos.

Umăr a spus că leul se poate urca şi el în copac, aşa că ar trebui să avem grijă. Ne-am urcat şi noi în copac. Leul a sărit după noi şi mi-a spus cu o voce omenească: „Dacă te prind, te omor”. Leul sărea dintr-o parte în alta. Am sărit şi eu după el. I-am prins capul, sucindu-l într-o parte şi în alta. Şi atunci mi-am spus: „Mi-e fiică doar de Allah, de tine nu. Şi am reuşit să-l ucid”.

Ma şi-a'llah. Şi atunci am visat acelaşi vis. Am descifrat visul conform Coranului şi Sunnah [învăţăturile profetului Mahomed transmise pe cale orală]: leul reprezintă *taghut* [rebeliunea], omul cu mască este *munafiq* [ipocrit], iar copacul este Statul Islamic.

Jihadiştii povestesc adesea că mulţi oameni au avut acelaşi vis. Acest lucru este văzut ca un semn, arătându-le oamenilor că visul este unul adevărat, trimis de Allah, şi nu lucrătura diavolului sau produsul unei minţi tulburi. Se spune că mulţi talibani şi luptători al-Qaida au visat avioane şi piloţi înainte de septembrie 2001, astfel încât bin Laden chiar îşi făcea griji că planul său ar putea fi compromis. El a vorbit despre aceste vise în primul său filmuleţ apărut după 11 septembrie. Câteva dintre visele cu „lei” par relatate literal, dar există şi câteva referinţe voalate din Coran ascunse în ele.

Bin Laden pare să fi fost obsedat să-şi înregistreze viaţa pe bandă audio. După fuga sa din Afghanistan, în 2001, sute de astfel de casete au fost furate din ascunzătoarea sa din Kandahar, în Afghanistan, pentru a se înregistra pe ele muzică pop. Peste 1.500 dintre ele au fost însă recuperate înainte de a fi distruse şi acum sunt păstrate la Universitatea Yale. Flagg Miller, profesor de

studii religioase la Universitatea din Davis, din California, le-a tradus şi le-a transcris. Miller, care vorbeşte fluent limba arabă şi este expert în credinţa islamică, a scris o carte foarte apreciată, intitulată *The Audacious Ascetic*: *What the bin Laden Tapes Reveal about Al-Qa'ida*. Miller spune că se fac multe referiri la vise în aceste casete. Bin Laden şi alţi membri ai conducerii al-Qaida vorbeau despre importanţa viselor şi despre felul cum acestea pot fi folosite pentru a dezvolta o formă mai pură de islamism.12

În realitate, majoritatea viselor musulmanilor sunt despre lucruri mai practice. Unele explică sau rezolvă probleme mărunte, de zi cu zi. Unele chiar oferă sfaturi despre căsătorie. Altele se referă la chestiuni teologice, subiect care îi obsedează pe luptătorii ISIS. Se crede că unele vise oferă chiar o imagine a plăcerilor care îi aşteaptă pe martiri în Paradis. Ele sunt analizate cu grijă pe reţelele de socializare şi în cadrul grupurilor de discuţie şi de cele mai multe ori stau la baza acţiunilor celor care visează.

Este posibil ca unii dintre luptătorii ISIS să ia atât de mult în serios visele, încât le urmeze până şi pe acelea interpretate ca o anatemă la adresa propriei existenţe. O poveste care circulă în Orientul Mijlociu – una care poate fi chiar un mit urban – spune că un luptător ISIS căruia îi făcea plăcere să ucidă creştini a avut un vis în care i-a apărut un bărbat îmbrăcat în alb, despre care el spune că era Iisus. Se pare că luptătorul ar fi părăsit rândurile ISIS şi s-ar fi convertit la creştinism. Visul este suspect şi ciudat de asemănător cu povestea convertirii Sfântului Pavel pe drumul său spre Damasc, dar şi cu povestea convertirii oficialilor romani în anii persecuţiei creştinilor.13

Musulmanilor nu li se cere prin religie să creadă în puterea profetică a viselor şi mulţi dintre ei nici nu o fac. Discuţiile despre vise de pe internet variază de la analize atente ale simbolurilor, culorilor şi presupuselor mesaje

până la dezbateri aprinse asupra teoriilor lui Sigmund Freud. Ummah14, Un grup musulman de discuţii, poartă în mod frecvent conversaţii despre interpretarea viselor. Un bărbat din acest grup a povestit cum a visat că s-a întâlnit cu un adolescent străin de culoare. El şi tânărul au intrat într-un magazin de haine de damă. O femeie europeană îmbrăcată în albastru, care lucra la magazin, le-a spus să intre pe o uşă laterală. Însă, în loc să folosească acea uşă, cei doi au intrat pe o altă uşă într-o cameră mare, unde trebuiau să se întâlnească cu o persoană importantă. Aceea era Osama bin Laden, iar întâlnirea a fost primită cu multă bucurie de autorul visului. „Am fost deosebit de plăcut surprins de întâlnire, iar în cameră se simţea un miros fin, foarte plăcut”. Autorul visului i-a spus tânărului care îl însoţea: „Nimeni nu va crede asta”. Apoi s-a trezit.

Un observator a întrebat dacă autorul visului avea cumva probleme cu *fitna*, cuvânt care, în traducere liberă, înseamnă „necazuri” cu femeile. Protagonistul visului a răspuns că da, dar că el crede că importanţa visului stă în celelalte elemente. O altă persoană care a postat un comentariu era de părere că, de obicei, prezenţa unui tânăr simbolizează existenţa duşmanilor, însă magazinul cu haine de damă simbolizează probleme cu femeile. Iar albastrul nu este o culoare benefică. Apariţia unui martir în vis semnifică faptul că un musulman se străduie să urmeze bunele tradiţii şi încearcă să îi facă pe plac lui Allah. Altcineva era de părere că visele, conform lui Freud, simt reprezentări ale dorinţelor şi gândurilor izvorâte din inconştient. Altul a comentat: „Freud era sub influenţa drogurilor când a ajuns la concluzia asta”.

De asemenea, visele par să fi avut un rol important în evenimentele politice din jurul Primăverii Arabe din Egipt. După ce a condus puciul care a dus la răsturnarea guvernului Frăţiei Musulmane al preşedintelui Mohamed Morsi, ales democratic în 2013, pe atunci generalul Abdel

Fattah el-Sisi a avut mai multe vise pe care le-a găsit interesante. Presa a pus mâna pe o casetă audio a lui el-Sisi, un general necunoscut pe care Morsi fusese neinspirat să-l numească ministru al Apărării în 2012. În înregistrare, generalul menţiona visele despre care el credea că demonstrează cum venirea lui la putere se bucură de binecuvântarea lui Allah.

Generalul a fost protagonistul unui vis în care – la fel ca al-Zarqawi – mânuia o sabie pe care era gravat cu litere roşii versetul principal din Coran: „Nu există alt dumnezeu în afară de Dumnezeu”. Într-un alt vis, acesta purta un ceas mare Omega încrustat cu o stea verde. În altul, Anwar Sadat, ucis de extremiştii islamişti din armata egipteană în 1981, îi spunea lui el-Sisi: „Am ştiut întotdeauna că voi fi preşedintele Republicii”. În vis, el-Sisi i-a spus lui Sadat: „Şi eu ştiu că voi fi preşedintele Republicii”.

La puţin timp, generalul şi-a confirmat destinul printr-un referendum care aproape sigur a fost aranjat de fiinţe muritoare mai degrabă decât de divinităţi cereşti.15

Profesorul Edgar a călătorit în lumea islamică pentru a studia importanţa viselor, convingându-se astfel că acestea joacă un rol important în viaţa multor oameni. Deşi este adevărat că unele poveşti despre vise pot fi manipulatoare, precum cea apărută în presa kurdă cum că ISIS şi-ar fi pierdut curajul la Moşul din cauza visului lui al-Baghdadi, majoritatea interpretărilor simt precaute şi oneste. Însă este clar că atât musulmanii din ţările islamice conservatoare, cât şi cei din ţările laice, indiferent de clasa socială, par la fel de dornici să-şi împărtăşească visele.

„Am fost surprins. În toate cărţile islamice de interpretare a viselor oamenii sunt sfătuiţi să-şi împărtăşească visele numai cu cei în care au încredere sau care sunt pregătiţi în acest sens, având în vedere faptul că

o greşeală de interpretare poate fi foarte periculoasă. De exemplu, ai putea fi trimis să înfăptuieşti jihadul pe baza unei greşeli de interpretare. În Pakistan, pentru că eram interesat de vise, mi s-au deschis multe uşi. Oamenii îmi împărtăşeau visele lor cu mare uşurinţă. A existat o persoană, poetul naţional al Pakistanului, care spunea că nu crede în vise, însă restul oamenilor credeau. În Turcia, chiar dacă societatea este în mare parte laică, dacă cineva visează că un membru al familiei este bolnav, atunci ia imediat legătura cu persoana respectivă. „Face parte din cultura lor”, spunea Edgar într-un interviu.

Înainte de a discredita întreaga cultură islamică a viselor, întreabă-te ce ai face dacă ai avea un vis foarte realist în care ai vedea în faţa ochilor un set de numere câştigătoare la loterie sau dacă ai visa că o rudă din altă localitate este bolnavă şi are nevoie de ajutorul tău. Mulţi occidentali interpretează visele literal, iar poveştile despre vise premonitorii înainte de dezastre sunt destul de frecvente16. Pe vremea când domina cultura occidentală, creştinismul a preferat să suprime partea cu interpretarea viselor, de teamă că Biserica nu ar fi reuşit să-i controleze pe misticii care ar fi putut pretinde că au revelaţii prin intermediul viselor. Biserica a luat această decizie în ciuda pasajelor din Noul Testament care vorbesc despre vise profetice, cum ar fi cel în care Iosif, tatăl lui Iisus, este avertizat să părăsească Egiptul împreună cu soţia şi fiul său, înainte ca Irod să îl ucidă pe copil. Totuşi, Biserica accepta, cu mare suspiciune, viziunile avute în timpul zilei, cum ar fi îndemnurile primite de Ioana d’Arc din partea anumitor sfinţi de a lupta alături de Carol al VIII-lea. îmbrăţişa însă mai uşor viziuni simbolice cum ar fi cea a misionarului iezuit, Jean de Brebeuf, din secolul al XVII-lea, care a văzut o cruce enormă suspendată deasupra teritoriului deţinut de comunitatea pe care el o numea Huron, „suficient de mare încât să putem fi cu toţii

crucificaţi pe ea”. Comunitatea Huron-Wendat a fost distrusă de duşmani, liga Haudenosaunee[40], la scurt timp după aceea. Brebeuf a fost torturat şi ucis, apoi a fost sanctificat de papă.

În lumea laică de astăzi, visele simt văzute ca o expresie a emoţiilor reprimate, cum ar fi frica sau dorinţa. Ne amintim şi vorbim despre visele care par să se adeverească, însă uităm de cele care nu se adeveresc, iar pe cele recurente tindem să le analizăm şi să le descifrăm fie noi înşine, fie împreună cu terapeuţii noştri. Cărţile despre interpretarea viselor sunt deosebit de populare, unele atingând vânzări de peste un milion de exemplare.17 Mulţi musulmani pun la fel de mult preţ pe profeţiile dezvăluite în vise ca şi unii occidentali, care cred că poate există *ceva sens* în spatele viselor. Luptătorii ISIS şi alţi jihadişti extremişti cred că visele, chiar şi cele mai întortocheate, trebuie descifrate pentru a se vedea dacă nu cumva conţin mesaje de la Dumnezeu.

„Într-un fel, visezi despre lucrurile pe care le iubeşti sau visezi ceea ce iubeşti. Dacă urmăreşti toată ziua telenovele, atunci probabil că vei visa personaje din ele. Există o carte despre visele pe care oamenii le-au avut despre regina Angliei şi există o carte care conţine visele oamenilor despre prinţesa Diana. Aici este vorba, în esenţă, de cultura populară, care face legătura între subconştientul individual şi cel colectiv şi realitate”, spune Edgar.

Una dintre studentele lui Edgar i-a spus că se înscrisese la un program de master după ce practicase *Ishtakara* împreună cu mama şi bunica ei şi cu două dintre

40 Confederaţia sau Liga irocheză (Haudenosaunee sau „poporul casei lungi”) este o uniune a cinci (ulterior şase) triburi de amerindieni din partea de nord a statului New York; a jucat un rol major in conflictul dintre britanici şi francezi în secolele XVII-XVIII, pentru dobândirea supremaţiei în America de Nord (n. red.).

cele mai bune prietene ale sale. Alţi musulmani care locuiesc în Marea Britanie i-au spus că au refuzat să se mute în alt oraş sau să îşi ia o slujbă mai bună – iar unii chiar au spus că şi-au ales soţul sau soţia – pe baza sfaturilor primite în vise. De asemenea, visele reprezintă o modalitate de a păstra legătura cu cei plecaţi din această lume. Iar aceasta nu este numai o caracteristică a Islamului. Ideea că cei plecaţi dintre noi sunt încă aproape îi ajută foarte mult pe cei rămaşi în urmă să facă faţă durerii.

Alru'ya, „visul cel adevărat", este important pentru Islam, la fel cum erau şi visele adevărate pentru autorii Noului Testament. În Coran sunt descrise trei vise, două ale profetului

Mahomed şi unul al lui Iosif. Mahomed a primit îndrumare înainte de bătălia de la Badr, lângă Meca, din anul 624 d.Hr., prin intermediul unui vis. Visul lui Iosif cu cele şapte vaci slabe şi cele şapte grase, descris şi în Vechiul Testament, este important din perspectiva înrobirii israeliţilor în Egipt. În Ḥadīth[41], un întreg capitol este dedicat învăţăturilor Profetului cu privire la visele adevărate, care vin de la Allah. Prezenţa Profetului într-un vis este un semn clar că visul e „unul adevărat".

Edgar spune că în tradiţia islamică visele adevărate nu pot genera acţiuni care sunt împotriva învăţăturilor islamice cuprinse în Coran sau Ḥadīth. Islamul propovăduieşte faptul că diavolul poate foarte uşor să-i ademenească pe oameni prin vise. Interpretarea viselor ar trebui făcută doar de aceia care au cunoştinţele spirituale necesare şi care îi iubesc pe autorii viselor respective, însă numeroasele cărţi, site-uri şi grupuri de discuţie care oferă

41 Hadith reprezintă consemnarea unei fapte sau spuse a profetului Mahomed. Asemenea texte explicitau şi completau Coranul şi au contribuit la transmiterea unor proverbe, parabole şi miracole, toate atribuite lui Mahomed (n. red).

sfaturi despre interpretarea viselor ne arată că oamenii nu sunt întotdeauna atât de atenţi când vine vorba de interpretarea viselor.18

Mahomed i-a avertizat pe musulmani să fie atenţi la visele false, care pot veni de la diavol, dar şi la acelea care nu sunt altceva decât o pură reflectare a propriilor dorinţe. Provocarea constă în capacitatea fiecăruia de a diferenţia între aceste trei tipuri de vise, de a le ignora pe cele care vin de la diavol şi pe cele lumeşti, care sunt generate de dorinţe, şi de a înţelege care sunt visele adevărate.

În credinţa islamică, visele pot reprezenta o modalitate de comunicare cu cei morţi. Aceştia le pot oferi sfaturi celor vii, îi pot avertiza, inspira, le pot revela adevăruri teologice şi le pot prezice viitorul prin intermediul viselor. Morţii au în principal abilitatea de a le arăta celor vii ce îi aşteaptă în viaţa de dincolo, oferindu-le luptătorilor, de exemplu, o previzualizare a Paradisului, unde ajung cei care mor în numele unei cauze drepte, dar şi a pedepselor teribile care îi aşteptă pe duşmani. David Cook, care a consemnat mai mult de cinci mii de poveşti despre vise care au fost transcrise de-a lungul istoriei Islamului, scria: „Toate aceste vise – doar o mică parte din cele care există – reprezintă teme comune în rândurile martirilor Islamului. În general, temele care se regăsesc în literatura dedicată martirilor servesc drept confirmare a statutului pe care aceştia îl vor dobândi după moarte, a satisfacţiei pe care o simt faţă de destinul lor şi, totodată, drept îndemn pentru alţii să urmeze acelaşi drum” 19.

Visele adevărate sunt importante deoarece, în timp ce majoritatea sectelor islamice spun că darul profeţiei a dispărut odată cu moartea lui Mahomed, totuşi Allah le oferă în continuare oamenilor crâmpeie de informaţii despre viitor sau informaţii care le pot fi de ajutor în prezent, prin intermediul viselor. Iain Edgar a descoperit că televiziunea arabă are multe programe dedicate

interpretării viselor. De asemenea, pe internet există numeroase site-uri care le oferă oamenilor şansa de a-şi vedea visele interpretate de alte persoane. Cărţile, unele dintre ele mai vechi de o mie de ani, oferă şi ele sfaturi asupra înţelegerii simbolismului din vise.

„În timpul cercetărilor mele din Pakistan, Turcia, Bosnia şi Marea Britanie, rareori am întâlnit vreun musulman care să nu îşi privească visele ca pe o şansă de a intra în legătură cu divinitatea”, scria Edgar în 2015. „Mai mult decât atât, am descoperit că acest lucru este valabil pentru toate marile ramuri ale Islamului: sunniţi, şiiţi şi sufişti, dar şi sectele minoritare alevi şi ahmadiyya”.

Muhammad Amanullah a analizat personalul din departamentul de cercetări religioase al unei universităţi malaysiene: majoritatea au precizat că au avut „vise adevărate”, în timp ce 50% credeau că l-au văzut pe Profet într-un vis. Un studiu antropologic recent asupra convertirii femeilor adulte din SUA la Islam confirmă importanţa crucială a viselor în procesul de convertire la o altă religie.20

Scriitorul şi jurnalistul canadian Stewart Bell a ajuns să cunoască prieteni de-ai lui Abdul Rahman Jabarah, un canadian de origine irakiană care s-a alăturat al-Qaida. Jabarah a fost ucis de soldaţi saudiţi în 2003, la puţin timp după ce aruncase în aer, împreună cu câţiva prieteni, mai multe complexe rezidenţiale din Riad, locuite de occidentali. Unul dintre prietenii jihadişti care a scris despre Jabarah un elogiu cel puţin exagerat i-a povestit lui Bell un vis pe care îl avusese despre acesta: „Eram aşezat pe un scaun, iar Abdul Rahman era în faţa noastră. L-am întrebat: «Nu ai fost ucis?», iar Rahman Jabarah a răspuns: «Nu, nu am fost ucis. Bucuraţi-vă, pentru că Allah poate fi glorificat. Nu-i consideraţi pe cei care au murit în numele Domnului morţi, ci vii». Jabarah a dezvăluit faptul că se număra „printre cei pe care Allah îi folosise pentru

înfăptuirea jihadului”.

Acesta fusese crescut întru jihad şi devenise un martir al jihadului. „Nu te vom uita niciodată, o, martirule! Nu te vor uita nici familiile pe care le-ai ajutat. Fraţii care au trăit alături de tine şi pe care i-ai îndrumat nu te vor uita niciodată. Fie ca tu să primeşti laude şi răsplată, cu ajutorul Domnului. Adio, o, martirule!” 21.

Capitolul 8

Cei rămaşi în urmă

Pentru cei implicaţi şi pentru cei care urmăresc acest filmuleţ, aceasta este o replică la ceea ce s-a întâmplat în Afghanistan şi un avertisment pentru Harper, care vrea să îşi trimită trupele în Irak. Aşadar, ne răzbunăm, mujahedinii acestei lumi. Canada a devenit în mod oficial unul dintre duşmanii noştri, pentru că a luptat împotriva noastră, ne-a bombardat, a semănat teroarea în ţările noastre, ne-a ucis pe noi şi pe ai noştri, care sunt nevinovaţi. Deci vrem să ucidem nişte soldaţi, să vă arătăm că nu sunteţi în siguranţă nici măcar la voi în ţară şi că trebuie să aveţi grijă.

Fie ca Allah să accepte asta de la noi. Pentru că este o ruşine că l-aţi uitat şi aţi permis ca indecenţa să vă conducă ţara. Noi nu permitem şi nici nu vom permite asta. Noi suntem oameni buni, drepţi, credincioşi, credem în legile Domnului şi în Profeul Său, pacea fie cu el. Acesta este mesajul meu pentru voi, toţi cei implicaţi în asta, Inshallah, nu ne vom opri până nu veţi decide să fiţi o naţiune paşnică şi să staţi la voi în ţară, să nu mai mergeţi în alte părţi, să le ocupaţi şi să-i ucideţipe cei drepţi ca noi, care încearcă să readucă legea religioasă în ţările noastre.

Mulţumesc.1

Michael Zehaf-Bibeau, în mesajul său video către canadieni, filmat cu câteva minute înainte de a deschide focul pe Dealul Parlamentului din Ottawa

Este atât de specific canadian să le spui „Mulţumesc”

oamenilor pe care ai încercat să îi omori.

Kristel Peters împingea căruciorul în care se afla bebeluşul său de nouă luni pe lângă Monumentul Naţional al Eroilor Canadieni, intenţionând să-şi viziteze soţul, care se afla pe un şantier din centrul oraşului Ottawa, când a început nebunia. „Am văzut un bărbat care mi s-a părut că era îmbrăcat în negru. Avea o puşcă mare. Am crezut că se filmează ceva, până când am realizat că oamenii cădeau seceraţi unul câte unul”, i-a povestit ea unui reporter, câteva luni mai târziu.

Michael Zehaf-Bibeau stătea deasupra trupului lui Nathan Cirillo, caporal în rezervă al armatei canadiene, trăgând glonţ după glonţ în spatele acestuia. Cirillo, care era îmbrăcat cu uniforma regimentului Cameron Highlanders, făcea de gardă în faţa Monumentului Soldatului Necunoscut. Armata canadiană se opusese ideii de a plasa gărzi neînarmate în preajma monumentelor, tocmai pe motiv că pot fi ţinta unor astfel de atacuri, însă guvernul lui Stephen Harper insistase, după ce un beţiv urinase pe Monumentul Eroilor de Război, după o petrecere în stradă organizată de Ziua Naţională a Canadei. Cirillo nu s-a putut apăra şi nici partenerul lui nu a fost în stare să-l salveze. Rănitul a încercat să se târască şi să se adăpostească lângă Mormântul Soldatului Necunoscut, dar Zehaf-Bibeau l-a urmărit şi l-a împuşcat în mod repetat în spate. Când era clar că Cirillo urma să moară, Zehaf-Bibeau s-a întors către Langevin Block, clădirea în care se află biroul prim-ministrului şi a strigat: „Irak!” Peters, mama în vârstă de treizeci şi cinci de ani, a înţeles în sfârşit ce se întâmpla, s-a întors îngrozită şi a alergat spre locul unde credea că avea să se afle în siguranţă: Dealul Parlamentului.

Zehaf-Bibeau o urmărea însă îndeaproape. Peters l-a văzut şi a împins puternic căruciorul copilului în direcţia unei maşini de poliţie parcate într-un colţ îndepărtat al

peluzei care înconjura Dealul Parlamentului. „I-am spus poliţistului despre asasin”, a povestit Peters mai târziu. În timp ce acesta raporta prin staţie atacul, Zehaf-Bibeau a trecut pe lângă ei în trombă, într-o limuzină furată, îndreptându-se spre Blocul Central, unde se ţineau şedinţele Senatului şi Camerei Deputaţilor. Ofiţerul PRCC a plecat în urmărirea sa, lăsând-o pe Peters, singură şi îngrozită, lângă peluză.

Canada a avut noroc că omul care atacase Parlamentul era incompetentul de Zehaf-Bibeau. El făcuse ture de recunoaştere în jurul clădirii, dar tot nu cunoştea foarte bine împrejurimile. Când a intrat în clădire, a pornit într-o direcţie unde rareori pot fi întâlniţi politicieni: spre bibliotecă. Dacă ar fi ajuns cu o oră mai devreme, ar fi dat peste aproape toţi deputaţii şi senatorii, care intrau în două uriaşe săli de şedinţă, pentru întâlnirea lor săptămânală. Ar mai fi dat, de asemenea, şi peste o mulţime de reporteri, care încercau să îi prindă la înghesuială pe politicieni. În momentul în care a ajuns în Holul de Onoare, care separă Camera Deputaţilor de Senat, parlamentarii se aflau deja în sălile de şedinţă, iar reporterii plecaseră.

În plus, Zehaf-Bibeau luase cu el şi cea mai inutilă armă pentru un atac terorist. Carabina sa Winchester 1894.30 – 30 era denumită după anul în care a apărut pe piaţă. Era o puşcă foarte bună să tragi după popândăi prin prerie, dar nu era deloc potrivită să vânezi oameni. Este o armă care se încarcă greu, are un cartuş cu puţine gloanţe şi nu se compară cu automatele AK-47, folosite de cei care au atacat redacţia revistei *Charlie Hebdo* din Paris, în ianuarie 2015.

Zehaf-Bibeau a fost rănit la mână de un glonţ al poliţiei în timp ce fugea pe hol. Patru poliţişti călare, ofiţerul Curtis Barrett, sergentul Richard Rozon, ofiţerul Martin Fraser şi caporalul Danny Daigle, au înaintat către

Zehaf-Bibeau în formaţie compactă. Alţi doi ofiţeri stăteau la pândă în apropiere, iar

Kevin Vickers, membru al gărzii Camerei Deputaţilor, a alergat să-şi ia pistolul Browning din propriul birou.

Vickers era responsabil cu securitatea în cea mai mare parte din clădire şi a fost clar înfuriat de atacul lui Zehaf-Bibeau. Acesta ajunsese la capătul holului şi s-a ascuns într-o nişă la intrarea în biblioteca Parlamentului, după un stâlp. Vickers, care era acum înarmat cu un pistol semiautomat, îl pândea de partea cealaltă a stâlpului, destul de aproape încât să îi poată auzi răsuflarea. Vickers i-a făcut semn lui Barrett că Zehaf-Bibeau se ascundea de partea cealaltă a stâlpului.

Când Zehaf-Bibeau a încercat să tragă în ofiţerii PRCC care se apropiau de el, Vickers a tras un glonţ şi l-a doborât. În ambuscadă, Zehaf-Bibeau a mai apucat să tragă un ultim glonţ înainte de a încasa treizeci şi unu dintre cele cincizeci de gloanţe trase spre el de Vickers şi de ceilalţi ofiţeri PRCC. Glonţul tras de Zehaf-Bibeau n-a atins însă pe nimeni, lăsând numai o urmă la baza unei sculpturi murale ce le comemora pe surorile medicale din Primul Război Mondial. Zăcea pe jos, ucis de glonţul lui Barrett, care îl nimerise direct în cap. Zehaf-Bibeau a supravieţuit mai puţin de două minute în Clădirea Parlamentului. Şi nu trecuseră mai mult de zece minute de când îl ucisese pe caporalul Cirillo. Două dintre gloanţele pe care Zehaf-Bibeau nu a mai apucat să le tragă au fost găsite lângă trupul lui, după ce a fost ucis, iar poliţia i-a găsit încă un cartuş golit în buzunar.

Cu excepţia ofiţerilor PRCC care l-au doborât, nimeni nu se gândea în acel moment că Zehaf-Bibeau ar fi putut să fie un terorist atât de slab pregătit sau că ar fi putut acţiona de unul singur. Majoritatea celor care s-au aflat atunci în centrul oraşului Ottawa au crezut că Dealul Parlamentului fusese ţinta unui grup de terorişti şi

presupuneau că alţi puteau să fie împrăştiaţi pentru a ataca alte puncte importante din Clădirea Parlamentului. La câţiva metri de locul unde lucrau de obicei bibliotecarii, poliţiştii încătuşau trupul însângerat şi ciuruit de gloanţe al lui Michael Zehaf-Bibeau.

Agenţii de securitate PRCC scoteau în grabă persoanele importante şi familiile acestora din birouri sau şcoli, escortându-i către locuri sigure, cum ar fi buncărul din Ministerul Apărării Naţionale. Telefoanele mobile nu mai funcţionau în zona Dealului Parlamentului, fie că reţeaua căzuse, fie că fuseseră închise, iar poliţia din oraş se grăbea spre centrul oraşului pentru a-i căuta pe eventualii complici ai lui Zehaf-Bibeau. Din fericire, nu a fost cazul.

Un mare secret, bine cunoscut însă celor care lucrau pe Dealul Parlamentului, a ieşit astfel la iveală. Sistemul de securitate era o glumă. Oricine, cu orice tip de armă, putea pătrunde înăuntru, atât timp cât nu i-ar fi păsat dacă este ucis. În trecut, canadienii ştiau că pot ajunge destul de uşor la Clădirea Parlamentului. Cu mult timp în urmă, oricine putea ajunge cu maşina pe deal, putea parca acolo fără prea mari probleme, se plimba uitându-se după politicieni faimoşi şi putea sta la un picnic, bucurându-se de privelişte. Însă nimeni nu a mai putut pătrunde liber în Blocul Central după ce Paul Joseph Chartier s-a aruncat în aer din greşeală într-o toaletă de la etajul trei, cu zece beţigaşe de dinamită, în 18 mai 1966. (Chartier plănuise să arunce în aer Camera Deputaţilor.) De asemenea, poliţia a dejucat un plan similar în timpul mandatului lui Trudeau.

Jeffrey Arenburg, cetăţeanul din Noua Scoţie care l-a împuşcat în 1995 pe comentatorul sportiv Brian Smith, din Ottawa, a pândit o vreme în jurul Dealului înainte de a intra în studioul local al CTV pentru a-l împuşca pe primul comentator care i-a ieşit în cale.

În 1996, un bărbat cu probleme psihice a urcat

Dealul într-o maşină de teren, croindu-şi apoi drum prin aceleaşi uşi prin care intrase şi Zehaf-Bibeau. La scurt timp, cineva a abandonat o maşină plină eu canistre de propan pe Deal. Cu zece ani în urmă, un alt tip deturnase un autobuz Greyhound şi venise cu el până pe pajişte. În 1984, Denis Lortie, care a deschis focul în clădirea Adunării Naţionale din provincia Québec folosind armele pe care le furase din adăpostul nuclear din Diefenbunker, dintr-o suburbie a oraşului Ottawa, s-a oprit puţin şi la Dealul Parlamentului, dar a decis că existau ţinte mai bune în restul oraşului.

Nu existase nicio îmbunătăţire a nivelului de securitate după uciderea cu doar două zile înainte a subofiţerului Patrice Vincent de către un convertit la Islam, un aşa-zis jihadist, pe nume Martin Couture-Rouleau.

Vincent, împreună cu un alt soldat, au fost loviţi mortal cu maşina lângă baza militară din Saint-Jean-sur-Richelieu, la sud de Montréal. Ambele atentate au fost inspirate de un apel lansat de organele de propagandă ale ISIS care îşi îndemna adepţii la atacuri în Occident. „Aceste atacuri au constituit rezultatul direct al apelului la acţiune făcut [de propagandistul islamist Abu Muhammad al-Adnani], iar ele ne arată ce bombă stă gata să explodeze sub fiecare ţară occidentală atunci când se creează condiţiile propice". 2

În raportul poliţiei din Ontario asupra morţii lui Zehaf-Bibeau s-a ajuns la concluzia că „orice incident similar cu cel de la Dealul Parlamentului, având nivel de securitate similar, ar avea rezultate devastatoare. Au existat mai multe incidente teroriste la nivel mondial şi în Canada, după 22 octombrie, care indică faptul că sunt posibile şi chiar probabile atacuri similare".

Poliţia a percheziţionat maşina lui Zehaf-Bibeau, care fusese parcată lângă Monumentul Naţional dedicat Eroilor de Război. Acesta avusese grijă să îşi reînnoiască *stickerul*

de pe numărul de înmatriculare al maşinii vechi. În interiorul maşinii, poliţia a găsit un filmuleţ făcut de Zehaf-Bibeau cu numai câteva minute înainte de uciderea lui Cirillo.3

La două zile după atentat, mama lui Zehaf-Bibeau, Susan Bibeau, funcţionar public, le-a scris celor de la *Ottawa Citizen* pentru a explica oroarea şi confuzia pe care le-a simţit. „Simt furioasă pe fiul meu pentru ceea ce a făcut, mă simt ruşinată de acţiunile sale şi, da, aşa cum mi-a scris cineva, probabil că am fost o mamă rea. Nu pot să descriu exact cum mă simt acum. Mă voi simţi mereu vinovată. Emoţiile sunt complicate, nu sunt niciodată simple", a scris ea.4

Fiul său suferea de o boală mintală, capabil să se descurce pe străzile din Canada, dar totodată prea confuz şi dezorganizat ca să poată ajunge până în Libia, unde dorea să se alăture unui grup jihadist. Mama şi fiul se înstrăinaseră de mai mult de cinci ani, iar atunci când îşi vorbeau, de obicei Michael îi ţinea unul dintre discursurile prin care o acuza de materialism. Într-unul dintre ultimele sale e-mailuri, Michael i-a spus mamei sale că „îi scria doar pentru că religia lui îi dicta să se poarte bine cu părinţii, era datoria lui". Susan Bibeau a continuat:

După cum am mai spus, fiul meu îşi dorea să aibă cât mai puţin posibil de-a face cu mine, avea destule probleme şi vorbea mult despre religie, care nu este unul dintre subiectele mele preferate. Prin urmare, conversaţiile noastre erau mai mult nişte monologuri: el vorbea despre religie, iar eu îl ascultam.

Despre ce am discutat ultima dată când am luat prânzul împreună? El a vorbit despre religie, despre cât de bună este. Mi-a spus că este rău să vezi numai partea materială în această lume. Motivul venirii lui la Ottawa era să-şi obţină paşaportul. Voia ca la un moment dat să ajungă în Arabia Saudită, pentru a studia acolo Islamul şi

Coranul. Credea că ar fi fost mai fericit într-o ţară islamică, unde oamenii i-ar fi împărtăşit convingerile.

Fiul i-a spus mamei că depusese cerere de obţinere a paşaportului, dar fusese dus cu vorba. Era o încercare din partea diavolului, credea el.

Este greu să nu îţi pară rău de o mamă care s-a străduit să îşi ajutè fiul şi care, în cele din urmă, nu s-a ales decât cu o avalanşă de critici, injurii şi predici religioase.

A refuzat orice ajutor din partea mea, a preferat să stea la un adăpost pentru oamenii străzii decât să locuiască împreună cu mine. Mă voi întreba mereu dacă aş fi putut spune atunci ceva, dacă aş fi insistat mai mult să îl ajut… Durerea şi singurătatea mea sunt copleşitoare.

Probabil însă că nu ar fi putut face nimic să îşi salveze fiul. Acesta se născuse în 1982 dintr-o mamă canadiană de origine franceză şi un tată libian. Drogurile şi o interpretare distorsionată a islamismului puseseră deja stăpânire pe viaţa lui înainte de a atinge vârsta la care ar fi putut vota. Problemele psihice par să fi început încă din copilăria sa într-o familie dezbinată din Montréal, cu un tată care nu prea era prezent. La liceu, Zehaf-Bibeau părea să aibă în faţă un viitor luminos, însă patru ani mai târziu era evident că începuse deja să o ia pe un drum greşit. Consuma droguri puternice, precum fericiclidină, iar cunoscuţii spuneau că devenise paranoic. A fost arestat şi avea în cazier infracţiuni grave, cum ar fi vătămare corporală şi posesie ilegală de arme.

„Fiul meu pierdea ore întregi cu jocurile video de război. Văzând ce s-a întâmplat acum, mi-am amintit de acest lucru, numai că de data asta totul era real, răniţii erau oameni în carne şi oase”, scria Susan Bibeau imediat după atentatul din Ottawa.

Familia lui Zehaf nu avusese neapărat preocupări religioase. „Bello” Zehaf, tatăl mai mult absent din viaţa lui

Michael, deţinea câteva cluburi de noapte în centrul oraşului şi cel mult ţinea post în timpul Ramadanului. Cu trecerea anilor, Zehaf-Bibeau a îmbrăţişat cultura urbană a străzii şi, cumva, şi Islamul.

Cu trei ani înainte de atac, Zehaf-Bibeau locuia în Vancouver şi suburbiile acestuia, era dependent de cocaină şi îşi căuta un sens în viaţă mergând la una dintre moscheile din Columbia Britanică. Moscheea Masjid Al-Salaam din Burnaby se mândreşte cu programele dedicate musulmanilor şi nonmusulmanilor, dar şi cu programul educaţional axat pe lupta împotriva prejudecăţilor faţă de Islam. Zehaf-Bibeau le-a pus foarte clar în vedere administratorilor moscheii că, din punctul lui de vedere, necredincioşilor nu ar fi trebuit să li se permită accesul în moschee. „Avea o problemă cu asta”, i-a povestit Aasim Rashid, de la Asociaţia Musulmanilor din Columbia Britanică, lui Michael Friscolanti, de la revista *MacLean*. „Le-a spus administratorilor: «Aceasta este o moschee, care se presupune că este pentru musulmani. Dar voi ce faceţi?» Unul dintre administratori i-a răspuns pe un ton răspicat: «Noi aşa lucrăm. Dacă te deranjează, poate că asta nu este moscheea potrivită pentru tine»”.

Punctul de vedere al unui proaspăt convertit drogat şi în mod evident supărat pe viaţă nu prea conta pentru administratorii moscheii. Frustrat şi disperat să găsească o metodă prin care să se poată trata de dependenţa de cocaină, Zehaf-Bibeau a dat buzna într-un McDonald’s din Vancouver şi s-a prefăcut că vrea să îl jefuiască. A fost arestat imediat şi adus în faţa judecătoarei Donna Sinnew.

Implora să îl ajutăm. „Sunt dependent de cocaină, dar în acelaşi timp sunt o persoană credincioasă”, i-a spus el judecătoarei Sinnew, conform stenogramelor din timpul audierii. „Vreau să îmi sacrific libertatea şi să renunţ la unele lucruri, poate timp de un an, pentru ca atunci când voi ieşi să pot aprecia viaţa şi să fiu curat”. Procurorul i-a

recomandat judecătoarei să economisească banii contribuabililor şi să îl elibereze, însă ea l-a condamnat la închisoare. Într-un final însă, Zehaf-Bibeau nu a primit niciun fel de ajutor pentru dependenţa sa şi nici pentru problemele psihice.

După două luni de sevraj, Zehaf-Bibeau a acceptat să pledeze vinovat pentru o infracţiune minoră şi a fost eliberat. S-a întors la moscheea din Burnaby, dar nu a fost bine primit, mai ales după ce s-a descoperit că rămânea ascuns în moschee şi după ora de închidere. Când şi-au dat semna că furase o cheie, i s-a interzis să mai calce vreodată în acel loc. A încercat să obţină ajutor psihiatric, dar instituţiile de sănătate mintală, lipsite de fonduri, s-au dovedit a nu-i fi de mare folos. Până la urmă a ajuns într-un centru pentru persoane fără adăpost din Vancouver, unde a rămas până în vara lui 2014.5 Apoi s-a mutat într-un alt adăpost din Ottawa, cu vedere spre Dealul Parlamentului, şi aproape de biroul de paşapoarte, unde credea el că erau în lucru documentele de care avea nevoie pentru a ajunge în Libia, unde plănuia să ia parte la luptele care izbucniseră după răsturnarea de la putere a lui Muammar el-Gaddafi. În Ottawa, s-a luptat în continuare cu dependenţa de droguri, dar şi-a păstrat şi convingerile religioase.

„Religia şi Islamul îl ajutau să îşi găsească un sens în viaţă, dar nu cred că au reuşit, pentru că nu i-au adus pacea dorită. Dacă încerc să înţeleg ce l-a determinat pe fiul meu să acţioneze astfel, care a fost motivaţia lui, cred că totul a pornit de la acea cerere pentru paşaport, care i-a fost refuzată. Se simţea încolţit, incapabil să-şi accepte propria viaţa, dar totodată şi neputincios să-şi construiască o alta, aşa cum şi-o dorea. Era furios şi se simţea prins în capcană, iar singura cale de scăpare era moartea. Cred că îşi dorea să moară, însă nu voia să se sinucidă, pentru că acest lucru nu este acceptat de Islam. Poate că dorea să se

şi răzbune pe guvernul care îl refuzase, iar faptul că a ucis un soldat şi apoi a atacat Parlamentul ar putea indica acest lucru, dat fiind că vorbim de simboluri ale Guvernului.

Indiferent ce motivaţie ar fi avut, ceea ce a făcut este greşit şi condamnabil", avea să scrie mai târziu mama lui Zehaf-Bibeau.

În timp ce agenţiile de securitate, cum ar fi CSIS, au înăsprit mijloacele de supraveghere în Ottawa şi au adus mai mulţi membri ai comunităţii musulmane din oraş în faţa judecătorilor sub acuzaţia de terorism, Zehaf-Bibeau nu se afla pe radarul lor. Cel mai probabil, nici mişcarea ISIS nu îl cunoştea. În filmuleţul său, Maguire menţionează atacul lui Zehaf-Bibeau în felul următor: „Atacul asupra Dealului Parlamentului din Ottawa vine ca un răspuns direct la participarea voastră în coaliţia naţiunilor care le-au declarat război musulmanilor". Dar, în timp ce l-a aclamat pe Martin Couture-Rouleau, cel care a trecut cu maşina peste soldaţii din Saint-Jean-sur-Richelieu, Maguire pare să fi uitat numele lui Zehaf-Bibeau.

Couture-Rouleau era foarte atras de propaganda ISIS. Era un tip robust, dintr-un orăşel de lângă Montréal, care nu a avut succes în afaceri. Compania sa, care oferea servicii de curăţenie pentru exterior, dăduse faliment, dar Couture-Rouleau şi-a găsit consolare printre noii săi prieteni virtuali din Orientul Mijlociu. Şi-a schimbat numele pe conturile de Facebook şi Twitter în „Ahmad Rouleau" şi, respectiv, „Abu Ibrahim al-Canadi". Şi nu era singurul. Cel puţin şase alţi prieteni de-ai să i se convertiseră la Islam. El se oferise să le plătească biletele de avion către teritoriul controlat de ISIS sau către Afghanistan, însă niciunul dintre ei nu încercase să plece. Dar Couture-Rouleau a făcut-o. În 2013, ofiţerii de securitate nu l-au lăsat să se îmbarce către Pakistan, dar el spera să ajungă cumva în Irak. În iunie 2014, ofiţerii PRCC i-au reţinut paşaportul, astfel încât orice operaţiune

jihadistă ar fi plănuit, nu avea decât să se limiteze la teritoriul canadian. Procurorii cercetaseră dosarele poliţiei şi deciseseră că nu îl puteau acuza de nimic. În schimb, poliţia a încercat să îl deradicalizeze. Inspectorul de poliţie Martine Fontaine, împreună cu un imam local, l-au vizitat pe Couture-Rouleau cu mai puţin de două săptămâni înainte de atac. Fontaine a povestit mai târziu: „Spunea că vrea să facă ceva ca să îşi schimbe viaţa”.

Se prea poate ca Zehaf-Bibeau şi Couture-Rouleau să fi fost inspiraţi de o chemare la arme iniţiată de Abu Muhammad al-Adnani, principalul purtător de cuvânt al ISIS, de la finalul lunii septembrie 2014. Însă este sigur că aparatul de propagandă al ISIS voia ca oamenii să creadă asta.6 Al-Adnani era înfuriat de bombardarea obiectivelor economice şi militare ale ISIS de către forţele aliate. El le cerea jihadiştilor care nu ajunseseră încă pe teritoriul controlat de organizaţie să îşi verse furia pe ţintele occidentale.

Într-un discurs audio de patruzeci şi două de minute, postat pe internet şi reluat pe Facebook şi Twitter, Al-Adnani îi îndemna pe susţinătorii ISIS să îi ucidă pe americani, canadieni, australieni, francezi şi pe ceilalţi europeni. Nu conta dacă erau soldaţi sau civili.

Puneţi-vă nădejdea în Allah şi omorâţi-i în orice mod. Nu cereţi sfaturi nimănui şi nu aşteptaţi părerea nimănui. Omorâţi orice necredincios, fie el militar sau civil, toţi sunt de aceeaşi teapă. Şi unii, şi alţii sunt tot necredincioşi. Şi unii, şi alţii participă la războiul împotriva noastră. Simţiţi-vă îndreptăţiţi să le vărsaţi sângele şi să le distrugeţi averile şi unora, şi altora, pentru că hainele pe care le poartă [militare sau civile] nu înseamnă nimic.

Nu rămâneţi indiferenţi la această bătălie, oriunde v-aţi afla. Omorâţi-i pe soldaţi, pe cei care-i sponsorizează şi pe restul [necredincioşilor]. Atacaţi poliţia, trupele de securitate şi agenţii de contrainformaţii. Amărâţi-le viaţa şi

faceţi-i să se teamă în permanenţă pentru siguranţa lor. Dacă puteţi ucide un necredincios american sau european – mai ales dacă este un francez mizerabil şi duşmănos australian, canadian sau orice alt necredincios dintre cei care ne-au declarat război şi orice civil din ţările care s-au alăturat coaliţiei împotriva Statului Islamic, atunci faceţi-vă datoria faţă de Allah şi ucideţi-i în orice mod posibil. Nu cereţi sfaturi nimănui şi nu aşteptaţi părerea nimănui. Omorâţi orice necredincios, fie el militar sau civil, toţi sunt de aceeaşi teapă. Şi unii, şi alţii sunt necredincioşi […]

Dacă nu puteţi face o bombă artizanală sau nu găsiţi o armă, atunci luaţi un necredincios american, francez sau un aliat de-al lor şi zdrobiţi-i capul cu o piatră, măcelăriţi-l cu un cuţit, călcaţi-l cu maşina, aruncaţi-l de la etaj, sugrumaţi-l sau otrăviţi-l. Dacă nu puteţi face niciunul din lucrurile astea, atunci daţi-i foc la casă, maşină sau afacere. Distrugeţi-i recolta. Dacă nu puteţi face nici asta, atunci scuipaţi-l în faţă.

Biroul prim-ministrului canadian a transmis un mesaj prin care spunea că nu se va lăsa „intimidat de asemenea ameninţări, în timp ce femei, copii şi bărbaţi şi minorităţi religioase întregi trăiesc în permanenţă sub teroare”. Totuşi, Canada nu a făcut schimbări semnificative în strategia de securitate.7

După numai câteva zile, un adolescent australian a înjunghiat doi poliţişti când a mers la secţia de poliţie să întrebe de ce nu i-a fost aprobată cererea de eliberare a unui paşaport. Zale Thompson a scos un topor din rucsac şi a atacat patru poliţişti din cartierul Queens, în New York, apucând să-i rănească pe doi dintre ei înainte de a fi ucis.

Însă discursul lui al-Adnani nu a fost singurul factor motivant, şi nici cei doi tineri care se presupune că au acţionat în urma acestui discurs nu au fost primii canadieni care au înfăptuit jihadul acţionând pe cont

propriu. Musulmanii convertiţi John Nuttall şi iubita sa Amanda Korody, alţi doi oameni ai străzii care se luptau cu dependenţa de droguri, au pus la cale un atentat cu bombă asupra parlamentului provinciei Columbia Britanică, în timpul manifestărilor prilejuite de sărbătorirea Zilei Canadei din 2013. Este greu să ne dăm seama cât din planul lor a fost chiar produsul minţii lor înceţoşate şi cât le-a mai fost pus în cârcă de numărul mare de poliţişti care s-au ocupat de acest caz. Cei doi au fost condamnaţi pentru complot cu intenţii criminale şi posesie de exploziv în scopul unor acţiuni teroriste. Dacă ar fi fost montată, bomba ar fi fost letală. Două alte bombe similare făcuseră ravagii la Maratonul de la Boston.

Avocata celor doi, Marilyn Sandford, a declarat: „Această crimă a fost în totalitate fabricată de PRCC. De asemenea, avem argumente că poliţia a comis infracţiuni. Poliţiştii au fost implicaţi în acelaşi tip de activităţi ca şi clienţii noştri, sau cel puţin unii dintre ei”. Totuşi, în Canada, înscenarea nu poate constitui un argument care să poată fi susţinut de apărare în faţa juraţilor în timpul unui proces. După ce Nuttall, în vârstă de patruzeci de ani, şi Korody, în vârstă de treizeci şi trei de ani, au fost găsiţi vinovaţi de juraţi, avocaţii lor au încercat să îl convingă pe judecător, într-o a doua etapă a procesului, că, pe parcursul celor cinci luni de anchetă a poliţiei, în care fuseseră implicaţi 240 de ofiţeri, aceştia din urmă au fabricat dovezi în defavoarea acuzaţilor. CSIS i-a identificat pe cei doi drept un cuplu inspirat de mesajele al-Qaida să lanseze un atac terorist. Când au fost arestaţi, Nuttall şi Korody locuiau într-un apartament la subsolul unei clădiri, luau metadonă şi îşi pierdeau majoritatea timpului cu jocurile video. Trăiau practic într-o lume fantastică şi bizară, populată de extratereştri, îngeri şi fiinţe supranaturale „musulmane”, vrăjitorie şi teorii conspiraţioniste.8

Cazul lor a pus poliţia într-o lumină proastă, făcând-o să pară superficială şi ca inventând „comploturi” elaborate şi fanteziste livrate de-a gata presei, intenţionând să prindă astfel în capcană nişte amărâţi cu mintea tulburată de droguri. Însă ar fi putut Korody şi Nuttall să facă vreun rău cuiva dacă nu ar fi reuşit poliţia să intervină? Cel mai probabil, nu vom putea găsi un răspuns la această întrebare, însă este clar că mai degrabă nu.9

Atacurile care au avut loc acasă, frica şi dezgustul faţă de atrocităţile comise de ISIS în Orientul Mijlociu au fost exploatate de guvernul canadian. Partidul Conservator s-a folosit de o captură de ecran înfăţişându-i pe luptători somalezi din al-Shabab pentru a crea o postare pe Facebook prin care cerea sprijinul populaţiei pentru un nou pachet de legi antiterorism, care să le confere poliţiei şi agenţiilor de spionaj mai multă putere, scoţând în acelaşi timp propaganda jihadistă în afara legii. Un filmuleţ cu atrocităţile comise de ISIS realizat de islamişti a fost folosit de conservatori într-o reclamă televizată din timpul campaniei electorale în care se sugera că liderul liberal Justin Trudeau ar fi fost naiv când venea vorba de terorism. Trudeau se opusese implicării Canadei în războiul aerian împotriva ISIS.

Dar sunt oare jihadiştii şi islamiştii care se visează martiri cea mai mare ameninţare pentru securitatea internă? Din punctul de vedere al CSIS, susţinătorii supremaţiei rasei albe şi interlopii antimusulmani sunt mult mai periculoşi. Probabilitatea ca aceştia să acţioneze „ca nişte lupi singuratici” şi să lanseze atacuri pe cont propriu este mult mai mare. De fapt, neonaziştii şi ceilalţi rasişti albi au fost responsabili pentru aproximativ 17% dintre aceste atacuri la nivel mondial, în timp ce extremiştii islamişti au comis aproximativ 15% dintre atacuri. Din rândurile celor motivaţi ideologic, grupurile de culoare simt responsabile de 13% dintre atacuri, activiştii

anti-avort de aproximativ 8 procente, iar în jur de 7% dintre atacuri au fost comise de persoane motivate de naţionalism sau separatism. În 40% dintre atacuri, nu a existat nicio motivaţie ideologică clară. „Cei care acţionează singuri tind să îşi creeze o ideologie proprie, care combină frustrări personale cu probleme generale de ordin social, politic sau religios. Acest studiu confirmă că terorismul pe cont propriu este rezultatul unei game de convingeri ideologice”, scrie Michael Peirce, directorul adjunct al CSIS, în raportul din 2014.

De fapt, conform analiştilor CSIS, ideea că Occidentul se războieşte cu Islamul îi ajută pe terorişti să recruteze mai uşor. „Grupurile teroriste internaţionale pun mare preţ pe radicalizarea occidentalilor, care sunt puşi apoi să desfăşoare atacuri teroriste în ţările lor natale. Povestea că Occidentul este în război cu Islamul continuă să influenţeze mult radicalizarea indivizilor şi se extinde rapid prin intermediul canalelor media şi al forumurilor on-line”. 10 Alte rapoarte ale CSIS, obţinute de Canadian Press, avertizau guvernul canadian, în lima septembrie 2014, că în Canada există o mişcare antiislamistă similară celor din Europa, care poate fi cel puţin la fel de periculoasă pentru Canada ca şi jihadiştii. Criza refugiaţilor şi a imigranţilor care vin din ţările musulmane spre Europa a agitat şi mai mult spiritele rasiste, astfel încât, până în vara anului 2015, guvernul de dreapta din Ungaria şi neofasciştii din restul Europei au început să culeagă roadele fricii pe care o semănaseră pe parcursul anilor. După atacurile din Paris din noiembrie 2015, SUA şi Europa au început să le trântească uşa în nas refugiaţilor, deşi atacurile de la Paris au fost duse la îndeplinire de oameni născuţi în Europa. Poate că aceasta este ceea ce şi-a dorit ISIS şi explică şi paşapoartele siriene false găsite asupra cadavrului unuia dintre terorişti.

Capitolul 9 Salvaţi copiii

O, voi cei ce credeţi! Să nu-şi bată joc unii oameni de alţii care ar putea fi mai buni decât ei. Şi nici unele femei de altele care ar putea fi mai bune decât ele. Nu vă defăimaţi unii pe alţii. Nu vă răniţi unii pe alţii cu porecle. Ce urât este numele rău după credinţă! Cei care nu se căiesc, aceia sunt nedrepţi!

Sura 49, versetul 11, Coranul canonic meccan

La 16 ianuarie 2013, peste treizeci de militanţi dintr-un grup de terorişti afiliaţi la al-Qaida au atacat un complex de exploatare a gazelor naturale din apropiere de in Amenas, în Algeria, ocupând barăcile în care locuiau 130 de muncitori străini. În ultimele momente ale atacului, unul dintre militanţi a încercat să se arunce în aer cu o bombă artizanală. Era Xristos Katsiroubas, din Londra, Ontario, care lupta sub numele de „al-Taher” (Cel Pur). A trăit însă suficient de mult încât să activeze şi ca negociator şi translator pentru brigada Semnatarilor în Sânge, care a încercat apoi să cadă la învoială cu British Petroleum, coproprietar al complexului. Katsiroubas a fost filmat şi în timp ce construia bombe sau monta o mitralieră, cu care un ostatic a spus că a tras într-un elicopter militar algerian. A ajutat şi la legarea ostaticilor occidentali cu un cordon detonant.

Prietenul acestuia din liceu, Ali Medlej, un canadian de origine libaneză, a fost ulterior identificat de unul dintre puţinii supravieţuitori ca fiind unul dintre liderii atacului. Canadienii, la cei douăzeci de ani şi un pic ai lor, erau mai mult decât nişte tineri păcălici. Sângele vărsat în acel colţ obscur al deşertului algerian a nu mai puţin de patruzeci de ostatici şi douăzeci şi nouă de terorişti a fost, în mare parte, din vina lor.

Katsiroubas fusese unul dintre militanţii însărcinaţi cu paza ostaticilor. După două zile de negocieri fără rezultat cu directorii companiei petroliere şi oficialităţile algeriene, Katsiroubas se simţea frustrat şi irascibil.

Soldaţii algerieni reuşiseră să se insinueze între două grupuri teroriste, iar Semnatarii în Sânge nu i-au convins să se retragă. Grupul de terorişti din care făcea parte Katsiroubas, aflat în clădirea muncitorilor străini, s-a hotărât până la urmă să fugă la colegii lor din uzină. Au forţat treizeci şi patru de ostatici să urce în SUV-uri şi s-au îndreptat spre liniile armatei algeriene, înaintând în ploaia gloanţelor trase dintr-un elicopter militar şi de către soldaţii algerieni. Când SUV-ul în care se aflau Katsiroubas împreună cu mai mulţi ostatici s-a răsturnat, canadianul a încercat să detoneze o bombă artizanală făcută dintr-o mină şi explozivi plastici. N-a funcţionat. Totuşi, cumva, militanţii au reuşit să se strângă împreună cu ostaticii şi să detoneze explozivele. Când împuşcăturile şi exploziile au încetat, doar câţiva ostatici mai trăiau. Katsiroubas se afla printre militanţii care s-au aruncat în aer în momentul în care armata algeriană a luat cu asalt uzina.1

Pe vremea când era student la London South Collegiate Institute, Katsiroubas s-a împrietenit cu Medlej. Mai târziu, alţi studenţi au povestit despre Katsiroubas că era un puşti mic de statură, cu simţul umorului, care se alăturase echipei de Menţinere a Păcii din şcoală. Cei doi liceeni au fost luaţi în vizor de PRCC. Timp de patru ani au fost monitorizaţi de agenţii canadieni, dar tot au reuşit să ajungă în Africa de Nord în 2011 şi să se alăture Brigăzii Semnatarilor în Sânge. Un al treilea canadian, Aaron Yoon, a mers cu ei, dar la momentul atacului asupra uzinei acesta se afla într-o închisoare din Mauritius, unde ispăşea o pedeapsă de doi ani pentru terorism.

Dar ia oare Canada suficiente măsuri pentru a combate radicalismul şi a preveni plecarea cetăţenilor săi în state cu probleme pentru a se alătura extremiştilor? Răspunsul este evident.

În februarie 2015, Lorne Dawson, co-director al Reţelei Canadei de Cercetare în domeniul Terorismului,

Securităţii şi Societăţii (TSAS), a declarat unui comitet al Senatului responsabil cu analiza ameninţărilor la adresa securităţii acestei ţări că poliţia canadiană şi cei care fac politicile pur şi simplu nu înţeleg suficient metoda de recrutare jihadistă pentru a putea lua măsuri. În acelaşi timp, senatorul conservator Daniel Lang a declarat în cadrul unei conferinţe privind politicile publice că „trebuie să recunoaştem că gândirea radicală duce la acţiuni radicale”. Dawson le-a spus senatorilor că extremiştii pot fi găsiţi relativ uşor, dar este mult mai greu de prezis care dintre ei va încălcă până la urmă legea. Cercetările în domeniul radicalizării, a mai spus Dawson, au arătat că foarte puţini dintre cei care urmează calea radicalizării ajung să şi facă vreodată uz de violenţă.2 Pentru majoritatea, religia rămâne doar hrană spirituală, fără să simtă nevoia de a ucide în numele ei.

În schimb, atacurile extremiştilor par să genereze un interes în Islam ca fiind o religie de acţiune, o cauză politică pentru cei nemulţumiţi şi care nu se simt atraşi de anarhismul unor grupări precum Black Bloc[42]. Imamul celei mai mari moschei din Ottawa a raportat că între cincisprezece şi douăzeci de tineri dornici să se convertească la Islam l-au abordat în primele câteva săptămâni de la atacul asupra Clădirii Parlamentului din octombrie 2015.

Cercetătorul Amarnath Amarasingam spune că pretenţia ISIS de a reprezenta un nou califat le oferă musulmanilor şi nonmusulmanilor un nou proiect interesant şi provocator. „A fost văzut ca îndeplinirea unei profeţii. […] Devenise obligatoriu pentru musulmanii din întreaga lume să lupte pentru asta şi să construiască un

42 Grup format înaintea unor proteste, marşuri împotriva capitalismului, globalizării. Se numeşte aşa deoarece majoritatea sunt îmbrăcaţi în negru, pentru a nu se deosebi foarte mult între ei şi deoarece această culoare păstrează o legătură cu anarhismul (n. red.).

stat nou. Cei care i se alătură sunt în căutare de «semnificaţie, sens şi apartenenţă»”.

Amarasingam consideră că ISIS poate fi oprită doar dacă Irakul şi Siria, împreună cu celelalte naţiuni islamice, incapabile să menţină stabilitatea politică şi socială în regiune, ar veni cu nişte opţiuni de guvernare mai bune.

Mărturia lui Brian Fishman, expert în contraterorism, din iulie 2014, în faţa Comitetului de Servicii Armate al Camerei Reprezentanţilor din SUA, a fost, în acest sens, profetică. El a avertizat că violenţa ISIS s-ar putea revărsa dincolo de Orientul Mijlociu. „Statul Islamic urmăreşte să răstoarne şi apoi să înlocuiască orice ordine existentă în Orientul Mijlociu – şi deţine o putere deconcertantă, pe care o poate investi în această misiune grandioasă”, le-a spus el membrilor Congresului. „Statul Islamic a atacat practic suveranitatea şi graniţele naţionale postotomane din Orientul Mijlociu, […] în termeni convenţionali Statul Islamic devenind cea mai puternică entitate jihadistă din lume – fără o concurenţă reală, incluzând aici şi al-Qaida. Spre deosebire însă de al-Qaida, Statul Islamic se concentrează *înainte de toate* mai degrabă pe proiectarea puterii sale regionale decât pe terorismul global. Totuşi, Statul Islamic este atât de mare şi multifaţetat (incluzând câteva mii de luptători străini), încât ar fi surprinzător dacă subgrupările nu ar intenţiona să întreprindă astfel de lovituri – iar politica SUA faţă de Statul Islamic ar trebui să îşi asume acest risc”. 3

Refacerea statelor din Orientul Mijlociu şi transformarea lor în locuri sigure şi decente în care se poate trăi – sau, cu alte cuvinte, păstrarea credinţei exprimate în eşuata Primăvară Arabă – ar şterbi atracţia pe care ISIS o exercită asupra oamenilor din statele cu probleme, ar opri fluxul de refugiaţi şi emigranţi şi probabil ar reduce şi ameninţarea terorismului în Vest. Totuşi, fie că este înfrântă de democraţie sau prin forţă,

mişcarea jihadistă ar continua să se manifeste în alte state cu probleme din lumea musulmană, iar oameni precum John Maguire şi Michael Zehaf-Bibeau fie ar trebui să traverseze oceanul pentru a i se alătura, fie vor acţiona la îndemnul propagandei ISIS pentru a lansa atacuri acasă. Vestul a folosit forţa în Afghanistan, Irak şi Libia. Dronele americane au ucis oameni în Yemen, Pakistan şi alte state musulmane. În majoritatea cazurilor, utilizarea forţei a amplificat problemele. Iar islamismul – care se foloseşte de anumite părţi ale dogmei pentru a justifica totalitarismul, represiunile şi, uneori, genocidul – reprezintă ultima atracţie, în mare vogă, printre nemulţumiţi, aşa cum au fost şi fascismul şi comunismul secolului al XX-lea. Fascismul a trebuit să fie zdrobit. Comunismul a murit parţial ca urmare a poziţiei sale izolate faţă de Vest şi, parţial, ca urmare a propriilor eşecuri interne. În special după atacurile din noiembrie 2015 din Beirut, Sinai şi Paris, în Vest se dezbate dacă să se folosească forţa pentru a zdrobi ISIS sau pur şi simplu să se încerce izolarea sa, în timp ce forţele locale duc adevărata luptă.

După alegerile din 2015, Canada a ales să se retragă din războiul aerian, lăsând pe mâna armatelor şi miliţiilor locale, a americanilor, francezilor şi ruşilor misiunea de a izola ISIS.

Liderii religioşi musulmani din Canada au ştiut că filmuleţul lui Maguire avea să facă şi mai dificilă convieţuirea în pace a musulmanilor canadieni. Aceştia trebuie să facă faţă furtunilor generate de mass-media şi informaţiilor apărute în mediul virtual de fiecare dată când teroriştii pretind că acţionează în numele Islamului. Extremiştii îi obligă pe liderii musulmani să asigure publicul că acţiunile criminale sunt comise de o mână de oameni de la marginea societăţii. De fapt, imamii din Ottawa, Toronto şi Calgary sunt unii dintre cei mai vehemenţi critici ai celor care folosesc o versiune

denaturată a Islamului pentru a justifica violenţa.

După ce filmuleţul lui Maguire a ajuns la ştiri, imamii din Ottawa-Gatineau au transmis un comunicat în care criticau declaraţiile lui Maguire:

Condamnăm categoric şi fără echivoc toate tipurile de atacuri împotriva cetăţenilor canadieni sau din oricare altă parte a lumii. Învăţăturile religiei noastre nu îngăduie astfel de acţiuni. Prin urmare, facem apel la fraţii şi surorile întru credinţă să se opună în mod deschis chemărilor la violenţă ale ISIS. Subliniem cu vehemenţă că musulmanii nu au nicio datorie să migreze către zonele controlate de grupare sau să-i asiste în orice fel, manieră sau formă la promovarea cauzei lor. Credem că musulmanii pot să trăiască în continuare, legitim, în Canada şi, în acelaşi timp, să respecte toate legile acestei mari naţiuni şi să practice sincer, exemplar, învăţăturile credinţei noastre în contextul canadian.4

Imamul din Ottawa, Imtiaz Ahmed, spunea că musulmanii ar trebui să depisteze problemele din propria congregaţie:

Dacă auzim pe cineva exprimându-şi simpatia pentru ISIS, ar trebui să anunţăm autorităţile. Nu vrem ca acei tineri să-şi facă rău sau să-i rănească pe concetăţenii lor canadieni. Am văzut noi convertiţi părăsind ţara. Maguire pare inteligent şi avea note bune la facultate. Ce-l face oare să creadă că este corect ceea ce face? Cine ar fi crezut că băiatul din vecini ar putea deveni un militant radical? Categoric, el se inspiră în acţiunile sale de undeva – fie de la universitate, fie de pe internet. Trebuie să descoperim sursa. Însă scopul acestor oameni este rănirea canadienilor sau a ţării noastre, prin urmare ar trebui să fim noi primii care să-i denunţe.

Un alt imam din Ottawa, Mohamad Jebara, vrea ca liderii islamişti şi poliţia să lucreze împreună pentru a-i ajuta pe tinerii musulmani să înţeleagă că propaganda ISIS

nu înseamnă Islam. Este singura modalitate, spune el, de a preveni ca toţi musulmanii canadieni să poarte povara păcatelor câtorva oameni furioşi.

O naţiune poate lua măsuri când se confruntă cu asemenea chestiuni presante, ajungând până la bombardarea celor care instigă la bigotism şi la ură. Prevenirea este de departe preferabilă. Educaţia bazată pe compasiune este şi ea mult mai ieftină şi mai eficientă decât proiectilele. Are categoric mai mult succes decât ura şi este de departe mai productivă decât să stai cu mâinile în sân, permiţându-le astfel extremiştilor să-şi răspândească dogma plină de ură, după care să trebuiască să reacţionezi la atrocităţile lor.5

Musulmanii laici combat şi ei extremismul. Syed Sohail Raza este directorul organizaţiei *Muslimsfacing tomorrowy* formată din oameni obişnuiţi şi având ca scop separarea Moscheii de stat şi îndrumarea tinerilor musulmani, în ideea de a-i convinge să se implice şi să accepte valorile canadiene. Provocarea, spune el, este să-i convingi pe musulmani să-i alunge pe radicali din mijlocul lor şi să nu se lase atraşi de răspunsurile simpliste oferite de fundamentaliştii extremişti.

În acelaşi timp, ideea unui Islam militant trebuie smulsă din rădăcini din solul ţării lor. Organizaţia operează şi în afara ţării, în acele locuri unde radicalismul pare să prindă rădăcini. Grupul lui Syed a ajutat la realizarea documentarului *Honor Diaries*, ce pune în discuţie dificultăţile cu care trebuie să se lupte femeile din majoritatea zonelor musulmane. Membrii organizaţiei au convins săteni din unele ţări musulmane să schimbe aria curriculară din şcoli, exclusiv religioasă, introducând şi materii laice şi ateliere practice, pe lângă religie.

„Am desfăşurat un proiect-pilot în Bangladesh, unde în 2013 am declarat un sat eliberat de radicalism. Pe parcursul unui an, am reuşit să transformăm 12 sate, care

acum se autodenumesc «eliberate de radicalism», şi chiar şi în teritoriul din preajma satului există indicii care sugerează acelaşi lucru. Trebuie să vă spun că am făcut acest lucru fără ajutorul agenţiilor de aplicare a legii. Am reuşit prin încurajarea moderaţilor, punându-le la dispoziţie cărţi şi materiale audio şi video, încât să le poată explica mai departe maselor de ce este necesar să ducă o viaţă paşnică", le-a spus el politicienilor canadieni la începutul lui 2015.

Aşadar, Raza are ceva autoritate când vorbeşte despre dezamorsarea radicalismului în Canada. „Trebuie să ne ghidăm după regula celor trei E: expunere, educare şi eradicare. Trebuie să demascăm, să expunem acele elemente, indivizi şi organizaţii implicate în radicalizarea tinerilor noştri; trebuie să-i educăm, cu sau fără ajutorul organelor de aplicare a legii, dar în parteneriat cu guvernul. Este imperativ să-i educăm pe tinerii noştri fără a cădea în plasa autovictimizării. Trebuie să eradicăm aceste elemente, ceea ce se va putea întâmpla numai atunci când comunitatea musulmană va ieşi din starea de negare, iar organele de aplicare a legii vor dori cu adevărat să elimine această ameninţare". El s-a exprimat foarte dur în legătură cu unele grupuri canadiene de musulmani – care, spune el, nu sunt decât o faţadă pentru radicali – şi la fel de dur cu jihadiştii repatriaţi.

Raza consideră că toţi cei care se întorc în ţară după ce au luptat pentru ISIS ar trebui puşi sub acuzare. Canada ar trebui să fie mai vigilentă în lupta împotriva finanţării terorismului, iar autorităţile ar trebui să închidă orice loc de rugăciune care perpetuează ura. Pentru a înţelege ce se întâmplă în diaspora musulmană, organele de aplicare a legii se consultă cu musulmanii laici şi moderaţi. Islamul politic sau islamismul trebuie explicat canadienilor şi studiat în detaliu de politicieni, agenţii guvernamentale şi instituţii educaţionale, cu accentul pe

evitarea „autovictimizării” ca justificare şi pe „acomodarea rezonabilă”.

Raza spunea că PRCC nu i-a răspuns niciodată la telefon. „Ca musulman, sunt mult mai preocupat de rezolvarea acestei probleme decât oricine altcineva din această încăpere, dar ne trebuie un partener. Încercăm pe cont propriu. Nu pare să funcţioneze” 6, spunea el.

Cei care luptă împotriva jihadului au investit foarte mult timp şi bani pentru a-i identifica pe tinerii radicalizaţi şi pentru a-i de programa. Ei văd Islamul radical ca pe un cult ce recrutează inteligent oameni plictisiţi sau cu probleme, îi izolează, după care îi exploatează. Jocelyn Bélanger, profesor de psihologie la Universitatea Québec din Montréal, studiază deradicalizarea. Acesta a sfătuit Comisia Senatului pentru Securitate Naţională să recomande guvernului crearea unor politici prin care tinerii radicalizaţi să nu mai fie trataţi ca potenţiali criminali sau pacienţi de psihiatrie, ci ca nişte tineri cu nevoi sociale nesatisfăcute.

„*Cred* că este foarte clar că nu există nicio legătură între sănătatea mentală şi terorism”. Potrivit acestuia, simpatizanţii străini cu probleme mentale care se înrolează în astfel de grupări ale terorii sunt de obicei „alungaţi din respectivele organizaţii. Ştim deja că societatea noastră stigmatizează persoanele care suferă de tulburări mentale. Iar acum că, pe lângă toate acestea, mai vedem în ei şi potenţiali adepţi ai radicalismului sau potenţiali terorişti, imaginaţi-vă ce etichete le punem acestor oameni” 7.

Canada are ceva experienţă, din punct de vedere istoric, cu tineri crescuţi într-o filosofie radicală şi violentă. În timpul celui de-al Doilea Război Mondial, harta ţării era înţesată de tabere unde erau închişi prizonieri de război. Soldaţii canadieni şi experţii în propagandă au purtat un război dur cu naziştii cei mai înverşunaţi, cu scopul de a-i atrage de partea lor pe soldaţii germani. Nu a fost uşor. La

început, canadienii au încercat segregarea prizonierilor, scoţându-i din rândurile acestora pe cei mai înrăiţi naziști. Metoda nu a funcţionat. Cu ajutorul prizonierilor de război antinazişti, canadienii au scris şi texte propagandiste pe care le-au distribuit în tabere. Prizonierilor li se puneau filme şi erau obligaţi să asculte discursurile. Nici aceste metode nu au funcţionat. Singurii prizonieri care dădeau semne de schimbare erau cei care erau scoşi din tabere şi puşi să muncească pe câmp sau alături de tăietorii de lemne din diverse părţi ale ţării. Nu numai că şi-au dat seama de minciunile propagandei germane, dar mulţi dintre ei au îndrăgit Canada într-atât, încât au emigrat în această ţară la sfârşitul anilor 1940 şi începutul anilor 1950. Unii dintre ei au ales să locuiască în oraşele izolate din partea de nord a regiunii Ontario, aproape de fostele lor lagăre, închise la momentul respectiv.8

Poate că de programatorii din timpul războiului au descoperit o parte a soluţiei. Oameni ca John Maguire şi Xristos

Katsiroubas au crescut în municipii şi oraşe. Nu au avut niciodată şansa de a-şi folosi energia într-o activitate productivă sau provocatoare. În schimb, au locuit într-o lume unde copiii stau acasă ori au slujbe *part time* prost plătite şi care nu necesită prea multe competenţe.

Stéphane Pressault, profesor de psihologie la Universitatea din Ottawa, spunea că tinerii radicalizaţi au nevoie de legături mai bune cu societatea. „Cred că ceea ce-i trădează cel mai adesea este izolarea socială. Cum îi putem aborda pe aceşti indivizi izolaţi, care nu urmează convenţiile sau majoritatea musulmană din Canada? Este ceva la care toată comunitatea [psihologilor] se gândeşte. Cum îi abordăm pe aceşti tineri care sunt predispuşi la aşa ceva?”

Jocelyn Bélanger, profesor la UQAM şi expert în radicalizare, este şi el de acord: „Este dureros să-ţi pierzi

scopul în viaţă. Drumul spre obţinerea lui este, dacă vreţi să-i spuneţi aşa, lupta în numele unei ideologii radicale – care oferă semnificaţie printr-o demonstraţie de putere, rănirea victimelor şi inducerea fricii în ceilalţi". De aceea, spune el, propaganda ISIS este atât de eficientă. „Ideologia sa le dictează acţiunile care vor face din ei un erou, un martir, un star rock".

Când vine vorba de încurajarea tinerilor, nu facem o treabă prea bună. Majoritatea oamenilor consideră că sunt părinţi buni, iar meseria de profesor este acum mult mai sofisticată decât în urmă cu o generaţie, dar societatea de acum preferă să nu-i audă pe copii şi, adesea, nici să nu-i vadă. Joel Westheimer, expert american în alienarea tinerilor, spune că sistemul şcolar pur şi simplu nu are abilitatea, sau dorinţa, de a se ocupa de aceşti copii „diferiţi":

Obiectivele educaţiei de la grădiniţă până la terminarea liceului s-au îndepărtat constant de la pregătirea copiilor pentru a deveni cetăţeni bine angrenaţi în societate, fiind reorientate spre obiective mai limitate, cum ar fi pregătirea pentru o carieră şi atingerea prosperităţii economice individuale. Presiunea pusă de cei care fac politici, de grupurile de afaceri, fundaţiile filantropice şi părinţi, în contextul unei schimbări culturale mai largi în ceea ce priveşte priorităţile educaţionale, au făcut ca şcolile să fie privite în primul rând ca o treaptă de urcat spre atingerea succesul individual, în timp ce lecţiile privind responsabilitatea democratică devin tot mai inconsistente. Mare parte din reforma educaţională curentă limitează tipurile de predare şi învăţare ce ar putea dezvolta atitudinile, aptitudinile, cunoştinţele şi obiceiurile necesare pentru ca o societate democratică să prospere.9

În cartea sa *Pledging Allegiance*: *The Politics of Patriotism* în *America's Schools*, Joel Westheimer susţine

că, după atacurile din 11 septembrie 2001, guvernul american a început să implementeze politici ce reduc mult analiza critică a evenimentelor istorice şi contemporane. „În 2003, Lamar Alexander, senator al statului Tennessee, a introdus proiectul legislativ *Legea privind istoria americană şi educaţia civică*, avertizând că, prin textele istorice, pedagogii nu trebuie să-i expună pe elevi la interpretări contradictorii. Educaţia civică, a argumentat el, ar trebui reintrodusă în şcolile noastre, astfel încât copiii să crească învăţând ce înseamnă să fii american… în aprilie 2008, Camera Reprezentanţilor din Arizona a aprobat legea ZB 1108, specificând că şcolile care «denigrează sau încurajează dezacordul faţă de valorile americane» îşi vor pierde subvenţiile oferite de stat”. 10

În Florida, *Legea educaţiei publice* precizează că „istoria Statelor Unite ale Americii va fi predată ca o istorie autentică. […] Istoria americană va fi cognoscibilă, bună pentru predat şi verificare”. În ceea ce priveşte perioada descoperirii şi a colonizării, ar trebui predate doar „faptele”. Deputatul Shelley

Vana, fost director al sindicatului local al profesorilor, se întreba: „Care fapte vor fi predate, ale lui Cristofor Columb sau ale amerindienilor?” 11

Eliminarea „corectitudinii politice” din şcoli este parte a unei tendinţe de a-i face pe copii, profesori şi oricine le pune probleme oamenilor de la putere să se conformeze regulilor, spune Westheimer.

„Există o anumită doză de ironie în ideea că, într-o naţiune democratică, şcoala îi poate pregăti mai bine pe elevi pentru a deveni cetăţeni democratici, prin încurajarea supunerii faţă de autoritate şi descurajarea lecţiilor despre mişcări şi schimbări sociale”. Westheimer preciza că planuri precum cele din Jefferson, Colorado, de a preda doar acţiunile „pozitive” din istoria SUA şi de a minimiza nesupunerea civică „nu ajută la educarea copiilor

pentru a deveni buni cetăţeni, ci la însăşi eliminarea ideii care stă la baza calităţii de bun cetăţean – postulatul american de bază ce spune că noi ne alegem liderii care sunt răspunzători în faţa noastră şi organizăm demonstraţii paşnice, prin care ne facem cunoscute opiniile şi prin care analizăm critic autoritatea" 12.

Cel puţin pedagogii canadieni resping o mare parte din ariile curriculare americane, al căror scop este mai mult de a îmbunătăţi punctajele la testul SAT[43], mai spune el. „Asociaţia directorilor de şcoală din Canada a mers până într-acolo încât a făcut o foarte surprinzătoare «declaraţie de îngrijorare» privind modul de testare al elevilor şi impactul asupra gândirii şi învăţării. Administratorii şcolilor din întreaga Canadă, scriau ei, sunt «din ce în ce mai îngrijoraţi de faptul că politicile şi practicile curente privind examinarea elevilor duc la o schimbare ascunsă sau, în orice caz, neintenţionată a priorităţilor spre o gamă restrânsă de cunoştinţe şi competenţe de alfabetizare-numeraţie". 13

Într-un fel, facem o treabă mai bună când este vorba de educarea copiilor, dar nu îndeajuns de bună încât să ne lăudăm prea mult. Programele pe care Westheimer le apreciază sunt criticate de cei care cred că elevii nu învaţă suficient în timpul orelor, iar programele care încearcă să le vină în ajutor copiilor mai săraci se transformă de obicei în subvenţii pentru escroci şi părinţi leneşi.

„În Ottawa, secţiunea de Q & A a programului Mic Dejun la Şcoala Ottawa enumeră răspunsurile la întrebarea «De ce este important acest program?». Copiii care ajung la şcoală flămânzi nu dau randament în clasă. Multe studii au arătat că elevii bine hrăniţi sunt mai atenţi, mai încrezători în sine, nu lipsesc atât de mult şi manifestă mai puţine probleme disciplinare. Copiii care îşi încep ziua

43 Examen standardizat american, un test de abilităţi cognitive, logică şi raţionament (n. red.).

cu un mic dejun sănătos, nutritiv, prezintă o reală îmbunătăţire a realizărilor şcolare”. 14

Mulţi părinţi ai copiilor din Occident care s-au alăturat grupurilor jihadiste ar dori să vadă implementate o serie de măsuri care să ajute la de programarea celor care dau semne că au fost radicalizaţi. La fel şi cei care critică ISIS din interiorul comunităţii musulmane. Până acum, de programarea – tratarea celor care au luat calea extremismului ca şi cum ar fi fost atraşi de un cult şi încercarea de a-i ajuta să înţeleagă situaţia în care se află şi să lupte pentru a ieşi din ea – a fost întreprinsă foarte sporadic. Nu numai că activiştii şi agenţiile nu au suficiente resurse pentru programe costisitoare şi de lungă durată, dar mai trebuie să accepte şi faptul că cei care citesc literatură jihadistă şi sunt de acord cu ea practic nu au comis nicio crimă. Oamenii au dreptul să-şi aleagă credinţa, religia, şi multe dintre drepturile pe care le avem azi au fost câştigate de oameni care s-au opus şi au refuzat să se conformeze puterii şi autorităţii morale dominatoare.

Controversata lege C-51 le conferă agenţiilor de securitate dreptul de a „interveni” în contexte care par să ducă la recrutări. Legea, aprobată la începutul anului 2015, este vagă în ceea ce priveşte sensul cuvântului „a interveni”, dar pare că, cel puţin, le permite agenţilor CSIS să abordeze familiile şi prietenii celor vizaţi pentru a fi recrutaţi, în încercarea de a le oferi ajutor pentru a-i convinge pe cei dragi să nu se implice şi mai mult în terorismul domestic sau internaţional.15 Pare a fi o acţiune de bun-simţ, dar agenţiile federale nu au în mod normal dreptul de a le încălca intimitatea canadienilor, avertizându-i pe ceilalţi în legătură cu ei.

Craig Forcese, profesor de drept la Universitatea din Ottawa şi expert în contraterorism, a declarat recent, în cadrul unei şedinţe a unei comisii parlamentare, că guvernul ar trebui „să aloce bani repede şi uşor în

programul iniţiat de PRCC pentru combaterea extremismului violent. Problema nu poate fi rezolvată prin procese şi penitenciare” 16.

În 2014, la fel ca multe guverne şi forţe de poliţie europene, PRCC a pus bazele unui program de Combatere a Extremismului Violent (CEV), prin educaţie şi implicarea în proiecte la nivelul comunităţii. Acest program este limitat la cei care nu au comis acte de violenţă. În momentul de faţă, CEV numără treizeci de instructori la nivelul întregii ţări.

Shirley Cuillierrier, director general al Departamentului Parteneriate şi Relaţii Externe al PRCC, spune că poliţia trebuie să pună în balanţă dreptul oamenilor la libertate de gândire şi exprimare cu nevoile societăţii, care se aşteaptă să fie protejată împotriva violenţei.

Când vorbesc despre radicalizarea violentă, nu mă refer la indivizii cu viziuni radicale sau la cei mai pătimaşi. Fiecare cetăţean are dreptul la propriile convingeri. Eu mă refer în mod concret la procesul prin care indivizii ajung să creadă că violenţa dezlănţuită împotriva altora le poate ajuta cauza să progreseze. Când individul este pe cale de a ajunge, sau a ajuns deja, în acest punct, abia atunci devine un motiv de îngrijorare pentru organele de aplicare a legii şi pentru societate, în general.

Şi, ca de obicei, provocarea constă în identificarea celor care împărtăşesc convingerile ISIS, dar vor să trăiască în pace, pe de o parte, şi, pe de altă parte, a celor care au decis să urmeze chemarea la violenţă a ISIS.

„Indicatorii variază, de la retragere şi evitarea interacţiunilor sociale şi a activităţilor pozitive până la izolare şi segregare. Cei în cauză se pot manifesta prin exprimarea unei uri crescânde sau prin îmbrăţişarea virtuţilor violenţei şi prin afişarea unei mentalităţi de tipul «noi împotriva celorlalţi». Cred că vremurile se schimbă,

din perspectiva implicării comunităţilor şi a liderilor acestora. […] Am avut cazuri în care mamele au venit la noi şi ne-au spus: «Nu mi-am dat seama ce se întâmplă, dar acum recunosc că ar fi trebuit să văd şi poate aş fi acţionat altfel». Aceasta este ceea ce eu numesc o schimbare a modului de gândire", spune Cuillierrier.17

PRCC trebuie să modereze comunicarea dintre diferitele facţiuni ale comunităţii islamice din Canada. De asemenea, trebuie să le câştige încrederea celor care se simt presaţi de mass-media, de opoziţia de dreapta şi chiar de unii musulmani convertiţi. Imamul din Calgary, Syed Soharwardy, spune că poliţia nu a făcut progrese împotriva recrutării ISIS, pe care el o numeşte spălare de creier. „Cum au putut nişte oameni inteligenţi să cadă în această plasă? Cine i-a finanţat? Aceasta este o întrebare foarte importantă. O anchetă la nivel naţional ar putea să ne furnizeze răspunsul". Abordarea dură a lui Soharwardy i-a atras atenţia lui John Maguire, care, în august 2014, i-a trimis acestuia mesaje de ameninţare pe Facebook, numindu-l musulman deviant şi acuzându-l că susţinea un guvern trădător, pentru care ar fi trebuit să se simtă ruşinat. „Mesajul spunea: «Syed Soharwardy, să-ţi fie ruşine; eşti un imam deviant; susţii un guvern de trădători – să-ţi fie ruşine. Noi luptăm pentru Islam şi încercăm să punem bazele unui guvern islamic, iar tu induci oamenii în eroare»". 18

Scott Tod, comisar-adjunct al Poliţiei Regionale Ontario, este de părere că forţele sale de ordine au învăţat multe din ceea ce s-a petrecut la fosta tabără Ipperwash, din sud-vestul regiunii Ontario, în 1995, când au fost nevoite să înfrunte Primele Naţiuni. Poliţia l-a împuşcat atunci pe Dudley George, unul dintre protestatari, iar investigaţia care a urmat după moartea acestuia a dezvăluit că poliţia nu era deloc pregătită să comunice cu oameni care au revendicări în care cred. Tod a mai spus că

forţele de poliţie, care încă lucrau la crearea unui program atunci când Maguire a postat acel filmuleţ cu ameninţări, iar Zehaf-Bibeau a atacat Palatul Parlamentului, au învăţat foarte repede că trebuie să reziste tentaţiei de a folosi comunitatea ca pe o sursă de informaţii.

O parte din programul centrelor PRCC de Combatere a Extremismului Violent se referă la găsirea unor metode de bruiaj a sistemelor sofisticate de propagandă on-line ale ISIS. PRCC încearcă să dezvolte acelaşi tip de sisteme de combatere a terorismului cu ajutorul reţelelor de socializare, care au dat rezultate bune şi în SUA. Pe lângă faptul că oferă asistenţă companiilor care administrează reţelele de socializare, ajutându-le să identifice propagandişti ISIS, agenţii Centrului pentru Comunicaţii

© Getty Images

Bob Paulson și Charles Bordeleau, șefi ai poliției canadiene, prezentând presei cazul lui Michael Zehaf-Bibeau, un islamist radicalizat care l-a ucis pe caporalul Cirillo și a atacat Parlamentul canadian, Ottawa, 23 octombrie 2014.

Captură de pe site-ul www.infowars.com, care a transmis în direct imagini de la Ottawa, imediat după atacul lui Zehaf-Bibeau asupra Parlamentului canadian și asasinarea caporalului Nathan Cirillo din 22 octombrie 2014.

© Getty Images

Imagine din timpul înmormântării caporalului Nathan Cirillo, asasinat de Michael Zehaf-Bibeau. Kathy Cirillo (în stânga) iese din Catedrala „Biserica lui Iisus Hristos", 28 octombrie 2014.

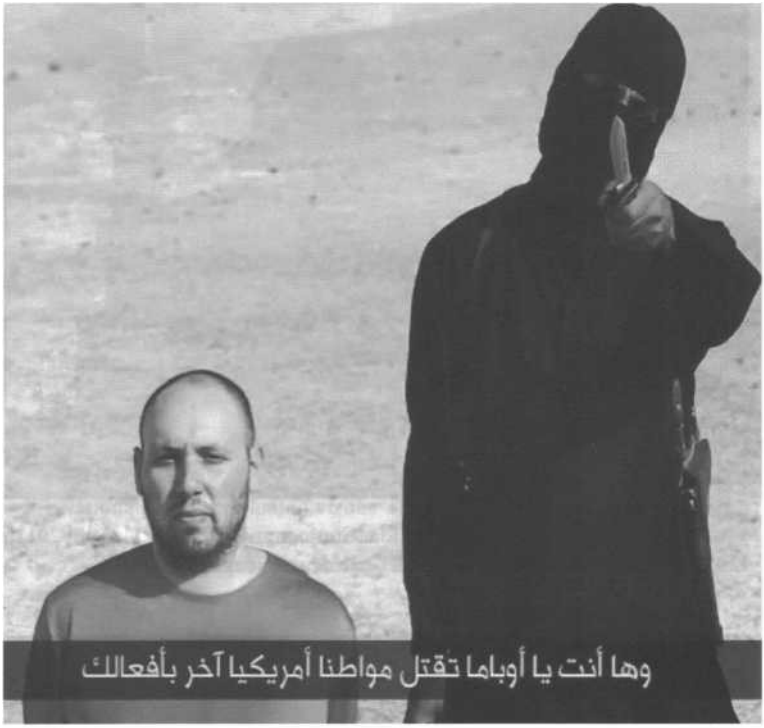

© Getty Image.

În septembrie 2014, jurnalistul american Steven Joel Sotloff, de origine evreiască, a fost executat de militanții ISIS. Filmul realizat de ucigași cu acest prilej, distribuit prin diverse canale media, a produs un val unanim de indignare.

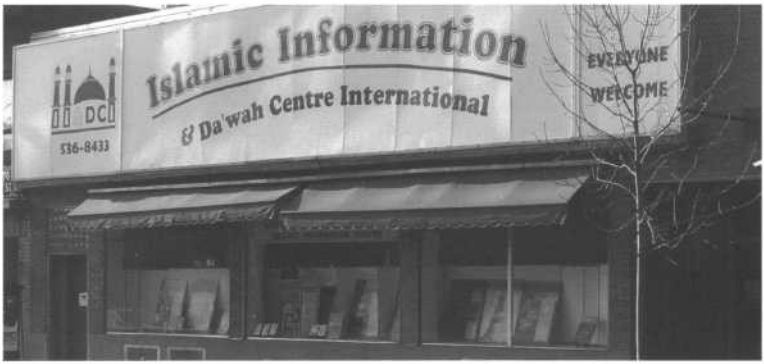

În Toronto ființează „Dawah", un centru de informare despre islamism.

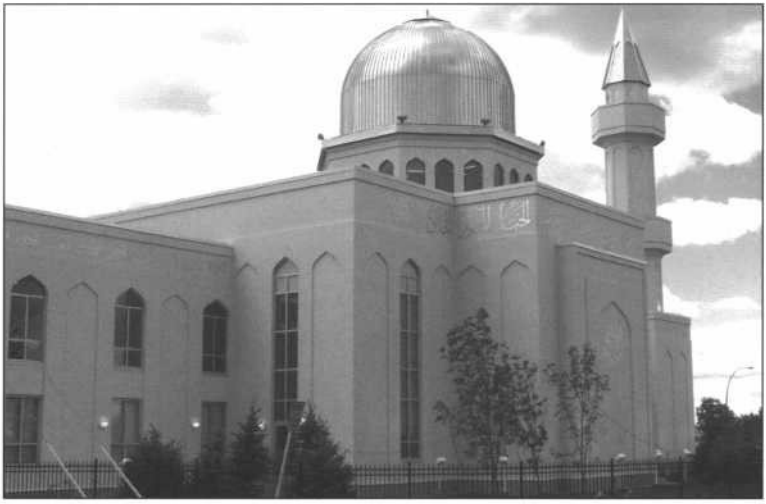

Moscheea Aylmer, din Gatineau, Canada. Conform recensământului din 2011, 3,2% din populația Canadei este de religie musulmană.

© Robert Thivierge

Moscheea Baitun Nur, inaugurată în 2008, deservește comunitatea musulmană din orașul canadian Calgary.

Tarek Fatah (n. 1949) – fondatorul Congresului Musulman Canadian, a informat Biroul Permanent al Senatului și Camerei Comunelor pe probleme de Securitate și Apărare Națională, că ISIS a luat în vizor anumite părți din comunitatea musulmană canadiană.

Cabinetul Stephen Harper (2006–2015) a adoptat gradual legi și măsuri tot mai dure împotriva terorismului. În același timp, s-au respectat drepturile religioase ale comunității musulmane din Canada. Imagine de la inaugurarea Moscheei Baitan Nur din Calgary (Alberta), cea mai mare din Canada, în prezența prim-ministrului Stephen Harper și a califului Mirza Masroor Ahmad, 5 iulie 2008.

În 2015, John Baird, ministrul de externe canadian (2011–2015), a semnalat cazurile „lupilor singuratici", teroriști islamiști care se auto-radicalizează, fiind greu de depistat de autorități.

© Getty Images

Gill Rosenberg, canadiancă de origine evreiască, prima femeie care s-a alăturat armatei kurde în războiul împotriva ISIS, în timpul conferinței de presă susținută la Ierusalim, 14 iulie 2015.

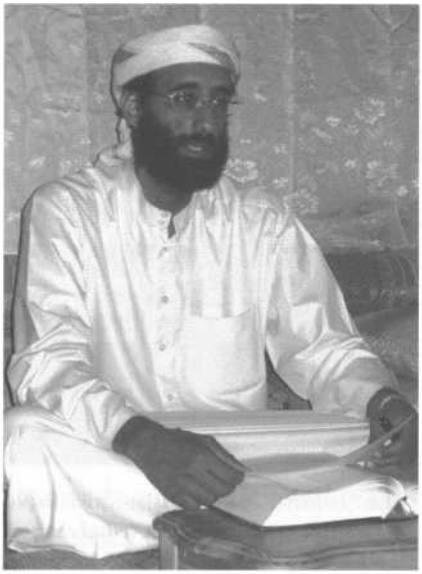

Anwar al-Awlaki (1971–2011) – propagandist al Statului Islamic, autorul unui apel la arme, care a inspirat numeroși simpatizanți ai islamului radical să comită atentate în statele din vestul Europei și din America de Nord, inclusiv în Canada.

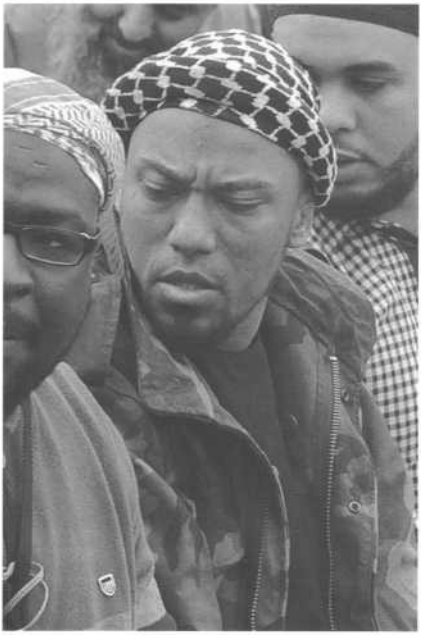

Denis Mamadou Cuspert alias Deso Dog, un rapper german, s-a radicalizat și s-a alăturat trupelor ISIS, sub numele Abu Talha al-Almani. În imagine, apare printre prietenii săi salafiști, la Bonn, 5 mai 2012.

© Getty Images

La 7 ianuarie 2015, doi islamiști afiliați unei organizații teroriste yemenite, frații Kouachi, au atacat sediul revistei satirice *Charlie Hebdo*, ucigând cu sânge rece 11 persoane. După incident, în statele occidentale s-au desfășurat numeroase demonstrații împotriva terorismului. Imagine de la marșul organizat în semn de protest la Strasbourg, 11 ianuarie 2015.

© Getty Image

Într-o serie de trei atentate cu bombă, în Belgia, militanții ISIS au ucis 32 de oameni. La aeroportul Zaventem, două femei care au supraviețuit deflagrației se află în stare de șoc, 22 martie 2016.

Strategice în Combaterea Terorismului, din cadrul Departamentului de Stat, intră în contact cu ei. Uneori chiar încep discuţii aprinse cu ei, deşi se pare că cea mai eficientă metodă prin care pot să-i izoleze este să-i ia în derâdere.

PRCC este foarte atentă în alegerea cuvintelor folosite. Îi încurajează pe cei care lucrează la programele de deradicalizare să discute despre extremist fără a face referiri la religia musulmană. Etichetarea musulmanilor drept „ceilalţi" ar genera probabil şi mai mulţi radicali. Unii lideri musulmani cred însă că tinerii musulmani sunt supuşi la atâta presiune şi se lovesc de atât de multe suspiciuni, încât le este frică să vorbească de presiunile la care simt supuşi, de teama de a nu fi etichetaţi.

Ministerul pentru Siguranţa Publică a creat şi un site web numit Dialog Extrem, al cărui scop este să-i descurajeze pe tinerii care se întorc spre radicalism. A pus şi bazele Comunităţii de Discuţii Interculturale pe Probleme de Securitate, care-i reuneşte pe acei lideri de comunitate care au o experienţă vastă în problematici sociale şi culturale. Comunitatea a fost creată în 2005, ca una dintre reacţiile guvernului federal la atacurile din 11 septembrie 20001, cu scopul de a angrena guvernul şi comunităţile într-o serie de dezbateri pe termen lung. Întâlnirile au loc de trei ori pe an. Acelaşi departament guvernamental a iniţiat şi proiectul Kanishka, prin care sunt finanţate mai mult de treizeci de studii academice axate pe îmbunătăţirea înţelegerii terorismului în contextul canadian. Cercetătorii urmăresc modul în care terorismul se schimbă de-a lungul timpului, căutând în acelaşi timp să identifice noi strategii de combatere a lui. Proiectul Kanishka a finanţat, printre altele, Centrul de Resurse Canadiene pentru Victimele Infracţionalităţii, care încearcă să găsească metode de ajutorare a victimelor terorismului. Centrul a creat site-ul web www.Terrorvictim

Response.ca.19

Daniel Gallant, fost filonazist care a făcut parte din „capetele rase”[44], înainte să-şi schimbe complet viaţa în 2002, după ce a fost închis pentru atacarea cu un topor a unui activist pentru drepturile Primelor Naţiuni, spune că multe dintre legile şi programele guvernamentale sunt create cu scopul precis de a-i determina pe tinerii extremişti să se predea. Gallant, care acum conduce un program de consiliere conceput pentru a ajuta la de programarea elementelor radicale în Columbia Britanică, crede că guvernul nu ar trebui să-şi direcţioneze programele exclusiv spre cei care simt atraşi de Islamul radicalist. „Ceea ce facem noi este să-i punem pe toţi într-o oală sub presiune. Este ca şi cum guvernul nostru ar zice: «Hai să-i aducem până în punctul de fierbere, apoi îi scoatem şi îi înşfăcăm». Numai că, dacă îi atacăm în forţă, nu facem altceva decât să-i întărâtăm şi ei se vor adânci şi mai mult în extremism”.

Alţi critici ai sistemului spun că acesta este proiectat pentru a-i incrimina pe recruţii ISIS, şi nu pentru a-i ajuta. Dar situaţia din Canada este destul de confuză, în contextul în care mare parte din legislaţie şi din agenda de lucru a guvernului Harper este complet depăşită de situaţie. În timpul campaniei din 2015, liberalii lui Justin Trudeau s-au abţinut de la orice comentarii legate de radicalismul islamic şi recrutările ISIS din Canada. Ei au ocazia să vadă ce a funcţionat şi ce nu până acum în Europa şi pot dezvolta programe menite să-i apere pe canadieni, reparând totodată o parte din daunele cauzate de propaganda islamică radicală.20

Capitolul 10

---

44 La începutul anilor 1980, în Marea Britanie a apărut o subcultură a tinerilor - Skinheads (tineri cu „capetele rase”), având o atitudine provocatoare şi de intimidare. Fenomenul în sine a fost exportat în restul Europei, în SUA şi Extremul Orient (n. red.).

Nu există nicio lege care să oprească asta?

Ca urmare a evenimentelor din 11 septembrie 2001, din SUA, o serie întreagă de legi împotriva terorismului au început să treacă prin Parlamentul canadian. Din iunie 2015, autorităţile canadiene au dreptul de a reţine paşapoartele celor suspectaţi că ar fi extremişti jihadişti şi să le revoce cetăţenia canadiană celor care au dublă cetăţenie şi au deja o condamnare pentru terorism, trădare sau ameninţare cu arma a soldaţilor canadieni. (După schimbarea guvernului, în noiembrie 2015, este posibil însă ca aceste legi să fie abrogate sau îmblânzite.) Canada a urmat exemplul Australiei, unde guvernul a adoptat o serie de legi aspre după ce jurnalişti aflaţi la pândă pe internet au descoperit fotografii ale unui cetăţean australian care ţinea în mâini capetele tăiate ale unor soldaţi sirieni.

Pe de altă parte, în Noua Zeelandă nu există o asemenea lege prin care să poată fi revocată cetăţenia unei persoane. Primul-ministru John Key a declarat pentru *New Zealand Herald*: „Bineînţeles că nu ne reprezintă [legile aspre], dar nu putem împiedica Australia să facă orice vrea. Tot ce putem face este să reflectăm dacă este corect să lăsăm un cetăţean neozeelandez fără cetăţenie şi cred că am arătat prin poziţia pe care am adoptat-o că nu suntem de acord cu aşa ceva” 1.

În timpul campaniei pentru alegerile federale din 2015, prim-ministrul de la vremea respectivă, Stephen Harper, a promis legi mai dure împotriva a ceea ce el numea „turism jihadist”, spunând că guvernul, dacă avea să fie reales, urma să interzică – pentru majoritatea canadienilor – asemenea călătorii către destinaţii unde luptă grupări teroriste precum ISIS. De asemenea, promitea că şi mai multe fonduri aveau să fie alocate serviciilor secrete şi că agenţii de frontieră aveau să înceapă colectarea de informaţii biometrice – amprente,

scanarea retinei, amprente vocale – de la toţi cei care intrau în ţară, în plus faţă de controlul de rutină la care este supusă în mod obişnuit orice persoană care vine în Canada pe bază de viză. „O să ne asigurăm că oamenii sunt cine spun că sunt. Îţi poţi schimba numele, poţi falsifica documentele, dar nu îţi poţi modifica amprentele”, susţinea Harper. Anunţul a fost primit cu oarecare scepticism. Christianne Boudreau, al cărei fiu, Damian Clairmont, a fost ucis în timp ce lupta în Siria, a remarcat că guvernul nu a fost în stare să-i oprească fiul când a părăsit Canada pentru a se alătura unui grup de insurgenţi din Siria afiliaţi la al-Qaida.

„Oricine poate să-şi rezerve un bilet de avion către orice colţ al lumii şi, dacă vrea neapărat să plece, atunci poate zbura mai întâi într-o ţară din Europa, iar de acolo către orice altă destinaţie. Nu este decât praf în ochii oamenilor. Nu e deloc realist” 2, spunea ea.

Guvernul înfiinţase deja un Grup pentru Gestionarea Cazurilor de Călătorie cu Risc Ridicat. Poliţiştii din întreaga ţară le iau urma celor care dau semne că ar fi pe punctul de a se alătura unor grupări teroriste. Michael Zehaf-Bibeau, care a atacat Dealul Parlamentului, şi Martin Couture-Rouleau, cel care a călcat în mod intenţionat cu maşina doi soldaţi canadieni în Saint-Jean-sur-Richelieu, Québec, au fost reperaţi de forţele de intervenţie, iar planurile lor de plecare din Canada le-au fost zădărnicite. În schimb, aceştia au atacat aici. De asemenea, grupul efectuează şi „intervenţii direcţionate timpuriu” către cei care nu au trecut încă pragul spre extremismul violent.

În Canada se află un Centru Integrat de Evaluare a Terorismului, creat în 2004, pentru „a centraliza şi facilita integrarea informaţiilor în evaluări cât mai complete ale posibilelor ameninţări faţă de Canada, canadieni şi interesele Canadei la nivel naţional şi internaţional”.

Facilitează, de asemenea, comunicarea informaţiilor între agenţiile federale. Agenţii de securitate canadieni au fost întotdeauna zgârciţi cu împărtăşirea informaţiilor deţinute, ceea ce le-a atras şi acuze în contextul plasării unei bombe la bordul zborului Air India din 1985, care a ucis 329 de oameni. După ce peste 100 de milioane de dolari au fost cheltuiţi pe procese inutile, guvernul canadian i-a cerut lui John Major, fost judecător al Curţii Supreme a Canadei, să ancheteze dezastrul. Raportul său din 2010 a descris o „serie de erori în lanţ", generate de rivalităţile existente între agenţii. Să sperăm că nu va mai fi nevoie de încă un masacru pentru a vedea dacă agenţii secreţi canadieni discută între ei sau nu.3

Guvernul canadian, împreună cu aliaţii săi, a încercat să contracareze valul de recrutări ale ISIS şi ale celorlalte grupări jihadiste prin legi antiterorism care le conferă agenţilor de securitate dreptul de a invada vieţile private şi on-line ale tuturor cetăţenilor canadieni. Guvernul prim-ministrului Harper, în cei nouă ani de guvernare (2006 – 2015), a urmat linia trasată de predecesorii liberali, prin adoptarea de legi antiterorism a căror asprime a crescut tot mai mult cu fiecare atac îndreptat împotriva lumii occidentale. Majoritatea acestor legi au fost create pentru a-i ajuta pe poliţişti şi pe agenţii de securitate să le ia urma celor suspectaţi de terorism şi să-i poată reţine, uneori chiar şi pentru perioade lungi de timp, fără proces. Unele dintre legile adoptate după 11 septembrie 2001 au creat un nou context, în care procurorii au primit dreptul de a prezenta dovezile în audieri cu uşile închise şi de a secretiza documentele cu potenţială importanţă pentru securitatea naţională. Ideea de securitate naţională a autorităţilor din Ottawa poate fi deconcertantă uneori. De exemplu, în 2015, avocaţii federali au solicitat ca dovezile prezentate într-un proces privind un contract de angajare să fie sigilate în baza legilor antiterorism ale ţării, chiar

dacă informaţiile de la dosar nu erau altceva decât o colecţie de bârfe despre familia prim-ministrului.4

Proiectul de lege C-51 includea prevederi prin care se scotea în afara legii „propaganda teroristă”, după cum a fost numită de autorii proiectului de lege. Judecătorii au primit dreptul de a şterge astfel de mesaje propagandistice de pe internet, deşi nici până în ziua de astăzi nu este foarte clar cum ar putea poliţia să pună o astfel de decizie în practică. Legile canadiene consideră inclusiv susţinerea teroriştilor ca fiind o crimă, cu posibilitatea de a extinde mâna legii pentru a cuprinde pe oricine face parte din sistemul de propagandă ISIS. Criticii proiectului de lege susţin că textul ar fi trebuit să cuprindă infracţiunile care au legătură cu propaganda teroristă în legile deja existente, care interzic discursul periculos. În acest fel, după cum precizează Craig Forcese, profesor de drept la Universitatea din Ottawa, oamenii ar putea fi urmăriţi penal numai pentru cazurile reale de violenţă sau pentru ameninţările proferate, şi nu pentru convingerile proprii. Forcese şi Kent Roach, colegul său de la Facultatea de drept din cadrul Universităţii din Toronto, sunt experţi în legile de securitate din spaţiul canadian, iar temerile lor sunt legate de faptul că legea este mult prea generală.5

Aceeaşi lege le permite vameşilor să confişte „propaganda teroristă”, împreună cu materialele obscene obişnuite şi literatura bigotă pe care o aveau deja în vedere. Dar, repetăm, cum opresc vameşii mesajele de pe Twitter sau alte materiale on-line ce promovează ISIS şi-i vrăjesc pe oameni, convingându-i să se alăture grupării? încă o dată, legea acoperă o zonă foarte largă, dar nu se ocupă cu adevărat de problemă. Este foarte posibil ca eşecul înregistrat în confruntarea cu ISIS în mediul virtual să se datoreze faptului că guvernele, mai ales dacă este vorba de o guvernare în sistem dualist, cum este cea din Canada, dispun de foarte puţine resurse când vine vorba

de a acţiona pe internet. De asemenea, această lege copiază Franţa sau celelalte state occidentale, unde este ilegală promovarea sau glorificarea terorismului. Cum poate fi însă definit acest lucru? Care este diferenţa dintre a fi de acord, în mod paşnic, cu ceea ce face ISIS şi lăudarea acţiunilor respectivei grupări? Dar poate suprimarea dreptului la exprimare liberă să fie justificată atât de categoric prin Carta canadiană a drepturilor şi libertăţilor, ce permite limitarea dreptului la exprimare, atunci când prevederile legii sunt justificabile şi proporţionale cu problema ridicată?

O asemenea lege nu ar rezista unui proces în SUA. Ar fi imediat invocat Primul Amendament al Constituţiei SUA, care nu oferă nicio portiţă de scăpare pentru discursurile a căror cenzură se pretinde a fi justificată. În schimb, SUA se bazează pe reţelele de socializare pentru a face poliţie pe internet (cu ajutorul agenţilor de securitate care monitorizează mediul virtual) şi poartă propriul război cu propagandiştii ISIS, pe care-i atacă inclusiv în viaţa reală, cu ajutorul dronelor. Pe parcursul anului 2015, americanii au localizat mai mulţi propagandişti importanţi ai ISIS, pe care i-au ucis printr-o simplă apăsare de buton pe telecomandă. În vara lui 2015, Marea Britanie a folosit o dronă pentru a-i ucide pe doi dintre cetăţenii săi ce luptau în Siria pentru ISIS.6 Iar în noiembrie 2015, ţinta americanilor a fost Jihad ţohnny, călăul ISIS care a şocat cu filmuleţele sale în care era înfăţişat decapitând jurnalişti şi voluntari.

Apariţia presei tipografice a schimbat războiul. La scurt timp după ce literele mobile au fost montate la un teasc şi a apărut astfel prima tiparniţă de producţie în masă, oamenii au început să se folosească de cuvântul tipărit pentru a-şi discredita inamicii. La fel şi guvernele. Era de aşteptat ca această strategie să devină o parte importantă din război, deşi, în contextul în care hârtia era

scumpă, mulţi nu ştiau să citească şi distribuţia se făcea cu dificultate, doar o mică parte din propagandă îşi atingea iniţial scopul. În cel mai bun caz, cuvântul tipărit ajuta la ridicarea moralului trupelor şi la atragerea de noi recruţi. Propaganda internă care incita la revoltă era considerată trădare, iar în Anglia, începând cu 1605, atacurile la persoană erau pedepsite de lege sub titlul de calomnie.7 La momentul Revoluţiei Franceze, hârtia se ieftinise şi majoritatea oamenilor ştiau deja să citească. Regimul din Franţa, nerăbdător să răspândească revoluţia, a tipărit tone de materiale propagandiste în primele luni de la căderea monarhiei, în încercarea de a ademeni clasa muncitoare din restul Europei să i se alăture. Tiparniţele s-au oprit când guvernele marilor puteri ale Europei au început să se plângă.

Dar oare aveau ele dreptate? Există o asemenea regulă nescrisă sau lege internaţională împotriva guvernelor care se atacă între ele prin cuvinte? Se pare că da. Cercetătorii au întors această chestiune pe toate părţile încă de la sfârşitul Primului Război Mondial, când britanicii au folosit propaganda ştiinţifică împotriva Germaniei, cu efecte devastatoare asupra moralului civililor, dar şi pentru a întări impresia că SUA nu avea să susţină vreodată regimul Kaizerului.8

Aceste legi se regăsesc şi în tratate, deşi o listă cu acorduri care include şi clauze anti-propagandă pare o glumă proastă. Ţările afectate de revoluţiile de la 1848 au căzut de acord să oprească atacurile propagandistice dintre naţiuni. Cu cinci ani înainte de izbucnirea Primului Război Mondial, naţiunile care au fost responsabile pentru declanşarea acestuia, Serbia şi Austria, au căzut de acord să renunţe la folosirea propagandei una împotriva celeilalte, numai că Serbia şi-a încălcat promisiunea. În ultimatumul înaintat de austrieci sârbilor, în vara anului 1914, după asasinarea moştenitorului la tronul Austriei,

arhiducele Franz Ferdinand, de către terorişti sponsorizaţi de sârbi, aceştia din urmă erau somaţi să pună capăt războiului de propagandă pe care îl duceau. Încă o dată, Serbia a fost de acord, numai că guvernul său, care în momentul izbucnirii crizei se afla în plină campanie electorală, împinsese deja lucrurile atât de departe, prin încurajarea propagandei care celebra asasinarea moştenitorului tronului Austriei, încât o soluţie paşnică la conflictul austro-sârb devenise destul de improbabilă. Serbia a respins şi alte cereri ale austriecilor, astfel încât Viena i-a declarat război.

Primul tratat semnat de Uniunea Sovietică cu SUA în timpul Marii Crize promitea că nicio parte nu avea să creeze sau să distribuie mesaje de propagandă împotriva celeilalte părţi. Şi chiar se pare că ambele tabere au încercat să-şi respecte cuvântul dat. Germania nazistă a făcut şi ea astfel de promisiuni solemne faţă de vecinii săi, în anii dinainte de a porni invazia împotriva lor. Naziştii s-au folosit totuşi de partidele fasciste de la nivel local pentru a-şi face auzit mesajul.

Astăzi, propaganda care incită la crimă este considerată crimă de război – sau cel puţin aşa se pare. În mod cert, este ilegal atât să planifici, cât şi să comiţi un genocid. Legea internaţională, aplicată de tribunalele care judecă crimele de război, ar trebui să îi pedepsească pe cei care se fac răspunzători de astfel de discursuri, texte sau materiale video, care-i incită pe alţii la înfăptuirea de crime. Acest concept juridic a fost însă aplicat destul de rar după cel de-al Doilea Război Mondial. În multe dintre cazuri a fost vorba, după cum au argumentat naziştii după război, de dreptatea învingătorilor, în contextul în care regimurile existente nu şi-au predat propriii oamenii pentru a fi judecaţi pentru crime de război. Tribunalele care judecă crime de război cer dovezi mult mai solide care să ateste că propaganda a condus la crimă decât erau

nevoiţi să aducă procurorii în timpul proceselor de la Nürnberg.

Julius Streicher a fost unul dintre cei mai aprigi incitatori la ură împotriva evreilor din cel de-al Treilea Reich. Propaganda făcută de Streicher instiga la ură şi violenţă împotriva evreilor. Spre deosebire de ceilalţi criminali de război aflaţi pe banca acuzaţilor la Nürnberg, procurorii nu au putut stabili o legătură clară între Streicher şi oricare dintre planurile de război. Şi acesta nu a fost găsit vinovat de implicare într-un război agresiv, acuză care s-a dovedit fatală pentru naziştii seniori, generală de top ai armatei germane sau pentru liderii militari japonezi. Până şi Hitler îl considera pe Streicher mult prea nebun pentru a-i permite accesul la adevărata putere. Încă din 1922, aproape de la începutul mişcării naziste, acesta a fondat săptămânalul *Der Stürmer*, care a devenit principalul organ de propagandă antisemită nazistă. Ceea ce ar fi trebuit să fie cel mult o publicaţie marginală a căpătat o importanţă sinistră din momentul în care naziştii au devenit actori politici importanţi în primii ani ai Marii Crize, dar, imediat ce Joseph Goebbels a preluat controlul asupra principalelor publicaţii din Germania, nu a mai fost atât de populară, deşi încă avea cititori printre cei mai înverşunaţi dintre nazişti.

De asemenea, Streicher nu a putut fi legat în mod direct nici de Holocaust. Nu a condus niciodată niciun lagăr de concentrare şi nu a existat vreo dovadă, că ar fi vizitat vreodată unul. Tribunalul Militar Internaţional l-a condamnat pentru contribuţia la crearea mediului social şi politic care a generat Holocaustul. Luând act de reputaţia lui Streicher, numit „instigatorul numărul 1 împotriva evreilor”, tribunalul a decis că discursurile şi textele acestuia „au infectat minţile germanilor cu virusul antisemitismului şi i-au instigat pe germani la persecutarea activă a evreilor”. Discuţii despre distrugerea

evreilor au apărut *in Der Sturmer* în 1938, într-un moment în care evreii erau într-adevăr supuşi la persecuţii brutale în Germania nazistă, dar încă nu erau ucişi în masă. Propaganda sa a fost „otravă administrată de Streicher în minţile miilor de nemţi, pe care i-a făcut să adopte politica naţional-socialiştilor de persecutare şi exterminare a evreilor”.

Ceea ce l-a trimis pe Streicher la spânzurătoare a fost faptul că acesta era conştient că „propaganda morţii” practicată de el a constituit o inspiraţie pentru criminalii pe care încerca să-i stârnească. Naziştii de la putere l-au informat pe Streicher de Soluţia Finală, context în care o persoană cu simţul moralităţii ar fi pus probabil capăt campaniei urii, însă, dimpotrivă, Streicher s-a simţit inspirat de Holocaust ca să-şi intensifice mesajul propagandistic. Prin acest act, el s-a dovedit vinovat de *mens rea* (intenţie criminală), necesară pentru a se da verdictul de vinovăţie la acuzaţiile de instigare la crime împotriva umanităţii. În cazul celorlalţi numeroşi propagandişti nazişti şi scriitoraşi care activau prin presă nu au mai existat pedepse serioase, deoarece, spre deosebire de Streicher, aceştia nu avuseseră nici cea mai mică idee cât de bine funcţiona propaganda.9

Julius Streicher a fost văzut ca personajul ciudat din rândul marilor criminali de război. Atât tribunalul, cât şi colegii săi de pe banca acuzaţilor îl considerau un huligan. Mic, urât, chel şi cu un miros urât, Streicher era un om fără maniere sau abilităţi sociale. La procesul din Nürnberg părea destul de nebun. Nu era unul dintre lideri şi nici nu fusese vreodată. Pe la mijlocul războiului, Hitler şi acoliţii săi erau siguri că Streicher îşi pierduse minţile. În 1940 fusese exclus din postul său de la partid, din Franconia, după ce fusese prins că făcea evaziune fiscală.

Paranoia şi alte probleme psihice l-au făcut să-şi dezlănţuie ura împotriva evreilor, iar propaganda sa a

devenit din ce în ce mai înverşunată pe măsură ce războiul avansa. La „Ashcan”, închisoarea specială unde au fost ţinuţi marii criminali de război în lunile dinaintea procesului, ceilalţi prizonieri au refuzat să mănânce alături de Streicher, aşa încât acesta era nevoit să mănânce singur, la o masă mică. Un feldmareşal le-a spus americanilor că Streicher se spăla pe faţă şi pe dinţi cu apa din toaletă. Probabil că prizonierii, care făceau parte din pătura superioară a naziştilor, se săturaseră de criticile lui Streicher la adresa evreilor, care nu mai încetau şi deveneau tot mai obscene şi ridicole pe măsură ce procesul pentru crime de război, ce ţinea deja de luni bune, nu se mai termina. El pretindea că toţi avocaţii care i-au fost propuşi şi toţi judecătorii erau evrei. (Ceea nu era adevărat, nici în cazul avocaţilor, nici în cel al judecătorilor.)

Streicher părea atât de nebun, încât, la recomandarea sovieticilor, au fost aduşi trei psihiatri pentru a-l evalua. Au spus că era ciudat, dar în acelaşi timp suficient de sănătos pentru a înţelege ce se întâmpla la proces. Streicher a fost totuşi deştept într-o privinţă: nu a încetat niciodată să sublinieze că nu exista nicio legătură între scrierile sale şi Holocaust. Nu el plănuise uciderea evreilor europeni sau a celorlalţi minorităţi. Nu luase parte la genocid. Nu vizitase niciodată lagărele. Pretindea că, atunci când făcuse referiri la distrugerea evreilor după 1942, o făcuse la modul metaforic. Iar când aflase că nemţii construiseră o întreagă industrie a crimei, a fost la fel de surprins ca oricare altul.

Categoric, Holocaustul ar fi avut loc şi fără Julius Streicher şi ziarul lui de doi bani. Totuşi, scrierile sale i-au adus moartea.10 Dintre toţi marii criminali de război spânzuraţi la Nürnberg pe 16 octombrie 1946, Streicher a fost singurul care i-a strigat, la final, numele lui Adolf Hitler. La 14.12, Julius Streicher era scos din celula sa şi

dus spre spânzurătoare. Kingsbury Smith, un reporter american, a descris scena:

În timp ce i se scoteau cătuşele, iar mâinile îi erau legate, acest om mic şi urât, care semăna cu un pitic, îmbrăcat într-un costum jerpelit şi o cămaşă albăstruie uzată, închisă până la ultimul nasture, fără cravată (în zilele sale de glorie, era recunoscut pentru hainele stridente), a aruncat o privire la cele trei eşafoade care se ridicau ameninţătoare în faţa sa. Apoi şi-a rotit privirea prin cameră, iar ochii i-au rămas aţintiţi pentru câteva momente asupra micului grup de martori. În acest moment, mâinile îi erau bine legate la spate. Doi gardieni, unul de fiecare parte, l-au dus spre ştreangul numărul 1, la stânga faţă de intrare. A străbătut cei aproape doi metri până la prima treaptă de lemn, dar în mod vizibil congestionat la faţă.

Când gardienii l-au oprit la baza treptelor, pentru identificare, a scos un ţipăt ascuţit: „Heil Hitler!”

Ţipătul acela mi-a dat fiori.

În timp ce ecoul acelui ţipăt se stingea în sală, îmi amintesc că un colonel american care stătea lângă trepte a ordonat scurt:

„Întreabă-l care îi este numele”. Dar atunci când interpretul i-a pus întrebarea, Streicher a strigat: „Ştiţi prea bine numele meu”.11

Unii cercetători cred că legea internaţională întocmită de Adunarea Generală a Naţiunilor Unite imediat după procesele de la Nürnberg a inclus propaganda finanţată de stat printre acţiunile practicate într-un război de agresiune. În 1949, Adunarea Generală a Naţiunilor Unite a adoptat, cu o majoritate covârşitoare, o hotărâre denumită Elementele Esenţiale ale Păcii, prin care se făcea apel la toate naţiunile „să se abţină de la orice acţiuni sau ameninţări, fie ele directe sau indirecte, împotriva sau la adresa libertăţii, independenţei sau integrităţii oricărui

stat, de la instigarea la conflicte civile sau subminarea voinţei poporului în orice stat” 12. În dreptul comun britanic, american şi canadian, „principiul instigării” a fost inclus încă din 1801.13 între timp, acest principiu a fost introdus în majoritatea codurilor penale din Occident. Este curios că, în 2008, cu ocazia modificării codului penal, britanicii au eliminat cuvântul „instigare” din lege.

Procurorii Curţii Internaţionale de Justiţie au încercat să se folosească de cazul lui Streicher ca de un precedent împotriva liderilor sârbi şi ruandezi acuzaţi de crime la adresa umanităţii. N-a fost deloc uşor. Instanţa insistă ca legătura dintre propagandă şi genocid să fie una foarte clară. Curtea a decis că, în cazul liderilor sârbi care au purificat etnic o parte din ţara lor, prin masacrarea sau trimiterea în exil forţat a minorităţilor croate şi musulmane, discursul plin de ură şi chiar propaganda care instiga la genocid nu au constituit o crimă în sensul recunoscut de legea internaţională cutumiară.

Prea multe tentative ale Naţiunilor Unite de a face din propaganda plină de ură o crimă împotriva umanităţii au fost dejucate de către superputeri în timpul Războiului Rece. Curtea Penală

Internaţională pentru Rwanda nu a putut însă ignora propaganda extrem de virulentă dusă de mass-media ruandeză, în special de radioteleviziunea Celor o mie de dealuri sau de radioteleviziunea liberă a Celor o mie de dealuri (RTLM). Acesta era un post de radio care a funcţionat în Rwanda ceva mai mult de un an, de la începutul lunii iulie 1993 până la sfârşitul lui iulie 1994. În acest timp, postul de radio a fost parţial responsabil pentru moartea a sute de mii de oameni. A dus un război de propagandă înverşunat împotriva minorităţii tutsi, împotriva comunităţii hutu moderate şi majorităţii străinilor din zonă. Postul, care era privat, dar primea finanţări de la postul naţional ruandez, Radio Rwanda,

instiga permanent la uciderea în masă a tutsilor. Iar odată început măcelul, a început să transmită pe larg orice informaţie care avea legătură cu genocidul. Martorii la genocid relatau că obiectul cel mai des întâlnit la criminali, pe lângă macete, erau nişte aparate mici de radio reglate pe frecvenţa respectivului post de radio.

Departamentul de Stat al SUA, Reporterii Fără Frontiere şi Ministerul de Informaţii al Ruandei au înregistrat chemarea la violenţă a postului. Noul regim i-a dat pe mâna Curţii Penale Internaţionale pentru Rwanda pe patru dintre directorii postului RTLM. Aceştia au fost judecaţi pentru instigare la genocid, complicitate la genocid, genocid şi crime împotriva umanităţii. Tribunalul a decis că postul de radio i-a „încurajat pe civilii tutsi să iasă din ascunzători şi să se întoarcă la casele lor sau să se îndrepte spre barierele rutiere, unde au fdst urmăriţi după indicaţiile transmise de RTLM şi ucişi. […] Transmisiunile RTLM au exploatat istoria privilegiilor tutsilor şi a dezavantajelor huţilor şi frica de insurecţie armată, mobilizând populaţia, învrăjbind-o şi înrăind-o în principal împotriva grupului etnic al tutsilor” 14. Georges Ruggiu, care a difuzat o mare parte a propagandei anti-tutsi, a fost condamnat la doisprezece ani de închisoare. Hassan Ngeze, acţionar majoritar şi editorul revistei *Kangura*, publicată de postul de radio, a fost condamnat la închisoare pe viaţă. Doi dintre directorii postului, Ferdinand Nahimana şi Jean-Bosco Barayagwiza, au primit aceeaşi sentinţă. La apel, sentinţa le-a fost redusă la treizeci şi şase de ani de închisoare.15

Trimiterea la spânzurătoare a unui singur nazist de rang inferior, nebun, şi încarcerarea câtorva ruandezi nu vor opri însă valurile de propagandă instigatoare la ură din această lume şi nici nu-i intimidează pe adepţii ISIS, care trudesc zi şi noapte să recruteze cât mai multă carne de tun şi să conceapă metode din ce în ce mai perverse prin

care să-şi omoare victimele, pentru a realiza apoi filmuleţele groazei. Propaganda care incită la război şi genocid ar trebui văzută ca un act criminal ce mânjeşte reputaţia unui stat. Însă suntem departe de asta. Posturile naţionale de radio şi televiziune din Orientul Mijlociu difuzează emisiuni antisemite care ar fi putut foarte bine să se inspire din mintea nebună a lui Julius Streicher. Israelul se scaldă şi el în propaganda anti-arabă.

Uneori, actorii care joacă în drama din Orientul Mijlociu pretind că încearcă să ţină în frâu torentul de ură, atât din sfera publică, cât şi din cea privată. Articolul 5 din acordul bilateral dintre Israel şi Liban (Acordul israeliano-libanez privind retragerea trupelor din Liban, 2 ILM 708 (1983)) a fost semnat la 17 mai 1983, după ce Israelul invadase Libanul, în încercarea de a distruge grupul combatant Hezbollah, susţinut de Iran. Acordul includea următoarea clauză: „Odată cu încheierea stării de război şi în contextul prevederilor constituţionale, părţile se vor abţine de la orice fel de propagandă ostilă îndreptată una împotriva celeilalte". Acordul nu a reuşit să menţină pacea prea mult timp, dar cel puţin a constituit un prim pas înainte în acest sens. Nu va putea exista niciodată o pace de lungă durată, reală, între Israel şi vecinii săi, până ce războiul de propagandă nu va înceta.

Clauze anti-propagandă au apărut şi în alte acorduri de pace. De exemplu, articolul 3, paragraful 2, litera f din Acordul de Neagresiune şi Bună Vecinătate dintre Africa de Sud şi Mozambic, semnat pe data de 16 martie 1984, obliga părţile să „elimine şi să interzică instalarea pe teritoriile lor a posturilor de radio, incluzându-le pe cele neoficiale sau clandestine, ce proferează elemente de […] violenţă, terorism sau ameninţare la adresa integrităţii teritoriale sau independenţei politice a celeilalte" 16. În articolul II (10) din tratatul semnat în 1988 de Afghanistan şi Pakistan, ambele ţări au promis „să se abţină de la a

interveni în afacerile externe ale celeilalte părţi contractante” 17.

În 1994, Israel şi Autoritatea Palestiniană au semnat un acord de pace. Articolul XII avea ca scop oprirea războiului de propagandă dintre cele două state şi ar fi trebuit să împiedice orice grup sau individ din cele două teritorii să înceapă un astfel de război. Fiecare parte trebuia să „adopte o atitudine de înţelegere şi toleranţă reciprocă şi, în consecinţă, să se abţină de la provocări lansate celeilalte părţi, inclusiv prin propagandă ostilă, şi, fără a se face vreo derogare de la principiul libertăţii de expresie, va lua măsuri legale pentru a preveni astfel de instigări proferate de orice organizaţie, grup sau individ din jurisdicţia proprie” 18.

Dacă mai are vreo importanţă, Articolul 20 (1) din Pactul internaţional privind drepturile civile şi politice al Naţiunilor Unite interzice în mod expres propaganda de război, în timp ce Articolul 20 (2) interzice discursurile care instigă la ură pe motive rasiale, religioase sau etnice.19 Pactul limitează libertatea de expresie garantată prin acelaşi act la Articolul 19. După cel de-al Doilea Război Mondial, naţiunile membre au lucrat la un fel de cadru legal care să scoată în ilegalitate propaganda ce instigă la violenţă. Din nefericire, politica Războiului Rece le-a stat în cale. Unele ţări, cum ar fi Canada, au adoptat până la urmă propriile legi împotriva discursurilor care instigă la ură şi violenţă împotriva anumitor grupuri, chiar dacă arareori au fost puse în aplicare, iar acuzaţii nu au fost aduse decât atunci când se părea că propaganda îi viza pe locuitorii Canadei. Legea internaţională „Propaganda de război” (inclusă în legea canadiană şi, de altfel, în cea a majorităţii celorlalţi ţări) a fost interpretată în sens foarte restrâns, fiind definită ca „instigare la război”. Propaganda care viza subminarea valorilor celorlalţi naţiuni sau chiar contestarea dreptului acestora

la propria existenţă nu pare să fie acoperită de legea internaţională, mai ales dacă respectiva propagandă este creaţia unor indivizi, şi nu a unor guverne. În decursul lungilor negocieri din timpul elaborării Cartei Internaţionale a Drepturilor Omului, delegatul Braziliei a fost cel mai aproape de ceea ce s-ar numi o argumentaţie pentru introducerea de legi împotriva discursului care instigă la ură. El a şi explicat că prin „discursuri care instigă la ură" se referea la „formularea repetată şi insistentă a unei opinii cu scopul de a crea un climat de ură sau de lipsă de înţelegere între două sau mai multe popoare şi de a le conduce, eventual, chiar la un conflict armat" 20. Ţările occidentale s-au opus însă acestei interpretări.

Până la dezvoltarea internetului, propaganda de tip ISIS nu era văzută ca o problemă care să necesite prea multă atenţie. Nimeni nu a încercat să răspundă la întrebări serioase de genul: Cum ar putea fi aplicată o lege antipropagandă? Cine ar putea veghea la aplicarea ei? Cine ar judeca un astfel de proces, în cazul intentării unuia? Şi, practic vorbind, cum ar putea fi oprită apariţia acestui tip de propagandă? Unele guverne, inclusiv cel canadian, au introdus măsuri antipropagandă în legile antiterorism de după 11 septembrie 2001. Aceste măsuri contraziceau însă drepturile privind libertatea de expresie stipulate în constituţiile democratice, rămânând la latitudinea tribunalelor să decidă dacă ceva ce un anumit grup etnic acuza drept „propagandă" nu încălca cumva drepturile celeilalte părţi la „liberă exprimare". În Canada, cultivarea urii faţă de un grup rasial, etnic sau religios este ilegală, dar până acum singurele procese care au avut loc au vizat instigarea la ură faţă de alţi canadieni, şi nu instigarea la crimă împotriva străinilor. Şi, oricum, astfel de procese sunt rare, având în vedere că demararea lor necesită aprobarea personală a fiecărui ministru de Justiţie

sau procuror general, din fiecare provincie. Şi nimeni nu va pune sub acuzare un adolescent care se entuziasmează la vederea unor oameni închişi în cuşti şi înecaţi.

Iar guvernele occidentale nu sunt nici ele cu adevărat convinse că pot să controleze mediul virtual sau, dacă lucrurile iau o întorsătură foarte urâtă, să-l închidă. Chiar şi în state cu regimuri represive precum China şi Coreea de Nord, cei care doresc cu adevărat tot vor reuşi să vadă ceea ce vor să vadă. Rafal Rohozinski, membru senior al Fundaţiei SecDev din Ottawa, care se vrea un *think tank*[45], operând la confluenţa dintre tehnologie şi schimbare socială, studiază conflictul şi procesul de radicalizare din Siria, Irak, America Latină şi Comunitatea Statelor Independente (formată din bucăţi ale fostei Uniuni Sovietice). Organizaţia primeşte fonduri de la guvernul canadian pentru studierea procesului de radicalizare şi a populaţiei expuse riscului. Rafal Rohozinski este de părere că, dacă s-ar închide internetul, oamenii şi-ar crea propriul internet, aşa cum au făcut-o oamenii de ştiinţă sovietici. Mai mult de două treimi din populaţia lumii are acces la servicii de internet de bandă largă şi în prezent există mai multe telefoane mobile pe glob decât oameni. El a explicat în faţa unei comisii parlamentare:

Din experienţa noastră de peste 14 ani, putem spune că majoritatea statelor care au încercat să restricţioneze accesul la internet au eşuat în mod lamentabil. Invariabil, indivizii vor găsi o metodă prin care să păcălească sistemul. Dacă vor dori să acceseze anumite site-uri, vor găsi o cale de a o face. Dacă nu vor găsi ceea ce caută pe

45 Termen ce caracterizează o organizaţie de persoane specializate sau chiar o singură persoană competentă care oferă, de regulă gratuit, informaţii necesare pentru a crea, înlătura, organiza sau optimiza un anume compartiment funcţional al societăţii, aşa cum ar fi optimizarea structurii militare, economice, politice, culturale la nivel local, regional, statal sau chiar global (n. red.).

paginile disponibile, atunci vor găsi pe *dark web*. De fapt, până acum aproximativ trei ani, multe dintre forumurile folosite pentru coordonarea celulelor jihadiste erau găzduite pe *dark web*, unde există mai multe site-uri care nu pot fi văzute pe internetul public şi care necesită autorizaţie de acces.

Este extrem de dificil să controlezi internetul cu mijloacele tehnice avute la îndemână. […] Dacă, de exemplu, ne adresăm guvernului Federaţiei Ruse şi spunem „Vă rog să faceţi în aşa fel încât site-ul X să nu mai poată fi găzduit de serverele furnizorilor de servicii de internet de pe teritoriul Federaţiei Ruse”, răspunsul ar fi: „Sigur că da, o să facem asta, imediat ce veţi începe să blocaţi aceste cinci site-uri cecene găzduite în ultimii cinci ani în SUA şi pe care v-am tot rugat să le închideţi». Din acest punct de vedere, procesul este foarte dificil.

În acelaşi timp, am ajuns astăzi să utilizăm metode destul de sofisticate în lupta împotriva pornografiei infantile din mediul on-line, prin crearea de organizaţii nonguvernamentale care aprobă accesările pe anumite site-uri. Cu alte cuvinte, aceste organizaţii creează o serie de obstacole pentru utilizatori, cum ar fi limitarea vitezei de internet, care cel puţin îi determină pe vizitatorii întâmplători să renunţe să mai intre pe paginile respective. Pentru mine, acest tip de abordare foarte, foarte blândă este cea mai potrivită, pentru că rezolvă 75% din problemă, reprezentată de cei care ar putea accesa astfel de site-uri accidental, atât timp cât nu există niciun impediment. Însă este adevărat că nu rezolvă problema restului de 25%, care vor continua să acceseze paginile respective, dar aceasta este o altă provocare pe care trebuie să o rezolvăm.

Tot el mai spune că guvernele Canadei şi ale altor state din Vest nu au înţeles exact schimbările aduse de noile canale media:

Sunt cu adevărat surprins, având în vedere importanţa pe care o joacă în prezent mediul virtual în această relaţie dintre cele două lumi, cea on-line şi cea off-line, că nu s-a format încă nicio Comisie Regală care să discute acest subiect în întreaga sa complexitate – şi nu doar cu privire la impactul avut asupra radicalizării sau asupra securităţii naţionale, ci şi cu privire la impactul avut asupra canadienilor şi relaţiilor dintre ei, în calitate de cetăţeni, şi stat sau alte instituţii. După cum văd eu lucrurile, din acest punct ar trebui să pornim înainte de a ne pune întrebarea esenţială dacă, până la urmă, pot fi sau nu stabilite astfel de norme pentru raportarea conţinutului radical publicat on-line.

Guvernele nu pot să adopte pur şi simplu nişte legi dure şi să rezolve cu bâta problemele cauzate de internet. În primul rând, acesta a devenit omniprezent în ziua de astăzi. În al doilea rând, oamenii obţin multe beneficii de pe urma internetului şi devin suspicioşi de fiecare dată când guvernele încearcă să le limiteze ceea ce vor să vadă sau să spună. Internetul i-a transformat pe cititori în scriitori şi editori şi le-a oferit oamenilor o vastă cantitate de informaţii şi opinii la care înainte nu aveau acces decât occidentalii bogaţi din mediul urban. Orice asalt dur asupra acestuia ar eşua, consideră Rohozinski.

Una dintre lecţiile pe care le-am învăţat recent […] este nevoia de înfrânare – de a adopta întotdeauna o atitudine mai conservatoare cu privire la viaţa privată şi de a evita să privim contra-naraţiunea sau lupta împotriva extremismului violent exclusiv din perspectiva siguranţei sau securităţii naţionale.

Marginalizarea populaţiilor deja marginalizate prezintă riscul unei adeziuni mai sistemice şi intransigente la ideologiile violente. Aceasta este o lecţie pe care au învăţat-o liderii comunităţii noastre şi forţele de poliţie din provincia Saskatchewan, de exemplu, şi alţii care au

experimentat alături de comunitate astfel de metode de reducere a violenţei.21

Şi totuşi, valuri de ură încă există. Brian Dickson, preşedintele Curţii Supreme a Canadei, avertiza publicul, prin decizia sa vizând cazul Ernst Ziindel, asupra pericolelor reprezentate de discursurile de instigare la ură:

Ura înseamnă distrugere, iar ura împotriva anumitor grupuri duce la insensibilitate, bigotism şi la distrugerea atât a grupului ţintă, cât şi a valorilor societăţii noastre. În acest sens, ura poate fi considerată o emoţie extremă, care contravine raţiunii; un sentiment care, atunci când este direcţionat împotriva membrilor unui anumit grup, implică faptul că acei oameni trebuie dispreţuiţi, desconsideraţi şi maltrataţi doar pentru că aparţin grupului respectiv.

Ura încă trece liberă graniţele, protejată de incapacitatea guvernelor de a coopera pentru a o putea opri, ajutată de reţelele de socializare şi furnizorii de servicii de internet care nu au la dispoziţie resursele necesare pentru a o bloca şi, uneori, apărată şi de aceia care cred că dreptul la liberă exprimare acoperă şi instigările la genocid şi trafic de sclavi.

Capitolul 11 *Doliul*

Mitul nu neagă faptele, le purifică, le transformă în ceva inocent, le conferă o justificare naturală şi externă, o claritate care nu constituie o explicaţie, ci o afirmaţie, […] anulează complexitatea acţiunilor umane, le conferă simplitatea esenţei, […] creează o lume care, lipsită fiind de profunzime, este lipsită şi de contradicţii, o lume complet deschisă care se complace în ceea ce este evident, stabileşte o claritate binecuvântată: lucrurile par să însemne ceva prin ele însele.

Roland Barthes, revista *Saturday Night*, 18 septembrie 19201

Patricia Earl a aflat din presă despre moartea fiului ei, John Maguire. La 13 decembrie 2014 avuseseră loc

raiduri aeriene ale aliaţilor în Kobani, iar odată cu noul an kurzii şi-au reluat atacul pentru a recuceri oraşul în întregime. Peste 400.000 de oameni au fugit atunci din regiunea Kobani, din calea luptelor. Pe măsură ce iarna înainta, jumătate din populaţia de douăzeci şi două de milioane a Siriei îşi părăsise deja casele şi aproape jumătate din refugiaţi reuşiseră să fugă din ţară. Însă John Maguire nu avea să mai plece niciodată din Siria. S-a spus că ar fi fost ucis alături de un alt luptător ISIS. Ştirile despre moartea lor au fost postate pe Twitter de Abu Şaman, un soldat al organizaţiei din nordul Siriei, preluate de Amarnath Amarasingam şi, în scurt timp, şi de mass-media. La numai câteva săptămâni după ce a fost asaltată de presă în legătură cu filmuleţul în care apăruse fiul ei, reporterii o hărţuiau din nou pentru a-i afla reacţia la aflarea morţii fiului. Earl era nervoasă: „Nimănui nu-i pasă. Chiar nu le pasă. Ei nu l-au cunoscut când era copil. Acesta nu este copilul pe care l-am crescut. Şi nu vreau să mai comentez, da?” 2 Le-a spus reporterilor că vorbise recent cu fiul ei, pe Skype. „I-am spus: «John, câţi oameni trebuie să ucizi? Este greşit. De ce?»

Maguire îi spusese tatălui său vitreg că se află în Siria pentru că „fraţii [săi] erau maltrataţi”.

Earl nu a fost surprinsă de vestea privind moartea lui Maguire: „Într-un fel, m-am cam pregătit pentru acest moment, încă din ziua plecării sale, pentru că mă gândeam că nu pleacă într-un loc bun. Niciodată nu m-a deranjat ce credinţă avea şi nici într-un milion de ani nu m-aş fi gândit că are să-l împingă la asemenea acţiuni. Dacă acesta a fost drumul lui şi atât timp cât nu făcea rău nimănui, e în regulă. Nu a existat nimic îngrijorător în comportamentul lui”.

Unui reporter care a vizitat-o acasă i-a arătat fotografiile de familie: „Nu pare un terorist. Cum poate un copil atât de frumos să treacă de cealaltă parte? Aşa ceva

te depăşeşte”. Totuşi, ea nu-l abandonase. Vorbeau destul de des pe Skype şi ar fi mers inclusiv în Siria la nunta lui cu o fată de nouăsprezece ani pe care o întâlnise când era deja în ISIS, numai că nu a fost posibil.3

Şi totuşi, o simplă postare pe Twitter nu putea fi luată drept o confirmare reală a morţii lui John Maguire. În aprilie 2015, Interpolul a emis o notificare de tip „cod roşu”, un fel de mandat internaţional în vederea arestării lui John Maguire.

Unul dintre cei cu care Maguire călătorise spre Siria, Khadar Khalib, un student de douăzeci şi trei de ani de la Colegiul Algonquin, se regăsea şi el pe lista celor căutaţi.4 PRCC formulase deja acuzaţii de terorism împotriva lui Maguire şi Khalib şi îl pusese sub acuzare şi pe Awso Peshdary, fostul preşedinte al Asociaţiei Studenţilor Musulmani de la Colegiul Algonquin, pentru recrutarea lui Maguire. Poliţia îl acuza pe Peshdary că era vânător de talente pentru ISIS, acţionând în zona capitalei canadiene. În momentul arestării, Peshdary lucra pentru un centru de sănătate comunitar din Ottawa, unde desfăşura un program de *after school* pentru copii. Deşi mai fusese implicat într-o investigaţie de terorism, Peshdary nu avea cazier, astfel încât verificarea standard a cazierului făcută de către angajator nu a dezvăluit nimic suspect.5

Christianne Boudreau este o victimă a Jihadului. Fiul ei, Damian, este mort. Ea se străduieşte să-şi câştige existenţa şi să păstreze unitatea în ceea ce a rămas din familia ei. Dintre toate mamele canadiene care şi-au pierdut fiii în războaiele şi insurecţiile din lumea islamică, Boudreau este cea mai cunoscută de public. Deşi nici nu şi-a ales şi nici nu şi-a dorit acest lucru.

Fiul său, Damian Clairmont, s-a născut în 1992, la Halifax. Cinci ani mai târziu, Boudreau şi fiul ei s-au mutat la Calgary, tatăl copilului rămânând în urmă. Damian era un copil oarecum retras. În şcoală era adesea hărţuit şi nu

părea să fie vreodată fericit. În primul an de liceu, Damian a căzut într-o depresie profundă, refuzând să meargă la şcoală. A devenit temător şi anxios şi refuza să mai iasă din casă. La şaptesprezece ani, a decis că suicidul era cea mai bună alegere pentru a pune capăt suferinţei sale şi a băut antigel.

Nimeni nu se aşteptase să supravieţuiască. Antigelul afectează creierul şi organele vitale. După ce a scăpat, a încercat să îşi găsească un scop în viaţă. În acelaşi timp, psihologul i-a sugerat că, în loc să se întoarcă acasă, ar fi fost mai bine dacă şi-ar fi găsit un apartament unde să se mute. „Ideea era că, dacă s-ar fi întors acasă, risca să sufere din nou de agorafobie şi depresie. Dar nu ar fi trebuit să fiu de acord. În fiecare zi regret că l-am forţat să înfrunte lumea de unul singur”, spunea Boudreau. Damian a putut să-şi închirieze un mic apartament din alocaţia pe care o primea ca persoană cu dizabilităţi.

A început să meargă la o moschee din centrul oraşului Calgary. Mama sa l-a susţinut în decizia de a se converti. Pentru prima dată în viaţă, părea calm şi împăcat cu sine, cel puţin la început. Până când un recrutor jihadist din mediul on-line şi-a dat seama cât era de vulnerabil. Damian îşi petrecea majoritatea timpului în moschee citind şi rugându-se. A început să-şi sâcâie mama şi prietenii cu teorii ale conspiraţiei legate de evenimentele de la 11 septembrie 2001 şi să asculte, pe computer, predici lungi, agresive, ţinute de lideri jihadişti. În răstimpurile când nu îşi mustra mama pentru ceea ce el considera ca fiind maltratarea musulmanilor în Occident, era foarte tăcut. (Boudreau spunea că fiul ei nu vorbea niciodată despre visurile lui, dar poliţia i-a spus mai târziu că visurile au reprezentat un factor motivaţional foarte important pentru cel puţin unul dintre indivizii din cercul de extremişti al lui Damian.)

Boudreau crede că moscheea atrage tot felul de

oameni. Aflându-se în centrul oraşului, reprezintă un punct de atracţie pentru oameni care sunt în trecere prin Calgary, inclusiv extremişti aflaţi în drum spre câmpurile petroliere din apropiere, unde speră să câştige bani pentru a putea traversa apoi oceanul. Poliţia, care încearcă să adune informaţii despre extremiştii din

Alberta, are dificultăţi în a urmări cine vine şi cine pleacă, dar CSIS a reuşit să-l repereze pe Damian şi a început să-l urmărească.6 Totuşi, Damian a făcut parte dintr-un grup de patru sau cinci extremişti care au reuşit până la urmă să îşi croiască drum până în Siria.

„A întâlnit un individ (un recrutor care avea legături cu moscheea din Calgary) pe la începutul lui 2011 şi a plecat în Siria la sfârşitul lui 2012. Când a fost recrutat, Damian încă era apropiat de familie, în special de fratele lui mai mic. ISIS i-a distrus însă această legătură. Era ca un cult. Părinţii nu pot controla cu cine vorbesc copiii lor pe internet. Iar Damian locuia oricum singur. Nu puteam să dau buzna în apartamentul lui şi să încep să scot tot din priză. Făcea parte dintr-un grup în care fiecare îl ajuta pe celălalt să îşi întărească credinţa, iar internetul ajuta şi el la consolidarea acestor convingeri. Recrutorii caută oameni vulnerabili, pătimaşi şi inteligenţi”, a povestit Boudreau.

Boudreau nu a bănuit nicio clipă că fiul ei plănuia să plece în Siria. Damian îi vorbise despre planul lui de a studia limba arabă în Egipt şi de a deveni imam, dar ea nu-l luase în serios. Cu excepţia câtorva excursii în Noua Scoţie, Damian nu călătorise niciodată. Încă încerca să îşi depăşească agorafobia şi anxietatea care altă dată îl ţinuseră închis în casă.

Numai că Damian chiar a plecat. A zburat de la Calgary până la Seat de apoi până la Amsterdam şi Istanbul. Într-un final, şi-a sunat mama, dar a minţit-o spunându-i că se afla în Egipt. Vreo două luni, Boudreau l-

a crezut, până când agenţii CSIS i-au bătut la uşă. Atunci l-a sunat pe Damian, iar acesta a recunoscut că era în Siria şi că lupta sub numele de Mustafa al-Gharib şi Abu Tâlha al-Kanadi, alături de grupul al-Nusra afiliat la al-Qaida. Apoi nu a mai auzit nimic de el timp de mai multe săptămâni. Iar când el o suna în sfârşit, auzea adesea în fundal zgomotul făcut de artilerie şi alte arme.

Damian decidea când vorbeau. Îi trimitea mamei sale un SMS, anunţând-o că era disponibil. Mama lui îşi făcuse un abonament telefonic cu minute internaţionale nelimitate.

Au perioade lungi de timp în care nu li se dă voie să comunice. Odată ajunşi la destinaţie, sunt trimişi în tabere de instrucţie izolate. Acolo trebuie să-şi predea paşapoartele. Sunt persoane care îi supraveghează tot timpul. Urmăresc ceea ce fac şi cu cine vorbesc. Nu îi lasă să doarmă. Apoi, după vreo două luni, pot vorbi cu familiile lor, dar sunt antrenaţi să iniţieze discuţii în contradictoriu şi să deschidă subiecte provocatoare, care să ducă la crearea unor disensiuni cu familiile lor.

La un moment dat chiar a apărut o astfel de discuţie. Mi-a trimis un SMS prin care îmi spunea că e un moment bun ca să vorbim, iar eu l-am sunat în Siria. Ne-am certat îngrozitor şi nu am mai vorbit pentru un timp. Câteva săptămâni mai târziu, m-a contactat pe Facebook. Îmi spunea că nu se simte în largul lui când eu îi spun „Te iubesc” şi „îmi e dor de tine”. Îmi zicea că încerc să îl fac să se simtă vinovat ca să se întoarcă.

A fost ultima dată când Damian a vorbit cu mama sa, iar faptul că discuţia s-a transformat într-o ceartă încă o macină pe aceasta.

Damian a încercat să se folosească de reţelele de socializare pentru a-şi justifica decizia de a lupta pentru al-Nusra. I-a spus lui Steward Bell de la *National Post*:

Grupările al-Qaida există de multă vreme, doar că în

ultimul timp şi-au crescut semnificativ rândurile. Luptele interne sunt insignifiante şi de obicei durează o zi sau două, dacă nu doar câteva ore. De regulă, este vorba de grupuri care elimină alte grupuri implicate în omoruri, violuri, furturi, consum sau trafic de droguri şi adesea chiar colaborează cu regimul, astfel că, aici, puţini se plâng cu adevărat.

Cât despre grupările afiliate la al-Qaida, acestea nu fură, nu violează, nu vând droguri, nu ucid sau răpesc pentru răscumpărare şi aşa mai departe. Sunt cele mai eficiente dintre forţele de luptă de aici şi în multe cazuri ele rezistă în faţa regimului şi a prietenilor acestuia fără niciun alt ajutor, chiar dacă luptele se duc în mai multe locuri deodată, în timp ce mulţi alţii preferă să stea în baze şi să se îmbogăţească săvârşind tot felul de crime şi profitând de banii/ajutoarele primite din străinătate. Nici pe mine şi nici pe prietenii mei nu ne deranjează, astfel că nu mă pot plânge de ei, chiar dacă părerile noastre diferă în multe cazuri. Mă aflu aici deoarece cred într-o cauză.

În 2014, Damian a fost capturat lângă Alep de Armata Siriană Liberă şi executat la scurt timp. Al-Nusra a distribuit un e-mail şi a făcut un anunţ pe reţelele de socializare, menţionând că atât Clairmont, cât şi ceilalţi care au murit împreună cu el trebuie să fie comemoraţi ca martiri.

Boudreau a ales să-şi comemoreze fiul prin lupta pe care o duce pentru a-i ajuta pe tinerii ca el. Are o slujbă de contabil cu normă redusă şi îşi petrece între cincizeci şi şaizeci de ore săptămânal ca voluntar în grupurile care luptă împotriva radicalizării. A fost în Europa, SUA şi pe întregul teritoriu al Canadei, însă în vara anului 2015 era supărată, frustrată şi în acelaşi timp îngrijorată că nu avea să mai poată face acest lucru pentru mult timp. O măcina mai ales faptul că guvernul canadian pune accentul pe investigaţii şi arestări în loc de prevenţie. Faptul că nişte

agenţi au fost plătiţi să-l urmărească pe Damian nu l-a împiedicat pe acesta să plece în Siria. Boudreau spune:

În Europa, familiile încep să caute ajutor şi să-l obţină de la guverne şi grupuri de sprijin. În America de Nord, este mai mult un joc de-a cui e vina, iar cei blamaţi sunt cel mai adesea părinţii.

Adevărul este că noi [părinţii şi alţi voluntari] trebuie să facem totul. Sunt persoane în PRCC care încearcă să sprijine familiile. Sunt persoane care îşi dau seama că închisoarea nu este cea mai bună metodă de a rezolva această problemă.

Dar nu aceasta este politica oficială. Nu primim niciun ajutor de la guvern. Toţi suntem voluntari. Nu am nicio finanţare. Costurile suplimentare aproape m-au băgat în faliment. Sunt contabilă cu jumătate de normă, dar am primit un ultimatum de la angajatorul meu să nu-mi mai iau liber pentru cealaltă activitate. Veniturile mele abia îmi ajung pentru ipotecă.

Avem nevoie de investiţii mult mai mari pentru intervenţii. Când „Extreme Dialogue” [o organizaţie ce se folosea de un site web pentru a combate recrutarea jihadistă] a rămas fără bani, guvernul a refuzat să-i dea fonduri. Banii se duc la CSIS şi pe implementarea de noi legi antitero, în timp ce pe prevenţii nu se cheltuieşte nimic. Ei cred că soluţia este închisoarea. Dar la un moment dat tot vor ieşi din închisoare. Nu realizează oare guvernul ce bombe cu ceas creează prin aruncarea acestor oameni în închisoare? Sunt interesaţi doar de sloganele lor politice, însă în astfel de situaţii nu mai este loc de politică.

Stresul a dus la certuri cu actualul ei partener de viaţă. „Este greu când ai o familie compusă din doi adulţi şi copii proveniţi din relaţii anterioare. Activitatea mea pune o presiune de nesuportat asupra familiei. I-am făcut faţă numai datorită sprijinului de care am avut parte”. Dar după aproape doi ani de campanii, cercetare şi interviuri,

era lefteră, maşina avea nevoie de reparaţii de sute de dolari şi ei îi era teamă că partenerul de viaţă nu avea să mai suporte mult timp această situaţie.

Totuşi, mai spune ea, alte familii nu au reuşit să facă faţă problemelor atât de bine.

Partea cea mai proastă este că restul societăţii nu vede reacţia în lanţ. Părinţii aflaţi în această situaţie încep să consume droguri şi alcool. Unii dintre ei ajung să trăiască pe străzi. Unii dintre copii, fraţii celor care s-au alăturat ISIS, ajung să fure din magazine sau să facă cine ştie ce alte lucruri. Iar aceste familii nu au parte de niciun ajutor.

Sunt dimineţi în care mă trezesc cu imaginea lui în minte.

Mă gândesc la el şi la felul în care a murit.7

Ahmed Hârşi, al cărui fiu a fost ucis în Siria, declara că nu avusese nicio idee că acesta plecase spre Orientul Mijlociu, într-un interviu pentru The National de la CBC, Hârşi a spus: „Fiule, ei îţi spală creierul. Ce e în Siria? Nu ştiu. Nu am fost niciodată acolo. L-a chemat pe fratele lui, pe Liban, şi i-a spus: «Uite ce e, eu şi cu ăştia trei, verii mei, plecăm în Siria. Pa, pa. Pa, mamă, pa, tată. Papa» „8.

Toţi patru au murit în lupte.

Nu va exista niciodată o paradă pentru veteranii de război ISIS sau cel puţin nu în Vest. Nici vreun monument ridicat în memoria lor. Şi nu vor fi create nici legende în jurul lor, cum sunt cele care au apărut în ultima vreme despre veteranii Războiului Civil Spaniol (după ce au fost ignoraţi decenii de-a rândul). Dar ei vor continua să fie consideraţi martirii ideologiei religioase şi politice a organizaţiei. Aproximativ unul din cinci canadieni plecaţi să lupte în ţări islamice – Siria, Irak, Libia şi Somalia – au murit deja. Aproape toţi ceilalţi rămaşi în viaţă se află încă departe de casă, familiile întrebându-se dacă mai trăiesc sau nu.

Familia unei tinere de douăzeci şi trei de ani pe care CBC News a numit-o Aisha, pentru a proteja identitatea ei şi familiei, spunea că se teme că nu o vor mai vedea vreodată. În vara anului 2014, Aisha, brusc şi fără să spună nimănui nimic, a părăsit Edmonton cu destinaţia Siria, împreună cu una dintre prietenele ei. Înainte de a se alătura ISIS, participase la nişte cursuri on-line despre Coran care, după spusele familiei, au radicalizat-o.

„Toţi eram plecaţi la serviciu, iar când ne-am întors acasă lucrurile ei dispăruseră. Îşi împachetase toate hainele de iarnă, şi-a luat laptopul şi a plecat. A fost lucrul cel mai devastator, cel mai înspăimântător, cel mai şocant din lume”, a povestit sora ei mai mare.

La fel ca Boudreau, familia Aishei îi acuză pe cei din CSIS că au permis copilului lor să plece din Canada, deşi s-ar putea argumenta că o persoană hotărâtă, sprijinită de o reţea a terorii cu buzunare largi, poate oricum să găsească o cale de a părăsi ţara. Agenţii CSIS au vorbit cu familia Aishei înainte ca aceasta să fugă în Siria, dar exclusiv pentru a obţine anumite informaţii, nicidecum pentru a oferi sfaturi utile. Au prevenit totuşi familia că pe contul Aishei de pe Twitter apărea un steag ISIS şi că ea făcea deja parte din reţeaua de răspândire a propagandei ISIS.

„Ne-au spus că interacţiona cu persoane posibil periculoase care o influenţau negativ, dar nu ne-au dat suficiente detalii şi totul era foarte vag. Dacă mi-ar fi arătat e-mailurile între sora mea şi această fată, […] dacă m-ar fi lăsat să ascult înregistrările convorbirilor lor despre planurile de plecare, i-aş fi rupt paşaportul. Nu aş fi lăsat-o nici în ruptul capului să plece dacă aş fi ştiut că vrea să ajungă în cea mai îngrozitoare zonă de război”, a povestit sora ei.

Familia Aishei spune că recrutorul din Edmonton care ţinea cursul on-line despre Coran încă se află în oraş. Sunt furioşi că reţeaua prin care a fost recrutată Aisha, şi

care pare să aibă membri în Alberta şi Québec, este încă, după toate probabilităţile, operaţională. Între timp, familia mai păstrează legătura cu ea prin SMS-uri şi prin intermediul reţelelor de socializare, dar ştiu că pierd bătălia cu ISIS, care nu o va lăsa să plece niciodată.

„Pe măsură ce a trecut timpul, a început să vadă realitatea într-o lumină diferită, iar acum îşi dă seama că acolo nu este aşa cum credea ea că va fi. Moralul ei este la pământ. Când vorbim cu ea, pare tristă şi stresată", a declarat sora ei.9

Capitolul 12

Când soldaţii se întorc acasă y

De aceea, protecţia împotriva tiraniei magistraţilor nu este de ajuns; este nevoie, de asemenea, de protecţie împotriva tiraniei atitudinii şi opiniei dominante.[46]

John Stuart Mill1

Guvernul a fost fericit să vadă voluntari plecând spre Spania. Chiar dacă nu-i voia înapoi, supravieţuitorii s-au întors acasă. Guvernul a încercat să-i prindă pe comuniştii care făceau recrutările, deşi recruţilor le-ar fi fost oricum uşor să plece în Spania şi apoi să se întoarcă acasă. Însă, în loc să-i acuze de ceva pe soldaţii repatriaţi, guvernul a preferat să-i urmărească – uneori chiar şi cincizeci de ani. În timpul Războiului Civil Spaniol, politicienii erau îngrijoraţi că persoanele trecute printr-un război revoluţionar puteau deveni un pericol pentru statul canadian. Doar câţiva veterani spanioli s-au alăturat armatei canadiene în timpul celui de-al Doilea Război Mondial, care a început la patru luni după înăbuşirea ultimelor puncte de rezistenţă ale Republicii Spaniole. Deşi aveau experienţa de luptă de care armata canadiană avea cu disperare nevoie, mulţi veterani – dar nu toţi – identificaţi de PRCC ca „indezirabili".

46 John Stuart Mill, Despre libertate, Editura Humanitas, Bucureşti, 2014 (n. red.).

au fost întorşi din drum la birourile de înrolare. Unii dintre ei, soldaţi chiar foarte buni, au fost excluşi din armată când numele lor a apărut pe lista neagră a poliţiei.2

Viaţa nu va fi uşoară pentru veteranii ISIS. Luptă într-un război murdar, comit crime de război şi îşi ameninţă patria. Dacă organizaţia pierde războiul în Irak şi Siria, cea mai probabilă variantă pentru supravieţuitori este să se împrăştie, fie spre orice ţară dispusă să îi primească, fie spre următoarea zonă de război. Însă, având în vedere că există încă patru state cu probleme unde luptătorii ISIS îşi pot găsi un loc de muncă – Afghanistan, Yemen, Libia şi Somalia – şi că, din câte se pare, vor apărea şi altele, luptătorii ISIS nu vor avea nevoie în viitorul apropiat de un loc unde să se adăpostească. Totuşi, o parte dintre luptătorii străini regretă decizia care i-a condus la ISIS şi vor să se întoarcă acasă. Alţi membri doresc probabil să se întoarcă pentru a aduna recruţi sau pentru a comite noi acte de terorism.

Primul luptător ISIS întors acasă care a comis deja un atentat în Vest a fost Mehdi Nemmouche, cetăţean francez, radicalizat într-o închisoare din Franţa înainte de a călători în Siria, în 2014 a împuşcat trei oameni la Muzeul Evreiesc din Bruxelles. Fraţii care au atacat birourile din Paris ale publicaţiei *Charlie Hebdo* erau şi ei antrenaţi ca luptători jihadişti. Precizia şi eficacitatea atacului lor le-a arătat canadienilor ce pot face nişte ucigaşi pricepuţi şi bine înarmaţi în comparaţie cu un terorist slab echipat şi stângaci ca Michael Zehaf-Bibeau.

În primii ani ai al-Qaida în Irak şi ai ISIS, poliţia nu era foarte îngrijorată în privinţa luptătorilor străini repatriaţi. Aproape toţi mureau în atentate sinucigaşe. Chiar şi acum, rata mortalităţii luptătorilor străini din organizaţie (în special a celor veniţi din ţări occidentale) este incredibil de mare. Totuşi, în ultimii ani ISIS a avut

mai multă grijă de recruţii săi din Vest. A înlocuit cu artilerie reală sinuciderile cu bombă şi şi-a îmbunătăţit antrenamentele, astfel că luptătorii au devenit mai buni la lupta de gherilă dusă din casă în casă. Comandanţii ISIS au devenit mai buni tacticieni.

Acum veteranii organizaţiei dispun de abilităţile de luptă necesare pentru a înfrunta poliţia şi armatele din Occident. Poliţia din Europa susţine că a dejucat mai multe comploturi inspirate de ISIS, iar în mai 2014 Nemmouche a atacat Muzeul Evreiesc din Bruxelles cu o puşcă de asalt. Printre lucrurile lui, poliţia a descoperit o bucată de material textil pe care scria „Statul Islamic din Irak şi Levant”. În 2010, în Stockholm, un veteran ISIS întors acasă s-a sinucis într-o maşină-capcană. În 2007, s-a descoperit că cei numiţi „doctorii terorii”[47] aveau în posesia lor numere de telefon ale conducătorilor Statului Islamic din Irak, predecesorul ISIS.3

În 2012, Europol a publicat un raport privind situaţia şi evoluţia terorismului prin care avertiza că luptătorii repatriaţi „îşi pot folosi antrenamentul, experienţa de luptă, cunoştinţele şi contactele pentru a desfăşura activităţi teroriste în UE”, iar Olanda şi-a crescut nivelul de alertă privind posibilele atacuri teroriste, ca urmare a temerilor legate de posibilitatea întoarcerii luptătorilor străini olandezi din Siria. Ministrul de Interne al Germaniei, Hans-Peter Friedrich, îi numeşte pe soldaţii repatriaţi „bombe cu ceas”, în timp ce şeful serviciului german de informaţii, Hans-Georg Maassen, spunea despre veteranii ISIS că unii musulmani i-ar putea considera eroi sau, „în cel mai rău caz, ei s-ar putea întoarce cu o misiune de luptă clară”.

Poliţia nu este îngrijorată doar din cauza

47 Toate cele opt persoane arestate după atentatele eşuate din Glasgow şi Londra au avut legături cu sistemul de sănătate britanic (n. red.).

terorismului. ISIS a pus la punct o amplă campanie de strângere de fonduri pentru scopuri criminale şi a vândut o mulţime de artefacte furate din cele cinci mii sau chiar mai multe situri arheologice aflate pe teritoriile controlate de organizaţie brokerilor şi distribuitorilor din Turcia sau din Vest. Acest talent de contrabandişti pe care şi l-au cultivat, precum şi contactele criminale pe care le au i-ar putea ajuta să îşi extindă şi mai mult reţeaua de crimă organizată, urmând exemplul talibanilor care produc heroină în Afghanistan şi nordul Pakistanului şi o exportă.4

Însă ţările occidentale nu trebuie să facă faţă numai propriilor tineri care se întorc distruşi din războiul ISIS, ci probabil şi miilor de foşti (şi posibil actuali) adepţi, care ar putea trece graniţa ca refugiaţi. Ceea ce este cu atât mai probabil să se întâmple în momentul în care ISIS va fi înfrântă, iar luptătorii săi vor fi nevoiţi să se împrăştie pe unde pot pentru a scăpa cu viaţă. În timpul uriaşelor valuri de refugiaţi din vara anului 2015, site-urile neofasciste europene au publicat fotografii cu soldaţi ISIS şi cu refugiaţi care păreau să semene cu aceştia. Fie că există sau nu veterani ISIS printre emigranţi, mulţi dintre ei au deja probleme mentale, care cel mai probabil se vor agrava în contextul ostilităţii de care se vor lovi în anumite părţi din Europa. Foarte puţine ţări ştiu cum să trateze cazurile de TSPT (tulburarea de stres posttraumatic) ale propriilor veterani. De obicei, guvernele sunt pur şi simplu incompetente şi dezinteresate când vine vorba de modul în care îi tratează pe civilii care, fără niciun fel de pregătire sau sprijin psihologic, s-au războit atât cu civili, cât şi cu soldaţi, după care au încercat să se integreze în cultura altei ţări. Majoritatea refugiaţilor fug din calea războaielor şi persecuţiilor, dar sunt şi destui care fug din calea războaielor întreţinute de ei înşişi.

Pentru soldaţii occidentali care au luptat în Afghanistan sau Irak a fost foarte greu să se readapteze la

viaţa civilă. Ei se bucură de oarecare sprijin din partea guvernului şi, totodată, de respectul comunităţilor lor. Dar ce se întâmplă cu cei care pleacă peste hotare pentru a lupta pentru cauze precum ISIS sau miliţiile kurde? După ce se întorc, aceştia au de înfruntat ura publică, sunt supravegheaţi de agenţiile de securitate, iar oportunităţile de a face o carieră sunt foarte mici. Supravieţuitorii războiului ISIS care se întorc acasă, în Occident, chiar dacă resping versiunea rigidă a Islamului şi violenţa promovate de ISIS, sunt tot un fel de bombe care stau să explodeze.

Rafal Rohozinski declara:

Luptătorii străini constituie o provocare pentru noi, având în vedere faptul că se pune problema dacă nu cumva persoanele care comit astfel de acte de violenţă şi crime în afara Canadei ar trebui să fie deposedate de privilegiul de a deţine cetăţenia canadiană. În era globalizării, în care internetul oferă acces nonstop la informaţie, atât tentaţia, cât şi posibilitatea pentru tinerii canadieni de a acţiona impulsiv şi de a alege să susţină anumite cauze globale este foarte mică. Câteva sute dintre ei au ales totuşi să lupte pentru cauze străine şi în războaie străine, printre care şi o tânără canadiancă de origine israeliană care luptă în prezent pentru forţele kurde din Siria de Nord.

Pentru mulţi dintre ei, primul contact cu realităţile războiului va aduce cu sine şi deziluzia. Mulţi vor dori să se întoarcă acasă. Mulţi vor suferi însă de acelaşi stres şi de tulburările care-i afectează pe soldaţii noştri din forţele armate. Aceşti oameni au nevoie de ajutorul şi atenţia noastră. Numai prin crearea unui mediu propice care să ajute la reintegrarea lor în societatea canadiană vom avea şansa să-i recuperăm pe o parte din aceşti tineri, dar şi să transmitem un puternic semnal, care să acţioneze în acelaşi timp şi ca un mecanism de atac, ce ar putea împiedica alte persoane să aleagă aceeaşi cale spre

violenţă.

În acelaşi timp, el îi vede pe repatriaţi şi ca pe nişte posibile ajutoare valoroase în lupta împotriva recrutorilor ISIS.

Un tânăr încarcerat în Marea Britanie a fost de acord să realizeze un film prin care să comunice lumii experienţele prin care a trecut. Astfel s-a văzut foarte clar unde ar fi putut interveni comunitatea şi sociologii, dacă ar fi fost cât de cât conştienţi ce înseamnă radicalizarea către violenţă şi care sunt semnele.

Însă britanicii închid această portiţă. Guvernul lui David Cameron va aduce acuzaţii de natură penală oricărui luptător care se întoarce acasă din Irak şi Siria.5

Richard Barret, fostul şef al serviciului britanic contraterorismului, nu este de acord cu această politică. El susţine că luptătorii care se căiesc trebuie să fie acceptaţi în Regat şi implicaţi în genul de acţiuni de antipropagandă descrise de Rohozinski şi descusuţi în acelaşi timp pentru informaţiile pe care le deţin despre grupările jihadiste. Cei pe care ISIS i-a deziluzionat sunt cei mai valoroşi, spune el. „Respingem un instrument extrem de valoros, esenţial în lupta noastră împotriva ISIS, atunci când refuzăm să-i primim pe aceşti oameni numai pe baza faptului că au fost acolo, fără a-i întreba de fapt de ce vor să se întoarcă – cea mai importantă întrebare”. 6

În 2014, se credea că unul din cinci cetăţeni britanici care luptau pentru forţele islamiste ISIS erau dezamăgiţi deja de această experienţă şi căutau o cale prin care să se întoarcă acasă. Jurnaliştii au întâlnit mulţi astfel de tineri în zonele de război, printre care şi un luptător nefericit care îl cunoscuse pe John Maguire. Între trei sute şi o mie de foşti luptători ISIS s-au întors în Marea Britanie, dintre care, până în toamna anului 2015, aproximativ şaizeci au denunţat public tacticile organizaţiei.7

Spre deosebire de musulmanii britanici care au

plecat în Afghanistan după 11 septembrie 2001, pentru a lupta alături de talibani, recruţii ISIS sunt tineri şi bine integraţi în societatea britanică, motiv pentru care pot fi mai uşor deradicalizaţi. Mulţi duc vieţi normale, iar câteva sute dintre ei primesc ajutor de la guvern pentru reintegrare.8

De la realegerea sa surprinzătoare din mai 2015, Cameron a promovat legi şi politici care subminează încercările de salvare a recruţilor ISIS. La fel ca şi guvernul condus de Stephen Harper, înainte de a pierde alegerile în toamna lui 2015, Cameron a promulgat legi prin care poliţia şi agenţii de securitate au dreptul de a se adresa tribunalelor pentru a obţine permisiunea de a încălca legea. Organizaţiile care „promovează ura" pot primi „ordine de întrerupere a activităţii extremiste". Cameron a impus şi condiţii suplimentare, mai stricte, pentru posturile de televiziune străine. Părerea lui Cameron despre extremism, exprimată într-unul dintre discursurile sale ţinute în Parlament în 2015, acoperă o arie largă de subiecte, incluzând căsătorii forţate, mutilarea organelor genitale la femei şi persecuţia femeilor în general. „Nu vom mai închide ochii pe motivul fals că avem de a face cu subiecte sensibile din punct de vedere cultural", a declarat prim-ministrul în plenul Camerei Comunelor din Parlamentul britanic.9 Totuşi, Marea Britanie le va permite veteranilor ISIS să se întoarcă, cu condiţia să accepte să treacă printr-un program de deradicalizare.

Majoritatea ţărilor europene au ales un drum diferit. Când ISIS a început să facă recrutări printre cei patru milioane de musulmani din Germania, dar şi dintre etnicii germani, guvernele locale împreună cu cel federal derulau deja programe de sprijin pentru familiile „capetelor rase" neonaziste şi ale altor extremişti locali. Au înţeles că familiile tinerilor cu risc de radicalizare au nevoie de

sprijin pentru a rămâne unite şi pentru a menţine un mediu familial încurajator, atunci când se poate demonstra că există alternative pozitive la jihad. Guvernul german încurajează familiile luptătorilor străini să păstreze legătura cu ei. Germania doreşte ca ei să ştie că, dacă vor dori să revină în ţară, se vor putea întoarce în sânul propriei familii, şi nu la închisoare. Dacă o persoană comite o crimă pe teritoriul Germaniei şi este trimisă la închisoare, la momentul eliberării guvernul îi oferă sprijin pentru a se reintegra. În Germania condamnaţii nu sunt eliberaţi, ca în Canada, fără o altă responsabilitate din partea guvernului, ci sunt ajutaţi să îşi găsească un loc de muncă sau să se întoarcă la şcoală.

În acelaşi timp, sistemul ajută familiile să prevină eventuala radicalizare a membrilor care deja s-au alăturat unui grup extremist. Familiile în care există un membru care luptă alături de ISIS sau de alte grupări similare beneficiază şi ele de ajutor pentru a putea face faţă situaţiei şi pentru a funcţiona în continuare în societate.10

În 2012, Oficiul Federal pentru Migraţie şi Refugiaţi din Germania a lansat linia de asistenţă telefonică dedicată persoanelor care suspectează că unul dintre membrii familiei a fost radicalizat. Linia de urgenţă îi direcţionează pe apelanţi către patru agenţii nonguvernamentale. Hayat („viaţă” în arabă) s-a dezvoltat pe fundaţiile EXIT-Germania, creată acum trei decenii pentru deradicalizarea extremiştilor de dreapta. Hayat oferă un serviciu care în Canada există doar sporadic. Încearcă să schimbe intenţiile potenţialilor luptători ISIS de a părăsi Germania. De asemenea, ia legătura cu luptători care au aderat deja la grupările jihadiste, încercând să-i convingă să se întoarcă în Germania şi să se reintegreze în societate – lucru dificil pentru mulţi dintre ei, deoarece ISIS i-ar putea considera dezertori, ceea ce echivalează cu un păcat capital. De asemenea, Hayat ajută familiile luptătorilor să

facă faţă acestei situaţii de criză şi le oferă informaţii pentru a-i ajuta în lupta împotriva propagandei recrutorilor ISIS.

Reţeaua de Prevenire a Violenţei îi ajută pe tinerii arestaţi în Germania pentru acte de violenţă motivate ideologic. Reţeaua sprijină familiile jihadiştilor aflaţi la închisoare. În primele cinci luni de la încarcerare, criminalilor motivaţi ideologic li se oferă cursuri de educaţie civică şi posibilitatea de a-şi îmbunătăţi nivelul de educaţie. Organizaţia continuă să lucreze cu ei şi după ce părăsesc închisoarea. Şi Reţeaua de Prevenire a Violenţei a început ca un program pentru neonazişti, dintre care o parte plecaseră în anii 1990 să lupte în războaiele civile din Balcani.

Vaja Kitab le oferă sprijin tinerilor care se luptă cu întrebări legate de identitatea lor islamică. Este o ramură a unei organizaţii de tineret mai veche, respectată, creată tot pentru a-i ajuta pe tinerii atraşi de cultura neonazistă, în special pe cei din Bremen. IFAK, Asociaţia pentru copii multiculturali şi servicii pentru tineri – Migraţia forţei de muncă, are o reţea de consiliere venită în sprijinul părinţilor, asociaţiilor şcolare şi instituţiile educaţionale care se confruntă cu probleme de identitate ale copiilor, părinţilor sau clienţilor şi care se întorc spre valorile, tradiţiile şi structurile islamiste.

Şi Franţa are o linie de ajutor naţională, dar cei care sună sunt daţi pe mâna poliţiei. Belgia are şi ea o linie de ajutor naţională, dar sprijinul este oferit de fapt de grupul *Les Parents Concernés* al comunităţii musulmane. Danemarca, după ce şi-a văzut sute de conaţionali plecând pentru a se alătura grupării ISIS, derulează un program de reintegrare pentru luptătorii ISIS repatriaţi. Steffen Nielsen, consilier danez în prevenirea activităţilor criminale, a declarat pentru Al Jazeera: „Noi, de fapt, îi îmbrăţişăm când se întorc acasă. Spre deosebire de Anglia,

unde te internează timp de o săptămână până îşi dau seama cine eşti, noi întrebăm: «Ai nevoie de ajutor?» „11. Şi Danemarca are o linie de ajutor. Aceasta îi pune în legătură pe apelanţi cu clerici somalezi, care îi consiliază atât pe luptătorii danezo-somalezi, cât şi pe familiile acestora. În oraşul Aarhus, consiliul a pus bazele unui reţele menite să sprijine familiile care au un membru în Siria. Poliţia sau administraţia oraşului îi invită pe părinţi la aceste întâlniri, dar niciun poliţist nu are dreptul să participe la întâlniri, exceptând cazurile în care părinţii solicită în mod expres informaţii de la Ministerul de Externe danez sau de la serviciile secrete.

În Olanda, o organizaţie nonguvernamentală marocano-olandeză a lansat o linie de urgenţă la nivel de comunitate, ca o soluţie pentru familiile şi rudele celor care par să alunece în plasa islamismului radical. Linia de urgenţă creează o punte între familii, serviciile de asistenţă socială şi clerici musulmani de la care acestea pot primi sfaturi despre cum îşi pot convinge membrii care le-au căzut victime recrutorilor ISIS că pretenţiile de a fi adevăratul califat şi adevărată voce a Islamului simt greşite.

Este dificil însă de evaluat măsura în care aceste servicii chiar au succes. Nimeni nu păstrează o evidenţă a celor care au fost convinşi să abandoneze versiunea ISIS asupra Islamului. Musulmanii europeni sunt adesea izolaţi de restul societăţii şi neîncrezători faţă de orice are legătură cu guvernul sau poliţia. Poate că încearcă – şi chiar reuşesc – să demonteze propaganda ISIS în sânul propriei familii şi al comunităţii. Dar atunci când se confruntă cu certuri în familie sau cu cereri din partea unui fiu sau a unei fiice, frate/soră care se află deja în zonele controlate de ISIS de a se angaja în *hijra* pentru a ajunge în Irak sau Siria, se hotărăsc totuşi să ceară ajutor.

Poate părea surprinzător, dar Arabia Saudită

derulează un program de deradicalizare în încercarea de a-i reabilita pe cei peste trei mii de susţinători ai lui Osama bin Laden repatriaţi. Dintre aceştia, cel mult 10% s-au întors la practici violente. Arabia Saudită a inclus clerici militanţi, foşti susţinători de-ai lui bin Laden, printre profesioniştii din echipele de deradicalizare a tinerilor. Saudiţii alocă o grămadă de bani acestui program, oferindu-le jihadiştilor pocăiţi repatriaţi slujbe, apartamente şi neveste.12

Cât despre Canada? Dintre toţi, canadienii au regulile cele mai stricte, iar susţinerea oferită celor care au legături cu luptători ISIS este aproape egală cu zero. După cum spune şi Christianne Boudreau, al cărei fiu a murit în Siria luptând într-o armată jihadistă, autorităţile canadiene sunt mai preocupate să adune informaţii despre potenţialii terorişti decât să-i ajute pe veteranii întorşi din războiul jihadist din Siria şi Irak, care vin cu sechele să se readapteze la viaţa din Canada. Această ţară are o lege care interzice vizitarea teritoriilor ISIS, astfel încât orice veteran ar fi arestat dacă ar fi prins încercând să se întoarcă. De asemenea, guvernul canadian revocă cetăţenia oricărui canadian care luptă pentru ISIS, ceea ce s-a întâmplat şi în cazul lui John Maguire, înainte de a fi ucis. Numai că acestea nu sunt cele mai bune metode de a aborda problema.

Această ultimă soluţie, de a-i priva pe oameni de cetăţenie, nu face decât să exporte problema. Poate că-i protejează pe canadieni, dar altcineva tot va trebui să plătească preţul pentru asta. Arestarea repatriaţilor îi poate oferi poliţiei şansa de a determina care dintre ei sunt periculoşi şi distruşi. Şi apoi? Nu-i pot ţine închişi pentru totdeauna, iar în lipsa unui program de deradicalizare, incluzând aici şi intervenţia unui cleric musulman, care îi poate combate de pe poziţii egale pe ideologii ISIS, străzile vor continua să fie înţesate de foşti puşcăriaşi periculoşi.

Vor fi puşi sub supraveghere, ceea ce costă destul de mult, dar nicio sumă de bani nu poate garanta că fiecare veteran ISIS este identificat, evaluat şi aflat tot timpul sub urmărire.

Un singur luptător canadian repatriat a fost acuzat până acum în baza legii antiteroriste promulgate în 2013. „Uneori este foarte dificil să obţii informaţii dintr-o jurisdicţie străină, mai ales dacă vorbim de o zonă de război, pe care să le poţi prezenta apoi ca dovezi dincolo de orice îndoială rezonabilă într-o instanţă judecătorească. În situaţiile în care vorbim de persoane care s-au lăudat în public cu afilierea lor la ISIS [precum Maguire], probatoriul nu reprezintă probabil un impediment real în cazul în care se înaintează un cap de acuzare. În alte cazuri, situaţia ar putea fi mai complicată, mai ales dacă, peste hotare, cazierul nu este foarte transparent" 13, i-a explicat profesorul Craig Forcese unui reporter de televiziune în 2014.

Aplicarea tuturor acestor măsuri depinde de informaţiile deţinute de poliţie şi forţele de securitate privind persoanele care luptă pentru ISIS. Au oare o listă completă? Dispune oare gruparea de tehnologia şi expertiza necesare pentru a crea identităţi sau documente false credibile? Ce rămâne foarte clar este că sute – dacă nu mii – de luptători călită în luptă s-ar putea întoarce în Canada, SUA şi Europa de Vest pur şi simplu pe baza paşaportului pe care îl au asupra lor.

Capitolul 13

Un puzzle fără soluţie în secolul al XIX-lea, teroriştii angajaţi într-o largă varietate de cauze au reuşit să ridice miza folosind dinamită pentru a zgudui din temelii puterile pe care le urau. Apoi a venit vremea Semtexului[48], care a adus avantajele unei puteri de explozie mai mari într-un

48 Exploziv foarte puternic, practic nedetectabil, utilizat de mulţi ani de către organizaţiile teroriste (n. red.).

pachet mai mic. În anii 1980, puştile şi armele de vânătoare au fost înlocuite de puşti automate, care puteau fi cumpărate cu cincizeci de dolari sau chiar mai puţin, în timp ce lumea a fost inundată de surplusul de puşti de asalt ruseşti de tipul AK-47. În acelaşi timp, lansatoarele de rachete portabile, ieftine şi destul de uşor de transportat le-au dat teroriştilor posibilitatea de a ataca tancuri şi avioane de război. Astăzi, ceasurile complicate ataşate bombelor plasate în maşini au fost înlocuite cu piese luate din telefoane mobile ieftine. Şi, bineînţeles, internetul şi dispozitivele mobile au uşurat planificarea şi comunicarea.

Recrutarea rămâne însă partea cea mai dificilă. Puţini oameni vor să meargă de bunăvoie să moară sau să ucidă pentru ţara lor, ca să nu mai vorbim de alte ţări. Noile mijloace mediatice moderne îi ajută pe recrutori să îşi întindă mult plasele, ajungând astfel în casele celor cu probleme, a celor cu sechele şi a celor neglijaţi. ISIS şi cei de aceeaşi teapă concurează cu societatea de consum occidentală, folosindu-se chiar de mediile de comunicare occidentale, şi reuşesc să găsească mii de oameni, născuţi musulmani sau convertiţi, care ajung să fie convinşi că o moarte în deşerturile din Irak sau Siria reprezintă o alternativă mai bună la viaţa pe care o duc. ISIS nu este neapărat ceea ce s-ar numi un recrutor de succes. În cel mai bun caz, se poate spune că a reuşit să ciugulească resturi de la marea masă a celor nefericiţi şi alienaţi, mai ales din Vest. Dar atunci când reuşeşte să recruteze, are capacitatea de a-şi determina adepţii – fie că se află în Orientul Mijlociu sau în Vest – să participe la acte de o violenţă şi o cruzime extreme. Nici măcar nu este gruparea teroristă cu cel mai mare număr de victime din lume – Boko Haram, gruparea islamistă separatistă din Nigeria, avea mult mai multe victime la activ în 2014, anul în care ISIS s-a arătat pentru prima dată în public; dar ISIS ştie, în

schimb, să se folosească mult mai bine de mijloacele media.1 Gruparea a aruncat o plasă foarte mare pentru a prinde doar câţiva peşti, dar a fost capabilă să se folosească de instrumentele aflate la îndemână pentru a pune la punct cea mai temută, formidabilă şi mai bine finanţată organizaţie teroristă din lume şi să schimbe climatul politic din Orientul Mijlociu, Europa şi America de Nord.

Situaţia a fost rezumată foarte bine într-unul dintre rapoartele Departamentului Securităţii Naţionale a SUA: viitorul terorismului „va depinde, în mare parte, de utilizarea şi accesibilitatea tehnologiei. Arme din ce în ce mai distructive fac terorismul şi mai periculos; dezvoltarea transportului duce la creşterea ariei de acţiune a teroriştilor, în timp ce sistemele de comunicare din ce în ce mai ieftine şi mai sigure devin mai greu de detectat. Pe măsură ce aceste tehnologii se dezvoltă şi proliferează, ajungând la o plajă din ce în ce mai largă de actori, tot mai mulţi duşmani potenţiali se pot folosi de terorism ca de o strategie sau tactică" 2.

Jonathan Powell, autorul cărţii *Talking to Terrorists*, spune că „terorismul este geamănul urât al democraţiei. Ameninţarea a crescut odată cu democraţia modernă şi este o manifestare a vulnerabilităţilor sistemului democratic. Dacă recurg la măsuri extrajuridice pentru a suprima mişcările teroriste, aşa cum fac autocraţiile, guvernele democratice riscă să lezeze iremediabil însăşi esenţa democraţiei lor. Atât timp cât este clar că soluţia trebuie să includă o componentă de securitate puternică, ne păcălim singuri dacă vom continua să credem că aceasta este soluţia completă" 3.

Cele mai multe ţări sau mişcări populare nu pot fi cucerite. În cel mai bun caz, securitatea strictă – şi războiul – le oferă guvernelor democratice posibilitatea de a negocia de pe o poziţie mai bună. Într-un război între

două state se poate obţine cel mult o „victorie” temporară – aşa cum a susţinut George W. Bush că ar fi obţinut în Irak –, dar este aproape imposibil să menţii nivelul de control şi, ca să o spunem pe şleau, asuprirea necesară pentru a putea ţine sub control pe termen lung terorismul urban şi rezistenţa populară. Şi chiar dacă o zonă este „pacificată”, prin utilizarea unor forţe masive şi represiune, teroriştii şi luptătorii din rezistenţă pot găsi – şi chiar găsesc – pur şi simplu un loc mai puţin ostil unde să se stabilească.

Islamul radical este vulnerabil la câteva contraatacuri. Cel mai convingător vine dinspre musulmanii învăţaţi, care pot aduce argumente împotriva interpretării simpliste şi violente pe care ISIS o dă Islamului. Deja se întâmplă, dar trebuie să se implice mai mulţi musulmani, care trebuie să-şi dezvolte şi abilităţile de comunicare prin intermediul reţelelor media, pentru a putea înfrunta ISIS în mediul virtual. De asemenea, musulmanii moderaţi trebuie să se asigure că moscheile şi comunităţile lor sociale nu sunt dominate sau împânzite de radicali. În acelaşi timp, autorităţile canadiene şi ale altor state vestice trebuie să-i susţină pe aceşti oameni şi să facă mai mult decât să-i aresteze pe cei suspectaţi de terorism. Trebuie să ia exemplu de la statele europene şi de la modul în care acestea lucrează cu familiile extremiştilor şi să dezvolte în Canada un sistem prin care să se poată interveni eficient în astfel de cazuri, ajutând rudele celor atraşi de extremism. În acest moment, există musulmani care se simt intimidaţi de extremişti. Aceştia au nevoie de protecţie pentru a putea vorbi deschis.

Companiile care deţin platforme de socializare şi-au îmbunătăţit deja metodele de protecţie. Au primit critici atât din partea unor persoane care consideră că noile mijloace mediatice trebuie să rămână deschise pentru toată lumea şi să accepte publicarea oricărui tip de mesaje, cât şi din partea jihadiştilor, care depun toate

eforturile pentru dejuca încercările acestor companii de a le închide reţelele de recrutare şi de comunicaţii. Acestor companii ar trebui să li se aloce resurse pentru a putea făcu un pas înaintea ISIS. Dacă aşa-zisul Stat Islamic va reuşi sau nu să instaureze un regim permanent în Irak şi Siria rămâne încă o chestiune deschisă, dar ceea ce este clar deocamdată este că, şi dacă va fi zdrobit, agenţii de propagandă ai ISIS vor putea foarte uşor să se instaleze, oriunde altundeva, există conexiune la internet.

Cooperarea dintre state trebuie să fie şi mai strânsă pentru a face schimb de informaţii şi pentru a lupta împotriva recrutării jihadiste. Rezoluţia ONU numărul 2178 privind luptătorii terorişti străini, prin care recrutarea şi transportul de persoane peste graniţe în scopuri teroriste sunt scoase în afara legii, constituie un început bun. Această rezoluţie demonstrează că ţările pot măcar să discute despre soluţii. Dacă deciziile ONU vor putea fi transformate sau nu în acţiuni eficiente este însă o întrebare la care numai ţările membre pot răspunde.

Va trebui să cheltuim nişte bani. Am fost împinşi într-un război sau cel puţin la marginea unuia şi trebuie să acceptăm că războiul modern şi securitatea noastră implică mult mai multe decât înarmarea unor tineri. Avem nevoie de programe dedicate tinerilor – imigranţi şi nonimigranţi – din ţările occidentale, care să-i ajute să obţină un loc de muncă, o locuinţă decentă, să-i ajute să aibă un cuvânt de spus privind modul în care este guvernată ţara în care locuiesc şi să rămână optimişti cu privire la viitor. Economia noastră în schimbare îi dezamăgeşte pe mulţi tineri care nu găsesc prea multe motive să se încreadă în sistem, în timp ce majoritatea discursurilor politice privind oportunităţile acordate tinerilor sunt de obicei simple vorbe în vânt. Sistemul nostru politic dominat de grupuri de interese, strângători de fonduri şi autori de reclame se autodenumeşte,

neconvingător, democraţie. Prin refuzul de a se implica sau a participa la vot, mulţi tineri ne arată clar lipsa lor de interes faţă de acest joc.

Liniile de comunicare trebuie menţinute deschise între toate regimurile şi facţiunile, fie cu ajutorul ONU, fie cu ajutorul canalelor diplomatice secrete. Trebuie să negociem cu teroriştii, nu să plătim răscumpărări şi să le ascultăm cererile, care nu sunt decât mesaje de propagandă deghizate, trebuie să identificăm ce îi motivează cu adevărat. Liderii ISIS trebuie să devină conştienţi că vor plăti pentru crimele comise împotriva umanităţii, fie că este vorba de atacuri asupra populaţiei sau de distrugerea unor bunuri incluse în patrimoniul mondial. Restul lumii are dreptate, atât din punct de vedere legal, cât şi moral, să folosească forţa pentru a pune capăt atrocităţilor ISIS. în acelaşi timp, adepţii grupării au acelaşi drept la autodeterminare ca oricare altă persoană. Dacă sunniţii din Irak şi Siria doresc să pună bazele unui califat care să funcţioneze respectând normele internaţionale de comportament şi dacă cei născuţi în Islam sau convertiţi la el doresc să trăiască în acest califat, foarte bine. Este posibil ca facţiunile din regiunea respectivă să fie nevoite să lupte pentru a ajunge la un acord, dar restul lumii trebuie oricum să le oblige să respecte legile războiului în ceea ce priveşte tratamentul aplicat prizonierilor şi civililor, armele folosite şi protejarea patrimoniului cultural.

Aceste dispute pot fi aplanate. În Europa, războaiele religioase[49] au luat sfârşit când oamenii au învăţat că se poate trăi alături de persoane de alte credinţe şi când s-a făcut separarea dintre Biserică şi stat. Englezii şi irlandezii au reuşit să ajungă la un acord după şapte sute de ani de vărsare de sânge şi ură. Până şi bascii au reuşit să ajungă

49 Sau Războiul de Treizeci de Ani (1618-1648), purtat sub pretext religios (n. red.).

la un fel de acord cu guvernul Spaniei. Poate că nu toţi cei amintiţi mai sus se înţeleg, dar măcar cercul vicios al violenţei a fost închis. Pentru ca acest lucru să se întâmple din nou, este nevoie de cooperare internaţională şi bunăvoinţă.

Părerea mea este că suntem martorii începutului unui război general în lumea islamică. Poate fi dus simultan sau lupta poate să se mute dintr-o ţară în alta. Forţele interne vor dezbina Arabia Saudită şi vor continua să ameninţe regimul din Iran. Şiiţii, sprijiniţi de Teheran, pun presiune asupra sunniţilor, sprijiniţi de saudiţi. Regimul din Egipt, ţara cu cea mai mare populaţie din zonă, supravieţuieşte pentru că armata încă are puterea să înăbuşe islamismul, deşi este posibil ca generalii egipteni să fie în criză de timp.

Există şi ameninţarea permanentă că lupta va ajunge şi în Israel, care încă este singura putere nucleară reală din regiune.

Cumva am reuşit să ne folosim de propagandă – sau publicitate – pentru a vinde maşini şi albumele lui Marilyn Manson şi pentru a redefini hamburgerul. Am dezvoltat cele mai performante sisteme de comunicaţie văzute vreodată şi am conectat aproape tot mapamondul la ele. Din multe puncte de vedere, am construit o întreagă civilizaţie ce se bazează pe abilitatea de a vinde. Ar trebui să fim capabili să ţinem în frâu ISIS şi pe cei de teapa lor, dar trebuie să ne oprim mai întâi şi să reflectăm dacă nu cumva culegem ceea ce am semănat şi să ne întrebăm cât de mult preţuim adevărul.

Anexă

Canadieni despre care se ştie că s-au alăturat ISIS

Grupul din Calgary

Damian Clairmont, convertit, suferind de tulburare bipolară, şi-a abandonat studiile liceale şi o vreme a trăit

pe străzi. Era prieten apropiat cu Salman Ashrafi, pe care tindea să-l domine. A luptat pentru al-Nusra până în ianuarie 2014, când a fost capturat şi ucis de Armata Siriană Liberă.

Salman Ashrafi, născut musulman, avea o slujbă bună la Talisman Energy, era căsătorit şi avea un copil în momentul în care a plecat. A murit în 2013 în Irak, într-un atac sinucigaş care a ucis alte patruzeci de persoane.

Gregory şi Collin Gordon.

Ahmed Waseem. A locuit în Windsor, Ontario, dar avea legături strânse cu grupul din Calgary. În 2013, s-a întors în Canada pentru a-şi trata o rană. Deşi i-a fost suspendat paşaportul, a reuşit să se întoarcă în Siria pentru a lupta din nou alături de ISIS, folosind un paşaport fals. A fost foarte activ pe Twitter, până în 2015, când i-a fost suspendat contul şi nu a mai revenit.

Farah Shirdon. La începutul lui 2014, Shirdon, cunoscut ca Abu Usamah, a apărut într-un filmuleţ ISIS dându-şi foc la paşaport şi proferând ameninţări la adresa ţărilor occidentale. Pentru o vreme s-a crezut că era mort, dar şi-a făcut din nou apariţia într-un interviu pe care l-a acordat pe Skype unui reporter de la *Vice*, în septembrie 2014, în care ameninţă că străzile canadiene vor fi scăldate în sânge din cauza guvernului Harper, care trimite avioane să bombardeze ISIS.

Şi alţii.

Grupul din Edmonton

Hamsa şi Hârşi Kariye, doi fraţi somalo-canadieni.

Mahad Hersi, vărul fraţilor Kariye. Toţi trei au fost ucişi în Siria, împreună cu un văr din Minnesota.

Se crede că alte aproximativ zece persoane au făcut parte din aceste grup.

Grupul din Montréal-Laval

Bilei Zouaidia, Shayma Senouci, Mohamed Rifaat, Imad Eddine Rafai, Ourdia Kadem, Yahia Alaoui Ismaili.

Toţi au părăsit oraşul Montréal pentru a se alătura ISIS.

Alţii din Montréal.

Tarek Ben-Kura, un student care a mers să lupte împotriva lui Muammar Gaddafi, s-a întors în Canada rănit grav la coloană.

Grupul din Ontario

André Poulin (Omar; Abu Muslim) din Timmins, Ontario. Născut în 1989, s-a convertit la Islam când avea douăzeci şi ceva de ani. În 2011 s-a mutat la Toronto, unde s-a întâlnit cu Muhammad Ali, pe care îl cunoscuse on-line în urmă cu nişte ani.

Muhammad Ali, din Mississauga, foarte activ pe forumurile jihadiste şi islamice, unde s-a împrietenit cu André Poulin.

A făcut studii de inginerie la Ryerson, dar a abandonat înainte să termine. Ali a plecat în Siria în aprilie 2014, după moartea lui Poulin.

Tabiruil Islam, Abdul Malik, „Noor”, „Adib”. Prieteni de-ai lui Poulin care au plecat în Canada cam în aceeaşi perioadă. În februarie 2013, cel puţin doi dintre ei s-au întors în Canada, dar au părăsit din nou ţara în iulie 2014.

Mohamud Mohamed Mohamus, douăzeci de ani, din Hamilton, dansator profesionist, pasionat de modelling.

Grupul din Ottawa

John Maguire, Khadar Khalib (amândoi s-au alăturat ISIS), Suliman Mohamed, douăzeci şi unu de ani, gemenii Ashton şi Carlos Larmond, Awso Peshdary (arestat şi pus sub acuzare în Canada).

Alţii din Ontario.

Mahad Ali Dhore a trecut în Somalia în timp ce se afla în vizită în Kenya şi s-a alăturat unei tabere de antrenament al-Shabab. Se crede că a fost ucis într-un atac terorist din Mogadiscio, din 2013.

Hassan El Hajj Hassan, dat în urmărire în Bulgaria după ce a plasat o bombă într-un autobuz, omorând şase

persoane şi rănind alte douăzeci şi trei. Se crede că s-a alăturat forţelor Hezbollah.

Ali Mohamed Dine, unul dintre cei optsprezece din Toronto închişi pentru plănuirea atacurilor teroriste din Ontario. În primul an de la eliberarea sa, din 2014, a călătorit spre Siria pentru a lupta alături de ISIS, unde se şi crede că a murit.1

Note

Câteva precizări privind terminologia

1. Paul Wilkinson, *Terrorism Versus Democracy*: *The Liberal State Response*, ediţia a III-a, Routledge, Oxford, 2011, p. 4.

2. Adaptare după Paul R. Pillat, Jihadi Terrorism: A Global Assessment of the Threat, în Rik Coolsaet, Jihadi Terrorism and the Radicalisation Challenge: European and American Experiences, Ashgate Publishing Ltd., Farnham, Marea Britanie, 2013.

3. Adam Withnall, „Iraq Crisis: What is a Caliphate?” („Criza din Irak: Ce este un califat?”), *The Independent*, 30 iunie 2014.

Capitolul I – Un adolescent canadian în Siria

1. Citat în Klausen, Jytte, „Tweeting the Jihad: Social Media Networks of Western Foreign Fighters în Syria and Iraq” („Corespondând pe Twitter cu jihadul: Reţelele de socializare ale luptătorilor străini occidentali din Siria şi Irak”), *Studies în Conflict and Terrorism*, volumul 38, nr. 1 (2015).

2. Boesveld, Sarah, „Ottawa Student Believed to Be Fighting for ISIS Was Smart, Funny and Loved Punk Rock: Classmates” („Studentul din Ottawa despre care se presupune că ar lupta alături de ISIS era inteligent, amuzant şi iubea muzica punk – spun colegii de clasă”), *National Post*, 14 august 2014.

3. Cobb, Chris, „Report Fellow Students on the Road to Terrorism, Local Imam Urges” („Raportaţi orice coleg

student care se îndreaptă spre zonele controlate de teroriști, avertizează imamul local”), *Ottawa Citizen*, 8 decembrie 2014.

4. Hume, Jessica, „Extremist Had Passport Cancelled” („A fost anulat paşaportul unui extremist”), *London Free Press*, 8 decembrie 2014.

5. Bell, Stewart, „Extremists Trained to Hit West, Report Says” („Extremiştii sunt antrenaţi pentru atacuri în Vest, susţine un raport”), *National* Post, 30 august, 2014.

6. Bell, Stewart, „Al-Qaida Calls for Attacks on Canada: «Lone Wolf Jihadis»”: Security Agencies Monitoring, Have Measures în Place” („A1-Qaida face apel la «lupii singuratici» să atace în Canada”, „Serviciile de securitate au luat deja măsurile necesare”), *National Post*, 21 ianuarie 2015.

7. Glavin, Terry, „Family of Children Found on Turkish Beach Were Trying to Come to Canada” („Familia copiilor descoperiţi pe plaja din Turcia încerca să intre în Canada”), *Ottawa Citizen*, 3 septembrie 2015.

8. Shephard, Michelle, „Flight or Fight on the Jihadi Highway” („Luptători şi dezertori, pe autostrada jihadistă”), *Toronto Star*, 26 ianuarie 2015.

9. Andrew Duffy şi Meghan Hurley, „From Mag to Jihadi John: the Radicalization of John Maguire” („De la Mag la Jihadi John: Radicalizarea lui John Maguire”), *Ottawa Citizen*, 7 februarie 2015. De departe, cel mai bun articol biografic despre Maguire, de la care am şi plecat în scrierea acestui capitol.

Capitolul 2 – Copiii altor mamey armatele altor bărbaţi

1. Noviciatul iezuit dura doi ani şi era atât de dur, încât iezuitul german Rudolf Mayer avea să scrie că iniţierea iezuită îl pregătise pentru experienţa închisorii naziste: „Rutina vieţii dinăuntru îmi aminteşte de zilele pe care le-am petrecut ca novice la Feldkirch”. În Manfred

Barthel, *The Jesuits*: *History and the Legend of the Society of Jesus*, William Morrow, New York, 1982.

2. Goebbels, Joseph, *The Journal of Joseph Goebbelstrom 1925 to 1926*, ediţie îngrijită de Helmut Heiber, Weinfield and Nicolson, Londra, 1962.

3. Jay Bird, „Goebbels, Horst Wessel, and the Myth of Ressurection and Return”, Journal of Contemporary History; 17, nr. 4, octombrie 1982, pp. 633 – 650.

4. Spotts, Frederic, *Hitler and the Power of Aesthetics*, Overlook Press, New York, 2009, p. 69.

5. Pentru o analiză fină a mişcării lui Arcând, vezi *Lita-Rose Betcherman*, *The Swastika and the Maple Leaf*: *Fascist Movements* în *Canada in the Thirties*, Fitzhenry & Whiteside, Toronto, 1975. Pentru o analiză în detaliu a diverselor curente fasciste şi nonfasciste care au constituit mişcarea naţionalistă din Québec din timpul Marii Crize economice, vezi Donald J. Horton, André Laurendeau, *French Canadian Nationalist 1912 – 1968*, Oxford University Press, capitolele 2 şi 3, Toronto, 1992.

6. Mount, Graham S., *Canadas Enemies*: *Spies and Spying* in the *Peaceable Kingdom*, Capitolul 4, Dundurn Press, Toronto, 1993.

7. Petrou, Michael, *Renegades*: *Canadians in the Spanish Civil War*, Capitolul 1, UBC Press, Vancouver, 2008.

8. *Ibidem*, p. 33.

9. Interviu, 15 august 2015.

10. Bell, Stewart, „Canadians Who Travel Abroad to Fight ISIL Get Little Scrutiny upon Return, Suggesting Canada Isn’t Keen on Stopping Them” („Canadienii care călătoresc în străinătate pentru a lupta alături de ISIS sunt slab monitorizaţi la întoarcere, deci Canada nu pare prea dornică să-i oprească”), *National Post*, 1 iunie 2015.

11. Miller, Elhanan, „IS Rape and Torture of Yazidi Women Pushed Me to Fight with Kurds, says Gill

Rosenberg” („Violarea şi torturarea femeilor yazidi de către ISIS m-a făcut să vreau să lupt alături de kurzi, povesteşte Gill Rosenberg”), *Times of Israel* 17 iulie 2015.

12. Kate Pickles şi Gill Rosenberg, „Canadian Woman Who Fought Alongside Kurds against ISIS after Being Released from Prison Returns to Heros Welcome în Israel and an Investigation over Broken Probation” („Femeia canadiană care a luptat alături de kurzi împotriva ISIS, după eliberarea din închisoare, este primită ca o eroină la întoarcerea în Israel, în timp ce este cercetată pentru încălcarea condiţiilor de eliberare condiţionată”), *Daily Mail* 25 iulie 2015.

Capitolul 3 – Gândirea unui copil

1. Jytte Klausen, Tweeting the Jihad.

2. „Army Targets Video Gamers” („Armata pune ochii pe amatorii de jocuri video”), *Blacklocks Reporter*, 14 iulie 2015.

3. Mulţimea a cerut eliberarea lui John Wilkes, un autor de pamflete foarte popular, închis un an pentru calomnii sediţioase.

4. Perceval este singurul prim-ministru britanic asasinat. În 1883, un bărbat cu probleme psihice l-a ucis pe secretarul principal al premierului Robert Peel, confundându-l cu acesta. Au existat comploturi puse la cale de nazişti în timpul celui de-al Doilea Război Mondial care îl aveau ca ţintă pe Sir Winston Churchill, dar niciunul prea serios. IRA a aruncat în aer o parte din Grand Hotel, din Brighton, în 1984, într-o încercare de asasinare a lui Margaret Thatcher, şi a pus la cale încă un atentat în 1991, când a tras cu mortiere pe Strada Downing nr. 10, în speranţa de a-l ucide pe primul-ministru John Major.

1. „2014 Public Report on the Terrorism Threat în Canada” („Raport public pe 2014 privind ameninţarea teroristă în Canada”) al ministrului Sănătăţii Publice din Canada, Stephen Blaney.

2. Am încercat acest experiment, *Unplugged*: *24 Hours without Media*, şi nu sunt deloc tentat să-l mai repet vreodată. Când încerci să renunţi la internet este la fel ca atunci când vrei să scapi de dependenţa de o substanţă chimică/fumat: aceleaşi stări schimbătoare, aceeaşi nevoie de a căuta noi stimulente, care să-l înlocuiască pe cel pierdut (în cazul meu au fost acadelele). Când am renunţat la fumat, am continuat să ţin o ţigară în gură timp de mai multe luni, numai ca să mă simt în siguranţă. De asemenea, mi-am ţinut iPhone-ul cu mine tot timpul cât am încercat să rămân deconectat şi m-am hotărât că *trebuia neapărat* să-mi verific e-mailul în ultima oră dinainte de încheierea experimentului. Nu am mai fumat o ţigară de 28 de ani. Nici măcar un singur fum nu am mai tras. Nu am mai acceptat niciodată de atunci o ţigară bună. Deşi încă am vise în care fumez şi, din când în când, tânjesc să trag un fum. Însă renunţarea la internet – pentru mulţi dintre aceia care ne-am lăsat convinşi să încercăm să facem asta – este mai grea decât lăsatul de fumat. Am avut toate condiţiile în ziua când am participat la experimentul *Unplugged*: *24 Hours without Media*. Am stat departe de orice computer, am avut un partener care m-a susţinut toată perioada, am simţit acel sentiment de izbândă, totuşi, în cele din urmă, am eşuat.

3. Amanda Lenhart, Kristen Purceii, Aaron Smith, Kathryn Zickuhr, „Social Media and Mobile Internet Use Among Teens and Young Adults" („Utilizarea reţelelor de socializare şi a internetului mobil de către adolescenţi şi tineri"), Pew Research Center, 3 februarie 2010; Roman Gerodimos, *Going „Unplugged": Exploring Students Relationships and Its Pedagogic Implications („Deconectat": Cercetare privind relaţia studenţilor cu presa şi implicaţiile ei pedagogice), Facultatea de Jurnalism, Universitatea din Bournemouth, martie 2011*.

4. Davidow, Bill, „Exploring the Neuroscience of

Internet Addiction" („Ce spune neuroştiinţa despre dependenţa de internet"), *The Atlantic*, 18 iulie 2013.

5. Frances E. Jensen, Amy Ellis Nutt, The Teenage Brain: A Neuroscientist's Survival Guide to Raising Adolescents and Young Adultăv HarperCollins, pp. 105 – 110, Toronto, 2015.

6. *Ibidem*, Capitolul 13.

7. Mosher, Dave, „High Wired: Does Addictive Internet Use Restructure the Brain?" („Hiperconectat: Dependenţa de internet provoacă modificări în creier?"), *Scientific American*, 17 iunie 2011.

8. Autorul putea fi diagnosticat cu această afecţiune încă din copilărie şi ar fi suferit şi acum.

9. Weinberger, Joel, *What Kind of Citizen*? *Educating our Children for the Common Good*, Teachers Collège Press, New York, 2015, pp. 85 – 86.

10. Vezi Howard Rheingold, „Mobile Media and Political Collective Action", *Handbook of Mobile Communication Studies*, p. 225, 2008.

11. Klausen, Jytte, op. cit.

12. Pentru o excelentă analiză a competiţiei dintre organizaţiile teroriste, vezi Justin Conrad, Kevin Green, „Competition, Differentiation, and the Severity of Terrorist Attacks", *The Journal of Politics*, 4, nr. 22 (publicat on-line, 6 februarie 2015).

13. Ben Rich, Dara, „Conduit, The Impact of Jihadist Foreign Fighters on Indigenous Secular-Nationalist Causes: Contrasting Chechnya and Syria" („Impactul luptătorilor jihadişti străini asupra cauzelor naţionalist-seculare locale: Cecenia în comparaţie cu Siria"), *Studies în Conflict 8 c Terrorism*, 28, nr. 2, 2015.

14. Scott Gates, Sukanya Podder, „Social Media, Recruitment, Allegiance and the Islamic State" („Reţele sociale, recrutare, supunere şi Statul Islamic"), *Perspectives on Terrorism*, 9, nr. 4, 2015.

15. Justin Conrad, Kevin Greene, op. cit.

16. Klausen, Jytte, op. cit.

17. Am discutat această chestiune în cartea mea *Fighting Words*, publicată la editura Dundurn Press, în 2013.

18. Un trend similar se întâlneşte şi în reportajele de natură politică, de afaceri sau mondene.

19. Tarek Fatah, fondatorul Congresului Musulmanilor din Canada, „Lucrările Comitetului permanent al Senatului pentru securitate şi apărare naţională”, 28 aprilie, 2014.

20. Hurley, Meghan, „Spike în Converts «a Big Concern»” („Creşterea explozivă a numărului de convertiţi: un serios motiv de îngrijorare”), *National Post*, 16 ianuarie 2015.

21. „Chief Imam în Ottawa Responds to John Maguire, the Ottawa Man Who Has Called Out to Canadian Muslims to Join ISIS or to Attack Canadians” („Imamul-şef din Ottawa îi răspunde lui John Maguire, canadianul care a făcut apel la musulmanii canadieni să se alăture ISIS şi să-i atace pe canadieni”), *The Iranian Atheist* (iranian-atheist.tumblr.com), 15 decembrie 2014

Capitolul 4 – Regulile jocului

1 Ferrero, Guglielmo, *The Principles of Power*: *The Great Political Crises of History*, G.P. Putnams Sons, New York, 1942, pp. 199 – 200.

2. Atran, Scott, Hammed Sheikh, Angel Gomez, „Devoted Actors Sacrifice for Close Comrades and Sacred Cause” („Jucătorii devotaţi se sacrifică pentru camarazii lor şi pentru o cauză sfântă”), Lucrările Academiei Naţionale de Ştiinţe a Statelor Unite ale Americii, 111, nr. 5, 16 decembrie 2014.

3. Manchester, William, *Goodbyey Darkness*: *A Memoir of the Pacific Wary* Little, Brown, New York, 1979, p. 451.

4. Spector, R., *After Tety* Vintage, New York, 1994.

5. Arrequin-Toft, „How the Weak Win Wars" („Cum reuşesc cei slabi să câştige războaiele"), *International Security* 26, nr. 15, 2001.

6. Mahadevan, Prem, „Noul Califat al «Statului Islamic»", analiză a Centrului de Studii de Securitate (CSS) privind politica de securitate, 2014.

7. Toate cifrele din această carte sunt exprimate în dolari americani.

8. Moore, Jack, „ISIS Forces Christians to Live Under Its Rules în Syrian Town After Release" („ISIS îi forţează pe creştinii eliberaţi dintr-un oraş sirian să trăiască după regulile impuse de organizaţie"), *Newsweeky* 4 septembrie 2015.

9. Centrul de Studii de Securitate (CSS) ETH Zürich, Studiul nr. 166, decembrie 2014. Vezi şi Aymenn Jawad al-Tamimi, *The Dawn of the Islamic State of Iraq and* al-*Sham*, Curente recente în ideologia islamistă, 16.

10. Canadianul André Poulin a fost ucis în luptă.

11. Al-Tamimi, The Dawn of the Islamic State of Iraq and al-Sham.

12. Pruszevicz, Marek, „The 1920 s British Bombing Campaign în Iraq" („Campania britanică de bombardamente din anii 1920, din Irak"), BBC.com, 7 octombrie 2014.

13. Barry Rubin şi Wolfgang G. Schwanitz, *Nazisy Islamistăv and the Making of the Modern Middle East*, Yale University Press, New Haven, 2014.

14. *Ibidem*, p. 3.

15. *Ibidem*, p. 156.

16. *Ibidem*, p. 199.

17. *Ibidem*, p. 218.

18. *Ibidem*, p. 225.

19. *Ibidem*, p. 290. Se presupune că Brunner ar fi murit în Damasc în 2010.

20. Rutherford, Paul, *Endless Propaganda*: *The Advertising of Public Goods*, University of Toronto Press, Toronto, 2000, p. 24.

21. *Ibidem*, p. 30.

22. *Ibidem*, pp. 30 – 31.

Capitolul 5 – Voinţa de a ucide

1. De fapt, citatul este incomplet. La fel ca în cazul multor citate celebre, şi aici formularea care s-a păstrat este mult mai concisă decât cea originală. În acest caz, regele Edward vorbea despre fiul său, Edward, Prinţul Negru, care era în focul luptei. Vezi *Misquotation*: *Let the Boy Win His Spurs* (Citat greşit: Lasă băiatul să-şi dovedească curajul), Oxford Academic http://ocupacademic.tumblr.com, 15 august 2013.

2. Vronsky, Peter, Ridgeway: The American Fenian Invasion and the 1866 Battle That Made Canada, Allen Lane, Toronto, 2011. Vezi Capitolul 7.

3. *Ibidem*, p. 127

4. *Ibidem*" p. 131

5. *Ibidem*, p. 3.

6. Jake Bilardi, un adolescent de numai paisprezece ani, cu probleme din Australia, a fost unul dintre luptătorii străini din cadrul ISIS care s-a sinucis într-un atentat cu bombă. La fel ca mulţi alţi recruţi ISIS, acesta a crescut fără să ştie aproape nimic despre Islam şi nu părea deloc interesat de nicio religie. Însă atunci când, în perioada adolescenţei, au apărut problemele în familia sa, Jake s-a convertit la Islam, a început să urmărească postările ISIS de pe reţelele de socializare şi în final a plecat spre Orientul Mijlociu, pentru a se alătura grupării. John Lichfield şi Ben Lynfield, „Australian Boy Is Suicide Bomber în Iraq" („Adolescent australian se sinucide într-un atentat cu bombă în Irak"), *The Independent*, 11 martie 2015.

7. Bunicul patern al autorului a tras în ochiul fratelui

său cu un arc cu săgeţi confecţionat acasă.

8. Grossman, Dave, On Killing: The Psychological Cost of Learning to Kill în War and Society; Little, Brown, New York, 1996, p. 320.

9. *Ibidem*, pp. XVIII-XIX.

10. *Ibidem*, p. 329.

11. Manchester, William, op. cit. *y* p. 391.

12. *Ibidem*, p. 358.

13. *Ibidem*, pp. 6 – 7.

14. J.C. Cochrane, „Confesiune”, în *Priceville and Its Roots* (*Routes*), editor Katie Harrison, Owen Sound, Priceville şi District Historical Society, 1992, p. 176. Citat în Jonathan F. Vance, op. cit. *y* UBC Press, Vancouver, p. 220.

15. Sara Almukhtar, „The Strategy behind the Islamic State’s Destruction of Ancient Sites” („Strategia din spatele distrugerii de către Statul Islamic a siturilor antice”], *New York Times*, 24 august 2015.

16. Grossman, Dave, op. cit. *y* p. 212.

17. Rutherford, Paul, op. cit. *y* p. 20.

18. *Ibidem*, p. 21.

19. *Ibidem*, p. 166.

20. Watching YouTube: Extraordinary Videos by Ordinary People, University of Toronto Press, Toronto, 2010, p. 154.

21. *Evolution of Jihad Videos* (*Evoluţia filmuleţelor jihadiste*), pp. 6 – 8, VA: Tempest, Intellenter, Alexandria, 2005, citat în *Ibidem*, p. 151.

22. *Ibidem*, p. 152.

23. Hsinchun Chen, Sven Thoms şi T.J. Fu, „Cyber Extremism în Web 2. O: An Exploratory Study of International Jihadist Groups” („Cyber Extremismul în Web 2. O: Un studiu explicativ al grupărilor jihadiste internaţionale”), prezentat în cadrul conferinţei IEEE (International Conference on Intelligence and Security

Informatics), Taiwan, 17 – 20 iunie 2008. Citat în *Ibidem*, p. 151.

24. Strangelove, Michael, op. cit. *y* p. 153.

25. Una dintre ameninţările proferate de israelieni în timpul negocierilor cu palestinienii a fost legată de limitarea accesului la infrastructura wireless pentru aceştia. Vezi Ben White, „Update on Conflict and Diplomacy, 16 February-15 May 2014" („Ultimele actualizări privind conflictul şi democraţia"), *Journal of Palestinian Studies*, XLII, nr. 4, p. 123.

26. Peter Chambers, „Abu Mussab al Zarqawi: The Making and Unmaking of an American Monster (în Baghdad)" („Abu Mussab al Zarqawi: naşterea şi distrugerea unui monstru american (în Bagdad) "), *Alternatives*: *Global*, *Local*, *Political*, nr. 1 (2012), p. 37.

27. Strangelove, Michael, Strangelove, op. cit., p. 111.

28. Richard Barrett şi Joanne J. Myers, „Foreign Fighters în Syria" („Luptători străini din Siria"), *Carnegie Council for Ethics* în *International Affairs*, 11 martie 2014.

29. Brian Michael Jenkins, „The Lure of Violent Jihad" („Atracţia jihadului violent"), The Rand Corporation. Mărturie prezentată în faţa Comitetului pe Probleme de Securitate Naţională al Camerei Reprezentanţilor, 24 martie 2015.

30. Cea mai mare parte a informaţiilor despre sclavia sexuală practicată de ISIS provin din articolul lui Rukmini Callimachi, „ISIS Enshrines a Theology of Rape" („ISIS consfinţeşte o teologie a violului"), *New York Times*, 13 august 2013.

31. „The Revival of Slavery before the Hour" („Reînvierea sclaviei înainte de a sosi Ceasul"), *Dibiq*, (mai 2015). Disponibil la www.danielpipes.org.

32. Chris Hughes, „ISIS Sex Slaves: Captured Iraqi Women Strangling Each Other and Killing Themselves to

Escape Rape" („Sclavii sexuali ai ISIS: Femeile irakiene capturate se strangulează una pe alta şi se ucid pentru a scăpa de viol"), *Daily Mirror*» 22 decembrie 2014.

33. Rachel Vorona Cote, „Iraqi Woman Forced into Sex Slavery Kills ISIS Commander" („Femeie irakiană forţată să practice sclavia sexuală ucide un comandant al ISIS"), Jezebel.com, 8 septembrie 2015.

34. Ashley Collman, „ISIS Leader «Repeatedly Raped and Kept 26-Year-Old American Aici Worker Hostage Kayla Mueller as His Personal Sex Slave» before She Was «Killed by US Air Strike»" („Un lider al ISIS «a violat în mod repetat şi ţinut în captivitate o femeie americană care lucra ca asistent social, Kayla Mueller, pe care o considera sclava sa sexuală, înainte ca aceasta «să fie ucisă de un raid american»"), *The Daily Mail* 14 august 2015.

35. Pentru o relatare fascinantă a modului în care un infractor de rând a ajuns să fie considerat unul dintre cei mai importanţi eroi ai regimului nazist, vezi Daniel Siemens, *The Making of a Nazi Hero*: *The Murder and Myth of Horst Wessel* I.B. Tauris and Co., Londra, 2013. Wessel, un luptător de stradă nazist, a fost ucis de membrul unei bande de comunişti, se pare că în urma unei certuri legate de chirie. Naziştii au făcut din Wessel un erou naţional, unul dintre marşurile sale devenind chiar imnul neoficial al Germaniei naziste.

36. Stern, Jessica, J.M. Berger, *ISIS*: *The State of Terror*, HarperCollins, New York, 2015, pp. 87 – 88.

37. Amarasingam, Amarnath, Rory Dickson, „How ISIS Gets Its Western Recruits", *National Post*, 3 octombrie 2014.

Capitolul 6 – Soldaţi pe Twitter

1. Stewart Bell, „You' II Never Kill the Love of Jihad" („Nu vei ucide niciodată dragostea de jihad"), *National Post*, 9 decembrie 2014.

2. Michelle Shephard, „Islamic State Canadian

Fighter Reported Dead" („Luptător canadian ISIS raportat mort"), *Toronto Star*, 20 martie 2015.

3. Weiss, Michael şi Hassan Hassan, *ISIS. Armata Jihadului*, Editura Corint, Bucureşti, 2016.

4. Klausen, Jytte, op. cit.

5. Farwell, James R, „The Media Strategy of ISIS" („Strategia media a ISIS"), *Survival*: *Global Politics and Strategy*; 56, pp. 49 – 55. Publicat on-line pe 25 noiembrie 2014.

6. Pentru o descriere detaliată a pregătirilor ISIS pentru Sfârşitul Lumii şi o analiză a modului în care ISIS vede Islamul, vezi Graeme Wood, „What ISIS Really Wants", *The Atlantic*, martie 2015.

7. Stern, Jessica şi J.M. Berger, op. cit., pp. 63 – 64.

8. Celso, Anthony N., „The Islamic State and Boko Haram: Fifth Wave Jihadist Terror Groups" („Statul Islamic şi Boko Haram: Cel de-al cincilea val de grupări teroriste"), *Orbist* 59, nr. 2, 2015, pp. 249 – 268.

9. Klausen, Jytte, op. cit.

10. Andrew, Griffith, „«Operation ISIS» Anonymous Activists Begin Leaking Details of Suspected Extremist Twitter Accounts" («Operaţiunea ISIS» Activiştii Anonymous încep să ofere informaţii despre conturile de pe Twitter suspectate că ar fi ale teroriştilor"), *The Independent*, 17 noiembrie 2015.

11. Bennett, Cory, „ISIS Calls Anonymous «Idiots» Offers Tips to Evade Hackers" („ISIS îi numeşte «idioţi» pe cei de la Anonymous, le oferă sfaturi adepţilor cum să evite hackerii"), The Hill.com, 17 noiembrie 2015.

12. Weiss, Michael şi Hassan Hassan, op. cit. *t* p. 172.

13. Sampasa-Kanyinga, Hugues, Rosamund F. Lewis, „Frequent Use of Social Networking Sites Is Associated with Poor Psychological Functioning Among Children and Adolescents" („Utilizarea frecventă a reţelelor de socializare de către copii şi adolescenţi se asociază cu o

slabă dezvoltare psihologică”), *Cyberpsychology*, *Behavior*, *and Social Networking* 18, nr. 7, iulie 2015, pp. 380 – 385.

14. „Government Is «Struggling» with How to Stop the Spread of Extremist Propaganda” („Guvernul se «luptă» să împiedice răspândirea propagandei extremiste”), *Ottawa Citizen*, 9 decembrie 2014.

15. „Kurdish Rebels Use Facebook to Recruit Young Autistic Briton to Fight ISIS” („Rebelii kurzi se folosesc de Facebook pentru a recruta tineri britanici autişti ca să lupte alături de ISIS”), RT.com, 19 iunie 2015.

16. Saul, Heather, „«Attractive» Jihadists Used as «Eye Candy to Recruit British Girls into Extremist Groups»” („Jihadişti «atractivi» folosiţi ca «momeală pentru a recruta fete britanice în grupările extremiste»”), *The Independent*, 3 martie 2015.

17. Kapelos, Vassy, „How ISIS Recruits Women în Canada” („Cum recrutează ISIS femei în Canada”), *Global News*, 12 martie 2015.

18. Dodd, Vikram, Sharmeena Begum, „British Girl Left to Join ISIS after Upheavals at Home” („Tânără britanică pleacă să se alăture ISIS după înrăutăţirea situaţiei de-acasă”), *The Guardian*, 13 martie 2015.

19. Shaykh Abu Qatada al-Filistini, *Importance ofjihadi Media*, traducere de Al Muwahideen, Al Muwahideen Media (almuwahideenmedia.wordpress.com), 9 septembrie 2015.

Capitolul 7 – Vise cu păsări verzi şi război

1. „Sheikh bin Ladens Dream” („Visul şeicului bin Laden”), Ummah.com, 27 august 2014.

2. Iain Edgar, „The Inspirational Night Dream in the Motivation and Justification of Jihad” („Visele inspiraţionale ca motivaţie şi justificare pentru jihad”), *Nova Religio*: *The Journal of Alternative and Emergent Religions*, 11, nr. 2, 2007.

3. Fenomenul *Ishtakara* este discutat pe larg de Iain

Edgar şi David Henig, „Istikhara: The Guidance and Practice of Islamic Dream Incubation through Ethnographic Comparison” („*Istikhara*: îndrumări şi sfaturi practice privind incubaţia viselor islamice”), *History and Anthropology*, 21, nr. 3 (2010): pp. 251 – 262. Autorul s-a bazat şi pe articolele lui Iain Edgar, „The Inspirational Night Dream” („Visul inspiraţional de noapte”), din *Nova Religio* şi „The Dreams of Islamic State” („Visele Statului Islamic”), *Perspectives on Terrorism*, 9, nr. 4, august 2015. Vezi şi Edgar, Iain, *The Dream în Islam*: *From Quranic tradition to fihadist Inspiration*, Berghahn Books, Oxford, 2011. Profesorul Edgar i-a scris autorului sfaturi pe e-mail şi i-a acordat un interviu la data de 14 august 2015.

4. Pentru o analiză atentă a modului în care a evoluat credinţa lui Simpson, vezi Amarnath Amarasingam, „Elton «Ibrahim» Simpsons Path to Jihad în Garland” („Drumul lui Elton «Ibrahim» Simpson către jihad, prin Garland, Texas”), Warontherocks.com, mai 2015.

5. Rita Katz, „Texas Attack: The Chain of Terror Tweets That Led to Elton Simpson Rampage at Draw Mohammed Contest” („Atentatul din Texas: Postările lanţului terorii de pe Twitter care au dus la ieşirea violentă a lui Elton Simpson de la Concursul «Desenează-l pe Mahomed»”), *International Business Times*, 6 mai 2015.

6. „Texas Shooting: FBI Had Monitored Gunman Elton Simpson since 2006” („împuşcăturile din Texas: FBI-ul îl avea pus sub urmărire pe Elton Simpson încă din 2006”), theguardian.com, 5 mai 2015.

7. Despre reacţia personală a lui Fisk la visul lui bin Laden, vezi Robert Fisk, „ISIS Using «Dreamology» to Justify Its Nightmarish Vision of the World” („ISIS foloseşte «onirologia» ca justificare pentru viziunea de coşmar asupra lumii pe care o are”), *The Independent*, 16 august 2015.

8. Charles Cameron, „A «Big Dream» Attributed to

Osama bin Laden” („Un «mare vis» atribuit lui Osama bin Laden”), zenpundit.com, 23 decembrie 2011.

9. Vezi „Dream of Bird în Islam” („Visuri cu păsări în Islam”), dream-islam-interpretation.blogspot.ca), 23 octombrie 2013, pentru diferite interpretări privind apariţia păsărilor în vise. Vezi www.islam.org.uk/dreams.php pentru o serie de interpretări comprehensive ale viselor.

10. Rahimulla Yusufzai, „A Recollection of Mohammad Omar, the Taliban Leader Whose Death Two Years Ago Was Only Recently Revealed” („în amintirea lui Mohammad Omar, liderul taliban a cărui moarte cu doi ani în urmă a fost dezvăluită recent”), Al Jazeera (America. aljazeera.com), 6 august 2015.

11. Edgar, Iain, The Inspirational Night Dream.

12. Conversaţie pe e-mail cu profesorul Flagg Miller, 20 august 2015.

13. „Reports: ISIS Jihadist Converts to Christ after Dream” („Rapoarte: Jihadist ISIS se converteşte la creştinism în urma unui vis”), www.con.com, 12 iunie 2015.

14. www.ummah.com.

15. Rachel Aspden, „Circling the Square – the Egyptian Revolution, up Close and Personal” („în jurul pieţei – Revoluţia egipteană, un punct de vedere personal”), *The Guardian*, 6 august 2015.

16. De exemplu, în cartea mea *Ninety Fathoms Down*, Toronto, Hownslow, 1995, povestesc despre o femeie care călătorea cu *Waubuno*, un vapor care a dispărut în Golful Georgian în 1979; ea a vrut să-şi anuleze biletul înainte de îmbarcarea de la Collingwood din cauza unui vis pe care-l avusese, în care se făcea că vasul va dispărea. Soţul ei, care călătorea spre Parry Sound pentru a deschide acolo un cabinet medical, a convins-o să rămână pe vas. Povestea acestui vis profetic a apărut în

ziarele locale după ce vasul *Waubuno* a fost distrus de furtună.

17. Începând cu toamna lui 2015, peste 1 200 de cărţi care au ca subiect interpretarea viselor au apărut pe Amazon.com.

18. Edgar, Iain, *The Dream în Islam*. Şi un interviu personal, 14 august 2015.

19. Cook, David, *Martyrdom în Islam*, Cambridge University Press, Cambridge, 2007, p. 121.

20. Edgar, Iain, The Inspirational Night Dream.

21. Bell, Stewart, The Martyrs Oath: The Making of a Homegrown Terrorist, Toronto, Wiley, 2009, p. 196.

Capitolul 8 – Cei rămaşi în urmă

1. Comunicat de presă al Poliţiei Regale Canadiene Călare, 6 martie 2015.

2. Stern, Jessica şi J.M. Berger, op. cit., p. 97.

3. Vezi Evan Solomon, „Ottawa Shooting: Stroller Mom Who Alerted RCMP to Zehaf-Bibeau Threat Speaks Out" („împuşcăturile din Ottawa: Relatarea mamei care-şi plimba copilul în cărucior şi care a alertat PRCC în legătură cu ameninţarea reprezentată de Zehaf-Bibeau"), CBC News (CBC.ca), 5 iunie 2015; Bruce Campion-Smith, „Parlament Attacker's Hand Wound Hindered Reloading, Source Says" („Rana de la mână a atacatorului de la Parlament l-a împiedicat să-şi reîncarce arma, potrivit unor surse"), *Toronto Star*, 12 iunie 2015; Ian MacLeod, „Six Minutes of Terror: OPP Report Details Hill Shooter's Rampage" („Şase minute de teroare: Raportul poliţiştilor din Ottawa prezintă detaliat atacul de pe Dealul Parlamentului"), *Ottawa Citizen*, 3 iunie 2015.

4. *National Post* (news. nationalpost.com), 25 octombrie 2014.

5. Cea mai mare parte a materialului biografic i-o datorez lui Michael Friscolanti, „How Michael Zehaf-Bibeaus Life Spiraled from Privilege to Petty Crime and

Drugs To, Eventually, Deadly Extremism-the Story of a Desperate Madman" („Cum a trecut Michael Zehaf-Bibeau de la o viaţă privilegiată la crime şi, în final, la extremism – povestea unui nebun disperat"), *MacLeans*, 30 octombrie 2014.

6. Stern, Jessica şi J.M. Berger, op. cit., p. 97.

7. Stewart Bell, „ISIS Urges Jihadists to Attack Canadians: «You Will Not Feel Secure în Your Bedrooms»" („ISIS face apel la jihadişti să-i atace pe canadieni: «Nu vă veţi mai simţi în siguranţă nici în propriile dormitoare»"), *National Post*, 21 septembrie 2014.

8. Ian Mulgrew, „Accused B.C. Terrorists Guilty of Murder Conspiracy în Bomb Plot" („Teroriştii acuzaţi de complotul cu bombă din Columbia Britanică au fost găsiţi vinovaţi de conspiraţie la crimă"), *Vancouver Sun*, 2 iunie 2015.

9. Ryan Maloney, „Tories Latest Anti-Trudeau Ad Uses Images from ISIS Videos" („Cea mai recentă reclamă a conservatorilor împotriva lui Trudeau foloseşte imagini din filmuleţele ISIS"), Huffingtonpost.ca, 25 iunie 2015.

10. Alex Boutillier, „CSIS Highlights White Supremacist Threat ahead of Radical Islam" („CSIS avertizează că ameninţarea reprezentată de susţinătorii supremaţiei albilor este mai serioasă decât cea reprezentată de Islamul radical"), *Toronto Star*, 15 martie 2015.

Capitolul 9 – Salvaţi copiii

1. Nahla Ayed şi Xristos Katsiroubas, „Canadian în Algeria Gas Plant Attack Attempted Suicide Bombing" („Canadian implicat în atentatul de la uzina de gaze din Algeria a încercat să se arunce în aer"), CBC News (CBC.ca), 16 ianuarie 2014; Randy Richmond, „Homegrown London Terrorists Final Hours

Revealed" („Ultimele ore ale teroriştilor nativi din Londra"), *London Free Press*, 26 februarie 2015.

2. Amanda Connolly, „Canada Lacks Data and Desire to Confront Radicalization, Senate Committee Told” („Canadei îi lipsesc datele şi dorinţa de a aborda problema radicalizării, potrivit unui comitet al Senatului”), *iPolitics*, 23 februarie 2015.

3. Brian Fishman, Mărturie pregătită pentru Comitetul pentru Servicii Armate al Camerei Reprezentanţilor, 29 iulie 2014. Textul complet la adresa http://docs. house.gov.

4. „Ottawa Imams «Categorically» Denounce Local ISIL Member’s Call for Violence în Canada” („Imamii din Ottawa denunţă «categoric» apelul membrului local al ISIL la săvârşirea de atacuri violente în Canada”), *Ottawa Citizen*, 10 decembrie 2014.

5. Chris Cobb, „Report Fellow Students on the Road to Terrorism, Ottawa Imam Urges” („Raportaţi orice coleg student care se pregăteşte să ia calea terorismului, ne îndeamnă imamii din Ottawa”), *Ottawa Citizen*, 8 decembrie 2015.

6. Syad Sohail Raza, Mărturie depusă în faţa Comisiei Permanente a Senatului pe Probleme de Securitate Naţională, 24 noiembrie 2014.

7. Dylan Robertson, „Ottawa ISIS Recruit Likely Had Identity Crisis: Psychologist” („Recrutul ISIS din Ottawa se confruntă probabil cu o criză de identitate, crede un psiholog”), *National* Post, 9 decembrie 2014.

8. Chris Kilford, „Canada’s First De-radicalization Program: Work with Nazi Prisoners in the 1940 s Taught Us Lessons” („Primul program de de-radicalizare în Canada: O bună sursă de inspiraţie a reprezentat-o munca cu prizonierii nazişti din anii 1940”), *Ottawa Citizen*, 23 decembrie 2014.

9. Joel Westheimer, *What Kind of Citizen*? *Educating Our Children for the Common Good*, Teachers Collège Press, New York, 2015, p. 13.

10. Idem, Pledging Allegiance: The Politics of Patriotism în Americas Schools, Teachers Collège Press, New York, 2007, p. 15.

11. *Ibidem*, p. 16.

12. *Ibidem*, p. 17.

13. *Ibidem*, p. 29.

14. *Ibidem*, p. 31.

15. Kent Roach şi Craig Forces, „Legislating în Fearful and Politicized Times" („Legiferarea în vremuri primejdioase şi politicizate"), în Edward M. Iacobucci şi Stephen J. Toope, *After the Paris Attacks*: *Responses în Canada*, *Europe*, *and around the Globe*, University of Toronto Press, Toronto, 2015, p. 45.

16. Craig Forcese, mărturie, Comisia Permanentă a Senatului pe Probleme de Securitate Naţională, 8 decembrie 2014.

17. Shirley Cuillierrier, mărturie, Comisia Permanentă a Senatului pe Probleme de Securitate Naţională, 17 noiembrie 2014.

18. Reid Southwick, „Imam Wants Inquiry into Recruitment of Radicals" („Imamul cere o investigaţie cu privire la recrutarea radicalilor"), *Calgary Herald*, 9 decembrie 2014.

19. Proiectul Kanishka, Public Safety Canada (publicsafety. ge.ca).

20. „Ottawa's De-radicalization Focus Much Too Narrow, Reformând Skinhead" („Programul de de-radicalizare din Ottawa este unul superficial, susţine un fost membru al capetelor rase"), CBC.ca, 5 martie 2015.

Capitolul 10 – Nu există nicio lege care să oprească asta?

1. „Canada to Tighten Borders, Aims to Disrupt «Jihadist» Financing" („Canada caută să îşi întărească graniţele şi să blocheze finanţarea jihadiştilor"), Reuters, 5 iunie 2015.

2. Bill Graveland, „Damian Clairmont's Mother Says Harper Pushing «Quick Fix» on Terrorism" („Mama lui Damian Clairmont cere o «soluţie rapidă» din partea guvernului Harper cu privire la terorism"), Canadian Press, 10 august 2015.

3. „Air India Case Marred by «Inexcusable» Errors" („Cazul Air India plin de erori «impardonabile»"), CBC.ca, 17 iunie 2010. Pagina originală nu mai există, dar o copie poate fi găsită pe web. archive.org.

4. Stephen Maher, „Media Seeks Access to Sealed Documents Alleging Leaks în RCMP Security Unit That Protects Stephen Harper" („Media caută să obţină accesul la documente secrete care ar sugera că există scurgeri de date la unitatea de securitate a PRCC care îl protejează pe Stephen Harper"), *National Post*, 9 decembrie 2014.

5. Craig Forcese, Legea C-51: Nota informativă 4: Prevederile privind propaganda teroristă, craigforcese. squarespace.com, 27 februarie 2015.

6. Ewen McAskill, „Drone Killing of British Citizens Marks Major Departure for UK" („Uciderea cu drone a cetăţenilor britanici în Siria marchează un nou început pentru Marea Britanie"), *The Guardian*, 7 septembrie, 2015.

7. De Libellis Famosis 5 Co. Rep. 125 a, 77 Eng. Reports 250 (K.B. 1605).

8. Marea Britanie a reuşit nu numai să submineze puterea germană şi a aliaţilor săi, ci şi să menţină moralul englezilor şi să recruteze în continuare, în ciuda pierderilor uriaşe suferite. Propaganda britanică şi-a îndreptat atenţia asupra SUA, cu scopul de a manipula opinia publică de acolo împotrivă Germaniei şi aliaţilor ei. După război, psihologii şi analiştii politici au scris pe larg despre imensul salt făcut de britanici în utilizarea propagandei. Am discutat şi eu despre acest subiect în cartea mea *The Fog of War*: *Cenzorship of Canada's Media*

in World War II, Douglas & McIntyre.

9. Overy, Richard, *Interrogations*: *The Nazi Elite în Allied Hands*, *1945*, Viking, New York, 2001; Tribunalul Militar Internaţional (Nürnberg), proces şi sentinţe, 1 octombrie 1946.

10. Overy, Richard, op. cit., pp. 185 – 187.

11. Kingsbury, Smith, *It Happened în 1946, 1947*, editor Clark Kinnaird. Citat în John Carey, *Eyewitness to History*; Harvard University Press, Cambridge, 1987, pp. 645 – 647.

12. Anuarul ONU 344, Rezoluţia nr. 290 (IV). Seria de publicaţii ONU, nr. 1951.1.24.

13. Rex v Higgins, 2 East 5, 102 Eng. Rep 269 r «B. 1801).

14. Procuratura vs. Ferdinand Nahimana, Jean-Bosco Barayagwiza, Hassan Ngeze, caz nr. ICTR-99 – 52-T, proces şi sentinţă, 3 decembrie 2003, paragraf 969 (Kearney, p. 223).

15. Pentru o relatare despre rolul jucat de staţia radio în genocid şi traduceri ale transcrierilor emisiunilor dinainte şi de după genocid, vezi www.rwandafile.com/rtim.

16. Pact de Neagresiune şi Bună Vecinătate între Mozambic şi Africa de Sud (Dialogul de la Nkomati), Pacificatorul Organizaţiei Naţiunilor Unite (http://peacemaker. un.org), 16 martie 1984.

17. Acord bilateral între Republica Afghanistan şi Republica Islamică Pakistan privind Principiul Relaţiilor Reciproce, în special cel de neimixtiune şi neintervenţie, 27ILM 581 (1988).

18. Acordul Organizaţiei Israelo-Palestiniene de Eliberare privind Fâşia Gaza şi Ierihon, 33 ILM 622 (1994).

19. Prevederile sunt destul de seci: „1. Orice propagandă de război este interzisă prin lege. 2. Orice îndemn la ură xenofobă, rasistă sau dictată de motive

religioase, care incită la discriminare, ostilitate sau violenţă, este interzisă prin lege”. Textul complet pe www.ohehr.org.

20. A/C.3/SR.1079, alineatul 2 (Mr Mello), în Kearney, p. 132.

21. Mărturie pregătită pentru Comitetul pentru Servicii Armate al Camerei Reprezentanţilor, 24 noiembrie 2014.

Capitolul 11 – *Doliul*

1. Citat în Jonathan Vance, op. cit., p. 9.

2. Meghan Hurley, „«That Does Not Look Like a Terrorist»: Maguires Mother, Reportedly Dead in Syria” („«Nu arată deloc ca un terorist», spune mama lui Maguire, mort în Siria”), *National Post*, 16 ianuarie 2015.

3. Stewart Bell şi Adrian Humphreys, „Death Toll of Canadian Jihadis Grows”; „Killed in Syria” („Numărul jihadiştilor canadieni morţi a crescut”; „Ucişi în Siria”), *National Post*, 15 ianuarie 2015.

4. Stewart Bell, „Interpol Issues «Red Notice» for John Maguire, the Ottawa Student Who Joined ISIS” („Interpolul emite o «notificare cod roşu» pe numele lui John Maguire, studentul din Ottawa care s-a alăturat ISIS”), *National Post*, 21 aprilie 2015.

5. Aeden Helmer, „Terror Suspect Worked Closely with Ottawa Youth” („Suspect de terorism a lucrat cu tinerii din Ottawa”), *Ottawa Sun*, 10 februarie 2015.

6. „Damian Clairmonts Grandfather Blames CSIS for Inaction: Mustafa al-Gharib, Born Damian Clairmont, Left Calgary to Fight în Syria în November 2012” („Bunicul lui Damian Clairmont dă vina pe CSIS pentru inacţiune: Mustafa al-Gharib, născut Damian Clairmont, a părăsit Calgary în noiembrie 2012 pentru a lupta în Siria”), ştirile CBC, 16 ianuarie 2014.

7. Interviu cu Christianne Boudreau, 2 septembrie 2015. Informaţiile contextuale au fost preluate din Stewart

Bell, „Canadian Killed in Syria: Calgary Man, 22, Joined Fight after Converting to Islam” („Canadian ucis în Siria: Bărbat din Calgary, 22 ani, s-a alăturat luptelor după ce s-a convertit la islam”), *National Post*, 15 ianuarie 2014.

8. Interviu cu Ahmed Hiris, *The National* (CBC), 14 ianuarie 2015.

9. Natalie Clancy, „ISIS Recruited Canadian Woman to Join Fight în Syria: «We All Went to Work, Came Home, All Her Stuff Was Gone», sister says” („ISIS a recrutat o canadiancă să lupte în Siria: «Noi eram cu toţii la serviciu, iar când ne-am întors toate lucrurile ei dispăruseră», povesteşte sora acesteia”), ştirile CBC, 25 februarie 2015

Capitolul 12 – Când soldaţii se întorc acasă

1. Marlin, Randall, *Propaganda and the Ethics of Persuasion*, Broadview Press, Peterborough, 2012, p. 224.

2. Petrou, Michael, *Renegades*: *Canadians in the Spanish Civil War*, UBC Press, Vancouver, 2008, pp. 176 – 177.

3. Brian Fishman, Mărturie pregătită pentru Comitetul pentru Servicii Armate al Camerei Reprezentanţilor, 29 iulie 2014.

4. Prem Mahadevan, „Analyses în Security Policy” („Analize privind politica de securitate” *The Neo-Caliphate of the „Islamic Staten*) Centrul pentru Studii de Securitate (CSS), ETH Zürich, nr. 166, decembrie 2014.

5. Mărturie, Comitetul Permanent al Senatului pe Probleme de Securitate Naţională, 24 noiembrie 2014.

6. Richard Barrett şi Joanne J. Myers, „Luptători străini din Siria”, Consiliul Carnegie pentru Probleme de Etică în Afacerile Internaţionale, 11 martie 2014.

7. Kimiko de Freytas-Tamura, „ISIS Defectors Reveal Disillusionment” („Dezertorii ISIS îşi arată dezamăgirea”), *New York Times*, 20 septembrie 2015.

8. Chris Greenwood, „Returning Islamist Fighters Offered «Jihadi Rehab» Instead of Prosecution for

Supporting Blood Thirsty Terrorist Groups despite Mays Pledges" („Luptătorilor islamişti reîntorşi acasă li se propune un «program de dezintoxicare pentru jihadişti» în loc de acuzaţia de a fi sprijinit grupări teroriste însetate de sânge, în ciuda pledoariei d-nei May"), *The Daily Mail*, 10 noiembrie 2014.

9. „The Battle of Ideas: Britain Is Struggling to Deal with a New Breed of Fundamentalist" („Bătălia ideilor: Marea Britanie se luptă cu o nouă varietate de fundamentalişti"), *The Economist*, 15 august 2015.

10. Amy-Jane Gielen, „Supporting Families of Foreign Fighters: A Realistic Approach for Measuring the Efectiveness" („Sprijinul acordat familiilor luptătorilor străini: O abordare realistă pentru măsurarea eficienţei"), *Journal of Deradicalisationy* primăvara 2015.

11. Henry Oppenheimer, „Returning ISIS Fighters: Forgiveness or Punishment?" („Luptători ISIS întorşi acasă: iertaţi sau pedepsiţi?"), *Newsweek*, 25 decembrie 2014.

12. Farish A. Noor şi James M. Dorsey, „Responding to the Islamic State's Foreign Fighters: Retribution or Rehabilitation?", *RSIS Comentaries*, nr. 176, Nanyang Technological University, Singapore, 2014. Vezi şi Edwin Bakker, Christopher Paulussen şi Eva Entenmann, *Dealing with European Foreign Fighters în Syria*: *Governance Challenges & Legal Implications*, Centrul Internaţional pentru Combaterea Terorismului, Haga, 2015, şi Akil N. Awan, „What Happens When ISIS Comes Home?" („Ce se întâmplă când ISIS se întoarce acasă?"), *The National Interest* (www.thenational-interest.org), 19 septembrie 2014.

13. Nick Logan, „The Problem with Charging Canadian ISIS Fighters" („Problema punerii sub acuzare a luptătorilor ISIS canadieni"), Global TV (www.Globalnews.ca), 12 decembrie 2014.

Capitolul 13 – Un puzzle fără soluţie

1. Mark Anderson, „Terrorist Killings up by 80% în 2014, Report Says” („Numărul victimelor atacurilor teroriste a crescut cu 80% în 2014, potrivit unui raport”), *The Guardian*, 18 noiembrie 2015.

2. Powell, Jonathan, *Talking to Terrorists*, The Bodley Head, Londra, 2014, p. 359.

3. *Ibidem*, p. 320.

Anexă – Canadieni despre care se ştie că s-au alăturat ISIS

1. Vezi Amarnath Amarasingam, „The Clear Banner: Canadian Fighters în Syria: An Overview” („The Clear Banner: Luptători canadieni în Siria: privire de ansamblu”), Jihadology.net, 4 martie 2015.

Mulţumiri

Datorez existenţa acestei cărţi lui Patrick Crean, editorul meu, care a avut încredere că voi putea analiza sistemul complex de propagandă şi comunicare al ISIS şi atracţia pe care organizaţia o exercită asupra oamenilor. Această carte este în aceeaşi măsură opera mea şi a lui. Prietenii mei din sectorul militar din Canada m-au ajutat, de asemenea, cu sfaturi valoroase. Nu-i pot numi pe toţi, dar ar trebui să-l pomenesc măcar pe prietenul meu de-o viaţă, maiorul James McKillip, care a făcut parte din contingentul ONU detaşat în Irak, după Războiul dintre Iran şi Irak, şi apoi în Afghanistan. Profesorul Randall Marlin de la Universitatea Carleton, specializat în propagandă teroristă, mi-a dat sfaturi nepreţuite. De asemenea, le sunt îndatorat lui Dillon Hillier, Christianne Boudreau, Asma bala, Amarnath Amarasignam, prof. Iain Edgar de la Universitatea Durham, precum şi profesorilor Craig Forcese, Adam Dodek, Marina Pavlović, Adam Daimsis şi Constance Backhouse, de la Facultatea de Drept a Universităţii din Ottawa, editorului meu Tilman Lewis şi personalului de la Harper Collins Canada, precum şi

multor altora al căror ajutor a fost foarte important pentru mine, dar care mi-au cerut să le păstrez anonimatul. De asemenea, vreau să le mulţumesc cercetătorilor şi jurnaliştilor ale căror lucrări academice sau reportaje sunt citate în această carte. Fără aceşti cercetători îndrăzneţi şi jurnalişti inteligenţi am trăi într-o lume dominată de atacuri la persoană şi prejudecăţi. Să sperăm însă că mediul academic şi presa vor depăşi aceste mari probleme cu care se confruntă de câteva decenii încoace.

Vreau să-i mulţumesc şi soţiei mele, Marion; fără sfaturile şi sprijinul ei nu aş fi scris această carte; le mulţumesc celor trei copii ai mei, care cred că mie de fapt îmi place Twitter; şi le mulţumesc surorii şi mamei mele, care au spus că vor lăsa deoparte pentru scurt timp romanele pe care le citesc pentru a citi această carte.

Index

Abase, Amira, 169 Abd Allah, Muhammad Ahmad bin, 43

Ahmed, Imtiaz, 213 A1 Jazeera, 70, 106, 132, 150, 176 al-Adnani, Abu Muhammad, 197, 203, 204

al-Almani, Abu Tâlha, 125 al-Amnki, Abu Dajana, 77 al-Ansari, Abu Omar, 97 al-Ansi, Nasser bin Ali, 28 al-Awlaki, Anwar, 23, 147, 180 al-Baghdadi, Abu Bakr, 90, 94, 172

al-Britani, Abu Daigham, al-Britani, Abu Hussain, 76, 163 al-Britani, Abu Sumayyah, 81 Alexander, Lamar, 219 Alexandru al II-lea, ţarul Rusiei, 59

al-Hamd, Shayba, 164 al-Husseini, Amin, 99 – 104 al-Julani, Abu Mohammed, 74 al-Kailani, Rashid Ali, 79 al-Kanadi, Abu Mohammed, 94 al-Maqdisi, Abu Muhammad, 93 al-Qaida, 23, 28, 70, 73, 75, 77, 93 – 97, 132 – 134, 136, 138, 140, 150, 156, 160 – 162, 176, 178, 183, 191, 2015, 208, 212, 228, 251 – 253, 259 al-Shabab, 151, 155, 156, 174, 180, 206, 279

al-Shibh, Ramzi bin, 175, 176 al-Shishani, Umăr, 182

al-Tamimi, Aymenn Jawad, 97 al-Zarqawi, Abu Musab, 70, 93, 135, 136, 163, 178 al-Zawahiri, Ayman, 70, 97, 136 Amarasingam, Amarnath, 149, 156 – 159, 174, 211, 248 Angiolillo, Michele, 62 Anonymous, 164 Arafat, Yasser, 104 Arcând, Adrien, 38 – 41 Arenburg, Jeffrey, 196

Baird, John, 166

Balkhi, Abdulqahar, 151 Barayagwiza, Jean-Bosco, 240 Barrett, Curtis, 194, 195 Barrett, Michael, 58 Barrett, Richard, 139, 263 Begum, Sharmeena, 169 Bélanger, Jocelyn, 216, 218 Bell, Stewart, 27, 49, 71, 147 – 149, 191, 252.

Berg, Nick, 138, 164 Bibeau, Susan, 198, 199 bin Laden, Osama, 46, 65, 70, 74, 93, 97, 105, 133, 136, 152, 162.

163.171.175.177.183.184.268 Blix, Hans, 106

Boko Haram, 271 Boudreau, Christianne, 228, 249.

250.251.253.256.268 Brébeuf, Jean de 187 Breivik, Anders Behring, 117 Brock, Isaac, 57

Brown, Roy, 46 Brunner, Alois, 103 Burke, Thomas Henry, 60 Bush, George W., 107, 272

Cameron, David, 263, 264 Canovas, Antonio, 62 Carnot, Sadi, 61 Carr, Matthew, 61 *Casino Royale*, 9, 75 Catesby, Robert, 57 Cavendish, Frederick, 60

Cerantonio, Musa, 154 *Charlie Hebdo*, 194, 259 Chartier, Paul Joseph, 196 Choudary, Anjem, 154 Cillufo, Frank, 135 Cirillo, Nathan, 16, 86, 193, 195, 197

Clairmont, Damian, 24, 228, 249, 253, 277 Clerkenwell, 58 CNN, 84, 131, 133 Couture-Rouleau, Martin, 13, 16, 197, 202, 203, 228 CSIS, 169, 202, 205 – 207, 222, 251, 254, 256

Cuillierrier, Shirley, 222, 223 Czolgosz, Leon, 62

Dabiq, 144, 155 Daigle, Danny, 194 *Daily Currant*, 150 Dawson, Lome, 156, 158, 210 Dickson, Brian, 246 Dixie Chicks, 105 Dragon, Kerry, 47

Earl, Patricia, 19, 247 Edgar, Iain, 172, 173, 177,

178, 181, 186 – 190 Eichmann, Adolf, 103 EI Shaer, Mohamed, 149 Ellul, Jacques, 105 el-Sisi, Abdel Farrah, 185

Facebook, 21, 22, 27, 28, 47, 48, 50, 52, 72, 139, 151, 165, 166, 181, 202, 203, 206, 224, 252, Farouk, regele Egiptului, 102 Fatah, Tarek, 85, 86 Fawkes, Guy, 57 Fishman, Brian, 211 Fisk, Robert, 176 Foley, James, 76, 80, 137, 138, 148, 164

Fontaine, Martine, 201, 201 Forcese, Craig, 222, 230, 269 Fort Hood, 23 Fouda, Yosri, 176 Franco, Francisco, 24, 39, 43 François-Poncet, André, 35 Fraser, Martin, 194 Freiman, A.J., 39 Freud, Sigmund, 184, 185 Friedrich, Hans-Peter, 260 Friscolanti, Michael, 200

Galleani, Luigi, 62 Gallant, Daniel, 226 Geller, Pamela, 174 George, Dudley, 224 Gilani, Adam, 24 Glossop, Brandon, 49, 50, 53 Goebbels, Joseph, 32 – 35, 145, 234

Grossman, Dave, 109, 117, 119, 120, 130

Hamdani, Hussein, 169, 170 Hammami, Omar, 156

Hammond, Philip, 167 Harper, Stephen, 148, 192, 193, 226, 228, 229, 264, 278 Hasan, Nidal, 23 Heft, Muhammad Robert, 17 Hemingway, Ernest, 50 Henry, Emile, 60 Hezbollah, 51, 240, 279 Hillier, Dillon, 46 – 49, 53, 166 Hillier, Jane, 46 Hillier, Randy, 46, 48 Himmler, Heinrich, 98 Hindenburg, Paul von, 33 Hârşi, Ahmed, 255, 278 Hitler, Adolf, 24, 31, 32, 35 – 44, 63, 90, 98 – 102, 145, 234, 236, *Horst Wessel Lied*, 35 Houde, Camillien, 38 Hussein, Saddam, 94, 106, 107

Imperiul Otoman, 12, 98 *În Flanders Fields*, 125, 126 Ioana d'Arc, 187

Jabarah, Abdul Rahman, 191 Jebara, Mohamad, 86, 214 Jenkins, Brian Michael, 140 Jenrick, Robert, 167 Jensen, Frances, 67 Jibril, Ahmad Musa, 154 Johnson, Dakota, 18 Johnson, Philip, 36

Kapelos, Vassy, 168 Kassig, Abdul-Rahman, 138

Katsiroubas, Xristos, 208 – 210, 218
Key, John, 227 Khalib, Khadar, 249, 279 Khartoum, 43
Klausen, Jytte, 81 – 83, 152, 153, 163
Knox, Amanda.
Kormody, Amanda, 80 Kurdi, Aylan, 29
Lalanne, P.E., 39 Lambert, Gabriel, 39 Lavictoire, Luke, 20 *Le Fasciste Canadien*, 40 Léauthier, Léon-Jules, 61 Lieberman, Joe, 165 Liga Arabă, 102 Lomasney, William, 59 Lortie, Denis, 197 Lucheni, Luigi, 59
Maassen, Hans-Georg, 260 Maguire, John, 13 – 30, 45 – 49, 71, 86, 127, 138, 145, 164, 169, 201, 212 – 214, 217, 224, 247 – 249, 263, 268, 269, 279 Maguire, Peter, 19 Manchester, William, 90, 120, 121 – 123
Massey, Evan, 19, 20 Mawdudi, Abul Ala, 157 McKinley, William, 62 McVeigh, Timothy, 64
Mealy, Don, 50 Medlej, Ali, 209 Ménard, Joseph, 38 Metwally, Sarny, 86 Miller, Flagg, 183 Moeller, Susan, 65 Mohamed, Khalid Sheikh, 175 Morgan, J.P., 63 Morsi, Mohamed, 185 Moşul, 80, 95, 107, 141, 151, 155, 172, 173, 186 Moussaoui, Zacarias, 175 Mueller, Kayla, 143 Muenter, Eric, 63 Mussolini, Benito, 24, 37 – 39
Nahimana, Ferdinand, 240 Naismith, James, 46 Năji, Abu Bakr, 160 Nasser, Gamal Abdel, 103, 104 Nemmouche, Mehdi, 259, 260 Ngeze, Hassan, 240 Nielsen, Steffen, 266 Nobel, Alfred, 57 Nuttall, John, 204 – 206
Obama, Barack, 23, 89, 94, 138, 155
Omar, Mohammed, 70 Oppenheim, Max von, 101
Pahlavi, Reza, 102 Palmyra, 96 Papen, Franz von, 62
Partidul Ba’ath, 94 Partidul Conservator din Canada, 77, 206 Passanante, Giovanni, 59 Pavio, Jules, 44 Peirce, Michael, 207 Pekinpah, Sam, 115 Perceval, Spencer, 57 Peshdary, Awso, 249, 279 peshmerga, 46 – 52, 167 Peters, Kristel, 193, 194 Poulin, André, 145, 146, 278 Powell, Jonathan, 272 PRCC, 26, 86, 169, 194 – 196, 201, 205, 210, 216, 222 – 225, 249, 254, 258

Pressault, Stéphane, 23, 24, 218 Primăvara Arabă, 73, 212
Qatada, Abu, 170
Radio Sawa, 106 Rashid, Aasim, 200 Ravachol, François, 61 Raza, Hammad, 17 Raza, Syed Sohail, 214 – 216 Reid, Richard, 177 Roach, Kent, 230 Rohozinski, Rafal, 243, 244, 246, 262, 263
Romero, George, 115 Rosenberg, Gill, 50 – 52 Rozon, Richard, 194
Ruggiu, Georges, 239 Rutherford, Paul, 131
Şaman, Abu, 248 Sandfor, Marilyn, 205 SecDev Foundation, 243 Shephard, Michelle, 29 Simpson, Elton, 174, 175, 180 Sinnew, Donna, 200 Smith, Brian, 196 Smith, Kingsbury, 237 Soharwardy, Syed, 223, 224 Soofi, Nadir, 174 Sotloff, Steve, 138 Strangelove, Michael, 130 Streicher, Julius, 234 – 240 Sultana, Kadiza, 169 Sun Tzu, 13, 83
Thompson, Zale, 204 Tissot, Jean, 39 Tod, Scott, 224 Toffler, Alvin, 117 Trudeau, Justin, 206, 226 Turaab, Abu, 147 – 150 Twitter, 25, 27, 30, 54, 71 – 73, 81, 82, 139, 140, 147 – 158, 163 – 165, 175, 179 – 181, 202, 203, 231, 248, 256, 277
Umberto I, regele Italiei, 59
Vaillant, Auguste, 60, 61 Yana, Shelley, 219
Vance, Jonathan, 124 Vickers, Kevin, 195 Vit Cong, 89, 92, 106, 113 Vincent, Patrice, 197 Volkow, Nora, 67 Von Leers, Johann, 103 Vronsky, Peter, 111, 112
Wessel, Horst, 33 – 35, 145 Westheimer, Joel, 218 – 221 Wilhelm al II-lea, kaizerul Germaniei, 100
Wilkinson, Paul, 11 Williams-Wynn, Watkin, 58
Yoon, Aaron, 210 YouTube, 16, 17, 24, 28, 56, 72, 116, 133 – 135, 151, 156, 165, 168
Yusufzai, Rahimullah, 178, 179
Zehaf-Bibeau, Michael, 48, 86, 192 – 203, 212, 224, 228, 259

Cuprins

Prefaţă 5

Câteva precizări privind terminologia 11

Capitolul 1 – 17 «adolescent canadian în Siria 13

Capitolul 2 – Copiii altor mame, armatele altor bărbaţi… 31

Capitolul 3 – Gândirea unui copil 54

Capitolul 4 – Regulile jocului 88

Capitolul 5 – *Voinţa de a ucide* 108

Capitolul 6 – Soldaţi pe Twitter 147

Capitolul 7 – Vise cu păsări verzi şi război 171

Capitolul 8 – Cei rămaşi în urmă 192

Capitolul 9 – *Salvaţi copiii* 208

Capitolul 10 – Nu există nicio lege care să oprească asta?… 227

Capitolul 11 – Doliul 247

Capitolul 12 – Când soldaţii se întorc acasă 258

Capitolul 13 – Un puzzlefără soluţie 270

Anexă – Canadieni despre care se ştie că s-au alăturat ISIS… 277

Note 281

Mulţumiri 305

Index 307